

A. Salton 16

Vera

Effigies

V.P. PETRI

IFIS

CANISY

Societatis IESU Theologi.

Summa
Doctrinae Christianae,

ex

postrema recognitione

Doctoris

P e t r i C a n i s i i ,

Societatis Jesu Theologi,

secundum editionem:

Antverpiae,

Ex officina Christophori Plantini, Architypographi regii.

MDLXXXVII,

novissime edita.

LANDISHUTI,

ex officina Josephi Thomann, MDCCCXXIII.

P r a e f a t i o
ad
n o v a m e d i t i o n e m
Summae
doctrinae christianae
Petri Canisii Theologi.

Hic etenim apparet illud antiquum et im-
mortale opus, quod ex mente et calamo
Petri Canisii, venerabilis Theologi decimi

*

IV

sexti Saeculi, effluxit, illius viri, qui inter praeclara illius temporis organa quam maxime excelluit in conservanda propagandaque vera, videlicet catholica Religione.

Non opus est, litteratis viris de nostro celeberrimo viro, ejusque excellenti et pretioso opere hic multa enarrare, cum jam in novissime praeterito anno amplior dissertatio *), quae utrumque, auctorem nempe et auctoris opus, celebravit, in germanica lingua separatim apparuerit.

---

*) Vide Apologie oder Schugrede des ehrwürdigen Theologen und Lehrers Petrus Canissus, und seines unsterblichen Werkes: Summa Doctrinae christianae. Landshut 1822. bey Joseph Thomann.

Petrus Canisius vir magnus est, et ipse in omnibus magnus *); et bonum, imo et immortale opus ejus. Artificem vero commendet opus. Idem per editionem publicam omnium sit manibus oblatum. Hocce opus praeclarum in eadem Summa, in qua illud anno Christi MDLXXXVII. per venerabilem autorem ipsum in officina plantiniana

---

*) Legimus haec Disticha, quae imaginibus Patris nostri Petri Canisii Theologi inscripta reperiuntur:

Hunc habuit Petrum felix Germania Patrem,
 Quem stupere olim Curia, Tempa, scholae,
 Nunc sculpta aere quidem fas est haec ora tueri,
 Illius at Vita est suscipienda magis.

Erudit ille stylo Populos, hic fulmine linguae
 Incendit, castis moribus iste trahit.

Millibus e multis da, qui simul omnia possit;
 Haec potuit noster Caesare teste Petrus.

VI

originaliter apparuit, iterum nunc non mutatum editur. Edicta principum omisimus, quia eadem tantum pro tempore edita fuere, pro illis tantum temporibus Legis virtutem obtinuerunt. Sufficit adhuc, de iisdem commemorare, cum ipsa sunt testimonia splendida, quod opus venerabilis Theologi Petri Canisii ab Ecclesia Christi celebratum, nec minus a Principibus quam maxime honorificatum est. Petrus Canisius ipse Praefationem praeclaram operi suo praeposuit, quae immediate hic sequetur.

Annotationes sacrorum fontium, ex quibus Veritas christiana fuit hausta, nempe validissimorum testimoniorum in marginibus

prope textum exposuimus. Namque veritas est positiva, est historica, et ipsa igitur est demonstranda. In illis annotationibus fontium veritatis omnes versus Bibliae sacrae, quod antiquitus non fiebat, nec fieri poterat, diligentissime nunc appositi sunt, res permagni laboris.

Deus omnia et per omnia regnans, Deus Opt. Max. hocce opus, de novo editum, etiam in nostris temporibus, sicuti in diebus venerabilis nostri auctoris, quasi lumen parare atque vim ad animos in unice vera Religione Jesu Christi illuminandos atque confirmandos, nec non editoris nomen in librum vitae inscribere dignetur.

VIII

Hic igitur non subscribatur nomen editoris, sed autoris unice solum, quod haud dubio in regno Coelorum sicuti stella primi ordinis nunc et in aeternum splendet, in fronte libri fulgeat.

In festo S. Leonis Magni, Papae.
MDCCCXXIII.

Ad
S e n a t u m
P o p u l u m q u e C o l o n i e n s e m
P e t r i C a n i s i i T h e o l o g i

P r a e f a t i o.

Mitto ad vos Catechismum, sive, ut ego dicere malui, Christianae doctrinae summam, Lectissimi Amplissimique Viri, opus quidem puerile, ut nonnulli fortassis existimabunt, et antehac saepius editum, sed quod viros etiam exerceat, et cui supremam ego manum nunc tandem impono. Cum autem ante decennium Viennae versarer, et laudatissimo Regi Ferdinando, qui postea Caesar declaratus est, a sacris essem concionibus; hoc ego qualecun-

X

que opus, ut ingenue fatear, eodem Principe sic postulante conscriptum, in lucem primum dedi. Causas edendi repetere non attinet, ut quas optimus ille Maecenas in suo vel diplomate, vel edicto, quod operi praefixum extat, in medium profert. Neque mihi hoc vitio vertendum puto, quod idem liber absque Auctoris nomine prodierit saepe: etsi postea Veneti et Galli, dum opus recidunt, me quidem inscio, nomen meum adscripserunt. Ego vero talis tantique Principis, qui facile primas in Germania tenebat, tum auctoritate, tum mandato contentus, Deo magis quam hominibus conatum hunc nostrum comprobare volebam. Nam et nominis expressi additamento id futurum providebam, ut multorum in me odia concitarem, et virulentos calamos acuerem. Adeo nihil fere tam exactum et elaboratum nunc editur, quin momos ilico reperiat, et crabrones ultro irritentur. Neque sane mea me fefellit opinio, quod verebar, evenit. Ita neque nomen studiose suppressum, neque servata ubique styli modestia, cum saepe adversarios insectari potuissem, profuit, quominus clam palam hujus laboris ergo morderer atque

proscinderer: Christo interim Opt. Max. qui et ipse cum ageret optime, audivit a suis pessime, gratias ago singulares, quod me dignum fecerit latratibus atque morsibus sectariorum, praesertim quorum jam damnata est, et posteris execranda erit memoria in Ecclesia Dei. Horum saevas in me sententias et iniquas damnationis leges surdis veluti auribus praetereo. Etenim ab Ecclesiae Catholicae hostibus, multarumque haeresum patronis reprehendi, quid est aliud quaeso, quam commendari, et bonum Ecclesiae civem magis magisque bonis omnibus comprobari? Nos quicquid hic scripsimus, non quaestus, mercedis aut gloriae cupiditate plecti, non hominis odio, vel amore provocati, sed, quod sancte jurare possumus, Religionis et veritatis illustrandae studio permoti, et ab illo Caesare impulsus sic scripsimus, ut Catholicorum, et praecipue Germanorum, commodo publico inserviremus. In scribendo autem non sane nostrum, aut ullius privatum, sed communem Ecclesiae Catholicae sensum et consensum secuti sumus, ac sequi porro ex animo desideramus. Si quis vero est imbecillior, quam qui adversariorum iniquam de-

XII

libro censuram possit negligere, hic primum cogitet secum causam quae oppugnatur, cum universa Ecclesia, quae Catholicae nomen meretur, nobis esse conjunctam: deinde majora et plura quidem nobis favere quam obstare suffragia intelligat. Loquor autem de iis testibus, quos omni exceptione majores Caesar in sua praefatione produxit, nimirum Principes, Magistratus, Curias, Gymnasia: nam ab his librum eundem studiose legi, legendumque proponi, et publice defendi, nobis etiam tacentibus passim res ipsa declarat. Verum imprudenter ago fortasse, qui sanctae simplicitatis oblitus, haec persequor, velut satis non habeam Ecclesiae sanctae auctoritate fulciri, sed hominum quoque favorem et judicia morer. At cupio sane, quoad ejus fieri potest, infirmorum vitare offendiculum, et providere bonam (ut Paulus jubet) non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Igitur veniam ab omnibus, qui recte et candide judicabunt, me haud gravatim impetraturum confido, quod in hac editione nomen meum profitear, cum idem in exemplaribus, non paucis jam ante (ut dixi) editis circumferatur, cum et Caesar hoc aperte

in suo edicto expresserit, cum demum et lege sit cautum ecclesiastica, ut liber nullus absque auctoris nomine et inscriptione probetur. Gaeterum in hac editione, aut potius operis recognitione, ingenue fatebor id accidisse mihi, quod aliis saepe doctioribus usu venire solet, ut ad sensum illustrandum juvandumque lectorem nonnulla immutaverim, multa etiam adjunxerim. Quod studium aequis quidem censoribus molestum esse non potest, ut qui re ipsa saepe comperiunt, haud temere jam olim dictum esse illud: Posteriora consilia meliora. Quanquam per nos etiam licet, si quibus ita lubet, ut prior editio retineatur. Nam utramque Catholicam, et in astruenda veritatis doctrina consentientem esse, docti deprehendent. Accessit porro huic editioni tractatio, eaque momenti nunc sane maximi, de hominis lapsu et justificatione, quemadmodum Tridentina Synodus gravissime docuit ac praescripsit. Nos veluti lac parvulis praebuimus, dum prima et faciliora Christianae doctrinae seu capita, seu elementa percurrimus. A lacte porro ad solidiorem cibum, hoc est, a Catechismo ad praeclearam et absolutam hanc de Justificatione

XIV

doctrinam sunt adducendi, qui velut ephēbi in Christo grandescunt, et sublimiora quaedam pietatis dogmata possunt capessere. Nec video sane, quid tanta de re gravius, commodius, absolutius et necessarium magis in medium possit adferri, quam quod est a Synodo dicta profectum, nimirum ut veritatis de Justificatione doctrina, quae maxime oppugnatur, sincere conservari ac integre defendi queat.

Sed jam tempus est, ut ad vos redeam, praestantissimi Viri, qui rem vestra quidem humanitate dignam, mihiq̄ue pergratam feceritis, si opus hoc recognitum, ut dixi, multisque in locis locupletatum, quod reverenter a me nomini vestro nuncupatur, aequi bonique consulas. Neque vero mihi desunt causae hujus nuncupationis. Primum enim cupiebam observantiae ac gratitudinis erga vos meae testimonium aliquod exhibere, ut qui multis annis in spectata Republica vestra versatus, cum liberalium artium, cum sacrae Theologiae studiis apud vos operam dederim. Adhaec Catholicum opus ejusmodi Patronis vel maxime commendandum erat, qui de re Catholica praeclare meriti, ingentem suae pietatis ac defensae reli-

gionis gloriam essent consecuti. Ubi non praedicabo, ut sane possem, Remp. vestram, quae non frustra tot seculis hoc insignitur elogio, ut inter Germanicas omnes jure quodam suo dicatur, et sit Felix Agrippina Colonia, sanctae Rom. Ecclesiae fidelis filia. Parum sit, Urbem vestram in Romano imperio nulli secundam, sanctorum Martyrum sanguine mirifice consecratam, fortunis ac opibus abundantem cernere. Mirentur alii vetus apud vos Gymnasium et celebre emporium. Ego vero in primis hoc nomine vobis gratulandum, summasque summo Deo gratias agendas esse duco, quod Apostolico praeconio jam olim Romanis delato vos quoque dignos redditis, ut fides vestra in universo mundo annuntietur. Igitur, ut avitam, certam et integram religionem conservetis, quo nihil habetis aut sanctius aut antiquius, impiis quidem novationibus ac profanationibus nullum in Repub. vestra locum relinquitis, sectarios autem horumque conatus, qui vobis saepe insidiantur, non minus prudenter quam fortiter profligatis: tum praeclaro vestrae pietatis zelo id perficitis; ut cum alibi passim distracta sint religionis studia, et sectae inter se prorsus dissectae,

XVI

péstilenter vigeant; tamen apud vos cor unum et anima una, unum etiam ovile sub uno pastore usque perseveret. Ita demum re ipsa declaratis, haud temere dictum esse, quod auctor vetustus, et veritatis comprobandae magis, quam styli ornandi studiosus memoriae prodidit, cum Urbem vestram his verbis jam in Ecclesiae vestrae usum receptis commendavit: *Postquam fidem suscepisti Civitas praenobilis, recidiva non fuisti, sed in fide stabilis.* Invideant haec vobis felicitatem illi, qui depositum a Paulo commendatum non custodiunt, sed in aliud quodvis Evangelium, quam quod Apostoli annuntiarunt, transferri se patiuntur, neque raro fidem perinde ac monetam commutant. Deum immortalem ex animo precor vobis, ut hanc gratiam et fidei constantiam, qua praelucetis Germaniae, perpetuam esse velit. Coloniae Agrippinae feriis Epiphaniae Domini, Anno Virginei partus MDLXVI.

I N D E X ,

totius libelli ordinem et summam
complectens.

Christiana doctrina circa Sapientiam
et Justitiam versatur.

*Ad Sapientiam, quae ordine sequun-
tur, et infra tractantur, capita referri
possunt:*

1. De Fide et Symbolo Fidei.
2. De Spe et Oratione Dominica,
cum Angelica Salutatione.
3. De Charitate et mandatis Deca-
logi cum Ecclesiae praeceptis.
4. De Sacramentis.

*Ad Justitiae priorem partem, quae
in malis fugiendis est sita, pertinent
haec:*

1. De peccatis septem capitalibus.
2. De peccatis alienis, culpa aliqua
nostra ad nos pertinentibus.
3. De peccatis in Spiritum sanctum.
4. De peccatis in coelum clamanti-
tibus, et de peccatorum expia-
tione.

Ad Justitiae partem alteram, quae in bonis faciendis aut consecrandis est posita, recte referri possunt:

1. Bonorum operum genera triplicia: Jejunium, Oratio, Eleemossyna cum operibus Misericordiae.
2. Virtutes cardinales.
3. Dona et fructus Spiritus sancti.
4. Octo Beatitudines.
5. Consilia Evangelica.
6. Quatuor hominis novissima.

Ad Christianae doctrinae totius summam unico ceu verbo comprehendendam, Ecclesiastici sententia notatu digna est, qui ait:

Eccli. 1, 33.

Fili concupiscens Sapientiam, conserva Justitiam, et Deus praebebit illam tibi.

CAPUT PRIMUM.

DE FIDE ET SYMBOLO FIDEI.

I.

Quis dicendus est Christianus?

^a Act. 11, 27.
1. Pet. 4, 16.

Qui baptismatis Sacramento initiatuſ, Jeſu Chriſti veri Dei et hominis ſalutarem doctrinam in ejus ^b Ecclēſia profitetur.

^b Athan. contra Ariam. orat. 2.
Cypr. epist. 2. lib. 4.
et de ſimpl. pracl.
Ignatius ad Magnesian.

Omnes proinde cultus et ſectas, quae extra Chriſti doctrinam et Ecclēſiam ubivis gentium reperiuntur, ut eſt Judaica, Ethnica, Mahometica, Haeretica, damnat et deteſtatur penitus, qui vere Chriſtianus eſt, et in ipſa Chriſti doctrina firmiter acquieſcit.

Auguſt. tract. 113. in Joan. et ſermon. 181. de tem. c. 12.
Item in Enchir. c. 5.
Tertullian. lib. de pudicitia, et de praesc. haetic.

II.

Quo compendio Chriſtianam doctrinam licet complecti?

Ut nimirum Chriſtianus ea norit et obſervet, quae tum ad ^a Sapientiam, tum ad Juſtitiam ſpectant. Sapientia, ut Auguſtinus ^b oſtendit, circa virtutes verſatur Theologicas: ^c Fidem, Spem et Charitatem, quae et divinitus infunduntur, et cum in hac vita pure maximeque excoluntur, beatos

^a Eccleſiaſt. 1. 33.

^b Lib. 2. Retracta. c. 63. et Ench. c. 2. et 3.
^c 1. Cor. 13, 13.

d Prosp. sent. 98 ex August.

e Psalm. 35, 15. et 36, 27.
1. Pet. 5, 11.

homines divinosque reddunt. Justitia vero ^d duabus partibus, declinatione a malo, et boni operatione, absolvitur. Huc enim spectat, quod Propheta inquit Regius: ^e *Diverte a malo, et fac bonum.* Jam ex hisce fontibus, Sapientiae scilicet et Justitiae, non difficulter hauriuntur cetera, quaecunque Christianae quidem institutioni atque disciplinae congruunt.

III.

Quid primum traditur in doctrina Christiana?

Rom. 10, 4. seq.

Heb. 11, 1. sq.

Aug. serm. 38. de temp. et serm. de verb. Apost.

Leo serm. 4. de Nat. Dom.

^a Heb. 11, 6.

^b Marc. 16, 16.

^c Joan. 3, 18.

Fides, janua illa nostrae salutis, sine qua Deum invenire et invocare, Deo servire et placere nullus in hac vita potest. ^a *Credere enim oportet accedentem ad Deum,* inquit Apostolus: *qui ^b vero non crediderit, condemnabitur, et ^c jam judicatus est, ex Christi sententia.*

IV.

Quid Fidei nomine intelligitur?

^a Ephes. 2, 8.

Heb. 11, 1.

Basil. in serm. de fidei confess.

Bern. epist. 190.

August. contra epist. Fundamenti cap. 5.

^b 1. Joan. 5, 7.

^c Gen. 1, 1. sq.

Joan. 1, 1. sq.

Lucae 2, 7.

Rom. 5, 6.

^d Con. Eph. can. 13.

Lucae 1, 35.

1. Cor. 15, 52.

Joan. 3, 5.

Dei ^a donum et lumen, quo illustratus homo, firmiter assentitur atque adhaeret iis, quae, ut credantur, sunt divinitus revelata, et ab Ecclesia nobis proposita.

Cujusmodi sunt, Deum esse trinum et ^b unum, e nihilo ^c creatum mundum, Deum factum esse hominem, et pro nobis mortem sustinuisse, Mariam ^d et virginem et Dei matrem existere, mortuos omnes ad vitam ex-

citandos esse, hominem ex aqua et Spiritu sancto regenerari, totum Christum ^e in Eucharistia contineri, et id genus alia Religionis nostrae veneranda mysteria: quae divinitus revelata, non humani ^f sensus captu comprehendendi, sed Fide dumtaxat percipi possunt.

^e Constantien. Florent. Trid. Conc.

^f Eccl. 5, 22—26.
2. Cor. 10, 5.

Unde Propheta: ^g *Nisi credideritis, inquit, non intelligetis.* Non enim spectat Fides naturae ordinem, non sensuum fidit experientiae, non potentia aut ratione humana, sed virtute et auctoritate divina nititur, illud plane certum habens, summam aeternamque veritatem, quae Deus est, nec falli posse unquam, nec fallere.

^g Esaiæ. 7, 9. secundum 70.
Basil. in Psalm. 115. et in Morali. reg. 80. c. 21.
Gregor. ho. 26. in Evang.
Chrys. in 1. ad Corinth. ho. 4.

Quamobrem id Fidei vel maxime proprium est, ut in ^h captivitate redigat omnem intellectum in obsequium Christi, apud quem non est difficile, ne dum impossibile, ⁱ omne verbum. Haec ^k Fides lumen est animae, ostium vitae, fundamentum salutis aeternae.

^h 2. Cor. 10, 5.

ⁱ Lucae 1, 37.

Hierem. 52, 27.

^k Euseb. Emis. homil. 2. de symb.
Cyrill. catech. 5. Illum.

V.

Estne brevis aliqua Fidel complexio, ac summa omnium nobis credendorum?

Chrysost. ser. de fide, spe et char.

Cyrill. liber 4. in Joan. cap. 6, 47.

Est illa, quam duodecim Apostoli suo Symbolo tradiderunt, quamque in sectiones, seu articulos duodecim aptem distinxerunt. Dignum sane opus his ^a auctoribus, qui post Christum Dominum Christianae Fidei praecipui et sanctissimi fundatores extiterunt.

^a Clemens epistola 1. ad frat. Dom.

Ambr. epist. 81. et serm. 38.

August. serm. de Tempore 181.

Ruffin. in sym. Irenaeus lib. 1. cap. 2. et lib. 3. cap. 4.

Hieron. ad Pamachinum, adversus errores Joan. Hieros.

Leo serm. 11. de pass. et epist. 13. ad Pulcheriam et serm. contra Eutychetem.

Maximus serm. de tradition. symbol. Symbolum explicarunt. Cyrill. in catechesibus Illum. Chrysostom. 5. hom. 1. et 2. in symbolum.

Ruffin. in symbol. Aug. in enchiridio ad Laur.

Item in lib. 1. et 2. de symb. ad catech. In lib. de fide et symb. serm. 115. 119. 125. 151. 181. 192. 193. 194. de tempore.

Quod quidem Symbolum velut illustri nota est, qua Christiani ab impiis, qui vel nullam, vel non rectam Christi Eidem profitentur, discernendi ac internoscendi sunt.

VI.

Qui sunt Symboli hujus articuli?

1. *Credo in Deum patrem omnipotentem, creatorem coeli et terrae.*
2. *Et in Jesum Christum filium ejus unicum, Dominum nostrum.*
3. *Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine.*
4. *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus et sepultus.*
5. *Descendit ad inferos, tertia die resurrexit a mortuis.*
6. *Ascendit ad coelos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.*
7. *Inde venturus est, judicare vivos et mortuos.*
8. *Credo in Spiritum sanctum.*
9. *Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem.*
10. *Remissionem peccatorum.*
11. *Carnis resurrectionem.*
12. *Vitam aeternam, Amen.*

VII.

Qua maxime spectant haec Symboli verba?

Hierem. 9. 23.
Joan. 17. 3.
1. Cor. 2. 2.
1. Pet. 1. 8.
Sapient. 15. 1.

Ho certe, ut veram Dei divinarumque rerum cognitionem, quae ad bene beateque vivendum est cuique necessaria, succincte comprehensam habeamus.

Ubi primum et praecipuum habet locum agnitio et confessio sanctissimae Trinitatis, ne ullo modo dubitetur, Deum, quo nihil aut ^a majus, aut melius, aut sapientius potest excogitari, in essentia quidem seu natura divina unum et simplicem, in ^b personis vero tribus esse distinctum, ut alius ^c Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus esse, ante omnia certo credatur. Pater est, qui suum ab ^d aeterno filium generat, fons et opifex rerum: Filius ex Patris genitus substantia, mundi Redemptor est ac Salvator: Spiritus sanctus, qui et ^e Paracletus dicitur, Ecclesiae seu Christi fidelium est administrator. Jam ^f hi tres unum sunt; hoc est, unus, verus, aeternus, immensus et incomprehensibilis Deus.

Pulchrae igitur huic sanctissimae simul et individuae Trinitati partes Symboli tres praecipue respondent: Prima nimirum de creatione, secunda de redemptione, tertia de sanctificatione.

VIII.

Quid sibi vult primus Symboli articulus:

Credo in Deum Patrem?

Ostendit nobis primum, Deum unum, et in Deitate primam personam esse Patrem coelestem, aeternum, potentia majestateque summum, cui nihil factu impossibile sit vel difficile; qui vitae ac mortis ^a potestatem omnem obtinet.

^a Aug. confess. lib. 1. cap. 4.

^b Aug. lib. de fide et symb. cap. 9.

^c Matth. 28, 19. Athan. in sym.

^d Psal. 109, 3. Ilebr. 1, 2. 1. Joan. 4, 10.

^e Joan. 15, 26. et 16, 7. 14, 16. 26.

^f 1. Joan. 5, 7. 1. Tim. 1, 17. 6, 15. Hierem. 52, 17--20. 27.

Deut. 6, 4.

Matth. 6, 9.

1. Tim. 1, 17.

Genes. 1, 1.

Isai. 55, 1.

Job. 57, 5--7. 23. 24.

Eccl. 5, 11.

Luc. 1, 37.

Hier. 52, 17--20. 27.

^a Sap. 16, 15.

1. Reg. 2, 6.

b Psal. 2, 7.
Hebr. 1, 5.
Rom. 8, 14--19.

c Psal. 32, 6. 9.
Colofa. 1, 16.
Matth. 6, 28--30.
Hebr. 13, 5. 6.
1. Timoth. 4, 10. 6,
17.
Rom. 11, 36.
d Jac. 1, 17.
2. Cor. 1, 3.
Act. 14, 15--17.

e Luc. 12, 15.
Gen. 17, 1. 8.
Psal. 26, 1. 90, 1--6.
sq. 124, 1.
Job. 41, 1. 2.
1. Cor. 10, 13.
Eccli. 33, 1.

Is ipse pater filium^b ex omni aeternitate genuit, et nos hoc tempore gratiae in filios sibi adoptavit. Ejus tanta vis est, ut verbo^c solo tam visibilia, quam invisibilia produxerit ex nihilo; producta vero usque conservet atque gubernet summa cum bonitate ac sapientia, a quo et ad quem omnia. Ipse^d Pater luminum, apud quem non est transmutatio; Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis: talis demum ac tantus, ut ad^e nutum illius supera, terrestria, infera subito pareant: quo duce ac protectore, nos in summis etiam malis atque periculis illaesi ac tuti conservamur.

IX.

Quid habet secundus articulus: Credo in Jesum Christum?

1. Joan. 5, 20.
Luc. 1, 31. 35. 2, 10.
11. 21.
Matth. 1, 21.
Esa. 9, 6. 61, 1. sq.
Lucae 4, 18. 19.
Psalm. 44, 8. 88, 21.
Act. 4, 24--26. 10,
36--41.
1. Reg. 10, 1. sq. 16, 1.
e Joan. 1, 14.
Apoc. 17, 14. 19, 16.
Heb. 5, 1--5,
5--10.
1. Pet. 2, 25.
Col. 1, 18--20. 2, 9.

b Ephes. 1, 5. sq.
Joan. 10, 30. 36.
Hebr. 1, 2. 5.
Apoc. 1, 17. sq.
Matth. 28, 18.
Dan. 7, 15. 14.
Philipp. 2, 5--11.

Commonstrat secundam in Deitate personam Jesum Christum verum Deum, et verum hominem: dictum quidem Jesum, hoc est, salvatorem populi sui: et Christum, id est, unctum Spiritu sancto, ac^a plenum omni gratia et veritate, Messiam, Regem et Pontificem nostrum, qui primatum tenet in omnibus, et in quo corporaliter inhabitat omnis plenitudo divinitatis.

Ostendit eundem^b esse filium Dei unicum a Patre natum, ab aeterno genitum, naturalem, consubstantiallem, et ei prorsus aequalem secundum divinitatem: Dominum vero no-

strum, et omnium in ipsum credentium, ut quos ipse^c perditos ex servitute Satanae ultro liberavit, quosque jugo peccati et damnationis obnoxios liberalissime redemit.

c Lucae 15, 9. 22-24.
et 11, 21. 22.
Rom. 8, 1.
1. Cor. 6, 20.
1. Pet. 1, 18. 19.

Is impiis quoque dominatur, omnia enim^d pedibus ejus subjecta sunt. Tum vero maxime Dominum^e dominantium, et Regem regum se improbis ac^f universo mundo palam declarabit, cum hostes ad unum omnes, quamvis invites, suae subiciet potestati, ac veluti^g paleam igne comburet inextinguibili. Hic dilectus filius, hic noster Emanuel, et audiendus Praeceptor; nec aliud nomen est sub coelo^h datum hominibus, in quo nos salvos fieri oporteat.

d Psalm. 8, 7.
Rom. 14, 9.
e Apoc. 19, 16. 17. 14.

f Matth. 25, 31. 32.
1. Cor. 15, 24—28.
Psalm. 109, 1. 2.

g Lucae 3, 16. 22-1
Matth. 5, 11. 12. 17.
17, 15.
Lucae 20, 13.
Esaiæ 7, 14.

h Act. 4, 12.

X.

*Quid credendum proponit tertius articulus:
Conceptus est de Spiritu sancto?*

Eundem testatur Dominum, qui jam inde ab aeterno genitus a Deo Patre sine matre fuit, propter nos de coelis descendisse, et humanam assumpsisse^a naturam, qua temporaliter et conceptus sit in Nazareth, et sub Caesare Augusto in Bethleem natus sine patre ex illibata Virgine, operante scilicet in illa sic Spiritus sancti virtute, ut (quod admirationem omnem excedit) Verbum^b caro, et Deus homo fieret, atque Maria simul Dei mater et^c virgo esset.

Mich. 5, 1.
Joan. 1, 1. 16, 28.
50.

Esai. 55, 10.
Joan. 6, 40. 46. 51.

a Gal. 4, 4.
Rom. 1, 2. 3.
Matth. 1, 18. 23.
Luc. 1, 26. sq. 2,
1. sq.
Esaiæ 7, 14.
Hierem. 31, 22.

b Con. Eph. can. 13.
c Hieron. in Helvidium.
Amb. in epist. 81.
Ezech. 44. 2.

d Joan. 3, 5.
1. Pet. 2, 1. 2. 3, 21.
Hebr. 2, 2—4. 7, 25.
Tit. 3, 5.

e Job. 14, 4.
Ephes. 2, 3—5.
Rom. 6, 3. 4. 8, 1. sq.

f Rom. 8, 29.

Haec filii Dei temporalis conceptio et generatio, humanae salutis ac redemptionis^d primordia continet, nostraeque est forma regenerationis. Qua fit, ut maledicti Adae filii de immundo semine^e concepti et irae filii nati, purificemur: tum ut e carnalibus spirituales ac plane filii Dei efficiamur in Christo, cui Pater aeternus conformes fieri voluit electos, *ut sit ipse, quemadmodum^f Paulus ait, in multis fratribus primogenitus.*

XI.

Quid continet articulus quartus: Passus sub Pontio Pilato?

Act. 10, 36—39.
Matth. 27, 50.
Marc. 15, 24. sq.
Esai. 50, 6. 7. 55, 1. sq.
Joan. 1, 35. 36.
Heb. 7, 26.
1. Pet. 1, 19. 2, 22. sq.
Apoc. 1, 17. 18.
1. Tim. 6, 15—16.
Rom. 5, 6—10.
Joan. 13, 13.

a Joan. 13, 4. 5. 19,
11. 5. 14. 17. 12, 32.
Matth. 27, 26.
Marc. 15, 15.
Lucae 23, 24. 25.
Joan. 19, 16.
Act. 13, 28. 29.
b Sap. 2, 12. sq.
Hebr. 12, 2. 3.
Phillip. 2, 8.
Rom. 5, 6—10.
Matth. 27, 59. 60.
Tit. 2, 14.
Gal. 1, 4.
Esa. 53, 12.
c. 1. Pet. 1, 18.
1. Joan. 1, 7.

Ostendit Christum, cum praeclare docendi et miracula patranda finem fecisset, suum pro nobis, qui perieramus, redimendis agonem tandem absolvisse. Itaque licet Agnus esset absque macula innocentissimus, immo et Deus simul immortalis, tamen ut charitatem erga nos suam maximam declararet, passus est ille^a volens a sceleratissimis extrema et acerbissima quaeque: unde nec iudicium impii iudicis Pilati, quamvis iniquissimum, neque crucem^b probrosissimum supplicii genus defugit, mortem pro nobis crudelissimam adiens, et sepulturam in alieno etiam monumento delatam non recusans: totum ut se vivens moriens donaret atque impenderet mortalibus. Quae Christi passio, ^c sanguis, crux, vulnera et mors, peccatoribus

consolationem, sanitatem, virtutem et vitam continue exhibent; si tamen paremus et ^d compatimur capiti, ut ita simul et conglorificemur. ^e *Consummatus enim factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis aeternae.*

Apoc. 1, 5.
Ephes. 1, 7.

^d Rom. 8, 16. 17.
2. Cor. 1, 5.
2. Tim. 2, 10.
^e Hebr. 5, 9.

XII.

Quis usus et fructus in eo est, quod crucem Christi digitis efformamus, et ea frontem consignamus?

Hunc sane ritum et ^a veterum pietas, et constans Ecclesiae consuetudo nobis commendat. Ac primum hinc excitamur ad gratam memoriam summi mysterii atque beneficii, quod nobis in cruce peractum, ac amplissime donatum fuit.

Deinde provocamur ad veram sanctamque gloriam, et totius salutis nostrae ancoram in cruce Domini nostri defigendam.

Est hoc praeterea testimonium, nos cum inimicis crucis Christi Judaeis ac Ethnicis nihil habere commune, sed contra hos omnes libere profiteri, quem colimus, Dominum Jesum, et hunc crucifixum.

Hoc etiam signaculo ad patientiae studium incitamus, ut si aeternae gloriae cupidi sumus (esse vero debemus omnes) crucem quam colimus, et viam crucis, ^b duce Christo non gravatim amplectamur.

^a Tertul. de coron. militis. cap. 3.
Basilii de Spiritu sancto cap. 17.
Aug. de catechizand. rud. cap. 20. et tract. in Joan. 118.
Nazian. orat. 5.
Hieron. ad Eusto. de cust. virg. et ad Fabiol. de vest. sacer. et in cap. 9. Ezech.
Chrysostomus in 1. Cor. hom. 12. et 51. in Matth.
Trip. hist. lib. 6. c. 1.
Efraem. lib. de vera poenit. c. 3.
Orig. hom. 8. in divers. evang.
Ruff. lib. 2. eccles. hist. cap. 29.
Niceph. lib. 18. cap. 20.
Cyrill. Catech. 4. et 13. Illum.
Chrys. in demonstr. adversus Gentiles, quod Christus sit Deus.
^b Matth. 16, 24.
Luc. 9, 23.
1. Pet. 3, 14. 17. 18.
2, 19—21.

Neque minus arma hinc victricia petimus ^c adversus Satanam olim crucis virtute prostratum, immo et contra omnes nostrae salutis adversarios ita communimur.

^d Amb. serm. 45.

Demum, ut auspiciatus ^d ordiamur, et majorem in rebus gerendis successum experiamur, hoc crucis illustrae trophaeum arripimus, et in hoc signo ^e victuri, saepe dicere non dubitamus: *In nomine + Patris et + Filii et + Spiritus sancti.*

^e Euseb. lib. 1. et 2. de vita Constantini. Niceph. lib. 8. c. 3. et lib. 7. cap. 47. et 49.

XIII.

Quid credendum profert quintus articulus: Descendit ad inferos, et resurrexit?

Psalm. 15, 9. 10.

Zach. 9, 11.

1. Pet. 3, 18.

Coloss. 2, 14.

Eccl. 24, 8.

Act. 2, 24. sq.

Osee 13, 14.

Iren. lib. 5. in fine.

Aug. epist. 99. et 57.

et lib. 20. de civ.

Dei, cap. 15.

Item serm. 137. de

tempore.

Hieron. in oap. 4.

ad Ephesios et in

Osee 13, 14.

Matth. 12, 29.

Hebr. 2, 14. 15.

Marc. 16, 6. 9.

Joan. 2, 19.

Col. 1, 18.

1. Cor. 15, 5. sq.

Apoc. 1, 18.

α Rom. 6, 4. sq.

Coloss. 5, 1. sq.

Philip. 3, 20. 21.

Ephes. 4, 22. sq.

1. Pet. 1, 5.

Christum docet, postquam mortuus esset in cruce, secundum animam quidem ad inferos usque penetrasse, tum ut mortis ac Satanae devictorem, tum ut Patrum in limbo sedentium liberatorem sese declararet: secundum corpus autem, quo jacuerat in sepulchro, tertio post die, cum Triumphator ex inferis redire vellet, eundem ad vitam sua vi immortalem ac gloriosum, primogenitum ex mortuis resurrexisse.

Quo admirabili opere consolatur ac docet, electos de potestate Satanae, mortis et inferni liberari, eamque resurgendi gratiam omnibus offert atque commendat, ut vere credentes in Christum, de vitiis ^a ad virtutem, a morte peccati ad vitam gratiae,

in fine ^b porre seculorum omnium de ^b 1. Cor. 15, 22.
 morte corporis ad vitam immortalem
 resurgant. *Nam qui ^c suscitavit Je-* ^c 2. Cor. 4, 14.
sum, et nos cum Jesu suscitabit. 1. Thess. 4, 14. sq.

XIV.

Quid adfert sextus articulus: Ascendit ad coelos?

Absolute humanae redemptionis Psal. 67, 33. sq. 46.
 opere, Dominum Jesum ostendit, post- 6, 8, 1.
 quam rediivus ille suis apparuisset, Marc. 16, 19.
 multisque argumentis resurrectionis Joan. 3, 13.
 suae veritatem confirmasset, demum Act. 1, 1.
 quadragesimo die in coelum ascendisse, Ephes. 4, 8, 2, 5.
 ut secundum naturam humanam 1, 20—23.
 super omnia exaltaretur, et unus om- Coloss. 3, 1.
 nium maxime ab omnibus celebraretur. Hebr. 1, 3—5.
 Sedet igitur Dominus Jesus in 1. Pet. 2, 4.
 coelis, ad dexteram virtutis Dei, pa- 1. Joan. 2, 1.
 rem cum Patre potestatem exercens, Joan. 20, 17.
 gubernans omnia, divinaque majestate a Psal. 109, 1.
 resplendens penitus: quod ^b est nimi- Act. 7, 55.
 rum ad Patris sedere dexteram. Lucae 22, 69.
 1. Cor. 16, 25.
 Ephes. 1, 20.
 Matth. 28, 18.
^b Aug. lib. de fide
 et symb. cap. 7.

Haec laeta Christi ascensio, no-
 strae Fidei ac Spei certitudo est, ut
 quo caput praecessit, prostratis semel
 hostibus, eodem membra etiam, si
 capiti ^c modo pareant et inhaereant
 suo, perventura esse maxime confi-
 damus. *Vado, inquit, parare vobis*
locum.

c Rom. 8, 16. 17.
 Heb. 8, 8. 9.
 2. Tim. 2, 11. 12.
 Joan. 15, 6.
 Joan. 14, 2.

XV.

Quid credendum exhibet septimus articulus:
Inde venturus est judicare?

Proponit extremum iudicii diem, Psalm. 95, 2. sq.
 quando Christus in humana carne rur- Esai. 5, 14. 66, 15.
 sus a summo coelo descendet, ac tre- Joan. 5, 22. sq.
 Soph. 1, 14—18.

Malac. 4, 1—6.
Ioel. 3, 6. 7. 19.

a Matth. 25, 51—54.
sq. 24, 11. sq.
Luc. 21, 25. sq.
Actor. 10, 42.
1. Thess. 4, 15—18.
5, 2—4.
1. Cor. 15, 51.
2. Thess. 2, 2. sq.
2. Pet. 3, 3—13.

b Matth. 12, 36.
Sap. 1, 8.
Esai. 66, 18.
Eccli. 12, 14.
Rom. 2, 4.
Apoc. 20, 11—15.
Basil. epist. ad vir-
ginem lapsam.
c Hier. 17, 9. 10.
Heb. 4, 12. 13.
Galat. 6, 7—9.
1. Thess. 4, 16.
Eccli. 12, 14.
2. Cor. 5, 10.
Rom. 14, 10.
d Matth. 10, 41.
Job. 24, 12.

Joan. 1, 1. 14.
1. Joan. 5, 20.
Ephes. 1, 6. 7.

a Joan. 14, 6.
Rom. 5, 6.
Apoc. 1, 5.
1. Tim. 2, 5.
Rom. 3, 24. 25.

b Tit. 2, 11—15.

mendum aget iudicem totius orbis, et palam unicuique reddet secundum opera sua. Judicabit ^a igitur in sede majestatis suae ad unum omnes probos ac improbos, sine quos iudicii dies illa viues adhuc in carne, vel antea mortuos offendet,

Unde admonemur, eo cautius rec-
tiusque nobis vivendum esse, quocer-
tius persuasum habemus, nostras actio-
nes, ^b cogitationes, et vitae rationes
omnes ob oculos cuncta cernentis, et
aequissime judicantis, Dei usque ver-
sari. Et enim aequus et justus est scru-
tator ^c ille cordium, et vindex iniqui-
tatum, ante cujus tribunal manife-
stari nos omnes oportet: ut unusquis-
que prout gessit suo in corpore, sive
bonum, sive malum, ab illo recipiat.
Qui nec boni ^d quidquam in hac vita
gestum suo praemio defraudabit, nec
perperam facta ulla impune sinet abire.

XVI.

*Quae summa est articulorum de secunda in
Deitate persona?*

Haec summa est, Christum ve-
rum Deum et hominem esse, qui
mirificum redemptionis humanae opus
sit aggressus atque perfecit, ut idem
sit ipse nobis ^a. Via, Veritas et Vita,
per quem unum, cum periissemus
omnes, salvati et liberati, Deoque Pa-
tri reconciliati sumus.

De cujus quidem redemptionis be-
neficio ac vero usu ita scriptum est: ^b

Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et secularia desideria, sobrie et juste et pie vivamus in hoc seculo, exspectantes beatam spem et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Sic Apostolus Paulus, Et^c Ephes. 2, 10. alibi: Ipsius (Dei) summus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quae praeparavit Deus, ut in illis ambulemus. Atque iterum, ^d pro^d 2. Cor. 5, 15. omnibus mortuus est Christus, inquit, ut et qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est et resurrexit.

Quare cavendus illorum est error maxime, qui Christum non integre, sed veluti mutilatum confitentur, dum solum^e Mediatorem illum et Redemptorem cui fidamus, agnoscunt: nec simul recipiunt eum et^f Legislatorem, cujus jussis obtemperemus, et virtutum exemplar omnium, quod imitemur, et justum judicem, qui debitum cujusque^g operi praemium aut supplicium certo rependat.

XVII.

Quid docet octavus articulus: Credo in Spiritum sanctum? Symb. Constantinop. et Concil. Florentin.

Subjungit tertiam in Deitate personam, Spiritum sanctum: qui ex Pa- 1. Genes. 1, 2. Psalm. 103, 30. Job 24, 13.

Matth. 28, 19.
 Joan. 1, 32. 14. 16
 16, 7.
 I. Joan. 5, 7.
 Rom. 8, 9—11.
 I. Cor. 6, 19. 3, 16.
 2. Cor. 3, 17.
 Psalm. 50, 12.
 Esai. 11, 1. 2.
 Galat. 5, 22.
 Rom. 5, 5.

α Ephes. 1, 15. 14.
 Rom. 8, 26.
 I. Cor. 12, 4—11.

α Matth. 5, 4--16.
 Esa. 2, 2. et 60, 1.
 Psalm. 18, 5.

Aug. tract. 1. in ep.
 Joan. et de unitat.
 Eccl. cap. 14. et in
 Psal. 30. conc. 2.
 Chrys. hom. 4. de
 verbis Esaiae.

β Joan. 11, 51. 10,
 16. 17, 11.
 Cant. 6, 8.

I. Cor. 1, 9. 12,
 12—14.
 Ephes. 4, 3.

Cyp. de simp. prabl.
 Iren. lib. 1. cap. 5.
 Hieron. ad Ageruch.
 epist. 12.

Chrys. hom. 1. in
 I. Corinth.

c. Cyp. de simp. et
 lib. 1. ep. 3. et lib.
 4. ep. 9.

Iren. lib. 3. cap. 3.
 Hieron. ad Dama-
 sum. ep. 57. et 58.

Leo ep. 89. ad Vienu.
 d. Ephes. 5, 25--27.
 Cantic. 4, 1.

I. Pet. 2, 9.

tre Filioque procedens, verus utriusque
 coaeternus, coequalis, consubstantia-
 lis Deus existit, et eadem fide parique
 cultu et honore colendus est.

Hic ille Paracletus et Doctor verita-
 tis, qui corda credentium gratia sua
 suisque donis illustrat, purificat, sancti-
 ficat et in omni sanctitate confirmat.

Hic est ^a pignus haereditatis nostrae,
 qui adjuvat infirmitatem nostram, et
 singulis, prout vult, varias donationes
 suas distribuit impertitque.

XVIII.

*Quid addit articulus nonus: Credo Ecclesiam
 sanctam Catholicam?*

Ostendit ecclesiam, id est, cuncto-
 rum Christi fidelium ^a visibilem con-
 gregationem, pro qua Dei filius ho-
 minis natura suscepta, cuncta et fecit
 et pertulit: Eamque docet primum ^b
 unam esse et consentientem in fide fi-
 deique doctrina, et administrationi
 Sacramentorum, quaeque sub uno ca-
 pite suo Christo, unoque vices ejus in
 terris gerente ^c Pontifice maximo regi-
 tur, ac in unitate conservatur.

Deinde hanc sanctam ^d esse prae-
 dicat, quia per Spiritum sanctum a
 Christo usque sanctificatur, ut sancti
 homines et sanctae leges nunquam in
 illa desint. Nec ullus extra hujus consor-
 tium, sanctitatis particeps esse potest.

Tertio esse^o Catholicam, id est, universalem, adeo, ut per orbem longe lateque diffusa, omnes omnium temporum, locorum ac nationum homines, qui modo in Christi fide ac doctrina conveniunt, uno quasi materno sinu excipiat, concludat ac salvet.

Quarto esse in eadem Ecclesia Sanctorum communionem, ut qui^f in Ecclesia veluti domo Dei familiaque versantur, societatem quandam inter se, et unionem servant individuan; et sicuti unius corporis membra, mutuis officiis, meritis et orationibus se invicem juvent. Apud hos est unitas fidei, doctrina consentiens, conformis usus Sacramentorum: qui etiam, qualescunque demum quorundam errores aut dissensiones incidant, solliciti sunt servare unitatem Spiritus in vinculo pacis. In qua quidem communiōne non modo sancti Ecclesiae militantis in terra peregrinantes, verum etiam beati omnes Ecclesiae cum Christo in^h coelis felicissime triumphantis, ac insuper piorum animae, quae ex hac vita egressae, nondum tamen illam beatorum felicitatem sunt consecutae, simul comprehenduntur.

Extra hanc Sanctorum communiōnem (sicut extra^h Noë arcam) certum quidem exitium, nulla vero salus mortalibus: non Judaeis aut Ethnicis, qui fidem Ecclesiae nunquam receperant: non Haereticis, qui receptam deseru-

Aug. in ench. c. 56.
et in Psalm. 85.
Bern. serm. 3. in
vigilia nat. Greg.
L. 35. mor. cap. 6.
Iren. lib. 3. cap. 40.
e Gen. 22, 17.
Act. 1, 8.
Marc. 16, 15.
Luc. 24, 46.
Matth. 28, 19. 16,
18.
Aug. epist. 166. et
170. cont. ep. fund.
cap. 4. lib. de vera
relig. cap. 7.
Vincentius Lirin.
Hier. cont. Lucif.
Beda in 6. c. Cant.
f Ephes. 4, 11.
Psalm. 118, 63.
Coloss. 1, 12.
Philipp. 1, 3.
2. Cor. 8, 13. 14.
1. Joan. 1, 3.
Rom. 12, 4—7. [^]
1. Cor. 12, 12. sq.
Aug. tract. 32. in
Joan.
g Euseb. eccl. hist.
lib. 7. cap. 19.
Aug. 2. con. Don.
cap. 6. et epist. 19.
Item de vera relig.
cap. 6.
^{*} Ephes. 4, 3.
h Aug. de tempore
serm. 181. cap. 13.
in Enchir. cap. 56.
i Aug. lib. 20. de
civit. Dei. cap. 9.
Greg. lib. 4. Dialog.
cap. 39.
k Genes. 7, 23.
1. Pet. 3, 20.
Isaia 60, 12.
Aug. epist. 50. et 152.
Item de unit. eccl.
cap. 4. et 16.

Aug. vel Fulgent. de fide ad Petrum. c. 37. 38. et 39.
 Iren. lib. 4. c. 43.
 Greg. 14. moral. c. 2.
 Chrys. hom. 11. in Epist. ad Eph. Con. Lateran. can. 1.
 1. Joan. 2, 18.
 Joa. 6, 66. 67. 13, 33.
 Jud. 19.
 l 1. Cor. 5, 1—8.
 1. Tim. 1, 19. 20.
 Num. 12, 14. 15.
 Matth. 18, 15—18.
 2. Joan. 10, 11.
 2. Thess. 3, 6. 13.
 Cypr. lib. 1. ep. 11.
 Aug. lib. 1. cont. advers. leg. et proph. cap. 17.
 m Aug. serm. 181. de temp. cap. 12. et in Psalm. 88. con. 2. Item epist. 204.
 Cyp. lib. 1. epist. 1. et lib. 4. epist. 2.
 n De simplic. prae-latorum.
 o Lib. 4. de Symb. ad catec. cap. 10.
 a Esai. 33, 22.
 Matth. 1, 21. et 9, 2. sq.
 Apoc. 1, 5.
 Lucae 24, 46.
 Act. 10, 42. 43.
 Heb. 9, 11—14. sq.
 1. Joan. 1, 7.
 Ephes. 1, 7.
 Coloss. 1, 13.
 Heb. 1, 3.
 b Act. 2, 37. 38. 8, 12. 36.
 Marc. 16, 16.
 Joan. 3, 5.
 Aug. in enchir. cap. 65. et de verbis Dom. serm. 11.

runt vel corruerunt: non Schismaticis, qui pacem et unitatem Ecclesiae reliquerunt; postremo neque^l Excommunicatis, qui qualibet alia gravi de causa id meruerunt, ut ab Ecclesiae corpore, ceu pernicioosa quaedam membra, praescinderentur ac separarentur. Atque istiusmodi omnes, quoniam ad Ecclesiam, ejusque sanctam communionem non pertinent, ^m divinae gratiae et salutis aeternae non possunt esse participes, nisi Ecclesiae, a qua suo illi vitio sunt semel avulsi, primum reconcilientur atque restituantur. Certa est enim ⁿ Cypriani et ^o Augustini regula: Non habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere Matrem.

XIX.

Quid proponit articulus decimus?

Remissionem peccatorum, qua sine justus et salvus esse nullus potest. Hunc autem vere divitem thesaurum Christus^a nobis acerba morte, suoque pretioso sanguine comparavit, totus ut mundus peccatis eorumque poenis perpetuis liberaretur.

Cujus quidem thesauri per Christi gratiam participes dumtaxat fiunt ii^b, qui se Fide et Baptismo ad Christi adjungunt Ecclesiam, et in ejus unitate obedientiaque persistunt. Deinde qui de commissis post Baptismum pecca-

tis^c poenitentiam serio agunt, et iis
adversus peccata pharmácis, quas Chri-
stus instituit, hoc est, Sacramentis,
convenienter utuntur.

Atque huc spectat potestas, ut vo-
cantur^d Clavium, quam Christus ad
remittenda peccata ministris Ecclesiae,
et in primis Apostolo^e Petro ejusque
successoribus legitimis, utpote sum-
mis Ecclesiae rectoribus, commenda-
vit.

XX.

Quid habet undecimus articulus?

Carnis resurrectionem, quae in
novissimo die bonis malisque continget.
Nam corpus hoc quod fragile, cadu-
cum, multisque morbis et perpetuis
aerumnis obnoxium, et post mortem
quoque vermibus exedendum circum-
ferimus, tum reviviscet, cum in ex-
tremo illo die mortui omnes, Christo
vocante iudice, simul ad vitam et ju-
dicium excitabuntur. Igitur ante Chri-
sti^a tribunal in carne cuncti appare-
bunt, ut citra exceptionem unusquis-
que, prout gessit in corpore suo, quod
illi reddetur integrum, sive bonum,
sive malum recipiat.

^b *Procedent autem, qui bona fece-
runt, in resurrectionem vitae, qui vero
mala egerunt, in resurrectionem iudicii,
et^c in supplicium aeternum.*

Hac fide vir bonus et patiens in ae-
rumnis se vel maximis consolatur, ut
in supremo etiam vitae agone dicat,

c 2. Cor. 12. 20.
Act. 8. 22.

Joan. 20. 22. 23.

Apoc. 2. 4. 5.

d Hieron. epist. 1.

ad Heliod. Aug.

hom. 49. et 50.

Chrye. lib. 3. de sa-
cer.

Cyp. lib. 1. epist. 1.

Lucae 10. 35.

Matth. 18. 18.

Joan. 20. 23.

e Matth. 16. 19.

Joan. 21. 15 — 17.

Hilar. can. 16. in

Matth.

Ber. lib. 2. de con-
sid. Conc. Florent.

Esai. 26. 19.

Iob. 19. 25.

Ezech. 37. 1 — 10.

1. Cor. 15. 51.

1. Thess. 4. 16.

Joan. 11. 24. 5. 25.

Matth. 22. 23 — 32.

Dan. 12. 2.

Philipp. 3. 20. 21.

Hieron. ad Mine-
rium et Alex.

Item ad Pama. ad-
ver. err. Joan. Hie-
rosol.

Greg. lib. 14. mo.
cap. 30. et seq.

Aug. in enchir. cap.
48. et seq.

Item de civit. Dei
lib. 22. cap. 12. et
seq.

a 2. Cor. 5. 10.

Rom. 14. 10.

b Joan. 5. 25.

Matth. 13. 30 — 42.

c Matth. 25. 46. 13.
42. 43.

Athan. in symb.

d Iob. 19, 25.

e Coloss. 3, 5. sq.

I. Pet. 3, 18.

I. Cor. 9, 27.

Rom. 6, 12. 13. 19.

I. Cor. 15, 42—44.

Scio quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum, et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum: Prudentes illi sanes, qui terrena haec et moribunda membra, in justitiae ac virtutis servitutum redigunt, quique corpus hoc, veluti vas purum, beatæ præparant immortalitati.

XXI.

Quis est postremus articulus?

f I. Cor. 2, 9.

Joan. 17, 9.

Matth. 19, 12—29.

25, 34—46.

Apoc. 2, 7. 10. 17. 26.

27. 3, 11. 12. 21. 7.

14. 17. 21, tot.

22, 1—6. sq. 20.

Rom. 2, 6. 7.

Tit. 1, 1. 22, 13. sq.

3, 7.

2. Tim. 4, 7. 8.

I. Joan. 2, 25. 3, 2. 3.

I. Pet. 1, 3. 4.

Rom. 6, 22.

g Aug. de civit. Dei

lib. 22. cap. 29. et

30. et lib. 3. de lib.

arb. cap. ult.

Item. serm. 64. de

verbis Dom. et lib.

3. de symb. ad Ca-

tec. cap. 11.

b Lucae 14, 32.

c Matth. 25, 34.

De vita aeterna, quam electis post mortem superesse minime dubitemus. Atque hic fructus et finis est fidei, spei, patientiae et exercitationis Christianae. Cujus vitae consequendae causa nullum pietatis opus arduum, nullus labor gravis, nullus dolor acerbus, nullum in agendo patiendoque tempus diuturnum ac molestum vere credenti debet existimari. Quod si vita hac, quae calamitatis alioquin plena est, nihil dulcius ac optabilius ducitur; quanto illa datum potior habenda est, quae ab omni malorum sensu et metu procul abest, quae coelestibus et ineffabilibus sine fine gaudiis, deliciis ac voluptatibus omni ex parte semper abundat? De qua vita Christus, *Nolite timere pusillus grex, inquit, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Qui et in extremo iudicii dicet electis: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Impiis vero in hunc modum*

loquetur: ^d *Discedite a me maledicti in ignem aeternum, qui paratus est Diabolo et angelis ejus.* Id^e quod non solum ad Ethnicos, Haereticos, Schismaticos et palam flagitiosos pertinet; veram etiam ad Christianos, quos in mortali peccato mors opprimit, est referendum. Adjicitur demum clausula *Israëlis Amen*, ut fidei et confessionis hujus Christianae testimonium apud nos indubitatum esse ac solidum demonstretur.

XXII.

Estne satis Christiano, eã sola credere, quae complectitur Symbolum?

Primum et maxime quidem ea, quae Symbolo traduntur Apostolico, cuius credenda, et aperte^a profitenda sunt. Ea vero explicatiora fiunt ex collatione tum Symboli patrum, tum ejus, quod Athanasio inscribitur.

Secundo Christianus, quaecunque Scriptura^b divina seu Canonica complectitur, credat necesse est. Certos vero et^c legitimos scripturae libros non aliunde, quam ex Ecclesiae judicio et auctoritate petere fas est.

Tertio huc illa pertinent, quae partim ex Symboli articulis, partim ex Scripturis, velut divinis fontibus, necessario^d deducuntur.

Quarto demum pro sacrosanctis habenda firmissimaque fide complectenda sunt, quae Spiritus sanctus credenda

^d *Ibid.* v. 41.

^e Aug. vel Fulgentius in lib. de fide ad Petrum diaconum cap. 38 et 40.

^f Ezech. 18, 4. 33, 8.

Rom. 6, 23.

Sap. 1, 11—12.

1. Cor. 6, 9. 10.

^g Hieron. ad Marcellum, epist. 137.

Heb. 5, 12. 6, 1. 2.

1. Pet. 3, 15.

^a Amb. lib. 3. de virgin. Aug. lib. 1. de Symb. ad Catech. cap. 1. et lib. 2, cap. 1.

^b 2. Pet. 1, 19—21.

Rom. 15, 4. 5.

2. Tim. 3, 14—17.

^c Toletan. 1. can.

21. Aug. serm. 120.

et 191. de temp.

Hieron. in Symb.

ad Damasum,

August. contra epi.

fundamenti, cap.

5. Trident. sess. 4.

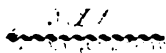
^d Matth. 22, 29—32.

e Cyrill. ep. 150. ad Nestor.
 Conc. Nic. et Const. Iren. lib. 3. cap. 4. et lib. 4. cap. 45 et 63.
 Hier. contra Lucif. Vincen. Lirinen. con. novatores.

nobis revelat, pronuntiatque per⁸ Ecclesiam, sive scripto illa, sive vivae vocis traditione nobis commendentur. Qua de re postea commodius dissertetur.

f Leo serm. 4. de Nativit. Dom.

Circa haec igitur omnia fides orthodoxa versatur, qua sine Sectarii omnes frustra sibi ac aliis gratiam et salutem in Christo pollicentur.

CAPUT SECUNDUM.

DE SPE ET ORATIONE DOMINICA.

I.

Quid est Spes?

Virtus est divinitus infusa, per quam certa cum fiducia, nostrae salutis et aeternae vitae bona a Deo expectantur.

Parum est alioquin Deo Deique verbo fidem habere, ac divina, quae in Ecclesia praedicantur, dogmata profiteri, nisi Christianus Dei bonitate percepta, spem inde concipiat ac fiduciam consequendae gratiae et salutis aeternae. Quae spes tantopere justum fulcit in summis^a aerumnis, ut etiam si mundi praesidiis omnibus destituatur, intrepidè tamen dicat: ^b*Etiam si occiderit me, in ipso sperabo.* Et, ^c*In Deo speravi, non timebo quid faciat mihi caro.* ^d*Deus meus in te confido, non erubescam.*

Aug. in Ench. c. 8.
I. Cor. 13, 13.
Rom. 5, 2—5. sq.
8, 24.
Tit. 2, 11—13. 3, 7.
I. Pet. 1, 3. sq.
I. Joan. 5, 14.
Jac. 1, 3. sq.
Joan. 14, 13. 15, 7.
16, 23. 24.
Marc. 11, 24. Ps. 26,
13. 14. 129, 5. sq.
72, 28. 61, 6—9. sq.
I. Tim. 4, 10.
I. Thess. 5, 8.
Ephes. 6, 16. sq.
Hebr. 6, 16. 10, 35.
^a Eccli. 24, 15. 16.
Rom. 8, 35. sq.
Psalm. 30, 25.
Prov. 28, 1.
^b Job. 13, 6—13.
^c Psalm. 55, 1—6.
^d Psalm. 24, 1—6.

II.

Qua ratione hanc Spem licet consequi?

Primum huc pertinet ardens et frequens ad^a Deum precatio; deinde nutrienda Spes est et excitanda quoti-

^a I. Thess. 5, 17.
Luc. 11, 9. 18, 1.
Matth. 7, 7.
Eccli. 18, 22.

b Ephes. 2, 4—10. diana meditatione bonitatis ac bene-
 Tit. 3, 4. sq. ficiorum ^b Dei, illorum praesertim,
 Rom. 8, 28. 29. quae Christus Dominus pro im-
 Joan. 3, 16. sq. mensa in nos charitate sua praestitit ac
 1. Joan. 4, 9. promisit, vel immerentibus. Demum
 Heb. 10, 22—24. conscientiae ^c puritas conjungenda ve-
 Tit. 1, 2. nit, eaque piis operibus et invicta in
 Rom. 5, 8. 21. 8. 18. adversis patientia semper est compro-
 c Prov. 15, 15. banda. ^d Nam quibus bonae conscien-
 1. Joan. 3, 21. 22. tiaetestimonium, aut melioris vitae
 Aug. lib. 1. de Doct. propositum deest, hi spem, quam oportet,
 Christ. cap. 7. et non adferunt, sed ^e praesumptionem
 40. et lib. 3. cap. potius, et vanam omnino fiduciam
 10. et in Praefat. temere jactant, quantumvis de Christi
 Psal. 31. meritis Deique gratia glorientur. ^f
 d 2. Cor. 3, 6. 7. *Spera*, inquit ^f Propheta, *in Do-*
 Hebr. 3, 6. 10. 34-36. *mino, et fac bonitatem.* Idemque rursus:
 1. Joan. 3, 2. *Subditus esto Domino, et oracum.*
 Coloss. 1, 22. Et alius: ^g *Bonus est Dominus speranti-*
 2. Pet. 1, 10. *tibus in eum, animae quaerenti illum.*
 e 2. Pet. 2, 17. sq. 20. Quam spem ab omni timore ^h disjunctam non esse, ⁱ satis illud ostendit
 Eccl. 5, 4. 7. *Beneplacitum est Domino super timen-*
 Greg. 33. moral. *tes eum: et in eis, qui sperant super*
 cap. 15. *misericordia ejus.*
 f Psalm. 36, 1—10.
 g Thren. 3, 18—26.
 h Greg. lib. 6. epist. 22. ad Greg. Bern. de festo Magdale-
 nae.
 i Psal. 146, 7—11.

III.

Quae bona sub Spem cadunt, et Christiano speranda sunt?

a Tit. 2, 13. 3. 7.

Praecipue quidem ^a bona illa regni coelestis, quae homines beant, nec solum ulla ex parte miseros esse. Tum illa, quaecunque mortalibus in hac vita ^b conducibilia recte a Deo desiderantur atque petuntur, in bonis sperandis et expectandis debent haberi. Ea vero

b Heb. 4. 16.
 Aug. in Ench. cap. 114.

praecipue relucet in Dominica oratione, utpote quam Christus Dominus ore sacro prodidit, et admirabili sapientia praescrispsit omnibus, qui spem suam ac vota oratione cupiunt Deo explicare.

IV.

Quae forma est Dominicae Orationis?

Haec est: *Pater noster qui es in coelis,*

1. *Sanctificetur nomen tuum,*

2. *Adveniat regnum tuum,*

3. *Fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra,*

4. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie,*

5. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris,*

6. *Et ne nos inducas in tentationem,*

7. *Sed libera nos a malo, Amen.*

V.

Quae summam in Dominica oratione tractantur?

Septem in ea petitiones proponuntur, ad quas referruntur omnes omnium orationum species et formae possunt ac debent, sive pro expetendis bonis, sive pro delendis peccatis, sive pro avertendis malis quibuslibet divinam opem imploramus. In prioribus autem tribus petitionibus, quae proprie ad aeterna pertinent, ordine poscuntur: in reliquis quatuor etiam temporaria, quae et ipsa propter ae-

c Matth. 6, 9. sq. Lucae 11, 1-4.

Orationem Dominicam explicat. Tertul. lib. de oratione Cypr. serm. 6, de orat. Dom.

Cyrill. Catech. 5. mystagog.

Chrys. hom. de orat. Dom. et in cap. 6. Matth.

Hieron. Theop. Euthym. in Matth.

Ambr. lib. 5. de sacramentis cap. 4.

Aug. epist. 121. ad Probam, cap. 11.

Idem lib. 2. de ser. Dom. in mont. et hom. 42. ex 50. et serm. de temp. 126.

135. et 182.

Chrysol. serm. 67. et sequentibus.

Innoc. 3. lib. 5. de myster. Missae. c. 17. et sequen.

a Aug. in Enchir. c. 115. et lib. 2. de ser. Dom. in monte, cap. 17.

b Aug. epist. 121. ad Probam. cap. 12.

terna consequenda sunt nobis necessaria,

VI.

Quid sibi vult initium orationis: Pater noster qui es in coelis?

Exod. 15, 1.
Esai. 42, 58. 63, 15. 16.
Malach. 1, 6.
2. Cor. 1, 3.
Philipp. 4, 19.
Apoc. 4, 10. 11.
Rom. 8, 15. 16.
Galat. 4, 7.
1. Pet. 3, 22.
Leo serm. 6. de Nativit. Dom.

Praefatiuncula est, et nos memores reddit summi beneficii, quo Deus Pater, aeterna illa majestas, in coelis perbeate regnans, nos recepit in gratiam, et propter Christum filium in suos quoque filios et regni coelestis haeredes per Spiritum sanctum adoptavit.

^a Cyp. in serm. de orat. Dom.

Quae tantorum beneficiorum memoria non solum ^a attentionem excitat, sed etiam ad redamandum Patrem, illique obtemperandum provocat filios, neque minus orandi impetrandique illis ^b auget fiduciam.

^b Luc. 11, 11. 13.
Jac. 1, 6.

VII.

Quis est sensus primae petitionis: Sanctificetur nomen tuum?

Matth. 5, 16.
1. Pet. 2, 11. 12. 4, 11.
1. Cor. 10, 31.
Coloss. 3, 17.
Rom. 15, 6.
Eccl. 36, 2. 5. sq.

In nobis, quemadmodum in omnibus aliis, promoveri semper et augeri petimus, quidquid ad gloriam summi optimique Patris nostri spectat.

^a Lucae 1, 71—74.
1. Pet. 1, 15. 16. 3, 16.
Philipp. 2, 15.
^b Matth. 5, 16.

Id vero fit maxime, cum verae fidei confessio, Spes etiam et Charitas, ac simul Christianae vitae sancta ^a conversatio suam in nobis lucem ac vim exerit, ut spectantes ^b alii quoque glorificent Patrem.

VIII.

Quid continet secunda petitio: Adveniat regnum tuum?

Petimus, ut per gratiam et justitiam suam regnet in Ecclesia Deus, immo et in mundo universo, ejectis hinc adversariis potestatibus, et cupiditatibus malis omnibus e medio profligatis.

Tum optamus et precamur, ut ex hoc mundo, veluti e gravi^a peregrinatione militiaque vocati, quam primum transferamur ad regnum gloriae et felicitatis aeternae, ut cum Christo et Sanctis ejus in sempiternum regnemus.

Matth. 6, 33.
Rom. 14, 17. 18.
Psal. 22, 1. 79, 2.
Luc. 1, 33. 17. 20. 21.
1. Cor. 3, 16. sq. 4, 20.
Ephes. 1, 18—20. sq.
Matth. 13, 41.
1. Cor. 15, 24. 25. sq.
Coloss. 1, 12—15. sq.
Psal. 67, 2. 3.
a Philipp. 1, 23.
Hebr. 11, 13. 14.
1. Pet. 2, 11. 12.
Job. 7, 1.
2. Cor. 5, 6—8.
Sap. 5, 16. sq.
Apoc. 12, 4. 5.
Matth. 8, 11. 12.

IX.

Quid includit tertia petitio: Fiat voluntas tua?

Rogamus, ut sicut in coelo Angeli et Beati omnes, nos quoque in terris, quamvis imbecilles et exigui, exactam Deo praestemus obedientiam, nihil habentes prius, quam ut divinae voluntati tum in prosperis, tum in adversis libenter nos subiciamus, et nostra^a, quae ad malum prona est, voluntate rejecta, in^b divina semper acquiescamus.

Psal. 102, 20. 24.
Rom. 1, 10.
Act. 9, 6. 21, 14.
Deut. 12, 8.
Heb. 13, 21.
Jac. 4, 13. sq.
Lutae 22, 42.
1. Pet. 4, 1. 2. 3.
Act. 5, 29.
Job. 1, 21.
1. Pet. 5, 6.
a Gen. 8, 21.
Matth. 26, 41.
Bern. serm. 3. de
resurrect.
b Joan. 4, 34. 5. 30.
6, 42. 44.
1. Reg. 3, 18.

X.

Quid habet quarta petitio: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie?

Ab omnis boni auctore ac fonte nos, veluti pauperes et mendici, ea desideramus, quae ad hanc vitam corporis quotidie sustentandam sunt satis,

Jac. 1, 5. 17.
Psal. 39, 18.
Deut. 10, 17. 18.
Genes. 28, 20.
1. Tim. 6, 8.

Prov. 30, 8.
 Psalm. 141, 15.
 a Matth. 4, 4.
 Amos 8, 11, 12.
 Eccl. 15, 3.
 Prov. 9, 5.
 b Matth. 26, 26, 6, 11.
 Josh. 6, 51.
 Hier. in 6, cap.
 Matth.
 Cypr. in ser. de orat.
 Dom.
 Amb. lib. 5. de sa-
 cram. cap. 4.
 Aug. lib. 2. de serm.
 Dom. in monte,
 cap. 12.

Thren. 4, 8.
 1. Cor. 10, 6—11.
 Levit. 26, 14. sq.
 Num. 5, 6. sq.
 Exod. 32, 27—34.
 Lucae 7, 47.
 Tob. 12, 10.
 Sapien. 16, 14.
 Psalm. 50, 3.
 a Rom. 12, 17—19.
 Coloss. 3, 8. sq. 12.
 sq.
 Lucae 23, 34.
 Act. 7, 59.
 Marc. 11, 25. 26.
 Ephes. 4, 32.
 b Lucae 6, 37.
 c Matth. 6, 14, 15.
 18, 34. 35. 21, 22.
 Eccl. 28, 1—6.
 Aug. in Ench. cap.
 74.

Job. 7, 1.
 Judith 8, 21—27.
 Tob. 3, 21—22. 12, 13.
 Matth. 4, 1. 26, 41.
 Heb. 2, 18.
 2. Thess. 3, 3.

victum scilicet et vestitum: praeterea quae ad vitam animae promovendam faciunt, nimirum ^a verbum Dei, animae spirituale pabulum, sacrosanctam ^b Eucharistiam, panem illum coelestem, caeteraque salutifera Ecclesiae Sacramenta, ac Dei dona, quae ad bene beateque vivendum pastunt, curant, confirmant hominem interiorem!

XI.

Quo pacto intelligitur quinta petitio: Dimitte nobis debita nostra?

Hic petimus, a labe peccati, quo nihil foedius, nihil animae pestilentius esse potest, clementer expurgari, et ea ipsa, quae peccando contraximus, debita relaxari.

Ne vero frustranea sit precatio, animo in proximum perperam affecto, illud addimus, nos vindictae ^a cupiditate ac similitate posita, cum proximis in gratiam rediisse, et cuivis ex animo noxam condonasse. Hoc est enim, quod Christus alibi voluit, cum diceret; ^b *Dimittite, et dimittentur.* Et iterum: ^c *Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.*

XII.

Quid continet sexta petitio: Ne nos inducas in tentationem?

Quoniam praesens haec vita perinde ac militia est super terram, dum variis tentationibus semper impugnatur, graviterque cum mundo, carne

et Satana conflictamur; idcirco pie solliciti divinam opem imploramus, ne hujusmodi adversariorum impugnationibus succumbamus, atque succumbendo damnemur; sed ut in hac perpetua pugna durantes, Deique dextera nitentes, potestati Satanae resistamus fortiter, contempnamus mundum, castigemus carnem, atque ita demum velut invicti milites Christi, post victoriam coronemur. ^a *Neque enim coronabitur, Apostolo teste, nisi qui legitime certaverit.*

I. Joan. 2, 13-17. 5, 4.
Matth. 16, 24.
I. Cor. 9, 27, 25, 30,
12. sq.
Jac. 4, 4. 1, 12. sq.
1. Pet. 5, 8.
2. Pet. 2, 9.
Ephes. 6, 11-13.
Coloss. 3, 5.
Apoc. 2, 7. 10. 11. 17.
26.
2. Timoth. 4, 7. 8.

a 2. Tim. 2, 3-5.

XIII.

*Quid est in septima et postrema petitione:
Libera nos a malo?*

Precamur ad extremum, ut hujus seculi calamitatibus, quibus exercentur etiam pii, non sinat nos Deus perdi et everti cum impiis, sed ut benignitate sua nos liberet, quatenus saluti nostrae convenit, atque ab omni malo cum corporis, tum animae, sive in hac vita, sive in futura propitius tueatur. Nam et ipse ita i. promisit, ^a *Inuoca me in die tribulationis, eruan te, et honorificabis me.*

3. Reg. 3, 33-35. sq.
Prov. 10, 25-30.
Eccli. 23, 3-6.
Hier. 2, 14-17.
Tob. 1, 21-25. 2,
10-18.
Eccli. 27, 1-6.
Apoc. 3, 10. 11.
Psalm. 24, 15-22.
Psalm. 30, 3-17.
Psalm. 33, 5-8.
18-23.

a Psalm. 49, 15.

Demum totam precationem hac una voce ^a *Amen*, claudimus, ut nostram in orando simul et impetrando fiduciam comprobemus, itum propter Christi, qui non fallit, promissionem, ^b *Petite, inquit, et dabitur vobis: tum propter Patris erga nos immensam clementiam et propensam in omnes*

^a 2. Cor. 1, 20.
Ambros. in Psalm. 40.
Hieron. in cap. 6. Matth.

^b Matth. 7, 7.
Lucae 11, 9.
Joan. 16, 24.

misericordiam, ut hinc Joannes dixerit: *Quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos.*

e L. Joan. 5, 14.

XIV.

Quae est summa orationis Dominicae?

Formulam absolutam continet non solum orandi ac postulandi bona, veram etiam deprecandi ac fugiendi mala quaelibet.

Inter bona vero primum est illud expetendum, ut Pater coelestis ab omnibus semper et ubique glorificetur: deinde vero ut illius regni participes efficiamur: tum ut ea nobis adminicula suppetant, quibus ad regnum Dei commode pervenitur. Quale est ex parte quidem animae nostrae, voluntati divinae conformari, ex parte vero corporis, victum habere necessarium.

Quae autem secundo loco ad finem usque totius precationis adduntur, affectum exprimunt mala deprecantis, ut Dei gratia et virtute aut penitus illa removeantur, peccata nimirum bonorum omnium corruptelae, et reliquorum lernae malorum, aut eadem sic temperentur, ne sua vi salutis consequendae officere possint. Ejusmodi sunt variae in hoc mundo tentationes, et quaelibet tum praesentis, tum futurae vitae calamitates. Reliqua de Ora-

tione tractanda, in eum reservabuntur locum, qui bonorum operum genera triplicia declarabit.

DE
SALUTATIONE ANGELICA.

XV.

Quae salutatio dici Angelica solet?

Ea, quae sanctissimae Virgini Deique matri his verbis defertur: *Ave Maria gratia plena, Dominus tecum; benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui Jesus. Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc, et in hora mortis nostrae, Amen.*

Luc. I, 26-35. 41-45.
Chrys. et Jac. in Liturgiis.
Aug. serm. 2. de Annun.
Amb. in c. I. Luc.
Chrysol. serm. 140. et seq.
Bern. hom. 3. super, Missus est.
Fulgent. in serm. de laud. B. virg.

XVI.

Unde hic modus Deiparam Virginem salutandi profuxit?

Primum ex Evangelicis verbis et exemplis nata est haec salutatio, quando nos ita docent afflato divino spiritu, magnus Gabriel Archangelus, et praecursoris Domini mater sancta Elisabetha.

a Lucae I, 26-35. 41-45.

Deinde confirmat nobis hanc salutandi formulam usus et consensus Ecclesiae perpetuus, quem sancti Patres et majores in hunc usque diem religiosissime observarunt, ac observari a nobis voluerunt.

b Athan. in Evangel. de sancti Deiparae et plures alii.

XVII.

Quid prodest, hujusmodi Salutatio, uti?

Galat. 4, 4. 5.

His praeclaris verbis admonemur: primum summi beneficii, quod per Mariam Deiparam æternus Pater inchoare voluit in Christo, et humano generi redimendo clementer exhibere.

Luc. 11, 27. I, 30. sq.

Tum insignis haec est commendatio sacrosanctae et admirandae Virginis, quam nobis Deus inventricem gratiae ac vitae genitricem esse decrevit.

Quare nihil mirum, si post pia vota, quae in precatione Dominica Deo commendavimus, hic acceptae per Christum gratiae memores, non modo Christi matrem, sed etiam Deum patrem in eadem Virgine Deipara laudemus, et collaetantes angelis, eandem reverenter, et saepe quidem salutemus.

XVIII.

Quis est hujus salutationis sensus?

Andreas Hierosol. Archiepiscopus Crentensis in salut. Angelicam.

Iren. lib. 3. cap. 31. et 33.

Hier. ad Eust. de custod. virg.

Innoc. 3. serm. 2. de assumpt. Bernard. hom. 2. super, Misus est.

Aug. serm. de anuntiat.

Amb. in 1. cap. Luc.

Primis quidem verbis jure gratulamur, et gratulando praedicamus eam, quae nobis Evam secundam, eamque felicem praestitit. Etenim quod, illa prior mundo intulit Vae maledictionis, haec suo salutifero partu sustulit, ipsamque maledictionem filiorum Adae, benedictione perpetua commutavit.

Digna quidem illa, quae gratia plena praedicetur, ut quae plena Deo, plena virtutibus, sola (nam Ambrosii

verbis utemur) gratiam, quam nulla alia meruerat, consecuta est, ut gratiae repleretur auctore. Et quis potuit in ejus anima vel corpore locus esse vitiorum, quando sancti sanctorum est templum effecta?

Additur porro, *Dominus tecum;*

quia et virtus Patris illi singulariter ^a *Lucae I, 35.*

obumbravit, et Spiritus sanctus cumulatissime supervenit, et ^b *Joan. I, 14.*
Psalm. 18, 6.

caro factum ex illa, tanquam sponsus de thalamo suo, admirabiliter processit. Ad haec, *benedicta in mulieribus,* quia ^{*} *Esaiæ 7, 14.*
Ezech. 44, 2.

virginitate sponsa simul et foecunditate mater existit, quam proinde summo jure ^c beatam dicunt, *c* *Lucae I, 48.*

semperque dicent omnes generationes. Mulier tota ^d pulchra et immaculata, *d* *Cant 4, 7.*

Virgo ante partum, in partu, et post partum, ^e semper incorrupta, ab omni *e* *Amb. epistol. 81.*
Hier. in Helvid.
et in apologia, pro lib. adv. Iovin.
f *Aug. de nat. et grat. cap. 36.*
Conc. Trident. sess. 5. Item sess. 6. can. 23.
g *Esaiæ II, 1.*

Et benedictus fructus ventris tui *f* *Aug. de nat. et grat. cap. 36.*
Conc. Trident. sess. 5. Item sess. 6. can. 23.

Jesus, ut qui ex Maria radice ^g *Esaiæ II, 1.*

velut flos ascendens, et ipse quodammodo terrae fructum se praestitit, et aeternae salutis fructum ita membris suis, ^h sicut vitis palmitibus succum et *h* *Joan. 15, 1. 2.*

vigorem suppeditat. Vere ⁱ *Lucae II, 27. 28.*

beatus venter, qui te portavit et edidit mundo Salvatorem: vere beata ubera, quae de coelo plena, filium Dei lactaverunt.

⁄ Vide antiquum
breviarium Rom. et
novum ex edicto
Concilii Trident.
editum.

⁄ Effraem. de laudi-
bus Mariae, et in
orat. ad eandem.
Item in lament. B.
virg.

Iren. lib. 5.

Nazian. in Cyp. et
in tragoed. Chri-
stus patiens.

Fulgent. in serm. de
laudib. Beatae virg.
Anselmus de excel-
lencia B. virginis.
cap. 12.

Bern. serm. 2. dom.
1. post oct. Epiph.
et ser. 1. et 4. de
Assump. :

Lib. 5. cont. haere-
ses, c. 19. n. 1.

Et additur demum ab Ecclesia,
*Sancta Maria mater Dei, ora pro
nobis peccatoribus nunc et in hora mor-
tis nostrae.* Quippe sanctorum Pa-
trum vestigiis insistentes, non modo
laudabilem et admirabilem illam Vir-
ginem, quae sicut lilium est inter spi-
nas, salutamus, sed et eam virtute
Dei auctam esse tanta credimus atque
profitemur, ut possit prodesse, favere,
annuere miseris mortalibus, dum hi
praesertim se suaque vota illi commen-
dant, ac divinam gratiam matris in-
tercessione supplices expetunt.

XIX.

Patrum de Maria Virgine testimonia.

Irenaeus: Quemadmodum Eva per
angeli sermonem seducta est, ut effuge-
ret Deum praevaricata verbum ejus, ita
et Maria per angelicum sermonem sua-
sa est obedire Deo, uti virginis Evae
virgo Maria fieret advocata. Et quem-
admodum adstrictum est morti genus
humanum per virginem, salvatur per
virginem, aequa lance disposita, virgi-
nalis inobedientia per virginalē obe-
dientiam.

In Liturgia,

Chrysostomus: Ut vere dignum et
justum est, glorificare te Deiparam et
semper beatissimam et penitus incon-
taminatam matrem Dei nostri, hono-
ratiorem Cherubim, et gloriosorem
incomparabiliter Seraphim, quae citra
corruptionem Deum peperisti; vere
Deiparam te magnificamus: *Ave gra-
tia plena Maria, Dominus tecum, be-*

nedita tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui; quoniam Salvatorem animarum nostrarum peperisti.

Ambrosius: Sit nobis tanquam in imagine descripta virginitas vitaeque beatæ Mariæ, de qua velut speculo refulget species castitatis et forma virtutis. Quid nobilius Dei matre? quid splendidius ea, quam splendor elegit? quid castius ea, quæ corpus sine corporis contagione generavit? Talis fuit Maria, ut ejus unius vita omnium disciplina sit.

Lib. 2. de virginitibus.

Augustinus: Sancta Maria, succurre miseris, juva pusillanimes, refove flebiles, ora pro populo, interveni pro clero, intercede pro devoto femineo sexu: sentiant omnes tuum juvamen, quicumque celebrant tuam commemorationem.

Serm. 2. de annun. Dom.

Fulgentius: Facta est Maria fenestra coeli, quia per ipsam Deus verum fudit seculis lumen. Facta est Maria scala coelestis, quia per ipsam Deus descendit ad terras, ut per ipsam homines ascendere mereantur ad coelos. Facta est Maria restauratio feminarum, quæ per ipsam a ruina primæ maledictionis probantur esse subtractæ.

Serm. de laudibus Mariæ.

Bernardus: Virgo regia ipsa est via, per quam Salvator advenit, procedens de ipsius utero, tanquam sponsus de thalamo suo. Per te accessum habeamus ad filium, o benedicta inventrix gratiæ, genitrix vitæ, mater salutis; ut per te nos suscipiat, qui per te datus est nobis.

Serm. 2. de advent. Lege eundem hom. 2. super, Missus est et illud Apocalyp. Signum magnum apparuit. Item in serm. de nativitate Virginis.

CAPUT TERTIUM.

DE CHARITATE ET DECA- LOGO.

I.

*Estne satis Christiano, in Fidei ac Spei
doctrina institui?*

Refert summopere, illum, qui Fi-
dem ac Spem est consecutus, Chariti-
tate quoque praeditum esse. Nam de
his tribus conjunctim docet Paulus.
*Nunc manent, inquit, Fides, Spes,
Charitas, tria haec: major autem ho-
rum est Charitas.*

a I. Cor. 13, 13.

b I. Cor. 13, 1—3.
Marc. 11, 22. 23.
Matth. 7, 21. 23.

c I. Thess. 5, 8.
Ephes. 6, 16. 17.
Hebr. 6, 18. 20.

d Prosper. lib. 3. de
vita contempl. cap.
13. et 15.
Aug. in Psal. 47.
Idem tract. 5. in
epist. Joan.
Item in enchir. c.
117. et serm. 53. de
temp.

Magna certe Fides, quae satis esse
queat ad montes transferendos, et pa-
tranda miracula; magna etiam Spes,
salutis quaedam galea et ancora, quae
proposita Dei bonitate et praemis
magnitudine, tum efficacem consola-
tionem laborantibus, tum fiduciam sin-
gularem precantibus suggerit. Maxi-
ma vero charitas, ^d virtutum omnium
princeps, quae modum finemque ne-
scit, nec morientes deserit, morte
ipsa fortior, qua sine fides et spes
Christiano quidem inesse, sed ad bene

beateque vivendum ^e sufficere minime possunt. Unde a Joanne dictum est:

Qui non diligit, manet in morte: f I. Joau. 3, 14.

quamvis interim credat ac speret ille, ut fatuae virgines in ^g evangelio nobis exemplo esse possunt,

g Matth, 25, 11. 12.
Aug. serm. 23. de verb. Dom.

II.

Quid vero est Caritas?

Virtus infusa divinitus, qua sincere diligitur propter se Deus, et propter Deum proximus.

Matth, 22, 36—40.
Lucae 10, 25—28.
Marc. 12, 28—34.
Aug. lib. 3. de doct. Christ. cap. 10.

Diligendus enim praecipue est Deus in omnibus, ^a et super omnia, et propter se solum, ut qui unus summum aeternumque bonum existit, quod solum nostros explet animos; cujus amor et ^b honor nostrae tum voluntatis, tum actionis omnis initium et scopus esse debet.

a Bern. in tract. de diligendo Deo.

b I. Cor. 10, 31.
Coloss. 3, 17.

Deinde propter ^c Deum amandus proximus, hoc est, citra discrimen

c Aug. hom, 38. ex 50.

^d homo quilibet, quando inter nos omnes proximi, maximeque propinquitate conjuncti sumus, secundum eandem

d Aug. in Psal. 118. concione 8.

scilicet naturam humanam filiis Adae

Item serm. 53. et 59. de temp.

communem, et ob divinam gratiam aeternamque gloriam cunctis, qui velint, communicabilem.

III.

Quot sunt Charitatis praecepta?

Quo quidem summaria, quorum primum de diligendo Deo, sic ^a in veteri novaque lege proponitur, *Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde*

a Deut. 6, 5.
Matth. 22, 37—40.
Marc. 12, 30. 31.
Lucae 10, 27.
Gregor. lib. 10. mor. cap. 6. et 7.

tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex omnibus viribus tuis. Hoc est primum et maximum mandatum, Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis universa Lex pendet et Prophetæ.

*b Rom. 13, 8—10. Haec charitas est ^b plenitudo legis
 r Coloss. 3, 12—14. et summa justitiæ, hoc est, ^c vincu-
 d. 1. Tim. 1, 5. lum perfectionis: charitas inquam ^d de
 corde puro, et conscientia bona, et
 fide non ficta.*

IV.

Quo indicio se prodit sincera charitas?

*a Greg. hom. 30. in
 Evangel.* Probatio ^a dilectionis seu charita-

*tis, exhibitio est operis, et divino-
 rum observatio mandatorum. Unde et
 Joannes C h r i s t o dilectus inquit:
 b 1. Joann. 5, 3. ^b Haec est vera charitas Dei, ut man-
 data ejus custodiamus: et mandata ejus
 gravia non sunt. Et rursum: ^c Qui dicit,
 c 1. Joann. 2, 4. 5. se nosse Deum, et mandata ejus non cu-
 stodit, mendax est, et in hoc veritas
 non est. Qui autem servat verbum ejus,
 verè in hoc charitas Dei perfecta est.
 In hoc scimus, quoniam in ipso sumus.*

*Quin etiam Christus ipse docet;
 d Joann. 14, 21. 23. ^d Si diligitis me, mandata mea servate.
 24. Qui habet mandata mea et servat ea,
 ille est, qui diligit me. Qui autem di-
 liget me, diligetur a Patre meo; et ego
 diligam eum, et manifestabo ei meipsum.
 Qui non diligit me, sermones meos non
 servat.*

V.

Quae sunt mandata Dei, ad Charitatem praecipue spectantia?

Decem Dei verba primum per Moysen Judaeis tradita, et deinde per Christum et Apostolos Christianis omnibus commendata, quae et Decalogi nomen obtinuerunt, atque ita recensentur:

Ego sum Dominus Deus tuus.

1. *Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, ut adores illud.*
2. *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.*
3. *Memento, ut diem sabbati sanctifices.*
4. *Honora patrem tuum et matrem tuam, ut sis longaevus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.*
5. *Non occides.*
6. *Non moechaberis.*
7. *Non furtum facies.*
8. *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.*
9. *Non concupisces uxorem proximi tui.*
10. *Non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, et universa, quae illius sunt.*

Exod. 20, 1—17.
34, 27—29.
Levit. 19, 1—4, 11—14.
sq. 37.
Deut. 4, 1—15, 5, 6—23.
10, 1—5.
a Matth. 19, 16—19.
5, 17, 22, 36—40.
Mar. 10, 17—21, 12,
28—34.
Luc. 18, 18—20, 10,
25—28.
Rom. 2, 13, 7, 7, sq.
13, 8—10.
Galat. 5, 13, 14.
Jac. 2, 8—12, 1, 25.
4, 11, 12.
1. Tim. 1, 5—8.
Concil. Trident., sess.
6, can. 19, 20, et 21.
b Levit. 26, 1.
Exponunt Decalogum Orig. in Exc. homilia 8.
Aug. quaest. 71, in Exod. et ser. 95. de tempore, et de decem chordis.

c Deut. 5, 30, 21.

VI.

Quid sibi vult hoc exordium: Ego sum Dominus Deus tuus?

Deut. 6, 1-4, sq. 14.
15-25. 4. 23. 24.
39-40. 10, 16-21.
Malach. 1, 1. 5. 6. 14.
Hier. 32, 17-19.
Psalm. 46, 3.

a Matth. 5, 17-32.
sq. 33-48. 19, 17.
28, 19.

Heb. 5, 9.

Psalm. 118, 1. 4. 21.

1. Joan. 3, 23, 24.

Aug. quaest. 140. super Exodum.

b Rom. 8, 26.

Joan. 1, 16.

Philipp. 4, 13.

c Psalm. 83, 8.

Deut. 28, 1-14.

Levit. 26, 3-41.

d Ezech. 36, 26. 27.

28-30. et 11, 19. 20.

e Matth. 11, 28-30.

1. Joan. 5, 2.

Concll. Trid. sess.

6, cap. 11, et can. 18.

Chrysost. lib. 1. de

conpunct. cordis.

Basil. quaest. 176.

in regulis brevioribus.

Aug. de nat. et gra.

cap. 43. et 69.

Item ser. 61. et 191.

de temp.

Hieron. in symbolo

ad Damasum.

Deut. 12, 2. 3. 4. 12.

15-19. 18, 9-14.

1. Reg. 28, 3.

Psalm. 113, 4-8.

Levit. 19, 26. 31. 20.

6-27.

Eccli. 34, 4. 5.

Decalogum exorditur Deus a noticia sui, et ab insinuatione majestatis suae, ut cognitum Legislatorem magis vereamur, ejusque propositis mandatis major apud omnes auctoritas constet. Nempe tam serio nobiscum agitur, ut si unquam ^a salvi esse velimus, hic velut in clarissimo speculo, divinae majestatis voluntatem, omnemque recte vivendi rationem certo contemplerur, agnitamque legem illam sanctissimam, ^b adjuvante Christi spiritu, accurate servemus.

Nec enim praecipit solum, sed ^c benedictionem quoque promittit, et opem tribuit noster Legislator. ^d *Spiritum meum, inquit, ponam in medio vestri, et faciam, ut in praeceptis meis ambuletis, et judicia mea custodiatis et operemini.*

Quare cum Christus ^e etiam praecepisset, *Tollite jugum meum super vos, ne quis causaretur difficultatem, adjecit: Jugum enim meum suave est, et onus meum leve, iis videlicet, qui gratiae spiritu imbuti, in charitate non ficta ambulant.*

VII.

Quid complectitur in se primum praeceptum?

Prohibet, et damnat idololatriam, observationes superstitiosas, usum etiam artis magicae vel divinariae.

Docet etiam atque exigit, ut nul-
lam prorsus ^a creaturam, quantumvis
excellenter, pro Deo habeamus, sed
solum unum verum, aeternum im-
mensumque Deum credamus et confi-
teamur, eique uni sacrificium et sin-
gularem summumque ^b cultum, quem
Graeci *λατρείαν* appellant, exhibeamus.

Hoc fit, ut super ^c omnia colamus,
invocemus, adoremus summum illud
aeternumque bonum, Optimum Ma-
ximum, Creatorem, Redemptorem,
Salvátorem, unum et, immortalem
Deum, ^d qui est super omnia bene-
dictus, omnis gratiae et gloriae lau-
ditorem.

VIII.

*Quomodo praeter Deum Sanctos colimus et
invocamus?*

De Sanctis, hoc est, sanctificatis,
et in Christo renatis, omnibus hoc
loco non agimus, sicut ^a Paulus hoc
nomen ad Christianos omnes crebro
refert; sed eos intelligimus, qui vera
suae sanctitatis ^b in coelo praemia
sunt consecuti. De quibus idem Paulus
testatur, quod ^c *per fidem vicerunt regna,
operati sunt justitiam, et adepti sunt
repromissiones.*

Ac hi vere quidem sancti et im-
maculati, sine macula et ruga, ^d haec
praestantiora Ecclesiae membra, et ele-
cta prorsus organa divini Spiritus, in
quae peccatum ac malum jam nullum
cadere potest. Qui sancti partim ex

^a Aug. lib. 10. de ci-
vit. Dei cap. 1. et
epist. 49. ad Deo
gratias, quaest. 3.

^b Aug. 10. de civit.
Dei, cap. 1. et 4.
Contra Faustum l.
15. cap. 9. et lib.
20. cap. 21.

^c Joan. 4, 23. 24.
Rom. 10, 11. 12.

^d 1. Joan. 4, 7-10. 13.
14.

Matth. 4, 10.
Luciae 4, 8.

Esaiiae 43. 1-3. 10-13.
2. Tim. 6, 13-16.

^d Rom. 9, 5.
Psalm. 83, 12. 13.

^a Rom. 1, 7.

2. Cor. 1, 1.
Philipp. 4, 21. 22.

Coloss. 1, 1. 2.
Philem. 7.

^b Apoc. 7, 9. sq.

^c Heb. 11, 33.

^d Ephes. 5, 27.

Apoc. 5, 8-12. 7.
9. sq. 21, 2-4.

23-27. 22, 3-5.
Ephes. 4, 30.

1. Cor. 6, 19.

Angelica, partim ex humana natura constant, creaturae quidem illae omnium nobilissimae ac beatissimae, quibus datum est, ut summis et aeternis in coelo bonis affluant, et cum Christo Domino semper conjunctissime vivant.

e Philip. 1, 21 — 24.
2. Cor. 5, 1. sq. 6. 7.
Greg. 4. moral. cap. 32.

f Greg. lib. 12. mor. cap. 13. et lib. 4. dial. cap. 33.

Aug. de cura pro mortuis. cap. 15. et 16.

Orig. cont. Celsum libro 8.

4. Reg. 5, 25. 26. 6, 8. 12.

1. Cor. 14, 24. 25.

g Dan. 10, 12 — 14. sq. 20. 21.

Matth. 18, 10.

Heb. 1, 14.

Tob. 12, 12 — 15.

Lucae 15, 10.

Act. 5, 19. 20. 12, 7.

Apoc. 5, 8-12. 8, 3. 4.

Cyprianus de mortalitate.

h Hieron. in Vigilant. Bern. in vig. Petri et Pauli, et serm. 2, de S. Victore.

i Damasc. lib. 4. ortho. fid. cap. 16.

k Basil. in 40. mart. et in Mamentem. Nazian. in Cyprian. Athanas. Basilium.

Amb. de viduis et de

fide resur. et in cap. 22. Luc. Chrysost. hom. 66. ad populum. Efraem. de laudib. Mar. Hier. in epitaph. Pau. Aug. de cura pro mor. c. 4. et l. 7. cont. Donat. cap. 1. Bern. ser. 66. in Cantic. Theod. lib. 8. Graecar. aff. et in Philotheo. Prudentius in lib. *περι στεφάνου*. 7. Syn. actioni 6. Vide etiam supra in Salut. Angelicam. Gen. 48, 16. Job. 5, 1. Gen. 32, 24-30. Oseea 12, 3. 4. Zach. 1, 12. 13. Hier. 15, 1.

Igitur et illius gratia, quae apud nos in terris geruntur, possunt intelligere; et quoniam eximia in fratres etiam absentes charitate flagrant, salutis nostrae cura tanguntur, nobis perpetuo favent, et optant quaeque salutaria; tantoque studiosius causam nostram agunt, quo sunt minus de seipsis solliciti, quoque majorem sinceræ charitatis ac virtutis omnis, quae beatis congruit, perfectionem continenter exercent.

Est igitur, cur haec coeli lumina et Ecclesiae firmamentum, simul et ornamenta post Deum maxima veneremur: est, cur sanctos hos prae caeteris mortalibus, quantumlibet excellentibus, magni faciamus, praedicemus, imitemur, et amemus plurimum: est, cur eosdem tanta talique dignitate jam auctos, magnis afficiamus honoribus, pro nostra quidem exiguitate: est denique, cur eos ipsos pro Christiana pietate compellemus sive invocemus, non

sane, ut per se largiantur, sed ut apud Deum, omnia boni largitorem, nobiscum precentur, sintque vel immerentibus faventes et efficaces intercessores.

Cujusmodi cultus et invocatio si recte fiat, nimirum ut summus ille¹ cultus et honos summo Deo debitus, quem *λατρείαν* diximus, integre constet, nihil sane habet incommodi, neque cum scriptura^m pugnat, sed firmis Ecclesiae testimoniis comprobatur, multumque affert utilitatis.

Quod autem hunc in modum Sanctos colimus, et cum Ecclesia invocamus, adeo Christi Salvatoris et Domini nostri gloriamⁿ non obscurat, ut etiam magis illustret, amplificet, augeatque. Hic enim Christi Redemptoris virtus eximia splendescit ac gloria, quod is non quidem in se tantum, sed in^o Sanctis etiam suis est, apparetque potens, gloriosus, mirabilis: quod eosdem^p honorat ipse, nimisque^q honorari vult in coelo et in terra: quod per eos itidem, et propter^r eos multa largitur, et parcit saepe immerentibus. Nec enim obscurum est, quod^s Abraham, Isaac, Jacob, David, Hieremias, quanquam defuncti, vivis tamen profuisse legantur.

Unde patres cum de Sanctis loquuntur, suffragatores eos et inter-

¹ Aug. lib. 10. de civit. Dei, cap. 1. et lib. 20. cont. Faust. c. 21. Item lib. 8. de civit. Dei, c. 27. ^m Rom. 15, 30. sq. Hebr. 13, 18. 19. Ephes. 6, 18—20. Coloss. 4, 2, 3. ¹ 1. Thess. 5, 25. ² 2. Thess. 3, 1. ^p Luc. 7, 2—4. sq. ^q Job. 42, 7. 10. ^r Trident. Concil. sess. 25.

^o Psal. 67, 36. ^p Joan. 14, 12. ^p Joan. 12, 26. ^{Matth.} Matth. 19, 28. ^{Luc.} Luc. 19, 16. 17. ^{Apoc.} Apoc. 2, 26. 27. 3. 20. 21. ^q Psal. 138, 17. ^{Chrysost.} Chrysost. hom. in Psal. 50. et hom. 27. in Matth. et 42. in Genes.

Item serm. de virtutibus et vitiis. ^s Gen. 26, 3—5. ^{Exod.} Exod. 32, 11—14. ^{3. Reg.} 3. Reg. 11, 11—13. 31—32. sq. 34—36. ^{Esai.} Esai. 37, 33—36. ^{4. Reg.} 4. Reg. 19, 34. ^{2. Mach.} 2. Mach. 15, 7. 8. 11—16. 26. 27.

^t Ambr. de viduis et in c. 21. Luc. Leo. ser. 1. et 2. de Petro et Paul. et in sermonibus de anniversar. Pontif. Paulinus ad Cytherium et de B. Felice. Maximus de Taurineis martyribus. Basil. in 40. mart. Aug. quaest. 108. in Exod. Fuseb. de praepar. Evang. lib. 13. c. 7.

ressores patronosque nostros frequenter appellant. Nec immerito sane, quod Sanctorum fida suffragia, cum humiliter et pie in Christi nomine implorantur, experientia teste, multis opitulentur.

Quare jam pridem damnati sunt, Vigilantiani, qui Sanctos et horum^x Reliquias sacras suis fraudant honoribus, quos illis Ecclesia tribuit orthodoxa.

Nec audiendi etiam calumniatores, qui fingunt^y divinum honorem in homines hac ratione transferri, Sanctos pro Diis adorari, creaturas creatori a Catholicis exaequari. Nam longe secus rem habere, cum alia multa convincunt, tum vetus, et sollemnis illa testatur supplicatio, quam Litaniam vocant, ubi Deus divinaeque personae primum, ac multo quidem sublimius, quam^y Sancti et Sanctorum ordines omnes coluntur et invocantur. Hinc et illae de Sanctis institutae feriae, quas Augustinus, adversus Faustum Manichaeum scribens, ^z ita defendit: Populus Christianus, inquit, memorias Martyrum religiosa sollemnitate concelebrat, et ad excitandam imitationem, et ut meritis eorum consocietur, atque orationibus adjuvetur.

IX.

a Baruch, 6, 28.
Deut. 4, 15-19. 5, 8-9. *Pugantne cum hoc primo praecepto usus receptus imaginum Christi atque Sanctorum?*
Psalm. 113, 4-8. 134, 15-17.

Sap. 14, 12-22. 27-31.
1. Cor. 10, 7, 8, 4-6. Haudquaquam: quia non, sicut^a Ethnici solent, adoramus sculptilia,

v Hieron. cont. Vigilant. et in epist. ad Riparium. et in cap. 65.

Esai. 2, Synod. Nicæna. et Gangrena.

x 4. Reg. 13, 21.

Aug. 22. de civ. Dei, c. 8. Dam. lib. 4. c. 16.

Bes. in Ps. 115.

Chrysostom. in Jurvent. et Max.

Item in Babylam.

Amb. epist. 85. et serm. 91. et 92.

Trident. sess. 25.

Act. 19, 11. 12. 5, 14. 15. sq.

Luc. 8, 44.

Matth. 14, 35. 36.

^y Genes. 19, 1. 2. 23, 7. 33; 3. 6. 7. 42; 6. sq.

Iosue 5, 13-16.

1. Reg. 20, 41. 25, 23. 24.

4. Reg. 2, 15.

y Bern. serm. de 4. modis orandi. Victor. lib. 3. de persecut. Vuandal.

z Lib. 20. contra

Faust. c. 21. in Ps. 88. Conc. 2. et ser.

47. de sanctis. Bernard. in vigil. Petri et Pauli. Isid.

lib. 1. de offic. Eccl. c. 34. et 35.

a Baruch, 6, 28.

Deut. 4, 15-19. 5, 8-9.

Psalm. 113, 4-8. 134, 15-17.

Sap. 14, 12-22. 27-31.

1. Cor. 10, 7, 8, 4-6.

ligna, lapides, perinde ac ^b Deos quosdam (id enim hoc praecepto cavetur maxime), sed more Christiano ac mente pia Christum ipsum et Sanctos illic veneramus; ubi per imagines propositas nobis ^f repraesentantur.

Ita tum praesens, tum vetus ^d Ecclesia summo consensu docet, commendans nobis pias et venerandas Imágenes, ut quarum usum Apostolica etiam traditione commendatum acceperimus; et sacrosancta Patrum Synodo approbatum retineamus. Immo et veteri ^e Synagogae suas Deus imágenes dedit.

Quapropter damnatus est ^f error Iconoclastarum, ut qui inter simulachra Deorum et imágenes Christi atque Sanctorum discrimen nullum constituerent; neque rationem temporis gratiae seu novae Legis haberent, quo Deus homo factus, imaginem similitudinemque ^g suam initio a se creatam ipse induit, atque in ea se nobis repraesentavit. Neque solum imperitus error, sed etiam nefandus istorum ^h furor est, qui sacris e locis imágenes ipsas, et in his Dominicam quoque crucem ejiciunt, ac sacrilegis manibus sacra fere omnia, ubi possunt, demoluntur.

Greg. lib. 9. epist. 9. ad Serenum Massiliensem. Trid. sess. 25. ^g Genes. 1. 26. 27. Philip. 2. 5. 7. ^h Paulus Diaconus lib. 6. de gestis Longobardi cap. 14. et lib. ultim. de gestis Roman. in fin. Joan. Patriarcha Hierosolymit. in vita Damasceni.

^b Levit. 26. 1.
Tert. lib. 2. adversus Marcionem.

^c Basil. de spir. sancto cap. 18.

Damas. lib. 4. cap. 17. orthod. fid.
Athanas. serm. 4. cont. Arian.

^d 7. Synod. Item 8. Synod. can. 3.

Aug. lib. 1. de cons. evang. cap. 10.

Damasus in vita Sylvestri. Athanas. de pass. imagin. c. 4.

Greg. lib. 9. epist. et lib. 7. indict. epist.

51. et 109.

Dam. lib. 4. cap. 17. ortho. Euse. lib. 7.

Ecccl. hist. c. 14.

Soco. lib. 5. cap. 20. Nicep. lib. 2. c. 7. et

43 et l. 6. c. 16.

Nicetas de imperio Manuelis Comneni, lib. 3. et Joan.

Comneni Jonas Aurel. de imag. cultu, et Damascenus in

trib. II. de imaginibus.

^e Exod. 25, 18—22. 37, 6—9.

Num. 7, 8. 21, 7—9.

3. Reg. 6, 23—35.

^f 2. Synod. Nic. Act. 7. et Syn. 8. can. 7.

Nic. lib. 16. c. 27.

X.

Quid nobis praescribit secundum praeceptum?

Prohibet ab usum divini nominis et irreverentiam, quae committitur a perjuris, blasphemis, et per Deum, Sanctos, vel sacra temere jurantibus, contra illud, ^b *Nolite jurare: sit sermo vester, est, est, non, non.*

Deinde requirit, ut juxta rectum linguae usum ingentem reverentiam divino nomini exhibeamus, juramenta servemus, vota Deo et Ecclesiae facta non violemus; denique ut verbum ^c *Dei tractemus reverenter.*

XI.

Quid imperat tertium praeceptum?

Postulat Sabbatum seu diem festum in Ecclesia piis operibus transigi. Vult igitur, ut animus tunc adsit curis vacuus, qui se libere transferat ad cultum interiorem et exteriorem Deo in fide, spe et charitate praestandum. Vult, ut expediti, divina meditemur beneficia, tractemus sacra, oremus et adoremus Deum cum privatim, tum publice, cum aliis in ^a Spiritu et veritate.

Prohibet autem diebus festis laborare, operibus vacare mechanicis, et occupationibus deditum esse profanis, nimirum ut otio sancto vacemus, ad eundo templum, et audiendo publicum

Exod. 20, 7.
 Levit. 19, 12. 5, 34.
 Eccli. 23, 9-20. 27, 15.
 Zach. 5, 3. 4. et 8, 16. sq.
 Levit. 24, 14—16.
 Matth. 5, 33—37.
 a. Conc. Tolos. 8. can. 2.
 b. Matth. 5, 37.
 Jac. 5, 12.
 Psal. 33, 2.
 Hierem. 4, 1. 2.
 Psal. 14, 1. 5. 75, 12.
 Eccle. 5, 3. 4.
 1. Tim. 5, 11. 12.
 Deut. 23, 21. 23.
 c. Psal. 49, 14. 16.
 2. Cor. 2, 17. 4, 2.
 Trid. Synod. sess. 4.
 Exo. 20, 8—11. 31, 13—17.
 Deut. 5, 12-15.
 Levit. 23, 1-6. 15-25. sq.
 Hier. 17, 21. 22.
 Esaias 56, 4—7.
 Apoc. 1, 10.
 Act. 20, 7. sq.
 1. Cor. 16, 1. 2.
 Aug. ad Januarium epi. 119. cap. 12. et 13. et epi. 118. cap. 1.
 Item serm. 154. de temp.
 Leo epist. 81. ad Dioscor.
 a. Joan. 4, 21.
 Deut. 5, 12. sq.
 Num. 15, 32—36.
 Levit. 23, 1—6. sq.
 Ignat. ad Phil. Leo serm. 3. de quadrag.
 Greg. lib. 11. epist. 3. Hier. in cap. 4. ad Galat. Aug. contra Adimant. c. 16. et ser. 251. de temp. Conc. Mogunt. can. 36. 2. Matisco. can. 1.
 Agath. can. 21. et 47.

Ecclesiae sacrum sep. Missam, et statim concionem, quemadmodum hoc praeceptum observare pii consueverunt.

XII.

Quae summa est horum trium praeceptorum?

Haec tria priora quidem praecepta, quae sunt ^a primae tabulae, nos eo instituunt, ut verum Deo cultum praestemus, interiorem scilicet et exteriorem, corde, ore et opere, privatim et publice.

Reliqua septem, quae porro sequuntur, praecepta secundae tabulae dicuntur, in hoc addita, ut nostrum erga proximum officium explicent.

XIII.

Quid proponit et injungit quartum praeceptum?

Docentur hic filii, quid suis debeant parentibus, quorum et ope in hanc lucem editi, et labore liberaliter sunt educati. Docentur et ^a subditi, suum deferre officium majoribus, id est, omnibus, qui dignitate et potestate quadam sive in politicis, sive in ecclesiasticis magistratibus gerendis prae-cellunt.

Debent autem et illi parentibus, et hi majoribus suis tum interiorem, tum exteriorem ^b quandam reverentiam et observantiam, ^c opem itidem et obedientiam.

d Aug. quaest. 71.
in Exod. et in
Psal. 32, conc. 1.

Deut. 5, 16.
Coloss. 3, 20.
Ephes. 6, 1—3.
Eccl. 3, 1—3. 6—18.
Prov. 23, 22. 25.
Tob. 4, 1—5.
d Rom. 13, 1—7.
Heb. 13, 17.
Tit. 3, 1, 2, 9—10.
1. Tim. 2, 1—3. 6,
1. 2.
1. Pet. 2, 13. 18. 5, 5.
Ephes. 6, 5—8.
Coloss. 3, 22—24.
b Levit. 19, 32.
1. Pet. 2, 13—18.
Genes. 43, 26.
1. Tim. 6, 1. 2.
Eccl. 4, 7.
Act. 10, 25.
c 1. Tim. 5, 17.
1. Cor. 9, 7—14.
Mat. 10, 9. 10. 22. 21.
Luc. 10, 7. 8.
Amb. lib. 5. Hexa.
c. 16.

d Matth. 15, 3—6. Vetatur praeterea, ne quacumque
 Hebr. 13, 17. sq. ratione vel^d offendamus, vel contri-
 Exod. 21, 15. 22, 28. 29. stemus personas ejusmodi sublimiores,
 Levit. 20, 9. sive verbis aut signis, sive factis id
 Deut. 21, 18. 21. 27, 16. committatur.
 Prov. 20, 20. 28, 24.
 30, 11. 17.
 Eccle. 3, 14.

XIV.

Quid includit quintum praeceptum?

Genes. 9, 5. 6. Non solum externam prohibet cae-
 Levit. 14, 17. 19. 21. dem et vim omnem, quae corpus et
 19, 16. 18. vitam proximi laedit, sed etiam iram,
 Deut. 5, 17. odium, rancorem, indignationem,
 Ex. 20, 13. 21, 12. sq. vindictae cupiditatem, et quosvis in-
 Matth. 5, 21—24. ternos affectus ad proximi laesionem
 Jac. 2, 11. propensos, amputat.

1. Joan. 3, 15. Requirit vero^a animi mansuetudi-
 Ephes. 4, 26. 31. nem, humanitatem, clementiam, co-
 Coloss. 3, 8. mitatem, beneficentiam: nimirum ut
 Psalm. 4, 5. injuriarum facile obliviscamur, nec
 Rom. 12, 19. vindictam expetamus, sed ita condo-
 Deut. 32, 35. nemus invicem offensas, sicut in Chri-
 Eccli. 28, 1—14. sto Deus^b nobis donavit.

Heb. 10, 30. 12, 15.
 a Ephes. 4, 1—3.
 Coloss. 3, 12—14.
 Rom. 12, 14. 18. sq.
 1. Pet. 3, 8. 9.
 Ephes. 6, 9.
 Philippi 4, 7.
 Mat. 6, 14. 15. 5. 38. 48.
 18, 21. 22. 33. sq.

Lucae 6, 37.

Marc. 11, 25. 26. sq.

Prov. 24, 29.

b Ephes. 4, 32.

Levit. 20, 10, sq. 19, 29.

Deut. 22, 22. sq. 20. 21. 23, 17. 18.

Matth. 5, 27. 28.

Eccli. 41, 21. 25. 27.

1. Cor. 6, 9. 10. 19. 20.

Eph. 4, 17. 18. 5. 3. sq.

Prov. 6, 23. 24. sq.

Judae 4. 23.

a Coloss. 3, 8. sq. Ephes. 5, 3. 2. Pet. 2, 6—14.

XV.

Quid habet sextum praeceptum?

Prohibet fornicationem, adulteri-
 um, et omnem concubitum illegiti-
 mum, ac impuram qualemcunque li-
 bidinem.

Caveri praeterea, et praescindi
 vult occasiones, quae carnis libidinem
 irritant ac fovent, ut sunt^a obscena

verba, cantilenae inhonestae, gustus impudici.

Requirit ex adverso fidem^b in conjugio, tum pudicitiam omnem, sive^c cordis in cogitationibus et desideriis, sive^d corporis in lingua, facie, oculis, auribus, tactu atque omni demum habitu cultuque exteriore, ut sive soli, sive cum aliis vivamus, non modo luxuriae et intemperantiae notam effugiamus, verum etiam modestiam, frugalitatem continentiamque sedulo exerceamus.

XVI.

Quid docetur in septimo praecepto?

Prohibetur omnis rei alienae illicita contractatio et usurpatio per furtum, rapinam, simoniam, usuras, lucra injusta, dolum, malum, et quosvis contractus alios, quibus fraternae laeditur charitas, ac proximus fraude circumvenitur.

Exigit e regione hoc praeceptum, ut in omni negotio seu commercio violata servetur aequitas, et proximi utilitas, sicubi sese offerat occasio, quacunque ratione ac ope nostra promoveatur.

XVII.

Quid in octavo praecepto comprehensum est?

Prohibemur eo, falsum dolosumve testimonium in quemquam proferre, et quoquo modo proximi causam in ju-

5 I. Thess. 14, 3, 4.
 Heb. 13, 4.
 Tob. 4, 6.
 1. Cor. 7, 3, 4-10. sq.
 c Tob. 3, 16-18.
 Matth. 15, 18, 19.
 Dan. 13, 8-11. sq. 56.
 d 1. Tim. 5, 11-13.
 Eccles. 9, 3. sq.
 Job. 31, 1, 2-9. sq.
 Prov. 6, 23, 24.
 Gen. 9, 22-26.
 Deut. 25, 15-12.
 Genes. 38, 8-10.
 1. Tim. 2, 8, 10.
 1. Pet. 3, 1. sq.
 Esaias 3, 16-26.
 Amos 6, 1, 4, 5. sq.
 Jac. 5, 1-5.
 Rom. 13, 12-14.
 Ezech. 16, 48-52.
 1. Tim. 5, 6, 22.

Levit. 19, 11, 13, 15-1
 35-36. -- Eph. 4, 28.
 1. Cor. 6, 7, 10.
 Lucae. 11, 34.
 Act. 8, 18-24.
 4. Reg. 5, 20-22, 25. sq.
 Deut. 25, 13-14.
 Prov. 11, 1, 20, 10.
 Eccles. 10, 6-8.
 1. Thess. 4, 6.
 Psalm. 14, 1, 3. sq.
 Lucae 6, 29.
 Ezech. 18, 5. sq. 7.
 sq. 12. sq.
 Rom. 13, 7.
 Math. 5, 33-48.

Jac. 4, 17.
 I. Pet. 2, 1.
 Ephes. 4, 25, 29.
 Prov. 17, 4-5, 7, sq.
 18, 6-8, 19, 5.
 Rom. 1, 24, sq. 29, sq.
 Psalm. 5, 7-8, 10, 11.
 Apoc. 21, 8, 22, 14, 15.
 Jac. 3, 2-16.

Matth. 12, 35, 36.
 Coloss. 3, 3, 9, 16, 17.
 Ephes. 4, 29-32.
 Prov. 15, 1, 4, 4, 7.
 Eccle. 6, 1, 5.

dicio subvertere, vel etiam extra judicium famam illius laedere: quod sane fit a susurrionibus, detractoribus, maledicis, criminatoribus et adulatoribus. Breviter omne mendacium, et omnis linguae contra proximum abusus hic interdicitur.

Docemur interim, de proximo bene et commode loqui, nempe ad illius defensionem et utilitatem sine fuco, simulatione, insidiisve.

XVIII.

Duo postrema praecepta quid continent?

Deut. 5, 21.
 Eccli. 25, 28.
 Matth. 5, 27, 28.
 Rom. 13, 9.
 I. Thess. 4, 3-6.
 Jac. 1, 14, 15.
 Esaisa 1, 23.
 Eccl. 5, 1, 2, 18, 30, 31.
 Psal. 9, 4-9, 61, 11.
 Act. 20, 33.

Job. 31, 1, 2, 9-11.
 I. Cor. 10, 24.
 Tob. 9, 8, 9, 10, 11.
 Genes. 24, 59, 60.
 I. Tim. 6, 9-11.

Vetant concupiscentiam uxoris, ac rei alienae: ut non solum ab uxore aliena, illicitis commerciis, et externa apertaque injustitia nos abstinemus; sed etiam ne voluntate quidem noceamus cuiquam, aut nocere delibere.

Igitur hoc utrumque praeceptum cordis sinceritatem et benevolentiam erga omnes integram esse vult, ut quae in rem et salutem proximi cedunt, optemus ex animo, neque cupiditati unquam cum levi alterius injuria consentiamus.

XIX.

Quo demum referenda sunt mandata Decalogi omnia?

Ad Charitatem, quam nobis gemina Exod. 32, 15: et nam duae illae Tabulae, quibus Dei digito mandata haec inscripta fuere, commendant. Docent enim primae mandata, quae ad charitatem Dei:

mandata vero secundae tabulae, quae ad charitatem proximi spectant.

Igitur ex his decem duo quidem priora id faciunt, ut, quae vitia cultui honorique Dei maxime adversantur, idololatriam scilicet ac perjurium in primis caveamus.

Tertium porro mandatum admonet, verum purumque cultum corde, ore ac opere fideliter exhibendum esse. Quod sane ubi recte observatur, solus utique Deus in omnibus et super omnia diligitur ac honorificatur.

Jam summa Praeceptorum, quae ad proximum diligendum pertinent, vel hoc uno constat: ^b *Quod ab alio oderis* ^b Tob. 4, 16. *feri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias.* Cui respondet illa Christi sententia: ^a *Omnia, quaecumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis.* ^c Matth. 7, 12. Luc. 6, 31. *Haec est enim Lex et Prophetarum.*

XX.

Quae sunt fraternae charitatis officia et argumenta?

De his Paulus ita disserit: *Charitas* I. Cor. 13, 4—7. *patiens est, benigna est. Charitas non* Greg. lib. 16, moral. *aemulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa: Non quaerit, quae sua sunt, non irritatur, non cogitat malum: non gaudet super iniquitate; congruet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.* cap. 8.

Christus vero, ut in ipsum nobis Joan. 13, 1. *verae perfectaeque charitatis exem-* Luc. 22, 14, 15, 19. 20.

a Joan. 13, 34.

b Joan. 15, 12.

c Rom. 13, 8.

d Deut. 30, 19. 20.

e Matth. 19, 17.

f Lucae 10, 28.

g Rom. 2, 13.

h Gen. 6, 9. 7, 1.
In oratione Manas-
sis,

Sap. 10, 4—6. sq.

Matth. 23, 35. 1, 19.

Job, 13, 18.

Luc. 1, 5. 6. 2, 25.

Jac. 2, 21.

i Psal. 118, 32.

plum praebeat, in postrema illa coena, quam praeclaris suae charitatis indicis, mire condivit, tam serio dixit: ^a *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, ut et vos diligatis invicem.* Ac iterum: ^b *Hoc est praeceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Quod tanti est sane momenti, ut Paulus affirmet: ^c *Qui diligit proximum, legem implevit.*

Igitur, ut hunc de Charitate locum oraculo divino absolvamus: ^d *Elige vitam, ut tu vivas, et semen tuum; et diligas Dominum Deum tuum; atque obedias voci ejus, et illi adhaereas. Ipse enim est vita tua, et longitudo dierum tuorum.*

Tum ne quisquam dubitet, Evangelicam Christi doctrinam hac in parte cum lege quadrare, dictum illud a Christo meminimus: ^e *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et alibi post commendata Charitatis praecepta et opera, idem haec verba subjunxit: ^f *Hoc fac et vives.* ^g *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.*

Ex hisce factoribus ^h erant: Abel, Noë, Abraham, Zacharias, et caeteri, quos scriptura ⁱ justos apud Deum fuisse testatur, ut qui opere et veritate Deum proximumque diligenter.

Quare David inter eos hand pau-
stetimus et sancte gloriabundus cant:

ⁱ *Non mandatorum tuorum operari,*

cum dilatasti cor meum: ^k Dilixi, servavi, custodivi mandata tua et testimonia tua: ^l In custodiendis illis retributio multa. ^m Maledicti, qui declinant a mandatis tuis.

^k Psalm. 118. 159. 167. 168.

^l Psalm. 18, 12.

^m Psalm. 118, 21.

DE PRAECEPTIS ECCLESIAE.

I.

Suntne praeter Decalogum alia praecepta Christianis observanda?

Sunt utique, quando ^a Legislator ^a Jac. 4, 22. et ^b Magister noster Christus non ^b Matth. 23, 10. solum docuit ^c praecepta Decalogi, sed ^c Matth. 19, 17-19. etiam in universum praecepit, quae ad obedientiam Apostolicis et Ecclesiasticis mandatis praestandam spectant.

Hinc extant Evangelicae illae sententiae: ^d Sicut misit me pater, et ego ^d Joan. 20, 21. et ^e mitto vos. ^e Qui vos audit, me audit: ^f et qui vos spernit, me spernit. ^f Si non ^f Matth. 18, 17-19. audierit eos, dic Ecclesiae; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus et Publicanus. Ubi summum atque extremum iudicium Christus defert, deferrique jubet ad Ecclesiam, id est, ^g ad Ecclesiae Praepositos et ^g 3. Reg. 18, 14. Rectores, sicut Chrysostomus ^h interpretatur, et verba Evangelii mox sequentia declarant atque convincunt. ^h Homil. 61. in Matth. et Basil, c. 30. constituit monast. Item Theoph. et Euthymius in e. 18. Matth.

Proinde nec frustra scriptum est de Apostolo Paulo: ⁱ Perambulabat Syriam et Ciliciam, confirmans Ecclesias, ⁱ Actor. 15, 41. et 16, 4.

7 *praecipiens custodire praecepta Apostolorum et Seniorum.*

II.

Cujusmodi porro sunt Apostolorum Seniorumque praecepta, quae Paulus custodire fuisse?

Pauli discipulus Dionysius Areopagita ^a testatur, duplicis ea generis: utpote, partim scripta, partim non scripta esse. Ad utrumque genus pertinet, quod Joannes affirmat Evangelista: ^b *Qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, et Spiritum erroris.*

Ac primum quidem genus quod literis mandatur, scriptisque legibus constat, satis est perspicuum: quia libris canonicis constat.

Posterius vero circa praecepta et instituta ea versatur, quae una Traditionum nomine comprehenduntur, et a Patribus ^c nuncupari solent. Non enim scripto, uti superiora, sed viva voce tradita, et velut per manus a majoribus ad nos transmissa, Ecclesiaeque commendata retinentur.

III.

Estne utrumque hoc praeceptorum genus observatu necessarium?

Est plane, si doctorem Paulum sequimur ita praecipientem: ^a *State et tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.* Unde laudat hoc nomine Co-

^a Eccl. hier. c. 1. et Basil. de Spiritu sanct. cap. 27.

Eus. lib. 1. demonstr. evang. cap. 8.

Epiph. haer. 61. contra Apost.

Tert. de corona militis.

^b 1. Joan. 4, 6.

^c Cypr. de ablut. pedum.

Hieron. contra Lucifer.

Chrysost. in 2. ad Thess. 2. hom. 4.

^a 2. Thess. 2, 15. et ibi. Chrysost. ac Theophil.

rinthios, quod Apostolica^b praecepte, ^b 1. Cor. 11, 2. quae viva voce tradita; jam acceperant, sedulo custodirent. Tum admonet Thessalonicenses, ^c ut ab omni se fraude subducant, qui inordinate, et non secundum traditionem ab Apostolis acceptam ambulat, ^b 2. Thess. 3, 6.

Atque hoc est, quod sacrosancta Synodus Nicaena^d divinae scripturae consonans, verbis tam luculentis expressit: Oportet nos Ecclesiasticas Traditiones, sive scripto, sive consuetudine in Ecclesia retentas, unanimiter et inviolabiliter observare. Et apud Cyprianum^e legimus, non minus ratum esse, quod dictante Spiritu sancto Apostoli tradiderunt, quam quod Christus ipse tradidit. Sicut^f enim par est Spiritui sancto et Christo divinitas; ita utriusque in suis institutis aequa est auctoritas et potestas.

^d 2. Nicae, contra Iconomachos action. 7.

Item 8, Synod. can. 1.

^e De ablutione pedum.

^f Ibidem.

IV.

Quomodo cognoscemus, quae sint Apostolicas et probatae in Ecclesia Traditiones?

De his nobis regulam observatu dignam Augustinus^a praescribit: Illa, inquit, quae non scripta, sed tradita custodimus, quae quidem toto terrarum orbe servantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri. Sic idem^b contra Donatistas, immo Haereticos omnes disserens, hoc graviter admonet: Quod

^a In epist. 118. ad Januarium cap. 1.

^b Lib. 4. cap. 24. et lib. 2. cap. 7. Item lib. 5. c. 13.

universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.

a Serm. 2. de jejun. Pentecostes.

Cui Leo ille ^c Magnus; consonans ait: Dubitandum non est, quicquid in Ecclesia in consuetudinem devotionis est retentum, de Traditione Apostolica et de sancti Spiritus prodire doctrina.

V.

Cujusmodi sunt Traditiones Apostolicae, quae Christianis veniunt observandas?

Exempla satis multa apud Patres extant, et eos quidem, qui vel ante mille annos fidem publicam meruerunt. Ni-

a In c. 6. ep. ad Rom.

b Lib. 10. de gen. ad lit. c. 23. et cont. Donat. l. 4. cap. 24.

c De Eccl. hierarch. cap. 7.

d In exhorta. ad castitatem et de corona militis.

e Ad Marcellam contra err. Mont. epist. 54.

f Contra Aërium haeres. 75.

g In officio Mediolanen.

h In Liturgia.

mirum secundum Traditionem ^a Origenes et ^b Augustinus docent, Parvulos esse baptizandos.

^c Dionysius et ^d Tertullianus ostendunt, precationes et oblationes pro defunctis ad altare fieri oportere.

Hinc ^e Hieronymus et ^f Epiphanius statas Ecclesiae jejunationes, praesertim Quadragesimae, observandas esse demonstrant.

Sic etiam ^g Ambrosius et ^h Chrysostomus eorum dignitatem adstruunt; quae in sacro Missae officio solemniter peraguntur.

i Lib. 4. de orthodox. fide, c. 17. et in lib. de imaginibus.

k Actio. 6. tom. 1. et actione 7.

Tum praeter ⁱ Damascenum Patres, quos Nicaena Synodus secunda ^k citat, eadem ratione testantur, quod Christi et Sanctorum ejus imagines debeat venerari.

Demum, ut caeteros, omittamus, Magnus ille ¹ Basilius ob traditionem retineri vult sacrum Chisma, aliasque solemnes caeremonias, quae Sacramentis sanctissimis adhibentur.

¹ Lib. de spiritu sancto, cap. 27.

Et addit ^m Basilius: Si instituta consuetudinesque non scriptas tanquam in eis vis magna non insit, semel repudiare aggrediemur, clam ac pedetentim ratas ipsas Evangelii sententias improbabimus, aut potius ad inane nomen ejus praedicationem contrahemus. Sed Apostolicum existimo ⁿ ait, iis etiam traditionibus, quae scriptae non sunt, inhaerere.

^m Ibidem.

ⁿ Cap. 29. ejusdem libri.

VI.

Quantum hodie circa Traditiones Apostolicas et Ecclesiasticas aberratur?

Plurimum, dum eas plerique contemnunt, alii negligunt, aut certe pluris non faciunt, quam Politicorum ^a magistratuum Constitutiones: et haec instituta esse hominum fingunt, quae vel observare, vel omittere, liberum sit, exiguaeque, aut nullius omnino frugis: ipsi *adiaphora* vocant.

^a Rom. 13, 1-4.

Sunt qui universas fere Traditiones ejusdem esse ponderis volunt, atque adeo foede commiscent Scripturae loca, perinde ac idem sit iudicium de Traditionibus ^b Pharisaeis, et Apostolicis, de ^c Judaicis, et ^d Ecclesiasticis; de privatis seu particulatibus, ^e et iis quae totius Ecclesiae consensu receptae, communique piorum usu tot

^b Matth. 15, 9. 5-6.

^c Coloss. 2, 8. 20-23.

Marc. 7, 5. 4.

^d 2. Thess. 2, 15.

Act. 15, 40-41. 16, 7.

^e Aug. in epist. ad

Januar. 118. cap.

1° et 2°.

Item epistol. 86. ad

Casulan.

seculis comprobatae, ac veluti per manus ad nos transmissae, ubique fere gentium comperiuntur.

VII.

Quid vero de his indicandum, qui Ecclesiae Traditiones repudiant, ac pro nihilo habent?

Hos verbum Dei redarguit ac damnat, cum Traditiones ^a observandas esse decernit, cum jubet ^b Ecclesiam audire, et Apostolorum Seniorumque ^c praecepta custodire, Verbum Dei est, quod subicit nos Magistratibus cum ^d Politicis, tum ^e Ecclesiasticis, modestis ^f juxta et discolis propter ^g conscientiam; vult illorum legibus et reverentiam ^h et obedientiam deferri maximam. *Obedite, inquit, ⁱ Praepositis vestris, et subjacete eis: Omnia ^k quaecunque dixerint vobis, servate et facite; secundum opera vero eorum nolite facere.*

Quapropter isti non tam homines spernunt, ^l quam Deum ipsum Opt. Max. quem in ^m Apostolis eorumque ⁿ successoribus audire ac revereri sane oportebat. Igitur plane verbo Dei resistunt, dum potestati et ordinationi Dei resistunt, et hinc sibi damnationem acquirunt, si Paulo ^o credimus.

Nimirum divina est isthaec ordinatione, quae nec aboleri potest humana auctoritate, ut certis legibus, iisque partim scriptis, partim non scriptis, quas ^p Apostolica nobis commendat Traditio, Ecclesia regatur, dogmata con-

^a 2. Thess. 2, 15.

¹ 1. Cor. 11, 2.

^b Matth. 18, 17.

^c Act. 15, 41. 10. 4.

^d Rom. 13, 1.

Matth. 22, 21.

^e Matth. 23, 2.

Lucae 10, 16.

^f 1. Pet. 2, 18.

^g Rom. 13, 5-7.

^h Tit. 3, 1.

ⁱ Hebr. 13, 17.

^k Matth. 23, 3.

^l 1. Thess. 4, 8.

¹ 1. Cor. 14, 37.

^m Joa. 20, 21. 17, 18.

Lucae 10, 16.

ⁿ Cyprian. l. 4, epist.

9. ad Flor. Puppianum.

Basil. c. 23. Constit. Monasticar.

^o Rom. 13, 2.

^p Basil. de spiritu sancti. cap. 27.

Aug. lib. 4. contra Donat. cap. 24. et lib. 2. cap. 7. lib. 5, cap. 23. et 26.

Epiph. haeres. 5.

Euse. lib. 3. Eccl. hist. cap. 30.

serventur, Religio vindicetur, alatur
concordia, disciplina retineatur.

VIII.

Quid Patres hac de re judicarunt?

Origenes, qui celebris et pervetustus est auctor, in haec verba scripsit:

^a Haereticus nobis habendus est omnis ille, qui Christo se credere profitetur, et aliud de veritate Christianae fidei credit, quam habeat definitio Traditionis Ecclesiasticae. Tum idem alibi: ^b Illa sola credenda est veritas, inquit, quae in nullo ab Ecclesiastica discordat Traditione. Et Hieronymi verbum est: ^c Ego illud te breviter admonendum puto, Traditiones Ecclesiasticas, praesertim quae fidei non officiant, ita observandas, ut a majoribus traditae sunt.

^a In cap. Epist. ad Tit. teste Pamphilo in Apol. pro Origene. Vide etiam Iren. lib. 4. cap. 23.

^b Lib. 1. Periarchoo, in prooem.

^c Ad Lucinium epistol. 28.

Augustinus vero ita ^d docet: Si quid divinae Scripturae praescribit auctoritas, non est dubitandum, quin ita facere debeamus, ut legimus: similiter etiam, si quid per orbem frequenter Ecclesia. Nam hoc quin ita faciendum sit, disputare, insolentissimae insaniae est. Ac rursus idem: ^e In his rebus, de quibus nihil certe statuit scriptura divina, mos populi Dei, vel instituta majorum pro lege tenenda sunt. Et sicut ^f praevaricatores divinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt.

^d Epist. 118. cap. 5.

^e Ad Casulanum. epistol. 86.

^f Dist. 11. c. in his.

g Lib. de praescriptionibus adversus haereticos.

h. 1. Cor. 21, 26

h. 1. Cor. 21, 26

39

(IX)

Demum Tertullianus doctissimus et antiquissimus Ecclesiae scriptor, toto libro ^g adversus eos disputat, qui nihil, quod litteris sacris non sit expressum, admittunt, graviterque contendit, traditiones et observationes quasdam Ecclesiasticas esse non scriptas, quae non possint nisi ab Haereticis repudiari. *Si quis autem videtur contentiosus esse* (ut Paulinis ^h verbis utamur) *nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.*

Age vero, quid est Ecclesia?

Rom. 12, 4, 5.

1. Cor. 12, 12.

1. Pet. 5, 4.

Joan. 21, 15—17.

Matth. 16, 18, 19.

a Chrys. lib. 2. de Sacerdotio.

Conc. Florent. Ber-

nar. lib. 2. de Con-

sid. ad Eugenium.

b Hieron. cont. Lucifer.

Cyprian. lib. 4.

epist. 9.

c Iren. lib. 3. c. 3.

Optatus. lib. 2.

Aug. epist. 165. et

42. et in psalm.

contra partem Donati.

* Matth. 16, 18-19.

Joan. 21, 10—17.

Lucae 22, 51, 52.

Mat. 10, 2, 17, 24-27.

Joan. 1, 42.

Act. 1, 15. sq.

Ecclesia est omnium Christi fidem atque doctrinam profitentium universitas, quam Princeps Pastorum Christus, tum Petro Apostolo, tum hujus ^a successoribus pascebam tradidit atque gubernandam.

Quare nomen Ecclesiae non merentur, sed ^b falso arrogant sibi Haeretici et Schismatici omnes, qui etsi fidem atque doctrinam Christi profiteri videntur: tamen summi Pastoris ac Pontificis, quem Christus ovili Ecclesiae loco suo praefecit, et perpetua successione in Romana Ecclesia usque conservavit, oves esse detrectant.

Hanc Petri Cathedram, hunc Ecclesiae primatum, qui negant et oppugnant, primum illi quidem Christi magnificas promissiones * Petro factas, et mysticas regni coelestis claves illi uni traditas, aliaque multa de Pe-

tro Apdptolorum^d principe; ore, ven-
 tice scripta non intelligunt: Deinde
 pacem Ecclesiae ordinemque certum
 manifeste perturbant, quae absque
 summo Antistite et hujus praecellentis
 auctoritate nec rite gubernari, neque
 in unitate atque contra portas infero-
 rum soliditate necessaria, diu conti-
 neri possent: Postremo Patribus horum-
 que Synodis et scriptis de hac illustri
 Ecclesiae nota consentientibus, immo
 et totius orbis Christiani consonae voci
 defrahaunt impudenter:

Agnovit hanc Ecclesiam ejusque di-
 gnitatem Hieronymus, cujus haec
 verba sunt: Qui Petri Cathedrae jun-
 gitur, meus est. Agnovit Optatus
 Afer, qui Petri Cathedram inter ve-
 ras Ecclesiae notas primam esse testa-
 tur. Agnovit Augustinus, qui aperte
 scribit, in Romana Ecclesia semper
 Apostolicae Cathedrae principatum vi-
 guisse. Agnovit Cyprianus, qui om-
 nium haeresum et schismatum pul-
 lulantium causam in eo statuit, quod
 uni et summo sacerdoti ac judici vice
 Christi non obtemperat. Agnovit
 Ambrosius, ut dixerit, se in omnibus
 cupere Romanam sequi Ecclesiam.

His autem omnibus antiquior, et
 Apostolorum temporum vicinus vere-
 que Apostolicus vir Irenaeus tale tri-
 buit elogium Ecclesiae Romanae: Ad
 hanc, inquit, Ecclesiam propter pos-
 tentioram principatum, necesse est

d Cyp. de simp. In c. 1.
 16. Matth. Hilae.
 Hiero. et idem lib.
 1. in Jovinianum.
 Cyril. in Joan. lib.
 2. cap. 12.

August. in Joan.
 tract. 56. et 124.
 Orig. hom. 2. in di-
 vers. evang. et tract.
 6. in Matth.

Basil. de poenit.
 Chrys. hom. 87. in
 Joau. et 55. in Mat.
 item 8. de poeni-
 tentia.

Leo Magn. ser. 3. in
 annivers. Poenit. et
 epist. 89. ad Episc.
 Vienensis provinc.
 e Aug. contra epist.
 Fundam. c. 4. Item
 de utilitate creden-
 di c. 17. et 11. cont.

Faustum cap. 2.
 f Ad Damasum ep.
 58. et ad eundem
 epist. 57.

g Lib. 2. contra Do-
 natist.

h Epist. 162. 90. 92.
 95. et 165.

i Lib. 1. epist. 3. et
 lib. 4. epist. 9. Item
 Hier. cont. Lucifer.
 et Leo epist. 84. ad
 Anast. Thes. c. 116.

k Lib. 3. de Sacra-
 ment. c. 1. et de obi-
 tu Satyri.

l Lib. 3. c. 3. Tertul.
 de praescript. hae-
 ret.

Cyp. lib. 4. epist. 8.
 et lib. 5. epist. 11.

Theol. 2. hist. c. 4.

Berni. epist. 190. ad
 Intréc. et lib. 2. de
 consid.
 Concil. Chalced.
 action. 3.
 Anaclet. ep. 1. et 3.
 Marcel. epist. 1.
 Synod. Alex. ad Fe-
 licem.

omnem convenire Ecclesiam, hoc est,
 eos qui sunt undique fideles: in qua
 semper ab iis qui sunt undique, con-
 servata est ea, quae est ab Apostolis,
 traditio.

X.

*Quaenam Ecclesiae dignitas est, atque
 auctoritas?*

1. Cor. 12, 28.
 Ephes. 5, 25—29.
 Joan. 14, 16, 16, 12.
 13, 17, 11, 17, sq.
 Mat. 28, 20, et 16, 8.
 Psalm. 120, 4, 5, sq.

Multis et exitiis sane dotibus, pro-
 missionibus ac beneficiis illustrat Deus
 Ecclesiam suam, qua nil habet in ter-
 ris charius.

Hanc usque ornat, conservat, de-
 fendit, vindicat.

a 1. Tim. 3, 15.
 Psalm. 22, 1, 2, sq.
 Joan. 10, 16.

Hanc porro constituit esse^a domum
 suam, in qua omnes filii Dei fovean-
 tur, doceantur et exercentur.

b 1. Tim. 3, 15.
 Aug. lib. 1. contra
 Crescon. cap. 35. et
 lib. 2. cap. 52.

Voluit esse^b columnam et firma-
 mentum veritatis, ut de illius non
 dubitemus doctrina, quae tanquam
 magistra, custos et interpret verita-
 tis, fidem atque auctoritatem obtinet
 inviolabilem.

c Matth. 16, 18, 19.
 Ephes. 2, 19.
 Psal. 86, 2, et 47, 9.
 Aug. in psal. 47.

Praeterea fundatam esse^c supra fir-
 mam petram decrevit, ut certi esse-
 mus, eam immobilem inconcussam-
 que stare, atque inferorum etiam^d por-
 tis, hoc est, gravissimis adversario-
 rum impugnationibus, inexpugnabi-
 lem praevalere.

e Apoc. 21, 2.
 Matth. 5, 14.
 Esa. 2, 2, 3.
 Mich. 4, 1, sq.
 Malach. 1, 11.
 Act. 1, 8.
 Psalm. 21, 26, 28.
 1. Joan. 2, 19.

Demum vult eam sanctissimam
 quandam^e esse civitatem supra mon-
 tem positam, omnibusque conspicuam
 atque aditu facilem: ne quis, earelictis
 pestiferas Haeticorum speluncas da-

tebrasque consecretur; et falsis illis vocibus, *Ecce hic est Christus, ecce illic*, forte percussus, ab ea divertat aut dimoveatur. f Matth. 24, 25. et ibidem Origenes tract. 20. et 30.

Haec est, quam Scriptura nobis proponit atque commendat, Christi g Cantic. 4, 7. et 6, 8. amica, soror et sponsa unica: pro qua h Ephes. 5, 26-27. sq. redimenda, mundanda, sanctificanda, i Joan. 11, 51. congreganda, et prorsus Col. 1, 18-24. adjungenda sibi, Filius Dei nihil non Ephes. 4, 11, 1, 22-23. fecit ac pertulit, ut corpus etiam sanguinemque suum sacrosanctum illius amore tradere non dubitarit.

Pro hac k Joan. 17, 17. sq. rogavit et impetravit, ut Luceae 22, 31-32. fides, unitas et firmitudo ejus deficeret nunquam. Matth. 16, 18-19.

Huic l Joan. 14, 10, 15, 26. promisit fideliterque 16, 12, 15. transmisit et reliquit doctorem, praesidem m Act. 2, 4. auctorem Spiritum sanctum, *Ille*, n Joan. 14, 16. inquit, *docebit vos omnia, et suggeret vobis omnia, quaecunque dixerò vobis; ille manebit vobiscum in aeternum:* o Ibidem 16. ille docebit vos omnem veritatem, quae p Joan. 16, 13. videlicet scita creditaque est necessaria. Aug. tract. 97. in Joan.

XI.

Per quos tandem nos docet Spiritus in Ecclesia veritatem?

Per eos plane, quos Apostolus Act. 20, 28. testatur a Spiritu sancto, ut Ecclesiam 1. Tim. 3, 2. sq. regant, esse constitutos, quales vocat Hebr. 13, 17. Episcopos, Praepositos, Pastores Ephes. 4, 11. sq. itemque Doctores. Et hi post 1. Cor. 12, 28. sq. Apostolos fuere semper, ac etiamnum sunt, a Aug. in psal. 44. primarii Dei Ecclesiaeque ministri,

b 1. Cor. 4, 1.

et summi ^b dispensatores mysteriorum Dei.

c Can. Apost. 38.
Concil. Nizaen. et reliq.
Sozom. lib. 6. c. 7.
Cyrill. epist. 4. Basil. Imperat. in 8. Synod. act. 10.
Athanas. in epist. ad solit. vitam agentes.
Ruff. lib. 1. eccl. histor. cap. 5.
d Act. 15, 28.
e Deut. 17, 8—15.

Horum vero auctoritas cum in aliis, tum in sacris ^c Synodis quam maxime cernitur, ubi de fide ac religione illi non modo definire quaedam, sed ~~non~~ etiam jure, ac pro auctoritate Apostolica contestari possunt, ac dicere: Visum est spiritui sancto et nobis, sicut ex actis constat primi Concilii ^d Hierosolymis celebrati. Certe olim nefas erat, et extremo ^e supplicio expiabatur crimen, si quis iudicio summi sacerdotis, qui Moysi regebat ^f

f Matth. 23, 2-3.

g Cypr. l. 1. epist. 3. ad Corn. et ep. 11. ad Pomponium.

cathedram, non obtemperasset. ^g Atqui haudquaquam inferiorem nunc habet Ecclesia, quam tunc Synagoga in regendo, iudicando ac decernendo auctoritatem. Quod jus obediendi manebat Judaeis, etiam Christianis incumbit, ut sacerdotum praecellenti dignitate praestantium ^h iudicia de his, quae ad Religionem pertinent, recipiantur, approbentur, atque observentur.

h Greg. l. 1. ep. 24. ad Patriarch. et l. 2. Indict. 10. epist. 10. ad Savin. Niceph. lib. 16. hist. cap. 33.

Qua propter magno se illi crimine contaminant, qui Magistratibus Ecclesiasticis auctoritatem et obedientiam adeo non deferunt, ut etiam complere et oppugnare palam audeant, jam quidem sacras summorum Pontificum, sanctiones, penes quos de sacris definiendi ^k suprema semper potestas fuit: jam vero venerandas Conciliorum generalium constitutiones, quorum in

i 3. Conc. Tolet. can. 1. dist. 19. et 9. q. 3. patet et seq.
k Hier. ad Damas. epist. 57. et 58.
Chalced. Syn. Act. 3. in epist. ad Leon. 6. Syn. act. 4.

Ecclesia, ut ^l Augustinus loquitur, saluberrima est auctoritas: jam demum certas Patrum de Fide sententias, quorum in re una communis sensus atque ^m consensus, firmum est testimonium Christianae veritatis. Illud praeclare dictum est a piis Imperatoribus, ⁿ Injuriam facit iudicio Synodi, si quis semel iudicata et recte disposita revolvere, et publice disputare contendit.

^l Epist. 118. c. 1. et lib. 1. cont. Donat. c. 18. Gregor. ut supr.
^m Vincent. Lir. contra Novat.
ⁿ Aug. lib. 1. et 2. cont. Julian.
ⁿ In action. 3. Concil. Chalcedon. Gelasius in epist. ad Episc. Dard. Leo epist. 45. et 50. ad Martian. et 78. ad Leonem Augustum.

XII.

Quorsum vero spectat divina isthaec ordinatio, ut Pastores et Doctores in Ecclesia conserventur?

Non parum utilis ac salutaris est nobis divina haec ordinatio, qua potestas et hierarchia Ecclesiastica Politicos magistratus omnes longe ^a antecellit. Est enim potestas haec spiritualis; qua christianus populus ad Spiritualia aeternaque bona consequenda maxime promovetur.

^a Chrysost. lib. 3. de Sacerdot. item hom. 4. et 5. de verb. Esa. Ignat. ad Smyrnen. Ambr. in exhor. ad virgines et lib. de dignit. sacerdotali, cap. 2.

Prodest in primis, ut Pauli verbis ^b utamur, *ad consummationem sanctorum*, hoc est, ut qui illa potestate funguntur, exhibeant ^c omnem hominem perfectum in Christo, sicut idem Paulus alibi loquitur; suoque studio fideles ad sanctitatis, in quam vocati sunt, ^d perfectionem adducant.

^b Ephes. 4, 11, 15.
^c Coloss. 1, 28.

Prodest etiam *in opus ministerii*, ut qui sunt et dicuntur ministri praecipui Ecclesiae, habeant quod ^e vigilent ac curent semper pro concrediti sibi summi muneris ratione.

^d 1. Thess. 4, 7.
2. Timoth. 3, 17.
2. Cor. 13, 11.
^e Act. 20, 28.
Heb. 13, 17.
Cyp. 1. lib. epist. 9. ad Furn.
Ephes. 4, 11-15.

Prodest praeterea *in aedificationem corporis Christi*, ut norint hi spirituales et sapientes^f architecti, circa^g corpus Christi mysticum, quod singularem in aedificando contentionem requirit, continenter sibi esse versandum, ut jam verae fidei fundamenta jaciant ac confirmant, jam reliqua fidelibus ad perfectam justitiam necessaria^h superstruant.

Prodest demum, *ut^l non simus parvuli fluctuantes, ac circumferamur omnivento doctrinae in nequitia hominum.* Hoc est propter imbecilliores, qui semper in Ecclesia sunt plurimi, necessarium est munus antistitum ecclesiasticorum, praesertim haeresum ventis ac persecutionum^k procellis in ecclesiae domum irrumpentibus. Tum enim opus est praesente eorum praesidio, qui pro auctoritate velint et possint^l arcere lupos, oves defendere, zizania extirpare, et sana confirmare dogmata, ne simplices alioquin fallacium ac^m perditorum hominum verbis, scriptis et exemplis a via veritatis regia se ducantur, quin potius ut omnes veritatem non modo cognoscentes, sed etiam facientes, in illo, qui caput est Christus, grandescant atque proficiant, ut idem Paulusⁿ adjunxit.

XIII.

Quo pacto insignes hos fructus consequemur?

Ita nimirum, si non alte, sed sobrie^a sapiamus, solliciti semper^b ser-

f 1. Cor. 3, 9.
g Ephes. 1, 22, 23.
Ccl. 1, 18, sq. 24, 25.
Ephes. 2, 19-21.

h 1. Cor. 5, 12, sq.
i Ephes. 4, 11-15.
1. Cor. 14, 20.
Rom. 15, 1, 2.
Act. 14, 21, 22, sq.
1. Thess. 4, 1, 2.
Ezech. 54, 2-5.

k Matth. 7, 24-27.

l Act. 20, 28, sq.
Ezech. 53, 6-9.
2. Tim. 2, 23-26, 4,
2-5.
Tit. 1, 7, sq.
m 2. Pet. 2, 1-3, 3, 3.
Rom. 16, 17.
Jud. 17, 18, sq.
Matth. 7, 15.

n Ephes. 4, 11-15.

a Rom. 12, 3.
b Ephes. 4, 3.
Joan. 10, 2, 4, 21, 10.

vare unitatem Spiritus in vinculo pacis, ut nosmet oves Christi humiles obediētesque praestemus.

Quarum sanę ovium illud est proprium, ^c lupos fugere: nec alienos, sed suos Pastores sequi: illis velut ordinariis ovillis Domini praefectis sese ^d submittere, in illis audire ^e spiritum veritatis.

Is est, qui per ^f malos etiam Praepositos Dominicum gregem docere, pascere et conservare dignatur: quique per eosdem, tum Dei Patris, tum Ecclesiae Matris praecepta nobis his verbis commendat: ^g *Audi fili mi disciplinam patris tui, et ne dimittas legem matris tuae.* Et rursus idem inculcans: *Conserva,* ^h *inquit, fili mi praecepta patris tui, et ne dimittas legem matris tuae.*

XIV.

Quae sunt praecepta Ecclesiae?

Praecipua quinque numerantur, cuique Christiano et scitu et observatu certe necessaria.

1. ^a *Statutos Ecclesiae festos dies celebrato.*
2. ^b *Sacrum Missae officium diebus festis reverenter audito.*
3. ^c *Fejunia certis diebus, temporibusque indicta observato, ut in Quadragesima, quatuor anni temporibus, et festorum quorundam sollempnium pridianis diebus, quos majores nostri, quod iis-*

^c Joan. 10, 2—4.
Tit. 3, 1.

Heb. 13, 17.

Matth. 10, 20.

^d Bern. de praecep.
et dispens.

^e Joan. 15, 26, 14.
16. 17. et 10, 13.

^f Matth. 23, 2. 5. sq.
Philip. 1, 15—17.

Joan. 12, 51.

Matth. 18, 17.

Deut. 17, 8—13.

^g Prov. 1, 8.

Epiph. haere. 75.

^h Proverb. 6, 20.

^a Conc. Lug. apud
Ivonem, p. 4. c. 14.

2. Matis, can. 1.

Mogunt. can. 36. et

37. Trib. can. 55.

Ignat. ad Phil.

^b Conc. Agath. c. 47.
et 21.

Trid. can. 35.

Item 1. Aure. c. 28.

^c Can. Apost. 68.

Gangren. can. 19.

Ignat. ad Philipp.

Mogunt. can. 54.

et 35. Salegunt. can.
1. et 2.

Bern. in Vigilia S.
Andreae.

Vide Burchard, lib.

13. et Ivonem p. 4.

dem temporibus in templis noctu pervigilaretur, Vigilias ^d appellarunt.

^d Tert. lib. 2. ad uxorem et in Apologet. cap. 2.
^e Synod. Lateranen. can. 21. Trid. sess. 14. can. 8.
^f Lateranen. et Trid. sess. 13. can. 9.

4. ^e *Peccata tua Sacerdoti proprio annis singulis confitetor.*
 5. ^f *Sacrosanctam Eucharistiam ad minimum semel in anno, idque circa festum Paschae, sumito.*

XV.

Quem fructum adfert horum praeceptorum observatio?

Haec et ejuscemodi reliqua Ecclesiae tum instituta, tum praecepta, tot seculis recepta, magnoque piorum consensu et usu confirmata, pietati atque rationi valde consentanea, insignes secum adferunt commoditates.

Sunt enim fidei, humilitatis et obedientiae Christianae salutaria exercitia: honestam ^a disciplinam et concordiam popularem promovent: Religionis pulchra existunt symbola: notas praebent demum, et indicia interioris nostrae pietatis, quibus ad ^b aedificationem et bonis collucere, et malis praelucere oporteat.

^a Philip. 4, 8.
 I. Cor. 14, 20—29.
 sq. 40.

^b Matth. 5, 16.
 Rom. 15, 2.
 Phil. 2, 3. 4. 14. 15.

Breviter haec eo nos promovent, ut Apostolicus ille Canon, ^c *Omnia honeste et secundum ordinem fiant in vobis, ad unguem observetur.*

^c I. Cor. 14, 40.

XVI.

Ubi necessaria est nobis Ecclesiae auctoritas?

Primum in eo quidem, ut scripturas canonicas et veras ab adulterinis

certo ^a discernamus. Unde testatur Hieronymus: ^b Novum et vetus testamentum recipimus in eo librorum numero, quem sanctae Ecclesiae Catholicae tradit Auctoritas. Et ^c Augustinus: Ego vero, inquit, Evangelio non crederem, nisi me Catholicae Ecclesiae commoverat auctoritas.

Deinde, ut constet de vero scripturae ^d sensu et apta interpretatione: ne alioquin sine fine dubitemus ac disceptemus de verborum sententia. Omnes enim Haeretici, ut scripsit idem ^e Augustinus, ex sacris Scripturis falsas atque fallaces opiniones suas conantur defendere. Atqui non in legendo, sed in intelligendo Scripturae consistunt. Hieronymo: ^f teste.

Tertio, ut in gravioribus de fide quaestionibus atque ^g controversiis, quae possunt incidere, iudex ^h adsit, atque legitima illius auctoritas interponatur. Ut enim verissimum est, quod contra Haeticos docet ⁱ Epiphanius, a divina scriptura non posse accipi omnia: ita rectissime ^k Augustinus illud affirmat; Palam est, quod in re dubia ad fidem et certitudinem plurimum valeat auctoritas Ecclesiae Catholicae. Non enim deesse potest Ecclesiae Spiritus, qui ipsam in omnem ducat veritatem, sicut Christus ^l ipse promisit.

Rursus, ut pro ratione personarum, locorum et temporum canones ^m con-

^a Gal. 2. 1. 2.
I. Tol. can. 21.
Aug. serm. 120. de temp. idem lib. 15. contra Faustum c. 4. et Item, lib. 28. c. 2. et 4.

^b In sym. ad Damasum et Aug. ser. 191. de tempore. Conc. Laod. can. 59. Con. 5. Car. cap. 47. Conc. Trid. sess. 4.

^c Contra epist. Manich. cap. 5.

^d Esa. 50, 21.

Ang. lib. 1. c. 55. cont. Crescon. Trident. sess. 4.

Vincent. Lirin. cont. Novatores.

^e Lib. 1. de Tri. c. 3.

Hilar. lib. 2. ad Constantium. Vincentius Lirinensis.

^f Contra Lucif. rianos et in cap. 1. ad Galat. Hil. 2. de Trin.

^g Deut. 17. 8-13.

^h Act. 15, 28.

ⁱ Haeresi 61. cont. Apostolicos.

^k Lib. II. cont. Faustum, c. 2. et lib. 7. cont. Donat. c. 53. Item in Psalm. 57.

^l Joan. 14. 16. 16. 12. 15.

^m Can. Apost. et Synod. 1.

Nic. can. 5. Later. cap. 6.

n Cor. 10, 8. sq.
13, 10.

o Matth. 18, 15-17.
et ibid. Hieron.

* 1. Cor. 5, 3. 4. sq.
1. Timoth. 1, 19. 20.

p Lib. de fide et opere.
cap. 5.

Item lib. 3. contra
Parmen. cap. 2.

Greg. hom. 26. in
Evang.

Chrys. lib. 3. de sa-
cerd.

q 2. Petri 1, 19-21.
2. Timoth. 3, 16.
Matth. 18, 17.

Joan. 14, 16. et 16,
12. 15.

r Act. 2, 1-4.
Ephes. 4, 4. sq.

s 1. Tim. 5, 15.

stituuntur, disciplina integra conserve-
tur, ac jura dicantur. Dedit enim
hanc potestatem Deus Ecclesiae ⁿ ad
aedificationem, et non ad destructio-
nem.

Praeterea, ut quam ^o Christus
instituit coërcendi et excommunican-
di potestatem, qua Paulus ^{*} etiam est
usus, pernicaces sentiant, ipsaque cor-
rigantur et comprimantur. Hinc ^{R.} Au-
gustinus: Eis, inquit, per quos Ec-
clesia regitur, adest salva pace pote-
stas disciplinae adversus improbos aut
nefarios exercendae.

Igitur in his omnibus, ut caetera
omittamus, Ecclesiae auctoritatem
non solum utilem, sed etiam necessa-
riam esse constat, ut sine illa quidem
nihil aliud Christiana Respublica, quam
confusio Babylonica possit existimari.
Proinde sicut scripturae propter testi-
monium divini Spiritus in illa ^q loquen-
tis credimus, adhaeremus, ac tribui-
mus maximam auctoritatem: sic Ec-
clesiae fidem, reverentiam, obedi-
entiamque debemus, quod eo ipso ^r Spi-
ritu a Christo capite, sponsoque suo
informata, dotata simul et confirmata
sit, ut non possit non esse quod dici-
tur, ^s *columna et firmamentum veritatis.*

XVII.

Quis est doctrinae totius de Ecclesiae praeceptis
et traditionibus usus ac fructus?

Ingens profecto est ac varius. At,
que primus quidem, ut intelligamus

non solis litteris seu scripturis divinis, minime alligari. Quid enim (ut Irenaei^a verbis utamur) si neque Apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi Traditionis, quam tradiderunt illis, quibus committebant Ecclesias? Itaque luculenter dixit^b Basilius: Dogmata, quae in Ecclesia servantur ac praedicantur, quaedam habemus e doctrina scripto prodita, quaedam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto tradita, recepimus. Quorum utraque parem vim habent ad pietatem; nec his quisquam contradicit, quisquis sane vel tenuiter expertus est, quae sunt jura Ecclesiastica.

^a Lib. 3. cap. 4.
Epiph. haeres, 61.

^b Lib. de Spiritu
sancto, cap. 26.

Neque dubium esse potest, quin Christus^c et Apostoli multa tum egerint, tum docuerint, quae etsi scripta quidem non sint, ad nos tamen posterisque maxime pertineant. De quibus generatim^d Paulus admonens: *De caetero Fratres, inquit, quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, quaecumque justa, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonae famae; si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec cogitate. Quae et didicistis et accepistis, et audistis et vidistis in me, haec agite: et Deus pacis erit vobiscum.*

^c Joan. 20, 30. et
21, 25.
Aug. epist. 103, ad
Seleucianam.

^d Philip. 4, 8, 9.

Proximus est, recte uti Christiana libertate, quam homines otio luxuque capti, si unquam alias, nunc maxime

e Galat. 5, 13.
2. Pet. 2, 19.
Rom. 6, 18—22.

Aug. epist. 118.

f 1. Pet. 1, 18.
Galat. 3, 13. et 4, 31.
Rom. 8, 2.
g Psalm. 53, 8.
Coloss. 3, 23. 24.
Lucae 1, 74, 75.
2. Cor. 3, 17.
Rom. 6, 18. 22.
1. Cor. 9, 19.
1. Pet. 1, 22. 2, 20.
Lucae 21, 19.
Matth. 4, 17. et
16, 24.
h Galat. 5, 13.

i Vincentius Lirinensis.

dant in occasionem carnis, ut Apostolus^e loquitur: illius praetextu, foedis voluptatibus inserviunt, et quicquid fere libet, etiam circa Religionis instituta mutanda, id licere sibi arbitrantur. Atqui ab ista profana novitate ac temeritate nos revocant, tuentur, deterrent Apostolica et Ecclesiastica dogmata simul et instituta: quae froenum injiciunt humanae licentiae, docentque convenienter uti Christiana libertate: ita nimirum, ut nos a^f jugo peccati et a servitute veteris legis per Christum liberi effecti, & ultro libenterque praestemus Christianum officium, serviamus Deo in justitia et sanctitate, ducem sequamur Spiritum in lege charitatis, justitiae servi, obedientiae filii, humilitatis cultores, patientiae custodes, poenitentiae et crucis amatores. Vos, inquit^h Apostolus, *in libertatem vocati estis Fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem Spiritus servite invicem.* Ad quam Spiritus charitatem sanctae servitutis obsequio et alendam, et conservandam cum honesta cuncta prosunt, tum ingens pondus adferunt pie observatae Ecclesiae Traditiones. Postremus est, ut verum inter legitimos et notos Ecclesiae filios, seu inter Catholicos et Haereticos discrimen inde accipiamus. ⁱ Illi enim simpliciter in doctrina Ecclesiae sive scripto ea, nempe Biblicis litteris tradita sit, sive Pa-

trum traditione comprobata, acquiescunt. Sequuntur enim verbum Dei:

Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.

h Proverb. 22, 28.
Eccles. 8, 11. 12.
Deut. 32, 7.
Hierem. 6, 16.

Hi vero, qui sunt Haeretici, ab hac simplicitate fidei, et a venerandae matris Ecclesiae, sanctorumque Patrum probata sententia discedunt, nimirumque sibi, vel desertoribus Ecclesiae fidunt, adeoque neminoniti quidem resipiscunt. Quare Paulus de iis tam serio sanxit; dum ait; *Haeticum hominem post unam et secundam correctionem evita. sciens quia subversus est, qui hujusmodi est.* Atqui ut cum ^m Cypriano concludamus, quisquis ab Ecclesiae unitate discesserit, cura Haeticis, necesse est inveniatur.

l Tit. 3, 10.

m Ad Pompejum.

XVIII.

Quae demum est summa omnium superiorum?

Quae a principio quidem huc usque tractata sunt de summa Christianae doctrinae, eo spectant, ut vera Christiani hominis Sapientia constituatur: quae tribus illis ^a virtutibus; ^b Fide, Spe et Charitate comprehenditur. Et Fide quidem veritati Dei firmiter ^c assentitur, eique inititur anima. Spe autem propius ^d adhuc apprehendit bonitatem Dei, Fide jam cognitam atque conceptam; Charitate ^e demum Deo proximoque propter Deum coniungitur et unitur.

a Aug. lib. 2, Re-tract. cap. 63.
b 1. Cor. 13, 13.
c 2. Tim. 2, 22.
c Hebr. 11, 1.
d Galat. 5, 5. 6.
e Rom. 8, 33. 39.
Joan. 14, 21.
Rom. 13, 8.

Caeterum de Fide nos docet Symbolum Apostolicum, dum ea propo-

nit, quae maxime sunt credenda et profitenda Christiano. De his vero quae speranda et desideranda, precatio nos instituit Dominica. Ad Charitatem porro spectant, quae duabus tabulis Decalogus exhibet.

f In cap. 4. Epist. ad Roman.

Praeclare igitur ^f Origenes: Puto, inquit, quod prima salutis initia, et ipsa fundamenta Fides est: profectus vero et augmenta aedificii Spes. profectio autem et culmen totius operis Caritas.

g Lucae II, 28.

Rom. 2, 13.

Lucae 6, 46-48. sq.

Matth. 7, 21. 22.

24. sq. 19, 17. 25,

35. sq.

Joan. 15, 2.

Matth. 10, 22. et

24, 13.

Illi ergo beati, qui audiunt ^g et custodiunt verbum Dei, quique voluntatem Patris cognoscunt et faciunt, in Fide, Spe et Charitate, duce Christo, ambulantes et perseverantes.

Et hactenus proinstituti quidem nostri ratione, satis de summis illis virtutibus: quae cum divinitus infundantur, ac divinos mortales faciunt, jure quidem Theologicae nuncupantur, recteque ad sapientiam Christianam referuntur.

XIX.

*Anne aliud quicquam ad doctrinam Christi
nam spectat?*

Etiam: huc enim plane spectat doctrina de Sacramentis, ut norint Christiani, quibus veluti instrumentis divinitus institutis habeant opus ^a ad Fidem, Spem, et praecipue Charitatem accipiendam, exercendam, augendam, conservandam, ac etiam reparandam.

a Aug. in Joan. tractatu 120.

Adde, quod neque Sapia, neque Justitia Christiana constitui ac retineri absque Sacramentis potest, ut sine quibus ^b Religionem universam extinguere prorsus necesse sit. Habent igitur ea sublimem in doctrina Christiana locum, et necessariam quoque tractationem.

b Aug. lib. 10. cont. Faustum cap. 11. et de vera relig. c. 17.
Item epist. 118. c. 1.

CAPUT QUARTUM, DE SACRAMENTIS.

I.

Cur de Sacramentis docendi sunt Christiani?

Quia Sacramentorum cognitio et usus facit, ut illi accepta ex Jesu Christi meritis gratia, quae per^a Sacramenta ipsa confertur, legitime exerceantur et conserventur, atque promoveantur in divino cultu,

^a Tit. 3, 5.
Joan. 3, 3. et 20,
22, 23.

II.

Quid et quotuplex est cultus divinus?

Cultus divinus dicitur, quem Christianus tamquam praecipuum ac^a summum obsequium debet ac praestat creatori ac Salvatore suo Deo Opt. Max.

^a Aug. lib. 10. de civitate Dei, cap. 4.

Neque enim est dubium, hominem ea potissimum^b causa, ut Deum pure integreque colat, et initio conditum, et postea redemptum, atque ad id omnino destinatum esse.

^b Proverb. 16, 4.
Gen. 1, 26. 27.
2. Cor. 5, 15.
1. Thess. 5, 9.
1. Pet. 3, 2.

Divinus autem cultus est duplex: interior et exterior. Interior, quo per intellectum et affectum Deo^c conjungimur. Fide, Spe et Charitate, ut antea dictum est, perficitur. Exterior est professio quaedam cultus interioris,

^c Aug. in Enchiridio cap. 2. et 3.

quem^d externis quibusdam et visibili-
 bus signis ritibusque declaramus. Deus
 enim, qui honorum nostrorum^e non
 eget, quippe beatus per se totusque
 perfectus, tamen sicut totum ipse ho-
 minem tum corpore, tum animo con-
 stare voluit, sic eundem^f quoque to-
 tum, hoc est, secundum omnem sui
 partem reposcit; a quo sincere studio-
 seque colatur: anima quidem secun-
 dum inferiorem, uti docuimus, cor-
 pore^g verò secundum exteriorem cul-
 tum cum interiore conjunctum: quod
 multis sane modis, sed vel maxime
 et saluberrime per usum Sacramento-
 rum praestatur.

Sic enim divinae visum est sapien-
 tiae, mortalium se imbecillitati accom-
 modare, suamque virtutem per quas-
 dam^h externas res et signa, quae sensi-
 bus percipiuntur, exercere. Animus
 quippe noster immortalis, in hoc obscu-
 ro et caduco corpore velut carcere quo-
 dam inclusus, sensuum ministerio plu-
 rimum utitur, neque citraⁱ hoc admi-
 niculum ad divina capessenda solet
 surgere. Itaque tum in veteri, tum in
 nova lege Sacramenta multaque ad
 cultum externum pertinentia instituit
 Deus, ac Dei populus semper obser-
 vavit.

III.

Quid est Sacramentum?

Est^a divinae et invisibilis gratiae
 externum et visibile signum, a Christo

d. Matth. 5, 16.
 Rom. 12, 17.
 1. Cor. 14, 40.
 e Psalm. 15, 2.
 1. Tim. 6, 15, 16.
 Matth. 5, 48.
 Gen. 2, 7.

f. Prov. 16, 4.
 Lucae 10, 27.
 Matth. 22, 37.

g. 1. Cor. 6, 19.
 Psalm. 83, 3.

h. Aug. in Psalm. 73.
 et lib. 19. contra
 Faust. c. 11.
 Item lib. 3. de doct.
 Christ. c. 9. quaest.
 84. super Levit. et
 38. sup. Numeros.
 Tertull. de resurrect.
 carnis.
 Gregor. in f.
 Reg. lib. 6. cap. 3.
 i Chryso. hom. 60.
 ad popul. Antioch.

a Bernard. serm. de
 Coena Dom.
 Aug. lib. 10 de ci-
 vit. Dei, cap. 5. et
 lib. 3. de doctrina
 Christ. cap. 9.

Ambr. lib. 4. de Sacram. cap. 4.
Concil. Florent. et Trident. sess. 7.

institutum, ut per id quisque Dei gratiam accipiat, atque sanctificationem.

Quare non quaevis signa sunt, quae Ecclesiae Sacramenta dicuntur: sed certa, sacrosancta et efficacia signa, Christianis ex divina institutione et promissione commendata.

b Aug. epist. 23. et de catechizandis rudibus cap. 26.

Signa ^b quidem idcirco, quoniam externa quadam specie et similitudine id nobis referunt et declarant, quod per ipsa Deus nobiscum invisibiliter atque spiritualiter agit.

c Aug. in Psal. 73. et 77. et lib. 19. contra Faustum, cap. 11. 13. et 16.

Certa ^c vero, sacrosancta simul et efficacia signa, quoniam indubie quam gratiam significant, etiam continent, conferuntque ad nostram sanctificationem. Sacramenta enim, quantum

d Serm. de Coena Domini.

in se est, (ut ^d Cyprianus loquitur) sine propria esse virtute non possunt; nec ullo modo divina se absentat Majestas mysteriis, quamvis etiam ab indignis ^e administrantur.

e Aug. lib. 3. contra Donatist. cap. 10. et lib. 5. cap. 19.

Ut ^e exempli causa, in Sacramento Baptismi exterior ablutio, quae sordes corporis purgat, efficax est symbolum ^f interioris ablutionis, utpote testimonium praebens indubitatum, quod spiritualiter anima purificetur. Sic res aliae visibiles et externae, ut oleum, panis vini que species, quarum in Sacramentis necessarius est usus, apte nobis constituuntur, tum ad significandum, tum ad conferendum homini divinam gratiam, animaeque salu-

f Tit. 3, 5. 6.
Rom. 6, 4. 7.
1. Cor. 6, 9—11.
Tertull. in lib. de resur. carnis.

tem, modo ad haec non indigne ^g accedatur.

Per Baptismum ^h etenim regeneramur et renovamur: per Confirmationem augemur et roboramur: per Eucharistiam nutrimur et reficimur: Per Poenitentiam restituimur et sanamur in vita spirituali: in qua per reliqua itidem Sacramenta, pro sua cujusque ratione juvamus, atque provehimur, ut suo deinde loco aperiemus.

^g Prosper sent. 69. ex August. in Psal. 142.
^h Concil. Florent. Joan. 3, 3. Tit. 3, 5. 6. Act. 8, 14-17. 1, 8. Luc. 24, 49. Joan. 6, 51. 55. 56. Joan. 20, 23.

IV.

Quibus partibus constat unumquodque Sacramentum?

Verbo ^a et elemento. Per Verbum hic intellige certa quaedam et determinata verba, in quibus ipsa consistit forma, quam vocant Sacramenti. Per Elementum accipe res externas, quae vera materia sunt Sacramentorum, ut aqua, oleum, panis, vinum et ejusmodi.

^a Concil. Florent. August. tractat. 80. in Joan.

Jam his partibus perfecte sumptis adjunguntur reliqua, quae ad cujusque Sacramenti tum idoneam collationem, tum dignam susceptionem spectant, videlicet institutio divina, ^b minister idoneus, intentio recta in ministro, Fides in suscipiente, et si quae sunt hujus generis alia.

^b Trid. Synod. sess. 7. canon. 10. et 11. de Sacramentis in genere. Item, Florentina.

V.

Quot sunt Sacramenta?

Septem, ^a quae a Christo per Apostolos accepta conservavit, ac fide-

^a Conc. Florentina. Constantien. sess. 15. et Trid. sess. 7. can. 1.

b Cantic. 4, 9.
1. Tim. 3, 15.

c Matth. 28, 19.
Act. 8, 17.
Matth. 26, 26-28.
Joan. 20, 22, 23.
Jhc. 5, 14, 15.
1. Tim. 4, 14.
Ephes. 5, 32.

d Aug. lib. 4. cont.
Don. cap. 24. et lib.
2. c. 7. lib. 5. c. 23.
Item ep. 118. cap. 1.
Chrys. in 2. ad Thess.
hom. 4.

e Lib. 19. contra
Faustum, cap. 11.
et 16. Item tract.
80. in Joannem.

f Super Leviticum
quaest. 84. et lib.
32. contra Faust.
cap. 14.

a Sap. 16, 14.
Eccli. 21, 2.

Rom. 6, 23.
b Florent. Concil.
Trid. sess. 7.

liter dispensavit hucusque Christi^b sponsa, et columna veritatis, Ecclesia. Sunt autem haec: ^c Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Poenitentia, extrema Unctio, Ordo et Matrimonium.

Nec refert sane, si ejusmodi vocabula in Scripturis non extent omnia, modo de re ipsa constet, ac Sacramentorum veritas et virtus divinis testimoniis approbetur. Quamquam^d ea, quae universalis Ecclesia ex Apostolorum traditione retinet, atque conservanda commendat, etiam si in scriptura divina non reperiantur, plenam apud nos fidem, ut antea docuimus, habere merentur. Ac de singulorum quidem Sacramentorum institutione postea suo loco.

Vis autem eorum, ut fidissimus Scripturae interpres Augustinus^e inquit, inenarrabiliter valet plurimum, et ideo contempta sacrilegos facit. Impie quippe contemnitur, sine quo non potest perfici pietas. Atque ut idem alibi^f docet, contemptor visibilis sacramenti, invisibiliter sanctificari nullo modo potest.

VI.

Quare instituta sunt Sacramenta?

Primum, ut sint praesentissima remedia contra peccatum, quod lethalis est^a animae morbus, ac nisi hoc tempore curetur, perpetuam adfert damnationem. Quamobrem haec^b longe

praestant legis antiquae Sacramentis, virtute utique majora: utilitate meliora, numero pauciora, intellectu augustiora, observatione faciliora, significatione praestantiora, quae praeterquam quod significant, etiam sanctificant, ac salutem dant: ut e Scripturis Augustinus ^c optime colligit.

Secundo, ut habeamus certa efficacique signa divinae erga nos gratiae et voluntatis, quae dum in sensus externos incurrunt, non solum excitant fidem in Christum, Deique ^d misericordiam et bonitatem, verum etiam vivifica sunt instrumenta, per quae visum est Deo ^e salutem nostram efficaciter operari. Ut praeclare dictum sit ^f jam olim, per seipsum quoque Sacramentum multum valere.

Tertio, ut ^g extent velut symbola et externa notae Christianae professionis, quibus Dei et Ecclesiae filii se mutuo agnoscant: utque in unione, humilitate et obedientia se fructuose exercent et contineant, atque ita unius religionis necessariis quasi nexibus et foederibus inter se invicem maneant colligati. Alioquin sine Sacramentis nec constare, nec discerni satis ulla Religio potest.

VII.

Quid vero sentiendum de Sacramentorum ministris?

Ita plane sentiendum est de iis, tanquam ^a ministris Christi et di-

^c Lib. 19. cont. Faustum, cap. 33. Et lib. 3. de doctrina Christiana cap. 9. Item Epist. 118. c. 1.

^d Rom. 9, 23.

^e Tit. 3, 5. Joan. 6, 51. et 20, 23.

^f Aug. lib. 4. contra Donatist. cap. 24.

^g Idem lib. 19. cont. Faustum cap. 11. et cap. 17. de vera Religione.

Basil. hom. 13. in exhortatione ad Baptismum.

^a 1. Cor. 4, 1.

b Esa. 52, II.
Num. 1, 50.
3. Reg. 8, 4.

c Num. 16, 3. sq.
2. Reg. 6, 6.

2. Par. 26, 16-21.
Concil. Nicaenum
cap. 14.

Trident. sess. 7. de
Sacrament. in ge-
nere.

d I. Cor. I, 13. 3,
6. 5.

Conc. Trident. de
Sacram. cap. 12.

e Contra Cresc. lib.
4. cap. 20. et lib. 4.
cont. Donatist. c. 4.

f Cont. litteras Pe-
tiliani. lib. 2. c. 47.
Idem tractatu 5. in
Evang. Joan.

g De his qui myste-
riis initiantur. c. 5.

h Joan. II, 49-51.
Matth. 23, 23.

i Homil. 8. in I. Co-
rinth.

a Joan. 9, 6. 7. II,
33. 38. 41. 43. 20,
22. 23.

Luc. 24, 50.

Marc. 7, 32. 33. sq.
8, 22. sq.

Matth. 8, 3. 14, 19.

spensatoribus mysteriorum Dei, qui
^b portant vasa Domini, tabernaculo-
que deserviunt, qui et sacris ex pro-
fesso praesunt, eaque jure quodam ad-
ministrant. Non enim omnibus ^c in-
differenter, sed sacerdotibus et Episco-
pis incumbit, ac divinitus injunctum
est, Sacramenta conficere, dispensare
vel administrare.

At ne putemus unquam, ex vita et
probitate ministrorum ^d Sacramenta
pendere, hanc nobis regulam prae-
scribit ^e Augustinus: Non ideo veriora
et sanctiora sunt Sacramenta, quia
per meliorem ministrantur: illa nam-
que per se ipsa vera et sancta sunt,
propter verum et sanctum Deum, cu-
jus sunt. Et rursus: ^f Memento Sacra-
mentis Dei obesse nihil mores malo-
rum hominum, quo illa vel omnino
non sint, vel minus sancta sint. Suf-
fragatur his ^g Ambrosii illa sententia:
Non merita personarum consideres,
sed officia sacerdotum: puta in admi-
nistratione Sacramentorum. Nam et
per ^h indignos consuevit Deus ope-
rari, et nihil propter sacerdotis vitam
Sacramenti gratia laeditur, Chryso-
stomo ⁱ teste.

VIII.

*Quid judicandum de Caeremoniis, praecipue
quarum sollemnis est usus in Sacramentis?*

Caeremoniae ab ecclesia probatae,
ritus ^a quidam sunt externi, religiose

ac decenter instituti: Primum, ut

signa, testimonia et exercitia sint cultus interioris, quem ^b Deus inprimis requirit.

^b Joan. 4, 23. 24.
Matth. 15, 8.
Esai. 1, 14. 15.

Deinde, ut viva extent Religionis incitamenta, quibus fragilitas humana ^c ceu adminiculis fulciatur, et ad sacra mysteria tum capessenda, tum retinenda veluti manu ducatur.

Postremo, ut quae ad cultum divinum promovendum, et ad disciplinam ^c concordiamque conservandam publicam pertinent, honeste ac decenti quodam ^d ordine, sicuti Apostolus jubet, in Ecclesia peragantur.

^c Leo epist. 81. ad Diosco.
Innocent. ad Deventium Eugubi. ep. 1.
Conc. 4. Tol. can. 2.
^d 1. Cor. 14, 40.
Philip. 4, 5. 8.

Eae vero caeremoniae, quarum est usus in Sacramentorum administratione, quasque veluti per manus traditas et commendatas nobis ^e a Patribus ^f accepimus, ingenti praecipue studio retineri et observari debent. Nam praeterquam quod decorem illae Sacramentis afferunt, et reverentiam quandam conciliant, singulari quoque ^g antiquitatis commendatione nobis sunt venerandae.

^e Hierem. 6, 16.
Proverb. 22, 28.
^f Basil. de Spiritu sancto, cap. 27.
Trid. Conc. can. 13. de Sacrament.

^g Tertul. de corona militis.
Dionys. de Eccles. Hierar. per totum.

Tum praeter institutionem vetustissimam et Apostolicam, habent fecunditatem mysteriorum gravitate atque dignitate plenam, ut sanctissimi doctissimique ^h Patres annotarunt. De his demum aliisque id genus, praeclare ita ⁱ Damascenus: Quae Christiana religio erroris nescia, suscipit, et in tot secula servat inconcussa, minime vana

^h Ambr. de initiationis myst.
Aug. et alii passim.
Vide Isidorum de offic. Eccles. et plures alios.
ⁱ In ser. de defunct.

sunt, sed utilia, Deo placita, salutique nostrae conducibilia plurimum.

Rident interim Sectarii caeremonias, quae Sacramentis adhibentur: sed ipsi magis ridendi, aut potius deplorandi, quod caeco iudicio et hostili odio (pessimis consultoribus) freti, adversus veritatem clarissimam bellum gerant. Certe de Baptismi caeremoniis vel antiquissimi Theologi nobis testantur,

k Dionys. c. 2. Eccl. hierar.

l Clem. epist. 3.

m Tert. de cor. mir. lit. cap. 3.

n Origen. hom. 12. in Nume.

o Cyp. lib. 1. ep. 12.

p Basil. de Spiritu sancto, cap. 27.

q Chrys. homil. de Adam et Eva.

r Cyr. Hierosol. Catec. 1. 2. 3. et 4. mystagog.

s Basil. ibid. Vide

Raban. de institut. cler. lib. 1. c. 27. et

Isid. lib. 2. de offic. eccl. cap. 20.

Amb. l. 1. 2. et 3. de

Sacram. et de iis

qui myst. initiantur.

Aug. lib. 1. de nupt.

c. 20. et lib. 2. cap.

18. et 29.

t Hom. 5. in Nume-

ros. Item Dionys.

cap. 1. et ult. Eccl.

hierarch. et Aug. l.

3. de doctr. Christ.

cap. 9.

k Dionysius, *l* Clemens, *m* Tertullianus,

n Origenes, *o* Gyprianus, *p* Basilius,

q Chrysostomus, *r* Cyrillus.

Nugentur licet ac blasphemant impii: magno quidem Patres illi con-

sensu commendant Abrenuntiationem,

Exorcismos, Aquam benedictam, sa-

crum Chrisma, Crucis signaculum.

Ante annos bis sexcentos fere scripsit

Basilius *s* in hunc modum: Consecra-

mus aquam Baptismatis, et Oleum

unctionis, et praeterea eum, qui Bap-

tismum accipit.

Verum de Caeremoniis, quae Sacra-

mentis omnibus adjunguntur, sigilla-

tim admonere, ut longum est, ita dif-

ficile, et huic quidem institutio haud

necessarium. Quin et aperte fatetur

Origenes, *t* in Ecclesiasticis hujusmodi

observationibus esse nonnulla, quae

omnibus quidem facere necesse sit;

rationem autem eorum, cur ita fiant,

nondum satis esse compertam.

**DE
BAPTISMI SACRAMENTO.**

I.

Quid est Baptismus, et an cunctis necessarius?

Est hoc novæ legis primum et maxime necessarium Sacramentum, in ablutione corporis exteriori, et legitima verborum enuntiatione, juxta Christi institutionem, consistens.

Necessarium inquam Sacramentum non solum ^a adultis, sed etiam ^b parvulis, ac simul eis efficacax ad salutem æternam consequendam. Nascuntur omnes iræ ^c filii: opus igitur habent etiam parvuli emundatione peccati, nec possunt absque ^d hoc Sacramento mundari, et in filios Dei regenerari. Nam et generatim Legislator edixit: *° Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Alibi vero: *† Non est voluntas ante Patrem, qui in coelis est, ut pereat unus de pusillis istis.* Perirent ^e autem non baptizati etiam parvuli, sicut olim in Synagoga Hebraeorum pueri ^h incircumcisi.

Jam cum sit unum ^l Baptisma Christi fidelium, hoc semel acceptum, necessarium ^k est prorsus iterare, quicquid demum praetexant jam olim ^l damnati Anabaptistae. Cum Synodo Constantinopolitana dicendum est: Confiteor ^m unum baptisma in remissionem pecca-

^l In Conc. Carth. I. can. I. et Vien. Trid. sess. 7. cau. 9. de Sacram. et 13. de Bapt. Aug. tract. 11. in Jo. Beda in 3. e. Joan. in Syn. fidei.

Act. 2, 38.

Marc. 16, 16.

Joan. 3, 22. 4, 2.

Tit. 3, 5.

Matth. 28, 19.

Ephes. 5, 25. 26.

I. Pet. 3, 20. 21.

Trid. sess. 6. c. 4. et sess. 7. can. 5. de baptismo.

Aug. tract. 13. in Jo.

Amb. de myst. init.

c. 4. Clemens epi.

4. ad Julium.

Conc. Lateran. c. 1. et Milevit. can. 2.

Dionys. Eccl. hier.

cap. 7.

Cyprian. l. 3. ep. 8.

Chrysost. hom. de

Adam et Eva.

c. Ephes. 2, 3.

Trident. sess. 5.

Aug. ep. 28. et lib.

3. de anima et ejus

orig. c. 9. Item lib.

1. de pec. mer. c. 25.

Joan. 3, 5.

Aug. l. 3. de pec. mer.

cap. 4. et 12.

Matth. 18, 14.

Bern. ser. 66. in can-

tic. et ep. 240. ad

Hildefons.

Aug. de nup. et

concup. lib. 1. cap.

20. et lib. 2. c. 17.

Item ser. 14. de ver-

bis Apostol.

h Genes. 17, 14.

i Ephes. 4, 5.

Basil. de Spir. sanct.

cap. 15.

k Heb. 6, 4—6.

Clem. const. Apost.

lib. 6. cap. 15.

Damas. l. 4. c. 10.

cau. 9. de Sacram. et

n Epist. 203. et in lib.
de unio. bapt. cont.
Pet. cap. 13.
Leo epist. 79. ad Ni-
cetam. et 37. ad Le-
onem Raven.
o C. l. i. Ne sanctum
bapt. iteret.

catorum. Et cum Augustino: ⁿ Rebaptizare haereticum hominem, omnino peccatum est: rebaptizare autem Catholicum, immanissimum scelus est: quod idcirco Caesaris etiam ^o legibus prohibetur.

II.

Quae circa hoc Sacramentum praecipue sunt notanda?

Elementum abluens, ejusque significatio, verbum, minister, et effectus Baptismi.

a Joan. 3, 5. — Eph. 5, 26. — Act. 8, 36. 10, 47.
Conc. Trid. can. 2. de Bapt. et Florent.
Chrys. hom. 24. in Joan.
b Tit. 3, 5. — Act. 2, 38. — I. Cor. 6, 11.
c Concil. Lateran. et Florent.
Aug. lib. 6. cont. Donat. cap. 25.
Didymus lib. 2. de Spiritu Sancto.
d Matth. 28, 19.
Symb. dei is qui myst. in it. cap. 4.
e Aug. cont. Parmenia l. 2. c. 13. Et de unio. bapt. cap. 9. cont. Donat. lib. 3. c. 15. et l. 7. c. 53.
Hilar. in Psal. 67.
Conc. Lateran. c. 1. Florent. et Trident. can. 4. de Bapt.

Elementum est ^a aqua simplex, materia ad hoc necessaria, quae natura sua sordes corporis abluere solet. Cui haec pulchre respondet significatio, Baptismo animam ^b emundari peccatis, et hominem, uti dicemus, justum effici.

Verbum, quo ^c Sacramenti forma consistit, ex Christi praecepto sic habet: ^d *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.*

Et quanquam sit Sacerdotum munus, baptismum administrare, tamen, ubi necessitas vehementer urget, baptizare possunt alii ^e quoque, ne impiis quidem et haereticis exceptis, modo a forma Ecclesiae et ejus verbis conceptis non recedatur.

III.

Quem fructum et effectum praestat Baptismus?

a Marc. 16, 16.
Act. 2, 38. 22, 16.
1. Pet. 3, 20. 21.
Ezech. 36, 25. 26. sq.
Cor. 6, 11.
Rom. 6, 3. 4. sq.

Eum plane, quem docente Christo, ^a ac testibus Apostolis Petro et Paulo discimus, nimirum per Baptis-

num et peccata remitti, et Spiritum dari, quo et vetus homo aboleatur, et novafiat in Christo creatura. Quippe susceptus rite Baptismus non hoc modo largitur, ut impio plene peccata omnia condonentur atque tollantur, sed etiam ut baptizatus plane innovetur, ac vere innocens, justus, sanctus et coelesti gloria dignus in Christo efficiatur. Ut jure a Paulo dictum sit omnibus baptizatis: ^b *Abluti estis, sanctificati estis, justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in spiritu Dei nostri.* Atque alibi testatur ^c idem, Baptismum esse lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti: ^d Lavacrum etiam aquae in verbo vitae. Et rursus illi scribit: ^e *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis.*

Scite ^f Bernardus, ac breviter Sacramenti hujus effectus praecipuos complectitur: Lavamur in Baptismo, inquit, quia deletur chirographum damnationis nostrae, et gratia haec nobis confertur, ne jam nobis concupiscentia noceat, si tamen a consensu abstineamus.

Quae ^g concupiscentia in renatis manens, non per se peccatum est, sed ut Theologi appellant, fomes peccati, ad agonem relictus, ut baptizati hac occasione vigilantius Dei gratiam quaerant, virtutes studiosius exercent,

cap. 39. et lib. 2. cap. 33. et 34.

Bas. hom. 13. in exhort. ad bap. lib. de Spiritu S. c. 15. Aug. l. 1. cont. 2. epist. Pelag. c. 13. et lib. 3. c. 3. In Euch. c. 64.

Beda in c. 3. Joan. Damas. lib. 4. c. 10. Greg. lib. 9. ep. 39. Hieron. ad Ocean. Nazian. in sanct. Lavacrum.

Clem. Alex. lib. 1. paedag. cap. 6. Chrys. ad Neoph. et ad baptizandos.

^b 1. Cor. 6, 11. Amb lib. 1. de Sacr. c. 4. conc. Florent. et Trid. sess. 5. c. 5. ^c Tit. 3, 5.

Aug. epi. 23. quaest. 33. super Num. lib. 4. conf. cap. 4. Lact. l. 3. divinarum instit. cap. 26.

Cypr. lib. 2. epist. 2. ^d Ephes. 5, 25. 26. ^e Gal. 3, 27.

Rom. 6, 3. 4. ^f Serm. in Coena Domini. Vide Cyp. de bap. Christi, et ablut. pedum.

Orig. in c. 6. ad Rom. Retic. Augustod. apud August. lib. 1. cont. Julian. c. 2.

^g Jac. 1, 14. 15. Rom. 6, 12. 17, 7. 8. Trid. sess. 5. can. 5. Aug. l. 1. de nupt. et concup. c. 23. et 25. et l. 1. con. 2. ep. Pelag. c. 13. Item lib. 1. retract. c. 15. et l. 23. de Trinit. c. 16. de pec. mer. lib. 1.

fortiusque certando majorem sibi gloriam parent, itaque, ut Paulus docet, *h Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem, sed secundum spiritum ambulant,* ¹ quique secundum Pauli doctrinam et exemplum, veterem hominem exuentes, de die in diem secundum ^k interiorum hominum renovantur: id quod proprium est ^l baptizatorum.

h Rom. 8, 1.

*i Coloss. 3, 9. 10.
Ephes. 4, 22—24.*

k 2. Cor. 4, 16.

l Rom. 6, 3. 4.

IV.

Quid a nobis requirit acceptum tanti Sacramenti beneficium?

Primum a nobis summam postulat et assiduam animi gratitudinem, ut praedicemus, amemus et celebremus eum, *a qui secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum hoc regenerationis et renovationis Spiritus sancti: quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Dominum nostrum: ut justificati gratia ipsius, haeredes simus secundum spem vitae aeternae.*

a Tit. 3, 5—7.

Deinde sic hujus Sacramenti mysterium ^b rememorandum est, ut identidem seipsum quisque admoneat praeclarae illius suae sponsionis, et Christianae professionis, quam in sacro lavacro per ^c sponsores edidit. Cogitet igitur Christianus, illic se ex irae filio et Satanae servo, ^d Dei filium Christianique membrum, et cohaerem, vivumque ^e templum Spiritus sancti factum esse.

b Orig. hom. 12. in Numeros.

*c Diony. Areop. c. 7.
Eccl. hierar. Aug. de nupt. et conc. 1. l. c. 20. Item lib. 1. de pec. mer. c. 19. et lib. 4. cont. Donat. cap. 24.*

*d Rom. 8, 1. 14. 15-17.
Gal. 4, 4-7. 28-31.
e 1. Cor. 6, 19.*

Ingressus es regeneratibnis sacrari-
um, inquit ^f Ambrosius: repete, quid
interrogatus sis, recognosce, quid re-
sponderis. Renuntiasti diabolo et ope-
ribus ejus, mundo et luxuriae ejus
ac voluptatibus. ^g Memor esto sermo-
nis tui, et nunquam tibi excidat tuae
series cautionis. Et praeclara Pauli ba-
ptizatos omnes adhortantis vox est:
^h *An ignoratis Fratres, quia quicumque
baptizati sumus in Christo Jesu,
in morte ipsius baptizati sumus? Con-
sepulti enim sumus cum illo per bap-
tismum in mortem: ut quomodo Chri-
stus surrexit a mortuis per gloriam
Patris, ita et nos in novitate vitae am-
bulemus.*

^f Ambr. de inst. myst. c. 2. Chrysa. hom. 21. ad popul. Antioch.

^g Ambr. l. I. de Sacram. cap. 2. Cyril. Hierosol. catech. mystagog.

^h Rom. 6, 3. 4. Galat. 3, 27. Aug. de fide et opor. c. 26.

DE

CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

I.

Quod est alterum a Baptismo Sacramentum?

Confirmatio, quae Sacramentum est novae legis aequae sacrosanctum, ut Augustinus ^a inquit, ac ipse Baptismus: quod baptizatis confertur cum impositione manuum Episcopali, et sacri Chrismatis inunctione.

II.

Unde nobis comprobatur hoc Sacramentum?

Testimonium habet a divina scriptura secundum Patrum ^a et Ecclesiae concordem sententiam atque interpretatio-

^a Lib. 2. cont. literas Petil. cap. 104. Conc. Eliber. c. 38. Aur. c. 3. Lao c. 48. Melden. c. 6. Florent. Constantien. sess. 15. Trid. s. 7. Bern. in vita Malachiae episc. Petrus Damianus ser. I. de dedicat. eccles. Isidor. de eccl. off. l. 2. c. 25. et 26. Raban. de instit. cler. lib. I. cap. 30.

^a Cyp. lib. I. ep. 12. Aug. l. 5. cont. Donatist. c. 19. et 20. Item tract. 6. in ep. Joau.

b Actor, 8, 14-17. et
19, 4-6, Cypr. ad
Jubalian.

nem. Huc enim spectat, quod Lucas Evangelista semel atque iterum scribit de Apostolis, qui super baptizatos manus imposuerunt: hoc signo utentes visibili divinitusque instituto, quod Christo jam initiatis nova et amplior Spiritus sancti gratia conferretur. Quare cum Apostoli manus illis imposuissent, acceperunt, ut Lucas ^c de iisdem baptizatis refert, Spiritum sanctum, cum accessione scilicet ac exuberantia quadam gratiae spiritualis.

c Ibidem.

Nunc vero ubi Apostolorum vicem episcopi gerunt et locum tenent, non fraudat Deus Ecclesiam suam hac tam salutari gratia, sed per eosdem Episcopos ^d in hoc sacramento efficaciter operatur, ut adsit, Cypriano ^e teste, et veritas signo, et Spiritus Sacramento.

d Hieron. cont. Luciferianos,
e Serm. de unctione,
Chrismatis.

Atque huc pertinet veteris Ecclesiae Canon: ^f Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum Spiritum sanctum post Baptismum accipere debent, ut plene Christiani inventiantur: quia cum Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam et constantiam dilatatur.

f Urban Pont. et Martyr, qui anno 227. vixit, in ep. ad omnes Christianos,

III.

Quae necessaria sunt ad conficiendum hoc Sacramentum?

a 2. Conc. Braccar. cap. 4.
Cyprian. de unct. Chrismat.
Greg. in J. c. Cantic.
Fabian et Concil. Floren.

Tria praecipue ad hoc requiruntur: Sacramenti propria materia, certa verborum forma, et minister idoneus.

Materia ex oleo et ^a balsamo mixta est, quae ab Episcopo consecrata, sa-

cri ^b Chrismatis nomen jam olim obti- ^b Cypr; ut supr. et l.
nuit, et in hoc Sacramento fronti so- ^{l.} epist. 12.
lemni ritu illigitur. ^Basil. de Spiritu san-
cto 27.

Forma verborum haec praescripta ^{Fab.} qui vixit anno
est: ^c *Consigno te signo Crucis, et con-* ^{211.} ep. 2.
firmo te Chrismate salutis, in nomine ^c Conc. Florent.
Patris et filii et spiritus sancti.

Minister Sacramenti hujus solus est ^d Act. 8, 14—17.
Episcopus, ^d ut Apostolorum exem- ^{Clemens.} ep. 4.
plum, forma et traditio retineatur, ^{Urban.} Melchiad.
Qua de re jam olim ita sancitum acce- ^{Damasc.} ep. 4.
pimus: ^e Manus impositionis Sacra- ^{Leo} ep. 88. ad Episc.
mentum magna veneratione tenendum ^{Germaniae et Gall.}
est, quod ab aliis perfici non potest, ^{Conc.} Worm. Flo-
nisi a summis sacerdotibus: nec tem- ^{rent.} et Trid.
pore Apostolorum ab aliis, quam ab ^e Euseb. Pont. et
ipsis ^f Apostolis legitur aut scitur esse ^{mart.} qui vixit anno
peractum. ^{310.} epist. ad Episc.
^{Tusciae et Campa-}
^{niae.}
^{Innoc.} I. epist. I. ad
^{Decent.} c. 3.
^f Act. 8, 14-17. et 19,
4—6.

IV.

Cur autem Baptizati sacro Chrismate injun-
guntur?

Quia per Spiritum sanctum sic no- ^{Basil.} de Spirit. san-
bis Apostoli tradiderunt, sicuti ^a Cle- ^{cto} cap. 27.
mens et ^b Dionysius, Petri Paulique ^a Epist. 4. ad Julium
Apostolorum discipuli probant. Tra- ^{et Julianum.}
diderunt autem illi quod a Domino ^b De Eccl. hierarch.
ipso utique acceperant, de Chrismate ^{4.} et 2.
conficiendo, ut gravis est testis ^c ^{Fa-} ^c In epist. ad Orien-
bianus, idem et Christi martyr, et ^{tales} Episc.
pontifex Ecclesiae.

Sacrosanctae etiam ^d Synodi prae- ^d Syn. Laod. c. 48.
ceptum de hoc tale extat: Oportet ba- ^{Corn.} ad Fabium
ptizatos post Baptismum sacratissimum ^{Antioch.} apud Eu-
Chrisma percipere, et coelestis regni ^{seb.} I. 6. hist. c. 35.
^{Theodor.} I. de haer.
^{fabul.} in Novat.

• Lib. 1. ep. 12. et de unctio. Chrisma. **participes fieri. Rationem Cyprianus^o reddit hanc, ut accepto Chrismate, id est, unctioe, Christianus esse unctus Dei, et habere in se Christi gratiam possit, teneatque sanctitatem.**

Atque unguentum hoc visibile, quo **f** Lib. 15. de Trinit. cap. 26. **Ecclesia baptizatos ungit, ut Augu-**
 Pacianus Barcton. **stinus docet, significat invisibilis gra-**
 de Baptis. et ep. 1. **fiae donum, quo Spiritus sanctus Chri-**
 ad Sympronian. **stum in primis, qui et a^o Chrismate**
 g In sententis Pro- **nomen suum trahit, ac deinde Chri-**
 speri 342. ex Aug. **stianos omnes interna unctioe imbu-**
 tract. 33. in Joan. et **atque confirmat. Unde pulchre^a Ter-**
 serm. 47. de verb. **tullianus, veluti ad olei naturam allu-**
 Dom. **dens, ita de hoc Sacramento scripsit:**
 Rab. lib. 1. cap. 30. **Caro ungitur, ut anima consecretur.**
 Isid. lib. 2. cap. 25. **Caro signatur, ut et anima muniatur.**
 h Lib. de carnis re- **Caro manuum Impositione adumbrat-**
 surrectione. **tur, ut anima Spiritu illuminetur.**

Unde qui sacrum Chrisma rejiciunt, **Dionys. Clem. Tert. magnum illi imperitiae suae argumen-**
 Fabian, Cornelius, **tum praebent, ut qui aperte antiquis-**
 Cypr. Cyril. uterque **simam et vetustissimam Apostolorum**
 Basil. Pacian. Am- **institutionem negent, ac perpetuum**
 philoch. Optat. etc. **Ecclesiae usum ac traditionem temere**
 Conc. Rom. sub Syl- **damnent.**
 vest. Item 2. 3. et 4. **V.**
 Carthag. 1. Tolet. 1. **Quis Sacramenti hujus est usus et fructus?**
 Vasense, Trident.

In Baptismo^a regeneramur ad vi- **Joan. 3, 3.**
 tam: post Baptismum autem in hoc **a Melchiades ad His-**
 Sacramento confirmamur ad pugnam. **pan. Episc. Vixit**
 In Baptismo abluimur, hoc vero post **anno 311. Concil.**
 Baptismum roboramur, ut regenera- **Florent.**
 tis custos et consolator, et tutor adsit **Spiritus sanctus. Haec summi et Pon-**

tificis et Martyris Melchiadis est doctrina. Nec dissentit ab eo, quod ^b Clemens testatur, se ab Apostolis ipsis accepisse: Cum regeneratus, inquit, quis fuerit per aquam, postmodum septiformi Spiritus gratia ab Episcopo confirmetur, quia aliter perfectus Christianus esse nequaquam poterit.

Prodest igitur hoc ^c Sacramentum mirifice, ut qui fidei mysteriis initiati sunt, sicut geniti ^d modo infantes et adhuc imbecilles, in Christo adolescant atque corroborentur.

Hos ceu Christianae militiae tirones Episcopus admonet inunctione, ut adversus tot hostes et quotidiana pericula ^e Spiritu principali confirmentur. Consignat illis Cruce ^f frontem, quae pudoris est sedes, ut constanter et intrepide nomen Domini confiteantur: impingit et alapam, ut Christianam militiam invicta patientia exercendam et ornandam esse sibi perpetua memoria retineant.

^b Epist. 4. ad Julium et Julianum, Vixit Apostolor. temp. Amb. lib. 3. de Sacram. c. 2. et de iis qui myst. initiantur, cap. 7.

^c Dionys. de Eccles. hierarch. cap. 5.

^d I. Pet. 2, 2.

^e Psalm. 50, 14.

^f Aug. in Psal. 141.

Lucae 9, 26.

Matth. 10, 32.

I. Pet. 2, 20. 21. sq.

Luc. 21, 15. 16. 19.

Matth. 5, 39.

Act. 4, 8. sq. et 5, 18.

sq. 29. sq. 40. 41.

DE EUCHARISTIAE SACRAMENTO.

I.

Quid significat nomen Eucharistiae?

Summum illud ^a et longe sacratissimum Sacramentum, quo nihil habet Ecclesia dignius, admirabilius, efficacius, salubriusve hoc uno nomine designatur.

^a Dionys. Eccles. hierarc. c. 2. et 3.

Conc. Trident. sess. 13. can. 2. et 3.

Et recte quidem Eucharistia, tamquam bona^b gratia, seu gratiarum actio dicta est, quia praecipuum et maximum^c Dei donum, ipsumque omnis gratiae fontem et auctorem continet; summorumque nos bonorum admonet, pro quibus acceptis gratiarum actionem, laudem et gloriam summam Deo summo debemus. Majus enim beneficium optare non potuissemus, quam quod Christus Jesus Dominus noster de Virgine natus, cruci affixus, et in gloriam^d assumptus, se nobis totum ita largiatur, ut etiam nunc corpus ejus sanguinemque vere sumamus, illique per hoc divinum Sacramentum prorsus^e incorporemur.

b Ambr. 1. 5. de Sacram. cap. 3.
Cypr. de lapsis Origin. cont. Celsum lib. 8.
c Chrys. hom. 60. ad pop. et 85. in Matth. Item 45. in Joan. et 61. ad pop. Antioch.
d Chrys. 3. de sacerdotio, et hom. 2. ad pop. Antioch. et 3. ad Ephes.
e Cyril. in Joan. 1. 4. c. 16. et 17. l. 10. c. 13. l. 11. c. 26. et 27.
 Hilar. de Trinit. 1. 8. Iren. lib. 5.
 Cyril. Hieros. catec. 4. mystag.
 Chrys. hom. 45. in Joan. et 61. ad pop. Antiochen.

II.

Quae in hoc Sacramento praecipue continentur?

a Cyril. Hiero. cat. 4. myst.
b Matth. 26, 26.
 Marc. 14, 22. 23.
 Lucae 22, 19. 20.
 I. Cor. 11, 23—29.

Tria^a continet Eucharistia, species visibiles, veritatem^b corporis et sanguinis Dominici, et spiritualis gratiae virtutem.

c Theoph. in Marc. 14. c. et Matth. 26. ac in Joan. 6.
 Cyril. ad Colos.
 Amb. 1. 4. de Sacram. c. 4. et l. 6. c. 1.
d Damascen. lib. 4. cap. 14.
e Aug. tract. 26. in Joan. et alii postea citandi.

Quod enim oculis nostris apparet, species sunt visibiles, panis videlicet ac vini. Quod autem subspeciebus iisdem Fides nostra, non^d sensus ac ratio comprehendit, id verum Corpus et Sanguis est Christi Salvatoris.

Caeterum quod participatione Sacramenti hujus consequimur, ^e eximia quaedam est Spiritus sancti gratia, fructus nimirum et effectus, ut ostendemus, salutaris Eucharistiae.

III.

Quae sunt praecipue de hoc Sacramento capita scitu necessaria?

Ea quinque potissimum sese offerunt: Primum ^a de veritate Eucharistiae. Alterum de panis et vini transubstantiatione. Tertium de adoratione ejus. Quartum de ejusdem oblatione et sacrificio. Postremum de sumptione ipsius sub altera vel utraque specie. De his enim praecipue hac quidem tempestate scire, magnum est operae pretium.

IV.

Quid igitur de veritate Eucharistiae sentiendum?

Id plane, ut cum tota Ecclesia contra omnes ^a Capharnaitas certo credamus, sub speciebus panis et vini veram Jesu Christi ^b carnem, ac verum ejus sanguinem in Eucharistia exhiberi, ministerio quidem Sacerdotis, virtute autem ac potentia Domini nostri Jesu Christi, apud quem impossibile ^c non est omne verbum. ^d *Ipsse dixit, et facta sunt: ipse mandavit, et creata sunt.*

Dixit autem in coena illa pridie quam pateretur, instructa, cum panem primum, ^e ac deinde calicem suis manibus apprehendisset; cumque de hujus Sacramenti tum institutione, tum veritate certos omnes reddere vellet, dixit inquam planissime, ^f *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur.* Dixit, ^g *Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur.* De qua institutione

^a De veritate Eucharistiae extant patrum testimonia apud Rossensem l. 4. adversus Oecolampadium. Item apud Torstallum, Gropperum et Garetium.

^a Joan. 6, 52. sq. 59. 60. et Trid. Cyril. Aug. tract. 27. in Jo. ^b Conc. Ephes. Nicaenum 2. act. 6. Lateranen. cap. 1. Constantien. sess. 8. Florent. Trident. sess. 13. Ignat. ad Smyrneses, teste Theodor. in dialog. 3. ^c Luc. 1, 37. ^d Marc. 10, 27. ^e Psalm. 148, 5. ^f Damasc. l. 4. de Orthod. fide c. 14. ^g Ambr. l. 4. de Sacram. cap. 4. et 5. ^h Lucae 22, 19. 20. ⁱ Marc. 14, 22. 23. ^j Matth. 26, 26. ^k I. Cor. 11, 23-29. ^l Justin. Apol. 2. ^m Iren. l. 4. c. 32. et 34. ⁿ Luc. 22, 19. 20.

^o Marc. 14, 22. 23. ^p Matth. 26, 26.

- h** Joan. 6, 55. — Vide **dixit et antea, ^h Caro mea vere est cibus, et Sanguis meus vere est potus. Dixit, ⁱ Ego sum panis vivus, qui de coelo descendendi. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum. ^k Et panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.**
- l** I. Cor. 10, 16. 17. **Nec obscura sunt alia tum Evangelistarum, ^l tum Apostoli Pauli testimonia, quae nobis hanc fidem evidenter adstruunt, ne quis ^m dubitare possit, Christum in Eucharistia totum secundum divinam humanamque naturam existere, et nobiscum manere usque ad ⁿ seculi consummationem.**
- o** Epiphani. in Anacorato. **Igitur ^o eandem plane Christi carnem in templis habemus et sumimus, quae olim in Palaestina coram ^p cernebatur: sed ea nec sensibus hic patet, nec transmutationi et corruptioni est obnoxia: utpote invisibilis, impassibilis, immortalis, summa et divina resplendens gloria, quam solis fidei oculis licet hoc tempore intueri: Beati autem in coelis clare perspiciunt incredibili cum voluptate.**
- p** Hieros. c. 4. **Et sunt adhuc Sacramentarii (ô horrendam ^q saepeque damnatam impietatem) qui adorandum hoc magis, quam investigandum mysterium, dum sensu suo sequi non possunt, etiam negare audent, Evangelii verba quamvis luculenta, mire depravantes. Quod nihil est aliud sane, quam velut e mundo solem tollere, summoque spongi**
- q** Hieros. c. 4. **mystag.**
- r** Cyril. Alexand. ad Calosyr. **Conc. Viennen. in Clement. tit. de reliq. et venerat. Sanct.**
- s** Aug. in Psal. 33. et 98.
- t** Prosper de promiss. et praedict. p. 2. cap. 25.
- u** Chrys. hom. 2. in poste. ad Tim. et 24. in 1. Cor.
- v** Presbyt. Achaiae in Hist. S. Andreae. q. 2. Synod. Nicaen. act. 6. to. 3.
- w** Rom. Vercell. sub Leone 9.
- x** Turon. sub Victore 2.
- y** Roman. sub Nicolao 2.
- z** Roman. sub Gregor. 7.
- aa** Constant. sess. 8. in artic. 3. Joan. Wicleff. Trid. sess. 13. can. 1.

thesauro sponſam Eccleſiam ſpoliare, et panem vitae fidelibus eripere: ne ſit demum, unde exules illi in hoc mundi deſerto paſcantur atque ſuſtententur.

V.

Quid vero de tranſſubſtantiatione?

Hic duo in primis animadvertenda, eaque aperte profitenda ſunt: alterum, ſacerdotem ^a qui conficiat Euchariftiam, legitime ordinatum eſſe oportere: alterum, tantam in eſſe vim in ^b verbis illis arcanis et conſecratoriis, quibus idem ſacerdos Chriſti vice panem et vinum in altari conſecrat, ut panis quidem in Corpus, vinum autem in Sanguinem Domini ſubito ^c tranſmutetur.

Vere ſtupenda, ſolaque fide metienda tranſmutatio, quae omnipotente Chriſti virtute per ea ipſa verba operante fit: nec immerito a ſancta Catholica Eccleſia ^d Tranſſubſtantiatione appellata eſt, quod panis vinique ſubſtantia in Corpus Sanguinemque Chriſti certo convertatur.

Si enim valuit tantum ſermo Eliae, ut ignem de coelo devocaret, non valebit Chriſti ſermo (ſic enim colligit ^e Ambroſius), ut ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legiſti: ^f Ipſe dixit, et facta ſunt: ipſe mandavit, et creata ſunt. Sermo ergo Chriſti, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat, non poteſt ea, quae

^a Coc. Later. can. 1. Chrys. l. 3. de Sacer. Hier. ad Heliod. et ad Evag.

^b Just. apol. 2. Amb. l. 4. d. Sacra. c. 4. Chrys. hom. 2. in g. ad Tim. et de prod. Judae. Vide Beſſarion. hac de re, et Nys. in ſerm. Cat.

^c Euseb. Emis. hom. 5. de Paſch. Cypſer. de Coena Domini. Cyr. Hier. catech. 1. 3. et 4. myſtag. Cyril. Alexan. ad Caloſyr. Amb. lib. 5. de Sacram. c. 4. et l. 4. c. 4. et 5. Item l. 4. de fide c. 5. Chrys. in Matth. hom. 83. et de Encraeniſis. Damas. l.

4. c. 14.
^d Conc. Later. can. 1. Trid. ſeſſ. 13. c. 4. et can. 2. Vide et Rom. ſub. Greg. 7. Conſ. ſeſ. 8. art. 1. et 2. Item Flor. Conc. Et Lanfr.

^e Amb. de iis, qui myſt. init. c. 9. Et l. 4. de Sacr. c. 4. et Guilmund. lib. 3.

^f Pſalm. 148, 5.

sunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus est novas rebus dare, quam mutare naturas. Atqui Christi sermone nihil apertius, dum ait: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*; ut nullus omnino relictus sit locus suspicandi, post consecrationem panem et vinum in Eucharistia manere.

VI.

Estne venerandum nobis, adorandumque hoc Sacramentum?

- a** Aug. in Ps. 98. Est ^a maxime, sic postulante a nobis officio Religionis, ut, quem adesse in Eucharistia credimus, cultu quoque debito prosequamur creaturae Creatorem, serui Dominum atque Redemptorem Opt. Max.
- b** Hebr. 1, 6. Ps. 96, 7. 8. De quo Scriptura ^b ipsa pronuntiat: *Adorent eum omnes Angeli Dei. Et rursus: c Adorabunt eum omnes Reges terrae, omnes gentes seruient ei.* Tum alibi divinus Propheta, cum hoc Sacramentum, ejusque magnitudinem contemplantur, non sat habet dicere: ^d *Edent pauperes et saturabuntur, et laudabunt Dominum*; sed hoc etiam addit: *Adorabunt in conspectu ejus universae familiae gentium.* Item, *Manducaverunt et adoraverunt omnes pingues terrae.*
- c** Psalm. 71, 11. Laudantur sane ^e Magi, similesque nonnulli apud Evangelistas, quod Christo adhuc in carne mortali honores divinos exhibuerint, coram eo proidentes, eumque adorantes. Ap-
- d** Ps. 21, 27. 30. Vide ibid. Aug. exp. prima, et epist. 120. ad Honoratum.
- e** Matth. 2, 11. Joan. 9, 35. 38. Matth. 9, 18. 14, 33. et 28, 16. 17. Luc. 24, 51. 52.

g Matth. 26, 26. 28. Marc. 14, 21. 24. et ibid. Theoph. atq. in 6. c. Joan. Vide etiam Greg. Nyss. ser. cat. de divin. Sacr. Guitun, l. 3.

quī nobis idem nunc est Christus in Eucharistia: non ^f mortalis, sed im- ^f Rom. 6, 9. Psalm. 94, 2-3. sq.

mortalis, omni gloria et virtute prorsus admirabilis. Quam nos fidem religioso ^g corporis animique cultu jure ^g Chrys. hom. 24. in 1. Cor. et 61. ad pop. hom. 3. in epist. ad Ephē. Item l. 6. de Sacerdot. Nazian. in Gorgoniam. Greg. 4. dial. c. 58. Orig. hom. 5. in diversos evang. locos.

testamur, dum Christianae humilitatis, et debitae gratitudinis officium coram tremenda illa, semperque reverenda Dei majestate venerabundi ac supplices exhibemus.

VII.

Quid porro de altaris Sacrificio credendum est?

Id procul dubio, institutam esse Eucharistiam non in eum usum tantum, ut a Christianis velut alimentum salutare sumatur; unde ^a cibus, potus, ^a Joan. 6, 48. 51. 53. 59. 1. Cor. 10, 16. et 11, 26. Prov. 9, 2-5

vivus ac vitae panis dicitur: sed etiam ut tanquam summum et proprium novi Testamenti sacrificium ^b offeratur: ^b Dionys. eccl. hier. c. 3. et ep. 8. Ignat. ad Smyrn. Justin. in dial. cum Tryph. Aug. epist. 23. et lib. 20. contra Faust. c. 21. c Jac., Bas. et Chrys. in liturgiis, Aug. 22. de civitate, cap. 8. Chrys. 77. in Joan. et 18. in Act. Greg. 4. dial. c. 57. Beda 4. Ang. hist. c. 22.

ut hinc jam olim nomen acceperit hostiae, sacrificii, victimae, oblationis, holocausti. Offeritur autem in jugem passionis Dominicae memoriam et gratiarum actionem, atque ut credentibus prosit ad ^c hujus et futurae vitae mala depellenda, bonaque impetranda: neque solum vivis, sed etiam defunctis prosit in remissionem peccatorum, sicut e scriptura divina et traditione ^d Apostolica gravissimi Patres asseverant.

^d Clem. ep. 3. Iren. l. 4. c. 32. Chrys. hom. 3. ad Phil. et 69. ad pop. Dam. in orat. de defunct.

Hoc est eximium illud et incomparabile sacrificium, quod Christus in extrema coena sub panis et vini specie ^e instituens, suis Apostolis, ut ^e Iren. l. 4. c. 32. Eus. l. 1. c. 10. dem. evang. Cypr. l. 2. ep. 3. Aug. 10. de civit. ca. 20. l. 20. cont. Faust. ca. 21. In Ps. 83, conc. 2.

f Lucae 22, 19. Chrys. 83. in Matth. et 24. in priorem ad Cor. Martial. ad Burdeg. Areop. ca. 3. Eccles. hierarch.

g Gen. 4, 4-8, 20. et 14, 18. 19. Ex. 12, 3-13.

h Aug. 1, 10. de civit. c. 20. et l. 6. contra Faust. c. 5.

i Hip. de cons. mundi. Chrys. hom. 49. op. imperf.

k Dan. 12, 11. 9, 26-27. l Ps. 109, 4. Heb. 7, 1. sq. 11. sq. Gen. 14, 18. 19.

m Cyp. 2. ep. 3. Eus. l. 5. de dem. c. 3. Hier. ad Marc., et Evag., to. 3. Aug. in Ps. 33. conc. 2. Epi. haer. 35. Dam. 4. c. 14.

n Num. 28, 3-15. sq. 19, 1 — fin.

o Aug. 17. de civ. c. 20.

p Mal. 1. Vide Mart. ad Burd. c. 3. Just. in dial. cum Tryp. Iren. l. 4. c. 32. 33. et 34. Crys. in Ps. 95. Aug. 19. de civ. c. 23. et l. 18. c. 35.

q Can. 3. et 9. Apost. Clem. l. 6. const. Apost. c. 23.

r Nicaen. 1. c. 14. Laod. c. 19. et 38.

Eph. in ep. ad Nest. et caet. Trid. ses. 22.

s Vide lit. Jac. Bas. Chrys. Amb. Greg. etc.

t Missae. nom. habet Alex. 1. epist. 1. Tel. Fel. 1. epist. 2. Hig. et Sot. ap. Grat. Ev. ap. Ivon. et Fab. in

primis novi Testamenti sacerdotibus, horumque successoribus, ut offerrent, his ^f verbis demandavit: *Hoc facite in meam commemorationem.*

Haec est oblatio, quae per varias sacrificiorum naturae ^g et legis tempore similitudines ^h figurabatur, utpote quae bona omnia per illa tum significata, velut illorum omnium consummatio et perfectio complectitur. Hoc illud est iuge sacrificium, quod non nisi ad finem mundi ⁱ abolendum, Daniel ^k testatur.

Ad hoc spectat Sacerdotium ^l secundum ordinem ^m Melchisedec, quod etiam David in Christo futurum et permansurum praedicat.

Haec oblatio munda, quam nulla vel indignitas, vel malitia offerentium inquinare possit: quae Judaicae legis ⁿ sacrificiis quamplurimis unice ^o succedens, apud Gentes in omni loco, id est, toto ^p orbe terrarum ad celebrandum Dei et Redemptoris nostri nomen offertur atque sacrificatur, ut apud Malachiam legimus.

Haec est Missae oblatio. Sacrificium, Liturgia, cui testimonium omni exceptione majus praebent Canones et Traditiones ^q Apostolorum, sanctae ^r Synodi, magnus consensus et usus perpetuus totius Ecclesiae Graecae ^s et Latinae, Orientalis, et Occidentalis.

Quod Missae ^t Sacrificium, si rem omnem aequè perpendimus, est re-

vera Dominicae passionis, et illius cruci-
enti sacrificii, quod in cruce pro nobis
est oblatum, sancta quaedam et viva
repraesentatio, atque simul incruenta
et efficax oblatio.

Ex qua fit primum, ut memoria,
fides et gratitudo nostra in Redempto-
rem ipsum vivida quotidie excitetur
confirmeturque, secundum illud: ^u
Hoc facite in meam commemorationem.

Quorum verborum Ecclesia tam sedu-
la interpretes fuit, ut omnem incruenti
hujus sacrificii externum ornatum, ^v
vestes sacras, vasa, ritus, actionesque
omnes ita instituerit, ut ob oculos
circumstantium nihil aliud, quam
commemoratio illa sancta observetur,
tantique sacrificii majestas magis com-
mendetur, ac mentes fidelium his tum
signis, tum adminiculis exterioribus
ad meditationem rerum divinarum,
quae in hoc sacrificio latent, facilius
sustollantur, et veluti manu ducantur.

Hinc fit etiam, ut oblationes Chri-
sti in cruce factae et redemptionis fruc-
tus nobis, atque credentibus itidem
omnibus, tam ^x defunctis, quam vivis,
applicetur.

Quare ^y Cyprianus hoc Sacramen-
tum ad sanandas infirmitates et pur-
gandas iniquitates tum medicamen-
tum, tum holocaustum esse testatur.
Martialis vero, ^z Apostoli Petri discipu-
lus, ita scribit: Quod Judaei per in-
vidiam immolaverunt, putantes se, no-

cod. dec. 16.1. Dam.
in Alex. Sixt. 1. Tel.
et Fel. 1. Item ep. 4.
Carth. 2. c. 3. Ambr.
ep. 33. Aug. ser. 9.
137. et 251. de temp.
Item in Conc. Mil.
can. 12. et 4. Car. can.
85. Leo ep. 81. ad
Diosc. et 88. ad ep.
Gal. et Ger.

^u Lucae 22, 19. 2.
Cor. II, 24.

^v De caet. Mis. Dion.
de Eccl. hier. c. 3.
Isid., Alc., Rem. Rab.
Tit. Innoc. 3. etc.
Conc. Trid. Hier. ad
Theoph. ante l. ej.
Fasch. Cyril. Cat. 5.
myst. Clem. epist. 2.
ad frat. Dom. Bed. 1.
1. hist. Angl. c. 29.
^x Cypr. 1. 1. epist. 9.
Chrys. 41. in 4. Cor. et
21. in Act. Dam. or.
de def. Aug. de cura
c. 1. et serm. 34. de
verb. Ap. Item l. 9.
Conf. c. 11. 12. et 13.
Epiph. cont. Aetrium
haer. 75.

^y Ser. de Coen. Dom.
Vide Jac. in Lit. Bas.
et Chrys.

^z Ad Burd. c. 3. Vide
Hier. in cap. 1. ad
Tit. Amb. l. of. c. 18.
et in Ps. 38. Alex. ep.
1. et 2. Naz. orat. 1.
in Julian. Aug. ser.
4. de Innoc. 3. hanc.
can. 1. Greg. hom.
37. in Evang. Trid.
c. 2. sess. 22.

men ejus a terra abolere, id causa salutis nostrae in ara sanctificata proponimus, scientes hoc solo remedio nobis vitam praestandam, et mortem effugandam. Omittimus interim ejusdem fidei et sententiae testes Patres alios, ut instituta nobis brevis retineatur.

^a Concil. Ephe. in epist. ad Nestor. 2. Synod. Nicaen. act. 6. tom. 3. Aug. cont. Faust. 1. 20. c. 21.

^b Ephe. 5. 2. Hebr. 10. 14.

^c Exod. 12. 3-13. Marci. 14. 12.

^d Euseb. 1. 1. demon. evan. c. 10. Naz. orat. 2. in Julian. et ad Episc. Item ad Const. sacerdot.

^e Epist. 10. ad Nest. Item in int. anath. II.

^f Gen. 14. 18. 19. Hebr. 7. 1. sq. 11. sq. Ps. 109. 4. Hier. in c. 26. Matth. Oecum. in c. 5. ad Hebraeos.

^g Hebr. 9. 25-28. 10. 14.

^h Chrys. hom. 17. in epist. ad Hebr. Aug. epist. 23. Teoph. in c. 5. 7. et 10. ad Hebr. Item Oec. et Phot. i Malach. 1. 10. 11.

Ex quibus liquido constat, Christum dici et esse nobis Sacrificium duplici modo, cruento videlicet ac ^a incruento. Nam in cruce cruentum ille Sacrificium pro nobis obtulit ^b sese, ut typo Paschalis agni, qui apud Judaeos ^c immolabatur, verus ipse agnus sine macula, id est, figurae veritas responderet. In coena vero, ^d sicut et in altari, modo cultuque incruento, quemadmodum et Cyrillus ^e vocat, idem offerri voluit, ut oblatio ^f Melchisedec, qui panem vinumque obtulit, consumptionem suam acciperet, maneretque verus Sacerdos secundum ordinem Melchisedec, ac ejus sacerdotium esset in aeternum, nullo unquam alio succedente.

Illic semel ^g et uno dumtaxat in loco Judaeae peregit sacrificium, de quo Paulus Hebraeis scribens disserit: hic ^h vero saepius et omni in loco, nempe per omnem passim Ecclesiam, sacrificatur, ut ⁱ Malachias Propheta confirmat. Illic in mortem offertur: hic in mortis illius jugem vivamque recordationem, et salutiferam ejus, quae

inde velut a capite ad membra dimanant, participationem, ut nimirum illius in cruce oblato sacrificii fructus ac efficientia, hoc Missae sacrificio quotidie nobis exhibeatur atque applicetur.

VIII.

Estne sub altera tantum, panis scilicet; an vero sub utraque panis ac vini specie, sumenda Eucharistia?

De sacerdotibus quidem seu sacrificantibus constat, ambas Sacramenti species illis esse sumendas, sine quibus neque rite consecrare, neque offerre possent Eucharistiam. Cujus rei causam ex sacrificio ipso pendentem reddere hic jam necesse non est.

De aliis vero fidelibus non sacrificantibus, illud fatendum est, nullo eos divino praecepto ad Eucharistiae Sacramentum sub specie utraque sumendum astringi, sed ad salutem illis esse satis alterius speciei communionem. Igitur si veteris Ecclesiae statum repetimus, ^a nunc unam tantum, nunc utramque speciem fidelibus dispensatam fuisse comperiemus. Si vero scripturam sacram consulimus, ^b sic illa de hoc Sacramento disserit, ut modo panis et calicis, modo solius quidem panis soleat meminisse. Ubi enim legimus: ^c *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; legimus etiam: Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum.*

^a Tertul. l. 2. ad uxor. Cypr. serm. 5. de lapsis, Orig. hom. 13. in Exod. Basil. ad Caesa. Pa. Hier. apol. pro l. contra Jovin.

^b 1. Cor. 10, 16. et II, 26. Act. 2, 42.

^c Joan. 6, 53. Ibidem. Conc. Trid. ses. 21. cap. 1.

Et qui dixit: *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam; dixit etiam: ^d Panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita. Et rursus idem qui affirmavit: Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo; affirmavit et illud: ^e Qui manducat hunc panem, vivet in aeter-*

d Ibidem 54.

e Ibidem 51.

f Luc. 24, 30. 31. Act. 2, 42. 20, 7. 27, 35. 36. Aug. ep. 86. ad Cas. et Chrysa. hom. 17. op. imperfecti. Neque Christi nobis hic deest exemplum, qui primum in extrema illa coena ^g sub utraque specie hoc instituit, ac Apostolis tradidit Sacramentum. Deinde vero in Emaus cum duobus discipulis agens, sub una solum specie ^h porrexit illis Eucharistiam, ac postea statim illinc sese subduxit, sicut Evangelicum hunc locum Patres interpretantur.

g Matth. 26, 26-28. Marc. 14, 22-24. Luc. 22, 19. 20. I. Cor. 11, 23-25.

h Luc. 24, 30. 31. sq. et ibid. Theoph. et Beda. Chrysost. in Matth. op. imperf. hom. 17. et Aug. l. 3. de cons. Evang. cap. 25.

i Eus. l. 6. eccl. hist. c. 36. Aug. hom. 26. ex hom. 50. et serm. 252. de temp. Amb. in Sat. Paul. in vit. S. Amb. Amph. in vita Bas. Bed. Angl. hist. l. 4. c. 14. et 24. Theod. in Phil. vit. 26. quae est Sim. Evag. l. 4. eccl. hist. c. 35. et Guil. abbas in vita S. Bern. l. 1. c. 11.

Proinde damnandi non sunt, sive qui nunc unica contenti specie, ab usu calicis abinent, et multis ab hinc seculis ⁱ abstinuisse leguntur; sive qui olim cum ita probaret Ecclesia, utramque speciem in usu publico habuere. Verum magister rerum usus paulatim docuit; majore cum populi commoditate, ac minore periculo, multaque de causis frugifere fieri, ut omisso calicis usu, alterius tantum speciei communio retineatur. Atque ita faciendum jamdiu decrevit Ecclesia, non discedens illa quidem a Sponsi

Proinde damnandi non sunt, sive qui nunc unica contenti specie, ab usu calicis abinent, et multis ab hinc seculis ⁱ abstinuisse leguntur; sive qui olim cum ita probaret Ecclesia, utramque speciem in usu publico habuere.

Verum magister rerum usus paulatim docuit; majore cum populi commoditate, ac minore periculo, multaque de causis frugifere fieri, ut omisso calicis usu, alterius tantum speciei communio retineatur. Atque ita faciendum jamdiu decrevit Ecclesia, non discedens illa quidem a Sponsi

sui instituto præceptove (columna enim^k et firmamentum veritatis est, ^k I. Tim. 3, 15. et mysteriorum Dei fida^l dispensatrix) ^l I. Cor. 4, 1. sed potestatem a Sponso acceptam in dispensandis mysteriis ad^m aedificationem communemque fidelium utilitatem convertens, prout temporum hominumque conditio, quæ nonnulla etiam in sacris immutari cogit, postulare videtur.

Nam et Evangelii nobis verbaⁿ declarant, Christum in coena cum illis egisse, quibus potestatem fecit non sumendæ modo, sed etiam consecrandæ offerendæque Eucharistiae, immo^o et ordinandæ et administrandæ totius Ecclesiae. Horum iudicio, prudentiæ et auctoritati reliquit, cum de aliis plerisque ad rem Christianam spectantibus, tum de modo ordineque dispensandæ fidelibus Eucharistiae, jus in posterum constituendi, atque pro ratione temporum rite disponendi.

Id probat etiam ex^p Paulo^q Augustinus, et multis Apostolorum institutis evinci facile potest.

Nec est cur Laicis injuria irrogari nulla putetur, si ut in plerisque itidem^r aliis, hac in parte non aequantur sacerdotibus. Nam in confesso est, Christum non esse dissectum in partes duas secundum duo Sacramenti hujus signa, sed tam sub una, quam sub utraque specie, immo sub unius etiam hostiæ consecratae^s particula

^m 2. Cor. 10, 8. 13, 10. Conc. Trid. sess. 21. c. 2.

ⁿ Matth. 25, 20. sq. 26-28. Marc. 14, 17. sq. 22-24. Luc. 22, 14. 19. 20. Just. in apol. 2. ad Ant.

^o Act. 20, 28. I. Pet. 5, 2. Luc. 10, 16. Ephe. 4, 11. sq. 1

^p I. Cor. 11, 34. ^q Ad Jan. epist. 118. c. 6.

^r Matth. 18, 13. Joan. 20, 23. I. Tim. 3, 2. 8. 13. et 4, 13. 14. Ad Tit. 1, 5.

^s Bas. ad Caes. pat. Cyr. in epist. ad Calos., et in Joan. 1, 4, c. 17. Conc. Flor. Eus. Emis. hom. 5. de pasch. Trid. ses. 13. c. 3. Et de Cons. dist. 2. ca. qui manducat. et c. Singul.

Christum totum exhiberi atque sumi, videlicet secundum carnem, animam, sanguinem, divinitatem. Ubi autem Christus totus ac integer sumitur, illic deesse non potest integer quoque fructus et efficax gratia tanti Sacramenti. Quapropter nulla hic laici utilitate fraudantur, sive rem ipsam in Sacramento contentam, Christum scilicet Deum et hominem spec-
tes, sive^t fructum et gratiam, quae Eucharistiam sumentibus, ad animarum salutem donatur, quaeras: sed tantum hi sub altera accipiunt, quantum sub utraque, si liceret, specie essent percepturi.

f Joan. 6, 48 - 51.
54-58. I. Cor. 10,
16.

v Aug. ad Jan. epist.
118. cap. 5.

z Luc. 22, 31. Joan.
14, 16. 17. 26. et 16,
12. 13, Esaiæ 59,
21.

y Synod. Const. sess.
13. Bas. sess. 30.
Trid. sess. 22.

Qua de re^v ambigendi, vel discer-
tandi amplius nullus jam relictus est
locus, posteaquam Spiritus sanctus,
qui juxta promissionem^x Christi
docet ac regit Ecclesiam, certam no-
bis et explicatam sententiam edidit,
editamque semel ac iterum sacrosanc-
tae^y Synodi non violanda auctoritate
confirmavit. Unde perspicue colligi
potest, hanc sub altera specie commu-
nicandi consuetudinem praecepto di-
vino haud adversari, Ecclesiae legiti-
ma auctoritate fulciri, temporis long-
aevitate, magnoque populorum fide-
lium consensu comprobari, ratione
ac utilitate certa commendari: ac de-
mum pro lege, quam sola mutare pos-
sit Ecclesia, certo habendam esse.

Sed nec adversarii, quantumvis hic
obstrepant, ejusmodi in communican-

do ritus initium ullum possunt demonstrare. Ut mirum sit adhuc reperiri, qui privatae pietatis specie ducti, aliter sibi persuadeant, et² hac in parte cum novis Ecclesiae contemptoribus adversus venerandam totius Ecclesiae^a auctoritatem conspirent. His verendum est sane, ne, dum externa Sacramenti signa tantopere urgent, et contentioni serviunt, Sacramenti fructum internum, adeoque Christum totum amittant: ut ab omni usu Sacramenti praestet eos penitus abstinere. Quandoquidem neque^b Fides, neque Sacramenta ullis, nisi persistentibus in Ecclesiae unitate, sunt salutaria. Ut hinc Augustinus^c dixerit: Omnia Sacramenta Christi non ad salutem, sed ad iudicium habentur sine charitate unitatis. Ac iterum;^d Quid prodest homini vel sana fides, vel sanum fortasse fidei Sacramentum, ubi lethali vulnere schismatis perempta est sanitas charitatis? Nec dubium sane; quin graviter in Christum ipsum peccent, qui hoc unitatis sanctissimo^e symbolo ad schismatice divisionis symbolum audent abuti,

²¹ Tim. 3, 15. Math. 18, 17.

^a Aug. contra Cresc. l. 1, c. 33.

^b Aug. de unit. eccl. c. 4.

^c Lib. 3. contra H. Petil. c. 40.

^d De bapt. contra Don. lib. 1. c. 8.

^e Aug. 21. de civ. c. 25. Trid. sess. 13. c. 2. et 8.

IX.

Quem fructum exhibet rite sumpta Eucharistia?

Plurimum sane maximumque praebet. Hoc enim sacrum est convivium, in quo Christus sumitur; recolitur memoria passionis ejus, mens^a impletur gratia, et futurae gloriae nobis

^a Amb. in Ps. 118. ser. 15. vers. 4. Conc. Trid. sess. 13. c. 2.

pignus datur: ut praeclare horum fructuum sensu experientiaque excitata decantat Ecclesia.

b Joan. 6, 32. 33. 48.
51. 52. 58. et ibidem
Teoph. et Cyrill.

Hic est^b panis, qui de caelo descendit, et dat vitam mundo; nostrosque animos in vita spirituali sustentat atque confirmat.

c I. Cor. 10, 17.
Conc. Florent.

Haec sacra synaxis, sive communio, quae fideles tanquam ejusdem corporis membra inter se jungi, ac sanctorum piorumque omnium meritis associari significat atque praestat: tum, quod augustius est, eosdem capiti suo Christo^d arctissime unit, ut in eo illi^e maneant, et ipse in illis, atque ita vitam aeternam consequantur.

d Chrys. homi. 45. in
Joan. et 61. ad pop.
Hil. l. 8. de Trinit.
Leo serm. 14. de pas.
Dom. Cyr. l. 11. in
Joan. c. 26. l. 10. c.
13. et l. 4. c. 17.
e Joan. 6, 56.

Hoc est viaticum^f nostrae peregrinationis, quod in hujus vitae deserto militiaeque versantibus, et hinc ad caelestem Hierusalem contendentibus, veluti Manna^g Patribus datum, affert consolationem, delectationem, virtutem, et gratiam longe efficacissimam.

f I. Nic. con. saq. 124.
2. Aur. can. 12. 3.
Aur. can. 24. Chrys.
6. de Sac. Paul. in
vita Amb.
g Exod. 16, 12. 16.
31. sq. Deut. 8, 3.
Sap. 16, 20. Joan.
6, 58.

Ac praecipue quidem duo (ut egregie docet^h Bernardus) in nobis operatur hoc Sacramentum, ut et sensum minuatur in minimis, et in gravioribus peccatis tollat omnino consensum. Si quis vestrum non tam saepe modo, non tam acerbos sentit iracundiae motus, invidiae, luxuriae, aut caeterorum hujusmodi, gratias agat corpori et sanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in eo, et gaudeat quod pessimum ulcus accedat ad sanitatem.

h Serm. de coena
Dom. Lege Cyrill. l.
4. in Joan. c. 17. et
l. 3. c. 37.

Et idem ⁱ alibi: Hoc corpus Christi ^f Citant. a B. Thom. aegris medicina, peregrinantibus via; quod debiles confortat, valentes delectat, languorem sanat. Per hoc homo mansuetior efficitur ad correptionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, sagacior ad cautelam, ad obedientiam promptior, ad gratiarum actionem devotior.

Quare nihil mirum a magno ^k Ignatio scribi, ut ad Eucharistiam Deique gloriam, sicut ille appellat, frequenter et prope accedamus. Quando enim assidue hoc ipsum agitur, expelluntur potestates Satanae, qui actus suos in sagittas ad peccatum ignitas convertit. Medicamentum est panis ille immortalitatis, antidotum non moriendi, sed in Deo per Jesum Christum vendi.

X.

Quaenam ad Eucharistiam digne sumendam, ejusque fructus consequendos requiruntur?

Expedita est Apostoli responsio: ^a *Probet seipsum homo, et sic de pane illo edat; quemadmodum et Augustinus ^b dixit, in Christi corpore vita nostra consistit: mutet ergo vitam, qui vult accipere vitam.*

Haec autem probatio sui, et vitae mutatio in quatuor potissimum rebus versatur, videlicet, ut adsit fides, poenitentia, mentis attentio, et Christiani hominis habitus decens.

Fides hoc postulat, ne ^c de his, quae diximus, aliisque similibus ad hoc

^f Citant. a B. Thom. opusc. 50. c. 5. Vide etiam Chrys. hom. 24. in I. Cor. et 51. in Matth.

^k Ad Ephes. Vide Bas. ad Caes. Pat. Amb. l. 5. de Sac., c. 4. Cyp. ser. 6. de orat. Dom. Hier. ad Luc. epist. 28. Cyr. l. 3. in Joan. c. 37.

^a I. Cor. II, 27-32. et ibid. Theoph. et Ans. Item Greg. in I. Reg. l. 2. c. I.

^b Serm. I. de temp.

^c Bas. quaest. 172. in regul. brevior. sive comp. explic.

d J. Tim. 3, 15.

mysterium pertinentibus, quitquam dubites. Id fiet, si simpliciter quidem in fide atque sententia Ecclesiae, ^d ut est sane necessarium, per omnia acquiescas.

e Bas. l. 1. de bapt. c. 3 et l. 2. c. 3. Cypr. de laps. Conc. Trid. sess. 13. c. 7. Hes. in c. 26. Lev. Chrys. hom. 30. in Gen. et hom. 10. in Matth.

Poenitentia, ^e de qua mox plura dicemus, peccatorum detestationem, et explicatam coram Sacerdote confessionem, impetratamque absolutionem exigit.

f Chrys. hom. 83. in Matth. et 3. ad Eph. 60. et 61. ad pop. Ant.

Animus deinde ^f praesens accedat opus est, qui sese per meditationes et preces ^g pias ad hoc tantum Sacramentum serio convertat.

g Amb. in orat. ante missam.

Postremo decens habitus, et compositio postulat, ad sacram Synaxim neminem, nisi ^h castum, ⁱ jejunum, modestum, humilem, ^k supplicem, minimeque sordidum accedere.

h Aug. ser. 2. et 252. de temp.

i Aug. ad Jan. epist. 118. c. 6.

k Orig. hom. 5. in div. evang. loc.

Qui vero sacram Eucharistiam indigne sumunt, non vitam, sed iudicium sibi sumunt, et ^l rei sunt corporis et sanguinis Domini, Apostolo teste: quales cum Juda et Judaeis sanguinariis Christi hostibus gravissime condemnabuntur.

l I. Cor. 11; 27-32. Chrys. hom. 45. in Joan. et 61. ad pop. Antioch. Bas. l. 2. de bapt. quaest. vel c. 3. Theod. in I. Cor. c. 11.

DE POENITENTIAE SACRAMENTO.

I.

Quid est Poenitentiae Sacramentum?

Trid. sess. 14. c. 1. et can. 1. Item sess. 6. c. 14. et c. 19. Flor. et Const., sess. 15. Bern. in vita Mal.

Est in quo Sacerdotalis absolutio a peccatis, quae detestatus riteque confessus quis fuerit, impenditur.

Quam absolvendi potestatem ut in Ecclesia certam haberemus, divina promissio ^a Sacerdotibus facta haec fuit: ^b *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.* Tum in alio loco: *Amen dico vobis, inquit* ^c Dominus, *quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in caelo: et quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in caelo.*

Ex quibus liquido cernitur, praestantem et consolationis plenam Sacramenti hujus efficaciam esse, ut quo remittantur quaecumque peccata foedissime perpetrata, et solvantur indicriminatim, qui coram Deo reas habent conscientias: idque Sacerdotum ministerio, ex divina Christi institutione. Quare Sacerdotum potestas et auctoritas nunc longe quam ^d olim, est excellentior, plurisque facienda, ut quibus non corporis lepram, verum animae sordes non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est, ^e Chrysostomo teste. Et ^f Augustinus: Quid facit Ecclesia, inquit, cui dictum est, quae solveritis, soluta erunt? nisi quod ait Dominus ad discipulos: ^g *Solvite illum, et sinite abire?*

II.

Cur opus est Poenitentiae Sacramento?

Ut homo post baptismum relapsus, et inimicus Dei factus, per hoc Sacramentum remissione peccatorum ac-

^a Trid. ses. 14. c. 8. et ^c 10. Amb. 1. 1. de poen. c. 2. et 7. Item 1. 2. c. 2.

^b Joan. 20. 22-23. Ibidem. Cyrill. 1. 12. c. 56. Greg. hom. 26. in Evang. Chrys. hom. 85. in Joan.

^c Matth. 18. 18. Cypr. 1. 1. epist. 54. ad Cornel. Hilar. c. 16. in Matth. Hier. ad Hel. epist. 1. Aug. 1. 20. de civit. Dei, cap. 9. Chrys. hom. 5. de verb. Esaias, *Vidi Dominum.*

^d Levit. 4. 22-35. 5. 4-19. 6. 2-7. 13. 1-3. sq. 14. 1-7. Matth. 8. 4. Lucae 17. 14.

^e Chrys. 1. 3. de Sac. ^f Aug. de verb. Dom. serm. 8. Vide etiam serm. 44. et in Joan. tract. 49. Item hom. 27. ex 50. et in Ps. 101. conc. 2. ^g Joan. 11. 44.

Amb. 1. de poen. 1. et ^g et Aug. 1. 1. de adult. con. c. 28. et 1. 2. c. 16. Conc. Later. can. 1. Trid. c. 2. ses. 14. Item Flor. Hier. 1. 2. advers. Pelag.

cepta, Deo reconcilietur, et ex mortuo vivus, ex impioque justus efficiatur.

^a Pac. epist. 1. ad. Symp. Hier. in c. 3. Esa. et ad Domet. de ser. virg. Amb. ad virg. laps., c. 8. Trid. ses. 6. c. 14. et ses. 14. can. 2. Tert. de poen. Ezech. 18. 30-32. et 33, 11-16.

Unde Patres ^a poenitentiam non temere secundam post naufragium Tabulam vocant, qua scilicet ex vor-tice mortalis peccati tamquam e nau-fragio subvehi, et in gratiam amicitiamque Dei transferri unusquisque possit, quantumlibet multis magnisque criminibus praegravatus.

III.

Quando hoc Sacramentum rite accipitur, et efficaciter operatur?

Conc: Flor. et Trid. ses. 14. c. 3. et can. 4.

Cum is qui remissionem peccatorum implorat, tres illas partes seu actiones adhibet, Contritionem, Confessionem, et Satisfactionem, quae totam hominis ad Deum conversionem, poenitentis officium, et renovationem complectuntur. De quibus ita ^a Chrysostomus: Perfecta poenitentia cogit peccatorem, omnia libenter ferre: in corde ejus contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas. Hanc esse frugiferam poenitentiam, Chrysostomus asserit, ut quibus modis Deum offendimus; offendimus autem corde, ore ac opere; iisdem reconciliemur Deo, corde quidem per Contritionem, ore per Confessionem, ac opere per Satisfactionem.

^a Serm. de poenit. 2. Reg. 16, 5. sq. Ps. 50, 19. 5. 6. 6. 7. 37. 7. 8. 18. 19. 101, 4. 5. 10. 2. Reg. 12, 13. 14. 24, 10-13. 3. Reg. 21, 25-29. Jon. 3, 7-10.

^b Psalm. 50, 19.

Ad Contritionem pertinet illud: ^b *Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum et humiliatum Deus non despiciet.*

Confessionem his verbis Lucas indicat: ^c *Multi credentium veniebant confidentes et annuntiantes actus suos.* Et ^d Jacobus Apostolus docet: *Confitemini alterutrum peccata vestra.*

^c Act. 19, 18. Num. 5, 6, 7.
^d Jac. 5, 16, et ibidem Beda.

Ad Satisfactionem porro spectant, digni ^e poenitentiae fructus, quos Johannes Baptista postulat, inter quos et eleemosynae. De his autem Daniel Propheta: ^f *Peccata tua, inquit, eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum.*

^e Matth. 3, 2. Lucas 3, 8. Act. 26, 20.

^f Daniel. 4, 24

Grande scelus grandem habet necessariam satisfactionem, ait ^g Ambrosius.

^g Amb. ad virg. lapsam, cap. 8.

Atque eo referendum etiam, quod Paulus ait ^h de Corinthiis deplorandis, quandoquidem super immunditia, fornicatione et impudicitia quam gesserant, poenitentiam necdum egissent.

^h 2. Cor. 12, 21.

IV.

Quid est Contritio?

Est animi dolor, et quae de peccatis propter Deum offensum concipitur detestatio, cum proposito vitae in melius commutandae conjuncta.

Trid. cap. 4. sess. 14. Florent. Aug. serm. 3. in Natali Domini et cap. 3. de poenitent. medicina, seu hom. 50. ex 50. ibidem cap. 15.

Haec contritio ^a paratur, si quis peccatorum suorum foeditatem, magnitudinem ac multitudinem sedulo intueatur: si de summa bonitate offensa, de Dei gratia, caeterisque donis amissis sollicite cogitet: si mortis incertae ineluctabilem ^b necessitatem, futuri iudicii horrendam severitatem, ac paratas etiam peccatoribus poenas

^a Chrys. in psal. 50. et de compun. cord. lib. 1. et 2. Aug. de poenit. medic. cap. 9. Amb. cap. 8. ad virg. laps. Trid. sess. 14. can. 5.

^b Hebr. 9, 27. Sophon. 1, 15. Matth. 25, 41. Marc. 9, 43. 44.

sempiternas expendat atque pertimescat.

^e Esaiæ 38, 15.

Huc pertinet illud Ezechiae: ^e *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Et illud Davi-

^d Psalm. 118, 102.
Psalm. 37, 9-

dis: ^d *A iudiciis tuis timui.* Et quod idem gemens orat: *Afflictus sum, et humiliatus sum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei.* Nec multo post: *Iniquitatem meam annuntiabo, et cogitabo pro peccato meo.*

Ibidem 19.

Quin et manifesta Dei vox est ad

^e Apoc. 2, 4. 5. 2. ad
Cor. 12, 21. et 7, 9-
10.

peccatorem: ^e *Charitatem tuam primam reliquisti: memor esto itaque unde excideris, et age poenitentiam.* ^f Sed

^f Lucæ 12, 5.
Matth. 10, 28.

et Christus in Evangelio, *Timete eum, inquit, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete.* Jam vero

^g Ambr. lib. 1. de
poenit. cap. 1.

^h Aug. de poenit.
med. cap. 11. et in
Euchirid cap. 65.
Ambr. in Psal. 37.
et cap. 8. ac virg.
lapsam.

contritionis hic dolor ita demum ad remissionem peccatorum nos prae-
parat, si cum ^g fiducia divinae miseri-
cordiae, votoque praestandi ea, quae ad
^h Poenitentiae Sacramentum spectant,
conjugatur.

V.

Estne Confessio necessaria?

Est utique: non solum autem, ut quidam falso autumant, interior illa, quae coram Deo ^a quotidie facienda est Davidis exemplo, qui ait: ^b *Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino:* verum etiam haec exterior, quae apud ^c Sacerdotem de criminibus peragitur omnibus, quae post

^a Chrysost. hom. 42.
in Matth.

^b Psalm. 31, 5.

^c Orig. in Psal. 37.
hom. 1. Chrysost.
lib. 3. de sacerdot.
Cyrill. lib. 2. in
Levitieum.

examinatam sedulo conscientiam in mentem homini veniunt.

Ita de hominibus Ecclesiae primitivae scriptum est: ^d *Multi credentium veniebant confitentes et annunciantes actus suos.* ^d Act. 19, 18.

Quam confitendi rationem esse necessariam, non Ecclesiae ^e modo sacra jura, et Patrum ^f veneranda scripta confirmant, sed etiam Christi divina verba concludunt declarantque, cum ait: ^g *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.* Atqui remittere, vel retinere peccata (cum iudicis haec sint officia) nullus recte potest Sacerdos, nisi peccantis causam, de qua iudicandum est, probe antea cognitam habuerit atque perspectam. Quae causae cognitio prius haberi non potest, quam is, qui expendendum se Sacerdoti, ut ^h iudici ac ⁱ medico suo, absolvendumque tradit, spontanea confessione vulnera sua sigillatim detegat, atque ita aperiat, ut Sacerdos ubi peccata solvenda et ubi liganda sint, explicite cognoscere queat.

^e Conc. Lateranen. can. 22. Florent, et Trid. sess. 14. cap. 5. ^f Clemenſeſepist. 1. ad Fra. Dom. Dionys. epist. 8. ad Demoph. ^g Tertul. de poenit. Orig. in Psal. 37. homil. 2. Cypr. de lapsis. Pacianus in poenit. ^h Cyril. lib. 2. in Levit. Hieron. in cap. 10. Ecclesiastae. Chrysost. hom. 30. in Genes. et 10. in Matth. ⁱ Joan. 20, 23. ^h Aug. lib. 20. de civit. Dei, c. 9. Greg. hom. 26. in Evang. Chrys. lib. 3. de Sac. et hom. 5. de verbis Esaias Hier. ad Heliod.

VI.

Quomodo Patres de Confessione scribunt ?

Hi certe non modo confitendi utilitatem et usum, qui semper in Ecclesia fuit, sed jus etiam atque necessitatem nobis magno consensu commendant comprobantque.

Ut vero e plurimis patcos, et probatissimos illos testes producamus, sic habet in primis Magnus ille ^a Basilius: Necessarium videtur his, quibus dispensatio mysteriorum Dei commissae est, confitenda esse peccata. Sic enim et hi, qui antiquitus poenitebant, inveniuntur apud Sanctos confessi esse peccata sua.

^a Quaest. 288. in regul. breviorib. Vide etiam q. 229. et in epist. 3. can. ad Amphiloch. can. 73.

^b De laps. Vide eundem lib. 3. epist. 14. et lib. 1. epist. 3. ad Cornelium.

Tum ^b Cyprianus, Confiteantur, inquit, singuli, quaeso vos fratres, delictum suum, dum adhuc qui delinquit, in seculo est, dum admitti ejus confessio potest, dum satisfactio cujusque, et remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est.

Hom. 49. ex 50. Item homil. 41. et 50.

Accedit his Augustini sententia, qui docet in hunc modum: Agite poenitentiam, qualis agitur in Ecclesia, ut oret pro vobis Ecclesia. Nemo sibi dicat, Occulte ago, apud Deum ago: novit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum

^c Matth. 18, 18. Joan. 20, 23.

est: ^c *Quae solveritis in terra, soluta erunt in caelo?* Ergo sine causa sunt claves datae Ecclesiae Dei? Frustramus Evangelium Dei? Frustramus verba Christi? Promittimus vobis quod ille negat? Nonne vos decipimus?

^d Lib. 2. de visit. in firmor. cap. 4.

Tum alibi: ^d Sunt, inquit, qui sufficere sibi ad salutem autumant, si soli Deo, cui nihil occultum est, quem nullius latet conscientia, sua confiteantur crimina. Nolunt enim aut erubescunt sive dedignantur se ostendere

Sacerdotibus, quos tamen inter lepram
 et lepram discernere per Legislato-
 rem constituit Dominus. Sed nolo,
 ut ipsa decipiaris opinione, quatenus
 confundaris confiteri coram Domini
 Vicario, vel tabescens prae rubore,
 vel cervicosus prae indignatione. Nam
 ipsius similiter subeundum est judi-
 cium, quem Dominus sibi non dedig-
 natur Vicarium.

Levit. 13, 1-3. sq.
 et 14, 1-7. Lucae
 17, 14. Matth. 8, 4.

Nec minus est evidens, quod Leo
 ille Magnus scriptum reliquit: ^f Mul-
 tiplex misericordia Dei ita lapsibus
 subvenit humanis, ut non solum per
 Baptismi gratiam, sed etiam per Poe-
 nitentiae medicinam spes vitae repa-
 retur aeternae, ut qui regenerationis
 donum violassent, proprio se iudicio
 condemnantes, ad remissionem cri-
 minum pervenirent: sic divinae boni-
 tatis praesidiis ordinatis, ut indulgen-
 tia Dei, nisi supplicationibus Sacer-
 dotum, nequeat obtineri. Mediator
 enim Dei et hominum homo Chris-
 tus Jesus, hanc praepositis Ecclesiae
 tradidit potestatem, ut et confitentibus
 Satisfactionem poenitentiae darent, et
 eadem salubri Satisfactione purgatos,
 ad communionem Sacramentorum per
 januam reconciliationis admitterent.

f Epist. 91. ad Theo-
 dorum, Foroiul.
 episc. Vide eundem
 quaest. 80. ad Episc.
 Campaniae.

g 1. Tim. 2, 5.

VII.

Quid porro de Satisfactione sentiendum est?

Id videlicet, quod alia Christi Re-
 demptoris propria, alia fidelium poe-
 nitentium communis sit Satisfactio.

Gregor. in ca. 9. lib.
 1. Reg. Basil. quaest.
 12. in regulis hre-
 vioribus.

^a Hebr. 9, 25. 26.
Ephes. 5, 2. 25. 26.

sq. 4, 32. I. Joan. 2.
2. Joan. 1, 29.

^b Ephe. 2, 3. 4. 2.
Cor. 5, 18. 19. Cypr.

lib. 3. epist. 8. 3^t 14.
Tertul. de poenit.

Conc. Trid. sess. 14.
c. 8. et 9. de sacra-

mento poenitentiae.
^{*} Exod. 32, 31-35.

Num. 12, 9. 15. 14.
19-39. et 20, 9-12.

23-30. Psalm. 98.
6-8. 2. Reg. 12. 7-13.

sq. 24, 10-17. Job.
20, 11. Prov. 11, 31.

Eccli. 5, 2. 3. sq.
Greg. lib. 9. moral.

cap. 27. Aug. lib. 22.
contra Faust. c. 67.

^c Chrys. hom. 80. ad
pop.

^d Esa. 56, 1. Ezech.
18, 21-27. Hierem.

22, 3. 2. Cor. 7, 9-11.
Psalm. 50, 3. et

Chrys. ibidem et in
3. c. Matth. Coloss.

3, 6.
^e Lucae 9, 23. Matth.

16, 24. Rom. 6,
2. 6. Ephes. 4, 22.

23. Coloss. 3, 1-4.
^f 2. Reg. 12, 3-17. 1.

Paral. 21, 16. Psal.
34, 13. 14. 68, 11. 12.

Jonae 3, 5-10. 3.
Reg. 21, 27. 29. 1.

Mach. 2, 14. 3. 46.
47. 2. Mach. 3, 19.

Matth. 11, 21. 22.
Lucae 10, 13. 14.

Judith. 4, 8-17. 8,
5. 6. 14-17. 7. 4. 9. 1.

Joel. 2, 4. Daniel.
9, 3. Job. 42. 6. Jer.

6, 26. 4. 8. 25, 34.
48. 37. 49. 3. Ezech.

7, 18. Thren. 2, 10.

Illa semel in ^a corpore Christi cruci-
fixi, dum agnus ille mundi peccata tu-
lit, peracta est, 'ut qui natura sunt ^b
irae filii, Deo reconcilientur: Haec
vero, quae ad poenitentes pertinet, a
Christi membris in Ecclesia quotidie
peragitur, cum poenitentes post Con-
fessionem ea quae Sacerdos absolvens
injunxit, perficimus: aut cum ultro
quidem dignos poenitentiae fructus
edimus, quibus anteactae vitae errata
sive commissa aliqua saltem ex parte
compensemus.

Haec ^{*} vindicatoria simul et emen-
datoria quaedam est Satisfactio, et Re-
demptoris Christi beneficium atque
Satisfactionem adeo non obscurat, ut
magis etiam commendat illustretque.
Illa enim praeunte, ac praecipue ^c
cooperante, juxta divinam scripturam
judicium ^d facimus, et justitiam, de-
licta nostra contra nos ipsos vindican-
tes, et residuas in nobis peccatorum
reliquias diluentes, Deique gratiam
nobis plenior conciliantes atque pro-
merentes: denique hac ratione testan-
tes, nos Christi crucem libenter
amplecti, ^e abnegare nos ipsos, mor-
tificare carnem, veteris nos hominis
odio commotos ad perfectiora conniti,
dum adversus depravati animi motus
ardenti zelo fortiterque certamus.

Quo quidem pacto Satisfactioni ope-
ram dabant ^f David, Ninivitae et alii,
quos in cilicio, cinere, gemitu, luctu,

jejuniis aliisque afflictionibus poenituisse constat, qui et hinc Deo grati et approbati fuisse leguntur. Quam poenitentiae partem Scriptura confirmans, nobisque commendans clamat: ^g *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, et fletu, et planctu.* Et alibi: ^h *Convertimini et agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, et non erit vobis in ruinam iniquitas.* Et quidem ⁱ Paulus docet, tristitiam quae secundum Deum est, operari vindictam, et generatim admonet: ^k *Si nos ipsos dijudicaremus, non utique judicaremur a Domino.*

^g Joelis 2, 12.

^h Ezech. 18, 39.

ⁱ 2. Cor. 7, 10.

^k 1. Cor. II, 31.

Et propter nox est, cur de Satisfactionis nomine, quod certe Patribus est perquam familiare, disceptemus, cum in scripturis res ipsa perspicue proponatur.

VIII.

Præfer aliquot Patrum de Satisfactione sententias.

Cyprianus ille, sanctissimus Martyr et testis gravissimus, in hunc modum docet: ^a Deus quantum Patris pietate indulgens est, tantum judicis majestate metuendus est. Alto vulnere diligens et longa medicina non desit: poenitentia crimine minor non sit: orare oportet impensius, diem luctu transigere, vigiliis noctes ac fletibus insomnes ducere, tempus omne lachrymosis occupare lamentationibus, stratos solo adhaerere cineri, in silicio volutari et

^a Ser. de laps. Idem lib. I. epist. 3. ad Cornel. et lib. 3. epist. 14. ad clerum.

b Serm. de laps. Vide eundem de eleēmosyn.

sordibus. Idemque rursus: ^b Rogandus est Deus, et Satisfactione nostra placandus, delicta nostra reputanda, actus nostri et animi secreta volvenda, conscientiae merita ponderanda. Nec multo post: Poenitentiae iter quod ostendit antistes, amplectamur: remedia vitalia, quae de scripturis caelestibus ille depromit, assumamus, et ex vulneribus etiam occultis, quorum exomologesin fecimus, exponentes apud eum conscientiae nostrae pondus, salutarem medicinam exquiramus, nec cessemus in agenda poenitentia atque in Domini misericordia deprecanda; ne quod minus esse in qualitate delicti videtur, in neglecta Satisfactione cumuletur.

c Homil. 50. ex homiliis 50. cap. 15. Vide etiam in Enchirid. ca. 65. 70. et 71.

Et ^c Augustinus clarissime dixit: Non sufficit mores in melius commutare, et a factis malis recedere, nisi etiam de his quae facta sunt, satisfiat Deo per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis.

d In Epitaph. Paulae ad Eustoch. epist. 27. et Chrysost. Homil. 10. in Matth.

Tum apud Hieronymum ^d legimus in hunc modum: Affligendum corpus, quod multis vacavit deliciis: longus risus perpeti compensandus est fletu: mollia linteamina et serica pretiosissima, asperitate cilicii commutanda.

e Lib. 2. de poenit. c. 5. Item lib. 1. c. 16.

Eodem spectans ^e Ambrosius, Qui agit poenitentiam, inquit, non solum diluere lachrymis debet peccatum suum; sed etiam emendationibus factis:

operire et tegere delicta superiora, ut ei non imputetur peccatum. Atque *f* Ad *Virginem* Lapsam, cap. 8. Similiter lib. 1. de poenit. cap. 2.

idem alibi: *f* Grandi plagae alta et proluxa opus est medicina. Grande scelus grandem necessariam habet *g* Hom. 34. in Evang. Vide Enisenum ad monachos, homil. 5. et 10. Item Theodoretum in epitome divinatorum decret. cap. de poenit. et lib. 4. haetic. fabularum de Andrianis.

satisfactionem. Ita demum Gregorius: *g* Cogitandum est summopere, ut qui se illicita meminit commisisse, a quibusdam etiam licitis studeat abstinere; quatenus per hoc conditori suo satisfaciat.

IX.

Estne etiam satisfactio post mortem locus?

Ad hoc explicandum varia morientium conditio est observanda. Horum enim alii gratiam Dei, vitaeque innocentiam ad finem usque conservant. Ad quos pertinet Manassis *a* dictum, *a* In oratione Manassis poenitentis.

Justis et iis, qui non peccaverunt, ut Abraham, Isaac et Jacob, poenitentiam non esse positam. Alii peccaverunt quidem, et ex accepta Dei gratia exciderunt, sed criminum sordes dignis poenitentiae fructibus in hac vita expiarunt: ut *b* David, *c* Ezechias, *d* Petrus, *e* Magdalena. Utrumque hoc genus nulla post mortem eget Satisfactione, sed ab ea prorsus est liberum.

At longe plures sunt homines medii generis morientes, neo valde mali, ut *f* Augustinus indicat, qui peccatorum suorum poenitentiam in vita perfectam non praestiterunt: ideoque per ignem *g* salvandi, ut quod Satisfactio ni pro hac vita convenienti defuit, in

b 2. Reg. 12, 13 - 17. Psalm. 6, 7.
c Esa. 38, 15.
d Matth. 16, 74.
e Lucae 7, 37 - 50.
f In enchi. cap. 110. Beda in c. 11. proverb.
g 1. Cor. 3, 11 - 15. Sic interpretatur eum locum idem Aug. in Psal. 37. lib. 21. de civit. Dei, c. 26. de fide et oper. c. 16. et in Psal. 80. Orig. hom. 12. et 13. in Hiere. Item 25. in Num. et 6. in Exod. Greg. lib. 4. dial. c. 39. Beda in 3. cap. Luc.

h Apoc. 21, 27. Psal.
14, 1. 2. 99. et 23,
3. 4.

altero seculo justitiae divinae persolvatur. ^h *Nihil enim coinquatum intrabit in sanctam illam civitatem.*

i Aug. ut supra, et l.
21. de civit. c. 24.
homil. 16. ex 50. et
serm. 41. de sanctis.
Greg. 4. dial. ca. 39.
Bernard. de obitu.
Huberti. Damasc.
in ser. de defunctis.
Concil. Flor. Trid.
sess. 6. can. 30. et
sess. 25. par. 1.

k 2. Mach. 12, 46.
Vide etiam 1. Reg.
31. et ibid. Bedam.
Item 2. Reg. 1, 11.
12. 3, 31-36. Tob.
4, 18. Eccli. 7, 37.
17, 18. 19. 38, 24.
Hierem. 16, 5-7. 2.
Tim. 1, 16. 1. Joan.
5, 16.

l Ibidem.

m Cocil. 4. Carthag.
can. 79. et 95. Tolet.
11. can. 12. Tribu-
riem. can. 31. Brac-
car. 1. can. 34. Flo-
rent. Trident. sess.
25. et sess. 22. ca. 2.
et can. 3.

n Libr. de cura pro
mortuis gerenda.
cap. 1.

Hujusmodi ergo defunctis, ut ad quaestionem propositam respondeamus, subeunda est quaedam et gravis illa profecto post mortem satisfactio. Quam interim Deus pro ingenti clementia sua relaxare ^l consuevit, pietate vivorum intercedente, ut defuncti, suorum in Ecclesia fratrum, adeoque membrorum adiuti suffragiis, a peccatis horrendisque peccatorum poenis releventur. Et huc spectat, quod sacrae scripturae tradit auctoritas: ^k

Sancta et salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur. Unde laudatus est Judas ille Machabaeus, quod singulari religione ductus, pro mortuorum peccatis, non preces modo, sed etiam sacrificium ^l offerri solícite atque sumptuose curavit.

In hanc sententiam concedunt venerandae ^m Synodi et Patres, qui veteram Ecclesiae doctrinam tradiderunt. Ex quibus ut unus pro multis, idemque fide dignissimus testis ⁿ Augustinus proferatur: In Machabaeorum libris (inquit) legimus, oblatum pro mortuis sacrificium. Sed etsi nusquam omnino in scripturis veteribus legeretur, non parva est universae Ecclesiae, quae in hac consuetudine claret, auctoritas, ubi in precibus Sacerdotum, quae Domino Deo ad ejus altare fun-

duntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum. Et rursus alibi: ° Purgatorias poenas nullas futuras opinandum est, nisi ante illud ultimum tremendumque iudicium. Et quid illis verbis luculentius? P Orationibus sanctae Ecclesiae, et sacrificio salutari, et eleemosynis, quae pro eorum (defunctorum) spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adjuvari, ut cum eis misericordius agatur a Domino, quam peccata eorum meruerunt. Hoc enim a Patribus traditum univversa observat Ecclesia. Sic Augustinus ante mccc. annos, ut interim eo vestustiores etiam, q Cyprianum, r Origenem, s Dionysium, t Clementem, in hac doctrina maxime consentientes, praetermittamus.

Quocirca u Chrysostomus palam hortatur, ut pro viribus et ipsi defunctos juvemus, et alios qui pro ipsis orent, commonefaciamus. Non enim temere ab Apostolis haec sancita fuerunt, ut in tremendis mysteriis defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim illis inde multum contingere lucrum, utilitatem multam. Ita Chrysostomus.

Hoc est demum, quod adversus x Aerianos Ecclesia fida Scripturae interpretus usque docuit, ignem y esse quendam purgatorium seu emendatorium, ut z Augustinus appellat, eoque poenas peccatorum, quas hic Poenitentia perfecte non diluit, defunctis in

o De civit Dei, l. 21. c. 16. Vide Matth. 12, 31. 32. 5, 25. 26. Malach. 3, 1-3. Philip. 2, 10-11. Apoc. 5, 3. 13. p Aug. de verb. Apost. ser. 32. Similiter Isidorus l. 1. de officiis eccle. ca. 18. Rabanus l. 2. de institutione cler. cap. 44.

q Lib. 4. epist. 8. et l. 1. epist. 9. r ut supra. s De Eccles. hierar. c. 7. t Epist. 1. et l. 6. Constitut. Apost. cap. 29. u Hom. 3. in ep. ad Philip. et 41. in 1. Corinth. et 69. ad pop. Damasc. in orat. de defunctis. Athan. et Nyss. apud Damas.

x Epiph. haeres. 75. et August. haeres. 53. Item Damasc. de haeresibus.

y Trident. sess. 25. et 6. Vide et Concil. Florent.

z In Psal. 37. et lib. 2. de gen. contra Mani. h. c. 20. Greg. in 3. Psal. poenit. et l. 4. dial. c. 39. Bern. serm. 66. in Cantic.

^aIn Enchirid. c. 110.
Et de cura pro mortuis gerenda cap. I. 4. et 18.

Christo fidelibus luendas et expiandas esse, nisi, prout ^a Augustinus loquitur, viventium suorum pietate illi releventur.

X.

Quae commendatio ac dignitas est Poenitentiae?

Matth. 3, 1-8. 4, 17.
Marc. 1, 4. 14-15.
Lucae 15, 7-10.
Matth. 7, 13. 14. et 11, 12.

Haec est Evangelicae praedicationis exordium, angelorum in caelis gaudium, via in terris arcta, et angusta porta, per quam fideles ad vitam contendunt, et violenti rapiunt regnum

^aLib. de vera et falsa poenit. c. 1. Basil. in hom. de poenitentia Chrys. in homil. et serm. de poenitentia.

caelorum. ^a Haec lapsos erigit, saucios curat, imbecilles roborat, mortuos vivificat, perditos restituit: omnia demum, quae peccatum vitiat, Poenitentia in nobis redintegrat. Hac veteris vitae odium, nostrique contemptum et omnem submissionem testamur: hac ipsa duce lugentes ^b consolationem, saucii curationem, humiles vero exaltationem reportamus. Haec est, qua daemones et vitiorum pestes superamus, qua meritas ^c poenas avertimus, Dei placamus iram, conciliamus gratiam, et gloriam aeternam comparamus.

^cHierem. 18, 6-9.
Ezech. 18, 21-23.
26-28. 30-32. et 33.
10-16. Jonae. 3, 5-10.
Matth. 3, 7. 8. 2.
Cor. 7, 10. Actor. 11, 18.

^dMatth. 4, 17.

^eLucae 5, 32.

^fLucae 13, 5.

Cyprian. 1. 3. epist. 28.

Hinc illae Christi voces in Evangelio: ^d *Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum caelorum.* ^e *Non veni vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam.* ^f *Nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* At is demum veram poenitentiam agit, ut Cypriani verbis haec omnia concludamus, qui Dei et Sacerdotis praeceptis obediens, et obsequiis suis et operibus justis Dominum promeretur.

DE SACRAMENTO EXTRE- MAE UNCTIONIS.

I.

*Quid de Sacramento extremae Unctionis cre-
dendum est?*

Id ipsum nempe, quod Catholica ^a Ecclesia constanter docet, signum hoc esse sacrum, in consecrato oleo institutum, ut per illud caelestis virtus ad salutem, non animae solum, sed et corporis, applicetur aegrotis ex divina institutione.

Cui Sacramento testimonium longe clarissimum praebet Jacobus Apostolus, cum in haec verba scribit: *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis fuerit, remittentur ei.*

II.

Quid his verbis docet Apostolus?

Primum Sacramenti hujus ostendit elementum, seu materiam oleum esse, Pontificali benedictione (ut recte ait ^a Beda) consecratum. Significat autem ^b hilaritatem animi et confirmationem internam, quae per Dei gratiam Sacramenti hujus virtute ab aegroto percipitur.

Deinde per Apostolum designatur Sacramenti minister proprius, nimirum ^c Sacerdos, qui sacram hanc unctionem cum orationibus decenter

^a Concil. Constant. sess. 15. et Florent. et Trident. sess. 14. Innoc. I. epist. ad Decentium Eugub. c. 8. Petrus Dami-
anus ser. I. in de-
dicatione Eccles.
Bern. in vita Mala-
chiae episc. Conc.
Wormatiens. c. 72.
Jacob. 5, 14. 15. et
ibidem Beda.

^a In c. 6. Marc. et in
8. Luc. et c. 5. Jac.
Innocen. I. ut su.
Concil. Meldens.
ca. 1. apud Bur-
chard L. 4. c. 75. et
Jvonem part. I. c.
269.

^b Theophylact. in c.
6. Marci.

^c Chrysost. l. 3. de
Sacerdot. et Cyril. L.
2. in Leviticum.

d Marc. 6, 13. et ibidem Theoph. et Beda,

exerceat. Nec frustra de Apostolis est scriptum: ^d *Ungebant oleo multos aegrotos, et sanabantur.*

Praeterea qui suscipiunt hoc Sacramentum, a Jacobo dicti sunt infirmi: quoniam, ut Ecclesiae mos est, in gravibus et periculosis infirmitatibus tantum sacra isthaec unctio celebratur.

III.

Quis est Sacramenti hujus fructus et effectus?

a Bern. in vita S. Malachiae. episc. Conc. Trident. ut supra.

Confert primum ad remissionem ^a peccatorum, quae quidem ab aegrotato Poenitentiae remediis non sunt expurgata, ut decumbentis anima peccatorum suorum onere ac morbo in primis levetur.

b Ibidem Bern.

Deinde prodest ad corporalem infirmitatem vel ^b depellendam, vel alleviandam, quatenus expedit eam aegrotato recuperare.

e Cyril. Alex. in orat. de exitu animae. Gregor lib. 24. moral. cap. 17. et 18. Homil. 39. in evangel. Climac. gradu 7. Euseb. Emis. homil. 1. ad monach.

Postremo ad consolationem et fiduciam sub ministrandam valet, qua sane in supremo illo agone exituque animae opus est maxime, quando et cum doloribus acerbissimis, et cum horrendis daemonibus ^c morituro est gravissime conflictandum. Unde licet salus corporis aegrotato non restituatur, ut qui post acceptam hanc unctionem moritur saepe, tamen gratia in hoc Sacramento peculiaris praebetur ad morbi vim, molestiasque constantius perferendas, et ad mortem ipsam facilius excipiendam. Atque hoc est, quod per Apostolum suum Deus pro-

misit: ^d *Oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis fuerit, remittentur ei.* ^{d Jac. 5. 15.}

Ad quos quidem designandos effectus, etiam olei natura, seu nativa vis pulchre congruit, ut explicat ^e *Theophylactus.* ^{e In ca. 6. Marc.}

Quocirca tenendum est prorsus, quod saluberrime monet ^f *Augustinus: quoties aliqua infirmitas supervenerit, corpus et sanguinem Christi ille qui aegrotat, accipiat, et inde corpusculum suum ungat, ut illud quod scriptum est, impleatur in eo:* ^{f Serm. 215. de tempore. Vide etiam de rec. Cathol. conversat. et de visit. infirmorum, lib. 2. c. 4. Item in specul.}

^g *Infirmatur aliquis? inducat presbyteros, et orent super eum, ungentes eum oleo: et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis sit, dimittentur ei.* ^{g Jac. 5, 14. 15.}

DE ORDINIS SACRAMENTO.

I.

Quid est ordinis Sacramentum?

Est, quo singularis gratia, ac potestas spiritualis quibusdam traditur, ut munus in Ecclesia ex professo gerant.

Hoc est Sacramentum, per quod, velut ostium, necessario intrant legitimi dispensatores ^a *mysteriorum et eloquiorum Dei, ministri Christi et Ecclesiae, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, et quotquot demum in Ecclesiasticis muniis obeundis rite et cum auctoritate versantur.*

Nemo enim, ut scriptura ^b testatur, sibi sumit aut sumere debet honorem,

Aug. l. 2. cont. epist. Parm. c. 13. et de bono conjug. cap. 24. et li. 9. contra Donatist. cap. 1. Leo epist. 81. ad Dioscor. Greg. in c. 10. l. 1. Regum. Concil. Flor. Trid. sess. 23. Amb. in 12. c. 1. ad Corinth. Theoph. in c. 19. Lucae.

^a 1. Cor. 4, 1. Malach. 2, 7. 1. Tim. 3, 1. 2. 8. 5, 17. Ephes. 4, 11. 13. 1. Cor. 14, 2. 3. 19. 34. 12, 28.

^b Hebr. 5, 4. Actor. 1, 24. Cyprian. l. 4. epist. 2. Tertul. de praescript. Haeretic.

exercendorum videlicet ministeriorum Ecclesiae, nisi qui vocatur a Deo tanquam Aaron: hoc est, nisi Sacramento visibilis Ordinationis initiatus, et ab Episcopo legitime ordinatus missus- que ^c fuerit ad opus certi ministerii, quod in Ecclesia pro suo statu gerat juxta leges divinae et Apostolicae Traditionis.

^c Matth. 10, 1. 5. sq.
Lucae 9, 1. 2. Marc.
16, 15. Joann. 20, 21.
17, 18. Act. 13, 2.
Tit. 1, 5.

II.

Nonne omnes Christiani ex aequo sunt Sacerdotes?

^a Apoc. 1, 5. 6. 5, 10.
1. Pet. 2, 9.

Dici quidem ^a ita possunt hactenus, quod sicut Sacerdotes externa quaedam sacrificia et ministeria sacra exercere solent: sic quotquot sint in Christo renati, spiritualia quaedam ^b sacrificia, nimirum orationes, laudes, gratiarum actiones, carnis mortificationem, et id genus alia quotidie possint ac debeant offerre, seduloque exercitare. Ut hinc spirituales coram Deo Sacerdotes, et spirituales offerre hostias in scriptura dicantur.

^b 1. Petr. 2, 9. Rom.
12, 1. Psalm. 49, 23.
Psalm. 50, 19. Philip.
4, 18. Heb. 13, 15. 16.
Vide Basil. 1. 2. de Baptis.
cap. 8. Aug. 20. de civit. c.
10. Leo serm. 3. in anniver.
Pontificat. Ambros. 1. 4. de Sa-
crament. cap. 1.

^c Ignatius ad Heron.
Chrys. 1. 3. et 6. de sacer-
d. et homil. 60. ad popul.
Hier. ad Helicorum, et ad-
versus Luciferianos. Idem
ad Evagrium. Victor lib. 2.
de persecutione Vandali-
ca. Cyprian. lib. 1. epist.
2. ad Cornel.

Verum si proprie nomen hoc Sacerdotii accipimus, non sunt promiscue Sacerdotes omnes, sed hi dumtaxat, quibus auctoritas Ecclesiae, ut Sacramentorum ^c proprii sint ministri, demandavit, atque ad consecrandum offerendum, dispensandumque sacramentum Eucharistiam, et ad peccata hominum remittenda, tum retinenda, jus contulit.

Ac de his quidem novae legis Sacerdotibus, seu Presbyteris ita Paulus:

Qui bene ^d praesunt Presbyteri, duplici ^d I. Timoth. 5, 17, honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo et doctrina. Id quod certe congruere non potest mulieribus, ^e I. Tim. 2, II. 12. I. Cor. 14, 34. Tertul. de praescript. Epiphani, haeresi. 42. et 49. ^f Leo epist. 62. ad Maximum, Antiochenum. ^g Joan. 10, 12-16. 21, 15. 16. 17. 1. Pet. 5, 2-4. et 2, 13. 17. 18. 25. Heb. 13, 17. Rom. 13, 1. Matth. 23, 2. 3. Lucae 10, 16. 1. Joan. 4, 6. ^h Ephes. 1, 20. 21. Colos. 1, 16. Daniel. 7, 10. Dionys. de caelest. hierar. c. 10. ⁱ I. Timoth. 3, 15. Cant. 6, 9. Anaclet. epistol. 1, 2. et 3. Isidor. lib. 2. de Eccles. offic. ca. 5. et sequentibus. ^k Heb. 5, 1. 8, 3. et 13, 17. 2. Cor. 5, 18. 20.

quas in Ecclesia idem Apostolus docere vetat, ac tacere jubet: neque omnino ^f plebeis convenit, quorum est ovium more pasci; non ^g pascere: regi, non regere: nec se praeferre, sed subicere et subjacere praepositis, et quaecumque hi, sive boni, sive mali, in cathedra sedentes dixerint, audire, servare et facere, ut Verbo Dei praeceptum legimus. Quapropter sicut in Ecclesia triumphante Angeli sunt ^h ordine ac potestate differentes, qui injuncta sibi munia decenti quadam observata dispositione obeunt, ac fideliter exequentur: sic militans etiam Ecclesia, ⁱ quae domus Dei, et velut castrorum acies quaedam ordinata est, ministros habet sibi peculiare, a reliquis Christianis sejunctos, et pulchro ordine inter se dispositos ad publica et communia Ecclesiae ministeria in terris peragenda: nimirum ut pro Christiano populo in his ^k quae ad Deum salutemque animarum spectant, suas illi operas ex professo ac pro dignitate praestent.

III.

Quo loco Scripturae testimonium huic Sacramento praebet?

Illic scilicet, ubi de Apostolis docet, Tit. 1, 5. quod in Ecclesiae ministris deligendis,

instituentis, atque ordinandis usi sunt

^a Act. 6, 5. 6. et 13. 3. ^a manuum impositione. Hoc enim veluti symbolo certo et efficaci praesentis gratiae, quae in Ordinum collatione exhibetur, et ^b accipitur, Sacramentum illud nobis est commendatum.

^b Ambr. lib. de Dignit. sacer. c. 5. Niceph. lib. 12. cap. 14.

Quare Paulus ad Timotheum a se creatum Episcopum scribens, et acceptae in hoc Sacramento gratiae illum admonens, ^c *Nolo, inquit, negligere gratiam quae in te est, quae data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.* Et rursus ad eundem: ^d *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum.*

^c 1. Tim. 4, 14. et ibidem Theoph. et Haymo.

^d 2. Tim. 1, 6. et ibidem Theophylact.

^e Leo in epist. 37. ad episcopos Mauritaniae, Synodi Rom. sub Silvestro can. 11. Trident. sess. 23. c. 7. et 12. Reformationis.

Quoniam, vero, permagni ^e refert, quales in Ecclesia quibuscunque munis praeficiantur, et Ecclesiasticam potestatem ex hoc Sacramento accipiant, ad omnem Episcopum dicitur: ^f *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.*

^f 1. Tim, 5, 22.

IV.

Quot gradus in se continet hoc Sacramentum?

^a Conc. Carth. 4. Item Laodic. et Trident. Ignatius ad Antioch. Dionys. eccles. hierarch. ca. 3. Euseb. hist. li. 6. ca. 35. ex epistola Cornelii ad Fabium. Genesatim quidem minores Ordines majoresque continet: minores scilicet ^a quatuor, Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum, et Acolythorum: majores vero tres, nempe Subdiaconorum, Diaconorum, ac Presbyterorum. Ex Presbyteris porro alii majores, alii minores a Christo ^b instituti inveniuntur.

^b Lucae 9, 1. 2. et 10, 1. et ibidem Beda. Clemens epist. 1. Anaclet. epist. 2 et 3.

Majores enim presbyteri, Apostoli sunt, eorumque successores ^c Episcopi, magna sane potestate, et reverenda dignitatis praerogativa excellentes. Nam horum est (Scriptura ^d teste) attendere sibi et universo gregi, quem a Spiritu sancto curandum pascendumque accipiunt, regere Ecclesiam, ea quae desunt, corrigere, per civitates item Presbyteros constituere.

Minores vero Presbyteri sub Episcopis, sicut septuaginta ^e duo illi discipuli sub Apostolis, in Ecclesiae ministerio deserviunt, dona et sacrificia ^f pro peccatis offerunt, atque in curanda Domini^{ca} esse, tanquam ^g operarii, secundum illos existunt.

Ac minorum quidem quatuor ordinum Clerici hoc proprium habeant munus, ^h ut Sacerdotibus et Episcopis multis in rebus praesto sint, ut ad sacra convenientem populum ordinent, utque paulatim ipsi velut quibusdam gradibus ad majora munia in Ecclesia obeunda rite instituantur atque praeparentur.

Caeteri vero majores ⁱ tres ordines cum in aliis, tum in sacris Eucharistiae mysteriis majorem conferunt potestatem. Igitur Subdiaconus et Diaconus dictis jam mysteriis tanquam administri adesse, ipsisque Sacerdotibus proximi esse possunt. Et quamquam quod ad Ordinis Sacramentum, ac sacrificandi auctoritatem attinet,

^c Hieron. ad Marcellam ep. 54. Cypr. 1. 4. epist. 9. et 1. 3. epist. 9. Ignat. ad Philad. Aug. in Psal. 44.

^d Actor. 20, 28. 1. Pet. 5, 1. 2, Hebr. 13, 17. Tit. 1, 5. Act. 14, 23.

^e Lucae 10, 1. Leo epist. 88. ad Episc. Gal. et Germ. Innoc. 3. l. 1. de myst. altar. ca. 6.

^f Hebr. 5, 1. 8, 3.

^g Matth. 9, 37. 38. Lucae 10, 2.

^h 4. Carthag. can. 6. et sequent. Isidor. l. 2. de off. eccles. cap. 11. et sequent. Rabanus lib. 1. de institutione cler. c. 9. et seq. Concil. Aquis, can. 1. sub Ludovico Pio cap. 2. et sequent. Rom. sub. Silvest. cap. 1. 3. 7. et 9.

ⁱ 4. Carthag. c. 3. et sequent. Isidor. lib. 2. de off. eccl. cap. 7. et seq. Raban. l. 1. cap. 6. et seq. Aquisgran. cap. 6. et seq.

k Damasus epistola
4. Isidor. l. 2. de
offic. eccl. cap. 7.
Hier. contra Luci-
ferianos. Leo epi-
stola 88. ad episcop.
Galliae et German.
Conc. Hispal. 2. ca.
7. Epiph. haeres.
Aerianor.

discrimen inter Episcopos, et Sacer-
dotes non sit, ^k tamen sunt illi Sacer-
dotibus multo excellentiores, si Eccle-
siae gubernandae, si pascendarum ani-
marum jus, tum baptizatos confir-
mandi, et Clericos ordinandi potesta-
tem consideremus.

Verum praesentis instituti non est,
quae singulis Ordinibus functiones et
leges praescriptae sint, enucleare. Il-
lud sane constat, magno in pretio cun-
ctos Ordines habendos, ac sedulo reti-
nendos esse. Firmum enim testimo-
nium illi praebet sacra Traditionis Apo-
stolicae, ^l Ecclesiasticaeque observatio-
nis disciplina, quae ad nos usque trans-
missa perdurat.

l Ambr. in ca. 4, ep.
ad Ephes.

V.

*Quomodo veteres Patres de hoc Sacramento
scribunt?*

De hoc Augustinus, Doctor vere Ga-
tholicus, suam et Ecclesiae sententiam
^a his verbis manifeste declarat: Quod
insufflasse in discipulos Dominus legi-
tur post dies paucos resurrectionis suae,
et dixisse, ^b *Accipite Spiritum sanctum*,
Ecclesiastica potestas collata intelli-
gitur esse. Quia enim omnia in Tradi-
tione Dominica per Spiritum sanctum
aguntur, idcirco cum regula eis et for-
ma traditur hujus disciplinae, dicitur
eis: *Accipite Spiritum sanctum*. Et
quia vere ad jus Ecclesiasticum perti-
net, statim subjecit, dicens: *Cujus te-
nueritis peccata, tenebuntur: et cujus*

a Lib. quaest. 93. ve-
teris et novi Testa-
ment. vide lib. 2.
contra ep. Parme-
niani c. 13.

b Joan. 20. 22.

remiseritis, remittentur ei: Inspiratio ergo haec, gratia quaedam est, quae per traditionem infunditur. Ordinatim, per quam commendatiores habeantur. Unde Apostolus dicit, ad Timotheum: *Noli negligere gratiam, quae est in te, quae data est tibi per impositionem manuum Presbyteri.* Semel ergo fieri oportuit, ut de caetero traditio ista non sine dono Spiritus sancti esse crederetur. Hucusque Augustinus.

c I. Tim. 4. 14.

Extant et Apostolorum Canones, in quibus hoc modo^d statuitur: Episcopus a duobus aut tribus Episcopis ordinetur: Presbyter ab uno Episcopo ordinetur: ita Diaconus, et reliqui Cleri. Tum^e infra: Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Hypodiaconus, aut Lector, aut Cantor sacram Quadragesimam non jejunaverit, aut quartam feriam, aut Parasceven (hanc sextam feriam nunc dicimus) Ordine movetur, nisi forte infirmitas corporis impediat.

d Can. 1. et 2.

e Canon, 68. Vide insignes Canones distinctione 59, et sequentibus.

Cajus^f vero ante annos Mccc. Pontifex et Martyr illustris, hos ipsos gradus et Ordines sigillatim recenset, quum ait: Si quis Episcopus esse meruerit, primo Ostiarius, deinde Lector, post Exorcista, deinde sacretur Acolythus: de hinc vero Subdiaconus, Diaconus, et postea Presbyter: exinde, si meretur, Episcopus ordinetur.

f In epistola ad Felicem. Vide Damasum in pontificali, de eodem Cajo.

Laudat igitur^g Cyprianus Cornelium Episcopum, ac bonis omnibus tum

g Lib. 4. epist. Scyzium epist. ad He-sychium.

in Clero] tum in populo eundem laudabili praedicatione commendari scribit: quia non ad Episcopatum subito pervenit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, et in divinis administrationibus Dominum saepe promeritus, ad Sacerdotii sublime fastigium cunctis Religionis gradibus ascendit: tum deinde Episcopatum ipsum nec postulavit, nec voluit, nec vi invasit; sed quietus, modestus, castus, humilis, verecundus, demum et coactus excepit.

^k De Eccles. hier. cap. 5. et ad Demophilum.

ⁱ Epistola 2.

^k Ad Antiochenenses.

Quos igitur Ordines vetus et Apostolica probavit Ecclesia, sicut ^b Dionysii, ^c Anacleti, ^k Ignatiique scripta declarant, quos aetas etiam omnis complexa posterior, eos praesens Ecclesia non potest sane non conservare atque defendere.

VI.

Quis est Ordo in Ecclesia magis celebratus?

Presbyterorum Ordo, sive Sacerdotium: de cuius ingenti semperque reverenda dignitate Chrysostomus et Ambrosius libros integros ediderunt. De quo magnus etiam ille Ignatius, ^a Sacerdotium, inquit, summa est omnium honorum, qui in hominibus consistunt: quod si quis inhonoraverit, Deum inhonorat, et Dominum Jesum Christum primogenitum totius creaturae, et solum naturae principem Sacerdotem Dei. Sic ille. Quin et dilucide testatur divinum oraculum: ^b *Labia Sacerdotis custodi-*

^a Epistol. ad Smyrnens. Vide et Chrys. lib. 3. de sacerdot. Item homil. 4. et 5. de verbis Esaias, vidi Dominum.

^b Malach. 2, 7. Aggaei 2, 12. Gregor. curae past. p. 2. c. 4.

unt scientiam, et legem requirunt ex ore
ejus: quia Angelus Domini exercituum
est. Et rursus: ^c Qui superbierit, no-
lens obedire Sacerdotis imperio, qui eo
tempore ministrat Domino Deo tuo, ex
decreto Judicis, morietur homo ille,
et auferes mahum de Israël; cunctusque
populus audibns timebit, ut nullus dein-
ceps intumescat superbia. Hinc et Apo-
stolus jubet; ^d Adversus presbyterum
accusationem noli recipere, nisi sub du-
obus aut tribus testibus. Idque ad Ti-
motheum Ephesiorum Episcopum scri-
bitur, sicut et illud jam ante citatum
^e Qui bene praesunt Presbyteri, duplici
honore digni habiantur, maxime qui la-
borant in verbo et doctrina.

^c Deut. 17, 12. 13.
Et Cypr. 1. 1. epist.
3. et lib. 3. epist. 9.
Greg. 1. 12. epist. 31.
ad Felicem.

^d 1. Tim. 5, 19. Vide
2. epistol. Fabiani.

^e 1. Tim. 5, 17.

VII.

Quid vero de malis Sacerdotibus est sentiendum?

Divina isthaec est ordinatio, quae
non potest aboleri, ut non boni modo,
sed mali quoque sacerdotes in Ecclesia
honorentur. Vult enim in suis mi-
nistris agnoscere, recipere, audiri atque
observari ille qui dixit: ^b Super cathe-
dram Moysi sederant Scribae et Phari-
saei: omnia ergo quaecumque dixerint
vobis, servate et facite; secundum au-
tem eorum opera nolite facere, dicunt
enim et non faciunt.

Caeterum inter malos delectus qui-
dam habendus est, ut quod ad munus
auctoritatemque docendi spectat, illis
tantum fidem obedientiamque deberi
intelligamus, qui ab Episcopis legiti-

^a Eccli. 7, 31-33.
Matth. 10, 40. Lu-
cae 10, 16. Joan. 13,
20. Chrysost. hom.
2. in 2. Timoth. et
65. in Gen. Origen.
homil. 7. in Ezech.
Bern. serm. 66. in
Cant. Aug. epist.
137.

^b Matth. 23, 2. 3.
August. serm. 49. de
verb. Dom. Chrys.
hom. 85. in Joan.

me ordinati ac missi, sanam Ecclesiae doctrinam profitentur: ab aliis vero ut hostibus et pestibus sedulo caveamus.

Qua de re sapientissime monet, atque hunc in modum docet antiquissimus Irenaeus: ^c *lis qui in Ecclesia sunt, presbyteris obaudire oportet, et qui successionem habent ab Apostolis, et qui cum Episcopatus successione charisma veritatis acceperunt: reliquos vero qui absistunt a principali successione, quocumque loco colliguntur, suspectos habere vel quasi haereticos et malae sententiae, vel quasi scindentes et elatos. Nec multo ^d post ab omnibus talibus absistere oportet: adhaerere vero his, qui Apostolicam, sicut praediximus, doctrinam custodiunt, et cum presbyterii Ordine sermonem sanum, et conversationem sine offensa praestant, ad confirmationem et correctionem reliquorum. Haec Irenaeus ille, qui sancti Joannis Evangelistae discipulum Polycarpum praeceptorem audivit. Nec aliter Tertullianus ^e docet, qui haereticis hoc exprobrat, dicens: Ordinationes eorum temerariae, leves, et inconstantes. Nunc neophytos collocant, nunc seculo obstrictos, nunc apostatas nostros, ut eos gloria obligent, quia veritate nostrâ possunt, nusquam facilius proficitur, quam in castris rebellium, ubi ipsum esse illic, promereri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector: hodie Presbyter, qui cras Laicus. Nam*

c Lib. 4. c. 43. Vide eundem lib. 3. cap. 2. et 3.

d cap. 44. lib. 4.

e Lib. de praescriptionibus adversus haereticos.

et laicis ^f sacerdotalia officia injungunt. ^f Vide et Epiphan. haeres. 42. et 49.
 Hucusque Tertullianus, perpulchre nobis depingens non suastantum, sed hujus etiam aetatis praeposteros mores; et profanos in turbandis sacris ordinandisque ministris conatus sectariorum ostendens.

VIII.

Quae virtus est hujus Sacramenti, et quis effectus?

Eximia certe virtus est, et effectus multiplex. Nam, qui septem his Ordinibus, quos diximus, rite initiantur, Dei consequuntur gratiam ^a et potestatem spiritualem, ut quae ad Ordinum ipsorum functiones proprias pertinent, salubriter exequantur, ac inter Deum Deique populum idonei ministri sint constituti. Unde Ambrosius: ^b In loco Ordinis officii Ecclesiastici positus, gratiam habet, qualisuis sit, non utique propriam, sed Ordinis per efficaciam Spiritus sancti.

Habent praeterea iidem ^c ordinati certum ex eo et illustre testimonium, quo se ministeriaque sua commendent et comprobent aliis. Ita fit, ut iis Ordinibus insigniti, et in ministerium Ecclesiae segregati, recte cognoscantur, et suo in loco habeantur, meritoque honorentur. Vae autem iis, ^d quos non Aaronis a Deo vocati exemplum impellit, sed novandarum rerum studium ac animi tumor ad instar Oziae Regis, ad Sacerdotalis dignitatis mu-

^a Concil. Florent. et Trident. et August. lib. 2. contra epistolam Parmeniani c. 13. et Gregor. in cap. 10. lib. 1. Regum.

^b In cap. 12. I. ad Corinth.

^c Actor. 6, 5-10. 13. 2-4. 14, 21. 22. 15. 2. 41. 1. Timoth. 4, 14. Tit. 1, 5. Cypr. lib. 1. epist. 6.

^d Numer. 16, 31-35. Heb. 5, 4. 1. Paral. 13, 6-10. 2. Reg. 6, 6. 7. 2. Paral. 26, 16-21.

c Hierem. 23, 21. 14,
14. 27, 15. 29, 9.

nera quomodocumque occupanda ac arripienda praecipit. In quibus divinus ille sermo recte competit: *Non mittebam prophetas, et ipsi currebant: non loquebar ad eos, et ipsi propheta- bant.*

f Joan. 10, 1. Cantic.
2, 15. Actor. 20, 29.
Matth. 7, 15.

Et hos non Ecclesiae ministros habendos, sed uti^f furcs, latrones, vulpes, canes et lupos cavendos esse Scriptura monet: quoniam illi non per ostium ingrediuntur, sed aut propria temeritate, aut propter^g magistratus duntaxat civilis vel turbae^h popularis favorem, ecclesiastica munia sibi sumunt, absque legitima quidem vocatione et ordinatione in sacra illa munia involantes. *Quomodoⁱ autem praedicabunt, nisi mittantur?* utⁱ segregatus ille in ministerium Paulus inquit.

g Trident. sess. 23.
cap. 4.
h Laod. cap. 13.

i Roman. 10, 14.
i Act. 13, 2.

k Vide Lednem ep.
87. ad episc. Africa-
nos, et Greg. lib. 4.
epis. 52. Dionys. in
lib. de Eccle. hierar.

l Cantic. 6, 3.

Certe Ordine^k confuso, et sublato sacerdotio, Ecclesiastica corrueret hierarchia, quae tum ex presbyteris et aliis ministris tum vero ex episcopis recte ordinatis constat, nec esset Ecclesia, quod dicitur, castrorum^l acies ordinata, nec veri et legitimi Ecclesiae ministri internoscerentur: praeterea docendi munus et auctoritas vilesceret, Sacramentorum dispensatio infide praepostereque curaretur, ac vana etiam foret: functiones demum Ecclesiasticae perturbarentur; atque sicut res nunc ipsa nimium docet, novae falsaeque doctrinae per novos istos falsosque sponsae ministros gliscerent: unde

gravibus etiam et exitiis motibus, quos experimur, identidem Ecclesia concuteretur. Quapropter Apostolus Paulus: ^m non modo gradus ministrorum ^m I. Cor. 12, 28. in Ecclesia diversos posuit, verum etiam quam salutare ac necessarium essent, adjunxit, ut affirmet ⁿ divinitus ⁿ Ephes. 4, 12-14. eos esse datos Ecclesiae, quemadmodum antea dictum fuit; *Ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi, et ut jam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.*

Et est profecto illustris haec nota Ecclesiae, multoque certissima, quod videmus perpetuam illam, nullaque hactenus aetate interruptam Episcoporum ac legitimorum in ea ordinum successionem, quos Deus in ea ad hujus regni sui gubernationem integram collocavit. Eoque magis ministrorum isthaec institutio, tanquam nexus firmissimus ^o Ecclesiae, et conservandae unitatis pulcherrimum vinculum, sedulo retinetur, et in malis etiam Ecclesiae ministris (ut diximus) propter divinam ordinationem est usque honoranda. Quod Augustinus intelligens, ^p in illum, inquit, ordinem Episcoporum, qui ducitur ab ipso Petro usque ad Anastasium, qui nunc eandem cathedram sedet, si quisquam traditor per illa tempora sub

^o Iren. lib. 3. c. 3. et lib. 4. cap. 43. Optatus lib. 2. contra Donat. August. ep. 265. et 43. Item contra epist. Funda. c. 4. et in psalmo contra partem Donat, Tertul. de praescript. haetic. ^p Epistol. 165. vide eundem lib. 2. contra litteras Petilianus Donati, cap. 51.

repsisset, nihil praejudicaret Ecclesiae et innocentibus Christianis: quibus Dominus providens, sit de praepositis malis: *Quae dicunt, facite; quae autem faciunt, facere nolite.* Haec Augustinus.

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

I.

Quid est Matrimonium?

Matrimonium^a est legitima viri feminaeque conjunctio, ad consuetudinem vitae individuum inter ipsos conjuges transigendam, divinitus instituta.

Legitima, inquam, ut mutui amorum^b consensus accedat, et gradus, quos vocant, ^c consanguinitatis et affinitatis, aliaque id genus matrimonium vel prohibentia, vel dirimentia, minime intercedant. Cujus quidem conjugalium conjunctionis si primarium auctorem quaeris, ^d Deus est Opt. Max., qui primos conjuges et humani generis parentes in ipso paradiso conjunxit, suaque benedictione confirmavit. Sin finem institutionis spectas, est humani generis ad ^e Dei gloriam propagatio, et conjugum inter se familiaris fidusque ^f convictus: ac praeterea ^g fornicationis in hac naturae corrupte imbecillitate devitatio.

^a Aug. in lib. de fid. et operib. c. 7. et l. I. de nupt. et concu. c. 10. et 21. in l. de bono conjug. c. 24. Ambr. in cap. 5. Eph. Petrus Dam. ser. 1. de Dedicat. Lucius 3. in 5. decret. tit. 7. c. 9. Constant. Conc. sess. 15. art. 8. Trident. sess. 24. can. 1.

^b Genes. 24. 57. 58. Tob. 7. 15-17. Ambr. de instit. Virg. c. 6.

^c Calixtus I. epist. 2. Later. can. 50. Trident. sess. 24. can. 3. et 4. et de reform. matrim. ca. 2. et sq.

^d Genes. 2. 21-24. Matth. 19. 3-8. 1. Corinth. 7. 2-6. 10-13. Ephes. 5. 22-33.

^e Genes. 2. 21-24. ^f Chrys. homil. 20. in epist. ad Ephes. in morali exhort.

^g 1. Cor. 7. 2-6. 10-13. Aug. lib. 9. de Gen. ad lit. c. 7. Chrys. in Psalm. 43.

II.

Qua ratione Matrimonium est Sacramentum ?

Quatenus ^a ea conjunctio que inter virum et uxorem arctissima intercedit, congruum et sacrum est signum divinitus institutum, quo Christi sponsi et Ecclesiae sponsae conjunctio sanctissima firmissimaque designatur.

^a Ambr. in c. 5. Eph. Aug. ut supra Conc. Flor. Trid. sess. 24. in doctrina de Sacramento Matrimonii.

Hoc ipsum signum Christianis conjugibus, quando matrimonium rite ^b auspiciuntur, ad gratiam Dei prodest accipiendam. Quae gratia conjugibus naturalem ^c perficit amorem, et indissolubilem unitatem confirmat, eosque sanctificat, ut non modo duo sint ^d maneantque in carne una secundum suam vocationem, verum etiam ut mutuam inter se fidem, pacem, dilectionem et consensionem maximam usque conservent. Atque ita in eis efficitur, quod Apostolus ^e docet, *Honorabile connubium in omnibus, et torus immaculatus.*

^b Tob. 3, 17-19. 6, 17. 18. 8, 9. Evarist. epist. 1. Trid. c. 1. refor. matrimonii.

^c Chrys. hom. 20. in epist. ad Ephes. Ambros. lib. 1. de Abraham. cap. 7. ^d Genesis. 2, 21-24.

^e Hebr. 13, 4.

Proinde Paulus ^f idem, ubi conjunctionis ejusmodi tractat mysterium, perspicue dixit: *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* Sic et Augustinus: Non tantum, ^g inquit, fecunditas, cujus fructus in prole est, nec tantum pudicitia, cujus vinculum est fides, verum etiam quoddam Sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus conjugatis. Unde dicit Apostolus: ^h *Viri diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam.*

^f Ephes. 5, 32. Ambr. ibidem Leo. epist. 92. ad Rustic. Narbo.

^g Lib. 1. de nup. et concupiscen. c. 10. et 21.

^h Ephes. 5, 25.

i Aug. lib. de bono conjugali. c. 28. Et rursus: ⁱ In nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quam foecunditas uteri.

III.

An dirimi unquam potest Matrimonium?

Matrimonium dirimi non posse, sed illius nexum indissolubilem esse, primi hominis verba illa demonstrant, ^a *Relinquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una.* Quam rem ^b Christus quoque confirmavit, cum Adae verba veluti divina repeteret, illud etiam adjungens: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Atque alibi docet, ^c *Omnis qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, moechatur: et qui dimissam a viro ducit, moechatur.* Hanc porro Dei legem, et inviolabilem ordinationem de perpetua conjugalis nexus firmitate Paulus illustrans, ^d *His, ait, qui matrimonio juncti sunt, praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere inuuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Ac postea ^e subjicit: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit.* Et si igitur nulla etiam speretur ^f proles, et quaelibet vitae incommoda, durissimique casus accedant, tamen contractum semel matrimonium valet, adeoque ratum et firmum est, si praesertim sit consummatum, ut usque indissolubile in omni vita perseveret. Unde non potest alter conjugum ab

^a Genes. 2, 24.

^b Matth. 19, 6. Marci 10, 9. Origen. tract. 7. in Matth.

^c Lucae 16, 18. Marci 10, 11-12. Rom. 7, 2. Can. Apo. 48. Ambros. in c. 16. Luc.

^d I. Corinth. 7, 10. II. Aug. de adult. conjug. l. 2. c. 5. et 9. Item. hom. 49. ex 50. Concil. Milevitan. cap. 17.

^e Ibidem vers. 39. et Rom. 7, 2.

^f Aug. de bono conjug. c. 7, 15. 18-24. Hier. in epitap. Fa-biolae ad Ocean. epist. 30.

altero in universum divertere, nisi forte priusquam inter conjuges carnale commercium intercesserit, religiosae vitae * institutum suscipiatur. Ubi vero causae quaedam offerunt sese, ob quas aliquando conjuges separentur, non idcirco vinculum solvitur, ^g sed tori et cohabitationis communitas, quae antea fuit, impeditur.

^g Decret. l. 3. Titul. 32. ca. 2. et 14. Trident. sess. 24. can. 6.

^g Conc. Flor. Trid. sess. 24. can. 7. et 8. Aug. lib. 1. de adulter. conjug. cap. 11.

Cujus rei causam in Christo ipso statuemus, qui summam, perpetua et inseparabili prorsus unione ^h Ecclesiam, sponsam illam unicam, semperque charissimam, sibi adjunxit atque copulavit. Neque solum haec ipsa, quae inter virum et uxorem est, conjunctio, vinculi conjugalis habet firmitatem, verum etiam omnem inde polygamiam, ⁱ ne uni videlicet viro plures nubant, aut una pluribus detur maritis, penitus excludit. Quare Christus, ut matrimonium et certius confirmaret, et ad puriorem primaevumque, illum statum revocaret, significanter dixit: ^k *Erunt duo in carne una.* Et rursus: *Jam non sunt duo, sed una caro.*

^h Ephes. 5, 22-33. Cant. 5, 1. 2. 9.

ⁱ Isidor. l. 2. de Offic. Eccles. ca. 19. Trid. sess. 24. canon. 2.

^k Genes. 2, 21-24. Matth. 19, 6. Marc. 10, 9.

IV.

Estne permixtum omnibus Matrimonium?

Minime: tradiderunt enim sancti Apostoli, ut ^a Epiphanius inquit, peccatum esse, post decretam votoque firmatam virginitatem, ad nuptias converti. Idque tale ac tantum esse peccatum asserit Hieronymus, ^b ut dicat, Virgines, quae post consecratio-

^a Epiphanius, haeres. 61, contra Apostolicos.

^b Hiero. I. contra Jovinianum, Basil. de virginitate, et epist. ad virg. lapsam.

c In Psalm. 83. Vide eundem in Psalm. 75. et de bono viduit. ca. 8. 9. 11. Oecum. in 1. Cor. 7. Cypr. lib. 1. epist. 11. Chrys. de virg. cap. 39.

d 1. Cor. 7. 8.

e Lib. ad virginem lapsam cap. 5. Hier. lib. 1. in Jovin. Ang. lib. 1. de adult. conjug. c. 15. et c. 8. de bono viduit. Oec. in 1. Cor. 7. Isido. 1. 2. de off. eccl. cap. 17. Leo epist. 92. ad Rust. cap. 14.

f Sozom. lib. 6. hist. ca. 3. et Niceph. 1. Io. c. 39.

g L. Si quis C. de Episc. et Cler.

h Basil. quaest. 14. diff. expl. Item serm. 1. de instit. Monachorum, et Constitutionum monasticarum ca.

22. et epi. ad monachum laps. Chrys. ep. 6. ad Theod. lapsam. Leo epist. 92. ad Rust. c. 13. 14. et 15. Aug. in Psal. 75. et serm. 1. de communi vita cleric.

i Chalc. synod. c. 16.

j Epiph. haeresi. 59. et in comp. doct.

k Hier. 1. contra Jov. et advers. Vigilantium. Aug. 2. de adult. conjug. ca. 20.

Greg. 1. 3. ep. 34.

Leo ep. 92. ad Rust. cap. 3. et epist. 84.

l 4. Bern. serm. 65.

m in Cant. Trid. sess. 24. can. 9.

n 1. Tim. 5. 11. 12.

nem nupserint, non tam adulteras, quam incestas esse. Et Augustinus c ait: Virgo, quae si nuberet, non peccaret: sanctimonialis si nupserit, Christi adultera reputabitur. Respexit enim retro de loco quo accesserat.

Proinde quod Apostolus habet, d *Melius est nubere quam uri*, prout e Ambrosius diserte pronuntiat, ad non pollicitam, ad nondum velatam pertinet. Caeterum quae se spondit Deo, et sanctum velamen accepit, jam nupsit, jam immortalis juncta est viro: et si jam voluerit nubere communi lege conjugii, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Sic Ambrosius. Unde semper laudatum fuit Joviniani f Imperatoris Rescriptum, et a Justiniano Imperatore in codicem relatum, s quod sic habet: Si quis non dicam rapere, sed attentare tantum jungendi causa matrimonii sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali poena feriatur.

Jam h de Monachis, et i sacris ordinibus initiatis eadem ratio, idem iudicium est prorsus: damnationem enim habent, si laxatis libidini habitibus, primam fidem Deo et Ecclesiae datum fefellerint, seu, ut Apostolus k loquitur, irritam fecerint. Qui ultro se abdicarunt conjugio, idum servandum perpetuo caelibatum aut voto expresse nuncupato firmarunt, aut sacrorum Ordinum susceptione saltem

tacite ^l comprobarunt, atque testati sunt.

16. Decret. l. 3. tit. 15.
m Eccl. 5, 3.
n Ibidem, et Deut.

Audiant igitur Verbum Dei: ^m *Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere.*
ⁿ Et, ^o *Quodcunque voveris, redde.*
Tum alibi: *Vovete et reddite Domino Deo vestro.* Quin et Christus ipse docet: ^p *Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei,*

23, 21-23.
o Psalm. 75, 12.
p Luc. 9, 57-62. Bern.
epist. 2. ad Fulcon.
Anselmus epist. 4.

V.

*Cogit igitur ad Coelibatum quosdam
Ecclesia?*

Non cogit sane pia providaque mater, quae legem Coelibatus nemini imponit; ab iis vero, qui legem eam, uti dictum est, ultro receperunt, exigit, ^a ne solvant religionem, neve conventionem, quam cum Christo et ejus Ecclesia sancte iniverunt, violent atque rescindant.

^a Beda lib. 3. de tabern. et vasis ejus c. 9. et in Luc. cap. 1. Hiero. in cap. 1. ad Titum. et in apol. pro sib. contra Jov. Orig. hom. 23. in Num. Amb. Epist. 81. et lib. 1. off. cap. 50. Euse. 1. demon. evangel. c. 9. Vide Can. dist. 28. et 82.

Merito igitur urgentur illi stare promissis, et servare, quod semel firmiter amplexi sunt, consilium Evangelicum, de quo Paulus: ^b *Et qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit* (quamdiu scilicet voto coelibatus ^c adstricta non est) *et qui non jungit, melius facit.*

^b 1. Cor. 7, 38.

^d Ac rursus: *Bonum est homini, mulierem non tangere.* Quocirca laudantur ^a ^c Christo, et in Ecclesia semper ap-

^c Theophil. ibidem. Hier. lib. 1. contra Jovinianum. Greg. in cap. 15. lib. 1. Regum. Epiph. haeres. 61.

^d Ibidem 7, 1.
^e Matth. 19, 10-12.

f Esa. 56, 3-5. et ibidem Hieron. Basil. lib. de virg. Aug. de sancta virg. c. 24. et 25.
g Lib. I. ad uxorem. *h* I. Cor. 7, 32-40.

prime laudati fuerunt ^f Eunuchi Evangelici, sive, uti Tertullianus ^g vocat, spadones voluntarii, qui seipsos propter Dei regnum castraverunt, ut sint sancti ^h corpore et spiritu, Deo in carne sine carne militantes.

Ubi duplex error nobis est valde cavendus: alter eorum, qui cum Joviniano Matrimonium sic extollunt, ut aut ⁱ aequent, aut ^k anteponant hunc statum coelibatui seu virginitati, cum Paulus ^l quidem et Patres omnes aperte reclamant: alter eorum, qui fingunt continentiam et coelibatum ab hominibus Christianis vix posse praestari, ideoque nulli eum facile suscipiendum, aut sancte promittendum esse contendunt. Nec intelligunt isti Evangelicae gratiae ubertatem, quae talis ac tanta per Christum tot seculis data est, et quotidie datur credentibus, ^m petentibus, quaerentibus, pulsantibus, ut hi jugum Domini suave, et continentiae viam non minus sibi commodam, quam salutarem experiantur. Inter quos erat et Paulus, palam affirmans: ⁿ *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum.* Quamobrem Augustinus, ^o ubi locum illum:

i Hier. in Jovinian. Aug. haeresi. 82.

k Trident. sess. 24. cap. 10.

l I. Corint. 7, 38.

m Aug. lib. 6. et 8. Confess. cap. II. Orig. Hier. Chrys. in Matth. cap. 19.

n I. Cor. 10, 13.

o Aug. in Psalm. 75.

Vovete et reddite Domino Deo vestro, explicat, ita scriptum reliquit: Non sitis pigri ad vovendum, non enim viribus vestris implebitis. Deficietis, si de vobis praesumitis. Si autem de illo, cui vovetis, vovete; securi reddetis. Et idem alibi: ^p Felix necessitas, ^p Epist. 45. quae ad meliora compellit.

VI.

Quae est summaria doctrina superiorum?

Quae pro instituta dicta sunt hactenus brevitate, eo sunt demum referenda, ut habeant simplices assertionem Catholicam de septem Ecclesiae Sacramentis. Quae duplicis quidem esse generis inveniuntur. ^a Alia enim, ^a Conc. Florent, ut priora quinque, singularem uniuscujusque fidelis salutem promovent: alia vero, duo videlicet posteriora, multiplicando Dei populo, et Ecclesiae propagandae deserviunt. Utrumque autem illud ex divina, nobisque necessaria institutione efficiunt.

Enimvero Baptismus ^b ad spiritua- ^b Joan. 3, 3. Tit. 3, 5. lem vitam, quae in Christo est, regenerat. Confirmatio ^c vires porro ac ^c Actor. 8, 17. robur addit regenerato. Eucharistia ^d cibus, potus ac viaticum est peregrinanti. ^d Joan. 6, 51. 55. Pœnitentia ^e praesens adver- ^e Joan. 20, 23. Ezech. 18, 30. 31.

sus omnes animi morbos pharmacum, lapsum hominem erigit, curatque vulneratum. Succedit extrema^f unctio, quae in postrema cum morte lucta munit atque consolatur emigrantem.

f Jacob. 5, 14, 15.

g Tit. 1, 5. 1. Cor. 4, 1.

^g Ordo deinde ministros praebet Ecclesiae, qui sacris praesint, ac superiora omnia rite procurent, dispensent, conservent et applicent. Denique Matrimonium^h Christianam gentem propagat, et humanae providet incontinentiae.

h Ephes. 5, 32.

1. Corinth. 7, 2.

Ubi etiam istud discrimen retinendum est, quod Baptismus, Confirmatio et Ordo semel collata, nunquam

i Concil. Florent. Trident. sess. 7. can. 9. de sacrament. in gener. Aug. 2. contra epist. Parm. c. 13.

ⁱ iterentur. Baptismus item necessario suscipitur^k ab omnibus. Eucharistia^l a ratione utentibus: et a relapsis^m Poenitentia. At est arbitrarium uti reliquis, modo nullum contempnas, aut cum ita fert tempus, contra jus et aequum negligas.

k Joam. 3, 5.

l Trident. sess. 21. cap. 4.

m Apocal. 2, 5.

Haec sunt igitur antidota, divinaque remedia, quae misericordia plenus illeⁿ Samaritanus instituit, et Ecclesiae praepositis dispensanda concredidit, nimirum ad probe curandos aegros, id est, peccatores omnes in Ecclesia, quoad illi, si velint, veram perfectamque sanitatem adipiscantur.

n Lucae 10, 33. 34.

1. Cor. 4, 1. Jean. 20, 23.

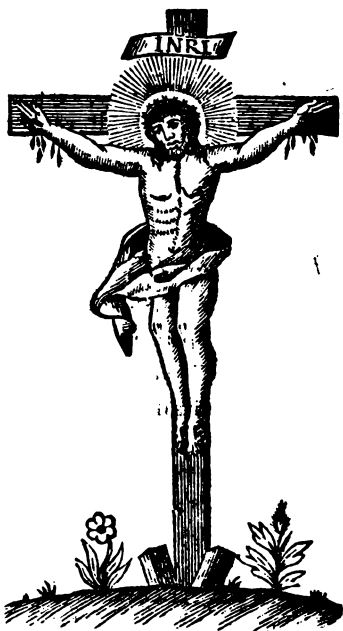
Quae quidem remedia rite cognoscere, salubriter accipere, atque fideliter etiam aliis applicare, non artis profecto humanae, sed Christianae est sapientiae. De qua cum satis dictum sit hactenus, quemadmodum praesentis instituti ratio tulit, reliquum est, ut Christo duce ad alteram hujus operis partem, quae Christianam Justitiam continet, porro transeamus.

Ecclesiastici IV. 12. 13.

Sapientia filiis suis vitam inspirat, et suscipit inquirentes se; et praeibit in via Justitiae: et qui illam diligit, diligit vitam.

Justus pro injustis mortuus, ut
peccatis mortui, justitiae viva-
mus. *1. Petri 3, 18.*

CHRISTUS CRUCIFIXUS.

Ad Titum II, 14.

Qui dedit semetipsum pro nobis,
ut nos redimeret ab omni iniquitate,
et mundaret sibi populum accepta-
bilem, sectatorem bonorum operum.

CAPUT QUINTUM. DE JUSTITIA CHRISTIANA.

I.

*Quaenam pertinent ad Justitiam
Christianam?*

Summatim duo, quae his verbis continentur: ^a *Declina a malo, et fac bonum*: sicut et Esaias docet: ^b *Quiescite agere perverse, et discite benefacere*. Hoc est, quod Paulus ^c monet, veterem cum actibus suis exuendum, et novum hominem in justitia et sanctitate veritatis induendum esse. Prius est in cognoscendis fugiendisque peccatis positum, quoniam ea ipsa maxima sunt mala mortalibus: posterius vero in bonis expetendis atque consecrandis versatur.

Ut autem justitiae hoc officium utrumque ^d praestemus, Dei gratia per Jesum Christum nobis parta et promissa, semperque necessaria est. ^e Ea vero praeunte atque cooperante, efficitur id in nobis, quod Joannes affirmat: ^f *Qui facit justitiam, justus est, sicut et ille (Deus) justus est*. Ad- dicit porro: *Qui facit peccatum, ex Diabolo est*.

Aug. ser. 59. de temp.
Chrysostr. in Psalm.
4. et ho. 16. in epist.
ad Ephes. Prosper.
sentent. 92. ex Aug.
^a Psalm. 36, 27. 33.
15.

I. Pet. 3, 10. II.
Tobiae 4, 22.

^b Esaias 1, 16. 17.
Eccli. 3, 32.

Rom. 12, 9.

^c Coloss. 3, 8-10.
Ephes. 4, 22-32.

^d Bern. ser. I. de
Pentecost.

^e Aug. de gratia et li.
arbit. c. 19. 15. et 16.
Item in Enchir.
cap. 32.

Hier. in Jovin. Con-
cil. Trident. sess. 6.
can. 2.

^f I. Joan. 3, 7. 8.

II.

Quid est Peccatum?

a Lib. de duab. animab. c. 11. et lib. 1. Retract. cap. 15. et 13. lib. de Gen. ad lit. imperfect. cap. 1. **Augustino** ^a teste, Peccatum voluntas est retinendi vel consequendi, quod Justitia vetat, et unde liberum est abstinere. Et alibi docet: ^b Peccatum esse diotum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei. Ambrosius vero: ^c Quid est Peccatum, inquit, nisi legis divinae praevaricatio, et caelestium inobedientia praeceptorum?

b Lib. 22. contra Faust. c. 27. Lib. 1. contra 2. epist. Pelag. cap. 13.
c Lib. de Paradiso. cap. 8. Aug. l. 2. de con. evang. cap. 4. Beda in cap. 3. epist. I. Joannis.

III.

Quotuplex vero Peccatum est?

a Aug. in Enchirid. cap. 64. **Triplex**, ^a Originale, Mortale ac Veniale.

b Trid. conc. sess. 5. **Primum Originale** vocamus, ^b quod a primo humani generis parente Adam transfusum, nobisque in ipsa ^c conceptione contractum, per baptismum in Christo tollitur. De quo Paulus in hunc modum: ^d *Per unum hominem*, inquit, *peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Et rursus ad baptizatos loquens, ut vim Christiani baptismi ad hoc quoque peccatum expiandum porrigi ostenderet, aperte testatur: ^e *Abluti estis, sanctificati estis, justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in spiritu Dei nostri.*

c Psalm. 50:7.

d Roman. 5, 12.

e I. Cor. 6, 11.

Mortale vero est peccatum (ut vocant) actuale, quod vitam spiritualem eripit, ac mortem adfert animae pec-

cantis: quae mors et a Deo, Deique ^f i. Cor. 6, 9. 10.
 regno separat, et supplicio aeterno Galat. 5, 19-21.
 dignum facit. Unde scriptum est: ^g Apoc. 21, 8.
Stipendia peccati mors. ^h *Injustitia Rom. 6, 23.*
mortis est acquisitio: Impii autem ma-
nibus et verbis accersierunt illam. ^h Sap. 1, 16.

Demum, Veniale peccatum est actu-
 ale quidem, sed quod Dei inimicum
 hominem non efficit, cujusque a Deo
 venia fidelibus facile impetratur. De
 hoc Joannes dixit: ⁱ *Si dixerimus, quo-*
niam peccatum non habemus, ipsi nos ⁱ 1. Joan. 1, 8.
seducimus, et veritas in nobis non est. ^{Aug. lib. 3. contra}
 Nam et Jacobus aperte fatetur: ^k *In* ^{Aug. lib. 3. contra}
multis offendimus omnes. ^l *Et si Sapi-* ^{Aug. lib. 3. contra}
enti credimus: ¹ Septies cadit justus in ^{Aug. lib. 3. contra}
die, et resurgit. ^l *Proverb. 24, 16. Ec-*
cli. 7, 21.

Jam vero peccatum unum altero
 esse ^m gravius constat, et quidem ^m Joan. 19, 11.
 graviori poenam ⁿ majorem deberi, ⁿ Aug. 1. 21. de Civit.
 non solum humanae, sed etiam divi- ^{Del, cap. 16. et ser.}
 nae est justitiae consentaneum. Pro- ^{18, de verb. Apost.}
 inde Christus inter culpam poenam-
 que, scienter ac ignoranter peccantis
 ita discrevit: ^o *Ille servus, inquit, qui* ^o Lucae 12, 47-48.
cognovit voluntatem domini sui, et non
se praeparavit, et non fecit secundum
voluntatem ejus, plagis vapulabit mul-
tis: qui autem non cognovit, et fecit
digna plagis, vapulabit paucis. Alibi
 vero idem de peccato irae ejusque gra-
 dibus loquens, hanc tulit sententiam:
^p *Omnis, qui irascitur fratri suo, reus* ^p Matth. 5, 22.
erit judicio: qui autem dixerit fratri
*suo *Racha*, reus erit concilio: qui au-*

tem dixerit fatue, reus erit gehennae ignis. Ubi per gradus culpae crevit ordo sententiae, ut ^q Gregorii verbis utamur, dum ira sine voce, *Judicio: ira in voce, Concilio, ubi causae sententia definitur: ira vero in voce atque sermone, gehennae ignibus mancipatur.*

IV.

Quare peccatum est fugiendum?

q Ecclesiast. 15, 21.

a Psalm. 5, 7.

Eccli. 12, 7.

Sap. 14, 9.

Prov. 15, 8.

Exod. 23, 7.

b Sap. 11, 25.

c Esa. 14, 11-15.

2. Pet. 2, 4-11.

d Levit. 26, 14-33.

Deut. 28, 15-23.

e 1. Pet. 2, 21-24.

f Bern. ser. 3. de Nativ. Domini.

g Esa. 53, 5.

h 1. Joan. 2, 2.

i Apoc. 1, 5.

k Rom. 6, 2-4.

Primum, quia *Deus nemini mandavit impie agere, et nemini dedit spatium peccandi*, sed, ^a *odit omnes, qui operantur iniquitatem*, ut aperte scriptura testatur. Neo est quicquam Deo magis invisum ac exosum, qui ^b diligit alioquin omnia, quae sunt, et praeter peccatum nihil odio atque supplicio persequitur, illudque nec ^c in caelo, nec in ^d terra sinit impunitum abire.

Deinde peccatum, ne parum execrandum videatur, Christo Domino, qui alioquin ^e peccatum non fecit, ^f causam praebuit subeundae crucis, et acerbissimae mortis perferendae. Etenim, ^g *Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra; posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum: ^h Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.*

Ac propterea quidem lavit ⁱ nos a peccatis nostris in sanguine suo, ut quotquot cum ipso per baptismum ^k in

mortem consepeliuntur, hi peccatis ^l *1. Petri 2, 24.*
mortui, justitiae vivant, ac in ^m *m Rom, 6, 4.*
vitate vitae per ipsius gratiam ambu-
lent continenter. Caeterum qui post
acceptam in Baptismo Christi gra-
tiam, iterum voluntarie peccant, in
Christum peccant, Christum perse-
quuntur, Christum, denuo crucifi-
gunt, quos Christo iusto iudici poenas
non minores quam sceleratos Ethnicos,
dare oportebit. Sic enim Paulus docet:
ⁿ *Voluntarie peccantibus nobis post ac-* *n Heb, 10, 26. 27.*
ceptam notitiam veritatis, jam non re-
linquitur pro peccatis hostia, terribilis
autem quaedam expectatio iudicii. De
quibus et Apostolus Petrus dixit: ^o *Me-* *o 2. Pet, 2, 21.*
lius erat illis, non cognoscere viam justi-
tiae, quam post agnitionem retrorsum
converti ab eo, quod illis traditum est,
sancto mandato. Quare qui stat, vi-
deat, ^p ne cadat: nam cadendo po-
steriora prioribus deteriora fiunt. Prae- *p I. Cor, 10, 12.*
terea: ^q *Qui faciunt peccatum et iniqui-* *Lucae II, 26.*
tatem, hostes sunt animae suae, si Ra- *Matth. 12, 45.*
phaëli credimus. Nam homo ^r per ma- *q Tobiae 12, 10.*
litiã occidit animam suam. Anima, ^s *r Sap. 16, 14.*
quae peccaverit, ipsa morietur. Nihil *s Ezech. 18, 4.*
autem ea morte infelicius, qua homo *Jac. I, 15.*
a sanctorum omnium consortio, ab *Psalm. 33, 22.*
Angelorum et caelorum gaudio, atque *Rom, 6, 23.*
^t ab ipso denique summo et aeterno *t Matth. 7, 23, 25, 41.*
hono, in cuius cognitione ac fruitione *Lucae 13, 27.*
sanæ omnis salus et perfecta hominis *Psalm. 6, 9.*
beatitudo consistit, in aeternum sepa- *Chrysost. hom. 24.*
ratur, *in Matth. et 48. ad*
pop. Antioch.
Item epist. 5. ad
Theodor. laps.

- Adhaec, ea peccati natura est atque malignitas, ut non solum a Deo Deique gratia et gloria homines etiam ^u justos abducat, sed praeterea summis aeternisque malis cum corporis, tum animae subicit: nec ^x solum in hac, sed etiam in futura vita infelicissimos reddit, ut in potestatem daemonum redacti, suppliciis gravissimis et malis omnibus perpetuo addicantur. Hinc notanda sunt in scripturis sacris, quae passim de reprehensis ac punitis peccatoribus exempla proferuntur, ut de ^y Cain, ^z Pharaone, ⁿ Nabuchodonosore, ^b Sodomitis, ^c Aegyptiis, ^d Israëlitis et caeteris, quorum scelera justus Deus miris ac horrendis modis est persecutus. Observandae quoque sententiae, quae peccatorum pestes fugiendas et execrandas docent. Ut, ^e *Qui facit peccatum, servus est peccati. Odio sunt Deo impius et impietas ejus.* ^z *Miseros facit populos peccatum. Quasi a ^h facie colubri fuge peccata.* ⁱ *Non Deus volens iniquitatem tu es, neque habitabit juxta te malignus, neque permanebunt injusti ante oculos tuos. Qui ^k in uno peccaverit, multa bona perdet.* ^l *Omnibus diebus vitae tuae in mente habeto Deum, et cave, ne aliquando peccato consentias, et praetermittas praecepta Dei nostri.* Haec eo spectant, ut aequissimum peccatorum vindicem Deum homo cognoscat, cognoscendo timeat, timendo caveat saluti suae, et
- ^u Ezech. 18, 24-26. 33, 12-13.
- ^x Judith. 5, 18-23. Exod. 22, 33. Num. 14, 22-29. Eccli. 21, 4. Psalm. 10, 7. Lucae 16, 22-24.
- ^y Gen. 4, 11. ^z Exod. 14, 27. ^a Dan. 4, 29. ^b Gen. 19, 24. Ezech. 16, 49. 50. ^c Exod. 7. 8. 9. 10. 12. 14. ^d Deut. 32, 22-26. Num. 16, 3. 20. 25-49. ^e Joan. 8, 34. ^f Sap. 14, 9. ^g Prov. 14, 34.
- ^h Eccli. 21, 2. ⁱ Psalm. 5, 5-6.
- ^k Eccli. 9, 18. ^l Tobiae 4, 6. Vide Chrys. ho. 8. ad pop. Antioch. 17. in Genes. 51. et 37. in Joan. 28. in epist. ad Rom. 41. in Acta et hom. de Jona Proph. Basil. hom. in Psalm. 33. Aug. propos. 42. ex epist. ad Roman.

cavendo poenas evadat horribiles peccatorum. ^m *Multa enim flagella peccatoris.* ^m Psalm. 31, 10,

V.

Quae via ad peccati foveam ducit?

Tribus praecipue gradibus ^a ad peccatum pervenitur: Suggestione, delectatione, consensu.

Suggestione quidem hostis, dum nobis prava ingeritur cogitatio, sive tentatio a mundo, carne vel Satana: delectatione autem nostra, dum animo jam nimium atlubescit, quod prava suggestit tentatio: demum, et proprio consensu, dum in peccatum ipsum voluntas allecta consentit deliberate: Ex quo sane consensu peccatum jam ^b consummatur, ut hominem non modo immundum iniquumque faciat, et spiritualiter occidat; verumetiam coram Deo gehennae obnoxium reddat, etiam si non semper opere perpetretur. Unde non temere dictum est ^c illud: In suggestione semen, in delectatione nutrimentum, in consensu perfectionem inesse peccati.

Quod si exactius consideremus, qui soleant gradus esse peccati, imprimis oritur ex ^d suggestione cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione consensus, ex consensu operatio, ex operatione consuetudo, ex consuetudine desperatio, ex desperatione peccati defensio, ex peccati defensione gloriatio, ex glo-

^a Aug. lib. I. de serm. Dom. in monte cap. 12. et lib. 12. de Trinit. cap. 12. Greg. hom. 16. in evang. et lib. 4. moral. cap. 27.

^b Jacob. 1, 14. et ibidem Beda. Tobiae 4, 6. Rom. 6, 12. Matth. 5, 22.

^c Greg. ad interr. 11. Augustin. Cantuar.

^d Vide Greg. Magn. lib. 4. moral. ca. 27. et Isidor. lib. 2. de summo bono, cap. 23.

e Prov. 5, 22.
 Psalm. 118, 61.
 2. Reg. 22, 5.
 Vide Aug. lib. 8.
 confess. cap. 5.

riatione damnatio. Haec est demum longa illa et horrenda peccatorum catena: hi^e funes atque compedes, quibus adstrictum hominem Satanas nunc in omne genus malorum, ac tandem in tartaream abyssum praecipitat infelicissime. Atque idcirco plurimum refert, peccatorum gradus ejusmodi atque propagines, ne fallamur, atque periclitemur, studiose discernere et observare.

VI.

Quomodo peccata facile devitantur?

a Psalm. 136, 9.
 Jac. 4, 7. 8.
 1. Petr. 5, 8. 9.
 b Rom. 12, 1-6. 9-21.
 Ephes. 4, 1-3. 22-32.
 Phil. 4, 5-9.

Primum quidem, si quae peccatis mala et pericula succedant, provideamus: deinde si illorum initiis pravisque suggestionibus, quibus ad peccandum facile sollicitamur, statim^a occurramus atque repugnemus fortiter: potestrem^b, si virtutes peccatis contrarias exercitare nitamur, Christo in his omnibus auxiliante.

c Eccl. 18, 30. 31.

Monet igitur Ecclesiasticus: *c Post concupiscentias tuas non eas, et a voluntate tua avertere. Si praestes animae tuae concupiscentias ejus, faciet te in gaudium inimicis tuis.* Unde divinum etiam oraculum pronuntiat: *d Nonne si bene egeris, recipies? si autem male, statim in foribus peccatum aderit: sed sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius.*

d Gen. 4, 7.

e Ephes. 6, 10-18.
 Heb. 12, 3. 4.

Atque hic locum habet armatura^e spiritualis, qua vult Paulus Christi milites adversus peccatum et insidias

omnes Diaboli esse munitos, ut peccato repugnare, in die malo resistere, et omnia tela nequissimi extinguere possint.

DE SEPTEM PECCATIS CAPITALIBUS.

I.

Quae sunt peccata praecipue animadvertenda?

Ea nimirum, quae dicuntur Capitalia, quod sint veluti fontes vel capita reliquorum, et e quibus velut ex corrupta radice, pestiferi plane fructus nascuntur, et longa quasi stirpe omnis generis vitia, turpitudines, scandala, damna, corruptelae ac pestes humani generis descendunt, et vi magna profluunt.

II.

Quot sunt peccata ejusmodi Capitalia?

Septem, quae sic numerantur: Superbia, Avaritia, Luxuria, Invidia, Gula, Ira, Acedia. Sed ut haec maximo semper odio persecuenda fugiendaque; sic Virtutes septem, quae peccatis illis opponuntur, summo quidem studio et amore, si vitam animae quaerimus, sunt consecrandae. Superbiae contraria est ^a Humilitas, Avaritiae ^b Liberalitas, Luxuriae ^c Castitas: cum Invidia pugnat ^d Charitas, Gulae opponitur ^e Abstinencia, Irae ^f Patientia: demum Acediae ^g Devotio seu pia sedulitas, sedulaque pietas adversatur.

De his Gregor. lib. 31. Moral. c. 31. et Cassian. collat. 5. Item lib. 5. et sequent.

^a Coloss. 3, 12.

^b 2. Cor. 9, 5-7.

^c Act. 24, 25.

^d 1. Cor. 13, 4.

^e Eccli. 31, 19-22.

^f 31-40.

^g Hebr. 10, 36.

^g 1. Cor. 15, 58.

a Vide Chrys, hom. 43. ad popul. Antioch.

Bernard. de gradibus humilit.

Greg. 34. moral. cap. 17. et seq. et lib. 23. cap. 7.

Prosp. ad Demetri- ad Isidor. de summo bono, l. 2. c. 31.

b Greg. lib. 31. moral. c. 31.

Prosp. lib. 3. de vita contemp. cap. 2.

c Deut. 17, 12, 13.

Sap. 5, 8.

Matth. 23, 11-28.

Prov. 13, 10.

Gen. 49, 7.

Prov. 6, 16-19.

1. Tim. 5, 13.

d Tobiae 4, 14.

e Eccli. 10, 14.

f Jac. 4, 6.

1. Petri 5, 5.

g Eccles. 10, 7, 18. 9.

III.

Quid est Superbia, et quas gignit filias?

Superbia ^a est inordinatus appetitus excellentiae, sive intus lateat in animo, sive extrinsecus etiam sese prodat.

Haec vitiorum quidem omnium mater, princeps ^b ac regina est, quae praecipue infelicem hanc sobolem gignit: ^c Inobedientiam, jactantiam, hypocrisim, contentionem, pertinaciam, discordiam, curiositatem,

Ut autem delictum hoc maximum caveatur, Tobias in hunc modum admonet: ^d *Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim ^e initium sumpsit omnis perditio.* Hinc Apostolica illa doctrina: ^f *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Imo si Ecclesiastico credimus: ^g *Odibilis est coram Deo et hominibus superbia. Radices gentium superbarum arefecit Deus, et plantavit humiles ex ipsis Gentibus.* *Quid ergo superbis terra et cinis?*

IV.

Quid est Avaritia, et quarum filiarum mater?

Avaritia ^a est habendi appetitus inordinatus. Avarus enim recte judicatur, non solum qui rapit, sed etiam qui concupiscit aliena, vel cupide servat sua.

Filiae ^b sunt hujus pessimae matris: Proditio, fraus, fallacia, perjurium, inquietudo, violentia, inamisericordia, seu inhumanitas, et cordis durities.

a Consule Basil. in ditiescentes et avaros, hom. 6. et 7.

Prosp. lib. 2. de vita contemp. c. 15. et lib. 16.

Isidor. de summo bono lib. 2. c. 41.

Aug. lib. 3. de libero arbit. c. 17. et ser. 196. de temp.

Amb. in lib. de Nat. buch. Israëlit.

b Greg. lib. 31. moral. cap. 31. 2. Tim. 3, 2-5. 1. Cor. 6, 8-10.

Eccli. 11, 31. 33. 34. Zach. 8, 17.

Matth. 6, 24-34. Prov. 22, 22. 21, 13. 6.

Damnat hoc vitium Apostolus, ^c ut Idolorum servitutem dixerit: ac praeterea ita scribit: ^d *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et laqueum Diaboli, et desideria multa et inutilia et nociva, quae mergunt homines in interitum et perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.* Et alibi scriptum habemus, ^e *Avaro nihil est scelestius.* Item: *Nihil est iniquius, quam amare pecuniam. Hic enim et animam suam venalem habet.* Et Christus ipse testatur: ^f *Non potestis Deo servire et mammonae.* Et iterum: *Nolite solliciti esse in crastinum.* Quod Paulus etiam explicatius reddens, ita monet: ^g *Sint mores sine avaritia, contenti praesentibus.* Ipse enim dixit: *Non te deseram neque derelinquam: ita ut confidenter dicamus, Dominus mihi adjutor.* ^h *Habentes alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus.*

V.

Quid est Luxuria, qualemque sobolem gignit? - Luxuria ^a est appetitus inordinatus impurae ac libidinosae voluptatis. Gignit ^b autem ex se mentis caecitatem, inconsiderationem, inconstantiam, praecipitationem, amorem sui, odium Dei, desiderium hujus vitae nimium, mortis futurique judicii horrorem, ac felicitatis aeternae desperationem.

Adversus hoc peccatum, quod ^c sapientes amentes, et homines pene pecudes facit, ita Paulus: ^d *Fugite for-*

^c Coloss. 3, 5. 6.
Ephes. 5, 5. 6.]

^d 1. Tim. 6, 9. 10.
Esa. 5, 8. 9.
Marci 10, 24. 25.
Abac. 2, 6. 9.
Jac. 5, 1-3.
Eccli. 31, 5-11.
Baruch. 3, 10-19.
Psal. 48, 17-21. 12.

^e Eccli. 10, 9.
Ibidem 10.

^f Matth. 6, 24.
Ibidem 34.

^g Hebr. 13, 5. 6.
Lucae 12, 15-21.

^h 1. Tim. 6, 8.

^a Videatur Prosper de vita contempti, li. 3. cap. 6. Isidor. de summo bono lib. 2. cap. 39.

^b Greg. ut supra, Oseae 4, 11-2. Reg. 11, 14. Dan. 13, 56. Proverb. 13, 3. Sap. 4, 12. Psalm. 51, 6. 2. Tim. 3, 1-4. Psalm. 20, 9-12. Jac. 4, 4. Eph. 4, 19.

^c 3. Reg. 11, 1-7. Eccli. 19, 2. Hieron. in cap. 4. Oseae. Ambr. lib. 1. de Cain et Abel. c. 5. et lib. de Noë et arca, c. 9.

^d 1. Cor. 6, 18, et ibi-

dem Chrysost. Aug. de decem chordis c. 10. et ser. 16. de verb. Domini.

e Ephes. 5, 3. 4. et ibidem Hieron. Vide sextum praeceptum Decalogi.

f Ambr. in cap. 4. Luc. Greg. 16. Moral. cap. 31.

g I. Cor. 3, 16. 2. Cor. 6, 16.

h I. Cor. 6, 19.

i Ibidem 15.

k Ibidem 20.

l Hebr. 13, 4.

1. Cor. 6, 9.

Ephes. 5, 5.

Galat. 5, 19-21.

Apoc. 21, 8.

a De hoc peccato scribit Cypr. serm. de zelo, et livore. Basil. ho. II. de Invidia, et 21. in aliquot scripturae locos. Chrys. ad pop. ho. 44. et sq. Prosp. lib. 3. de vit. cont. c. 5. et 9. Isid. de summo bono, lib. 3. c. 25.

b Aug. lib. II. de Genesi ad lit. c. 14.

nicationem. *Omne enim peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.* Quamobrem et alibi in hunc

modum scribit: *Fornicatio, et omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitude, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quae ad rem non pertinent, sed magis gratiarum actio.* Ac mirum est

saue, ingenti ^f pudore non affici Christianos, qui coram Deo et angelis eius foeda se libidine polluunt; cum corpora membraque sua Spiritui sancto, et Christo Domino veluti ^g templapura in baptismo consecrarint. Hinc

iterum Paulus: *h An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, et non estis vestri?* Tum rursus:

i Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis?

Ac demum ita concludit: *k Empti estis pretio magno: glorificate et portate Deum in corpore vestro: l Fornicatores enim et adulteros judicabit Deus.*

VI.

Quid est Invidia, et quas procreat filias?

Invidia ^a est tristitia de bono alterius, et odium alienae felicitatis: respectu superiorum, quia eis non aequatur: et respectu inferiorum, ne sibi aequentur: et respectu parium, quia sibi aequantur, ut ^b Augustinus inquit:

Prosp. sent. 291.

Filias ^c vero procreat, odium, susurationem, detractionem, in adversis aliorum rebus exultationem, in prosperis afflictionem.

Certe Cain ^d Abel germano fratri, et Saul ^e Davidi, destinato regi generoque suo legitur invidisse. Hoc ^f execrandum crimen, praeterquam quod ab omni est charitate et humanitate remotum, homines etiam daemonibus persimiles reddit. ^g *Invidia enim diaboli mors introivit in orbem terrarum: imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.* Recte igitur Apostolus monet: ^b *Non efficiamur inanis gloriae cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.*

VII.

Quid est Gula, et quænam illius filiae?

Gula est cibi ac potus appetitus. ^a inordinatus. ^b Filias habet ^c ineptam laetitiam, multiloquium, scurrilitatem, ^d spurcitiem, sensuum et intellectus hebetudinem.

Quid vero foedius, quam hominem a belluis naturali quadam frugalitate contentis superari, dum ventris, crapulae et violentiae quasi mancipium agit, dum bona dissipat, valetudinem laedit, morbos accersit, ac vitam demum ipsam abrupit eripitque sibi? Nam vere dictum est illud: ^e *Propter*

^c Greg. lib. 31. Mor. cap. 31. 1. Joan. 3, 11-13. Rom. 1, 24-32. Prov. 17, 5. 24, 17. 18, 21-28, 22. Eccl. 4, 4.

^d Gene. 4, 3-6. sq. Judae 11.

^e 1. Reg. 18, 7-9. 10-29.

^f Nyss. in vita Moysi. Hiero. in c. 5. ad Galatas. Greg. 3. p. curae past. ad mon. 12. Aug. ser. 83. de temp. Bern. ser. 24. et 49. in Cantic. et in ser. de tripl. cust.

^g Sapient. 2, 24-25. Chrys. hom. 41. in Matth. Greg. 5. Moral. cap. 33. et 34. et lib. 29. Moral. cap. 3. Aug. de S. Virg. cap. 31.

^h Galat. 5, 26.

^a Greg. 30. Moral. c. 27.

^b Idem lib. 31. Moral. c. 31.

^c Exod. 32, 6. Job. 21, 12. Prov. 10, 19. Ephe. 5, 3. Greg. 3. parte curae past. admon. 20. Chrys. hom. 57. ad pop.

^d Esa. 28, 7. 8. Eccl. 10, 16. 17. Chrys. 44. in Joan. et 58. in Matth. Hie. li. 2. contra Jovin. et in c. 44. Eze. et in c. 5. ad Gal. Legatur de hoc vitio Basil. ho. in ebrietatem et luxuriam.

^e Aug. de temp. serm. 231. et 232. Chrys. in ser. cont. luxuriam et crapulam. et hom. 1. ad pop. Antioch. Isidor. lib. 2. de summo bono, c. 42. et 43. Ambr. de Helia et jejunio, c. 12. et sq.

^e Eccl. 37, 34. et 31, 19-22. Psal. 77, 29. 30. Num. 11, 33. Deut. 32, 15. Prov. 21, 17.

f Eccl. 37, 34.
 g Luc. 27, 34. Vide
 Burehard. lib. 14.
 decret. et Ivonem
 parte 13. c. 68. et se-
 quent.

h Ephe. 5, 18. Prov.
 20, 1. Hier. in c. 1.
 ad Tit. et epist. 83.
 ad Oceanium. Amb.
 1. 2. de poenit. c. 14.
 i. Cor. 6, 10. Gal. 5,
 19-21. Oseeae 4, 11.
 Prov. 31, 4, 5. Eccli.
 19, 2.

k Esa. 5, 22. 22,
 12-14. Prov. 23, 20.
 29-35. Amos 6, 1.
 4-6. Lucae 6, 24-25.

a Greg. li. 31. c. 31.
 Prov. 29, 22. Job.
 15, 1-16. Eccli. 19,
 28. Eph. 4, 31. 32.
 b Lege Basil. in hom.
 10. de ira. Chrys. ad
 pop. hom. 30. et sq.
 Item l. 6. in acta 4.
 et 18. in Matth. Greg.
 gor. lib. 5. Mor. c.
 36. et seq.

c Eccl. 7, 10. Eccli.
 8, 19-28. 1-20. 30, 26.
 Prov. 12, 16. 15, 1,
 18. 18, 6. 14. 22, 24.
 26, 21. 27, 3. 4. Job.
 5, 2. Psal. 4, 5. et
 30, 10.

d Eph. 4, 31. 32. Col.
 3, 8-13. Bern. serm.
 13. in Psal. Qui ha-
 bitat. Amb. l. 1. off.
 c. 21. Aug. in Psal.
 4. Item lib. de vera
 rel. c. 45. epist. 87.
 et 149. Greg. lib. 8.
 epist. 51. ad Leont.
 et P. 3. curæ
 Fast. ad monit. 17.

*crapulam multi obierunt: qui autem ab-
 stinens est, adjiciet vitam. Item: f. In
 multis escis erit infirmitas. Jubet ergo
 Christus: g. Attendite vobis, ne for-
 te graventur corda vestra in crapula et
 ebrietate. Caeterum ab ebrietate nos
 revocans Paulus: h. Nolite, ait, inebri-
 ari vino, in quo est luxuria. i. Ebriosi
 regnum Dei non possidebunt: ut idcirco
 tam graviter interminetur quoque Pro-
 pheta potatoribus: k. Vae qui potentes
 estis ad bibendum vinum, et viri fortes
 ad miscendam ebrietatem.*

VIII.

Quid est Ira, et quae soboles ex illa nascitur?

Ira est immoderata cupiditas puni-
 endi ejus, a quo laesum se quis arbitrat-
 ur. a Nascuntur ex illa detestandae
 filiae, rixae, tumor mentis, contume-
 liae, clamor, indignatio, atque blas-
 phemia.

Est b hoc animi virus perniciosum,
 omnem judicii prudentiaeque vigorem,
 et animi saepeque corporis sanitatem
 labefactans. c Quare monuit Ecclesia-
 stes: c. Ne sis velox ad irascendum, quia
 ira in sinu stulti requiescit. Et Gentium
 doctor praecepit: d. Omnis amaritudo,
 et ira, et indignatio, et clamor, et blas-
 phemia tollatur a vobis cum omni mali-
 tia. Estote autem invicem benigni, mi-
 sericordes, donantes invicem, sicut et
 Deus in Christo donavit vobis. Caete-
 rum adversus iracundos, contentiosos,
 contumeliosos, jam lata est Christi

sententia, valdeque metuenda illa:

Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio: Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennae ignis.

IX.

Quid est Acedia, et quas gignit filias?

Acedia est remissi animi languor ad bene operandum: praesertim vero tristitia est de re spirituali. ^a Quae hae gignit filias: Malitiam, rancorem, pusillanimitatem, desperationem, torporem, circa praecepta necessaria, mentisque circa res illicitas evagationem.

Huic peccato sunt obnoxii homines ^b otiosi, inertes, et quos ^c tepidos scriptura vocat, ad omnes demum, qui tempus hoc gratiae diemque salutis rebus ac studiis vanis transigunt. Finis autem hujus peccati est, quem docet in Evangelio Christus: ^d *Omnis arbor, quae non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur.* Tum alibi: ^e *Inutilem servum ejicite in tenebras exteriores.* Neque tacuit ille, quid interim a nobis, ne torpeamus, fieri velit: ^f *Videte, inquit, vigilate et orate, nescitis enim quando tempus sit.* ^g *Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quaerent intrare, et non poterunt.*

Haec summatim perstrinximus, ut qui justitiae vias sunt minus edocti,

^c Matth. 5, 22. Greg. lib. 21. Moral. cap. 5. Aug. lib. 1. de orat. Dom. in monte cap. 19. in Enchir. c. 79.

Bern. ser. 3, et 6. de ascens. Dom. Greg. 3. p. curae past. admon. 16.

^a Greg. 31. moral. cap. 31. Eccli. 33, 29. Prov. 15, 13. Eccli. 7, 9. 30, 22. Prov. 17, 22. Psal. 118, 28. 39, 13.

^b Matth. 20, 3-6. sq. 22, 4. 5.

^c Apoc. 3, 14-17. Prov. 6, 3-11. 10, 4. 26. 13, 4. 18, 8. 19, 15. 16. 24. 20, 4. 21, 25. 22, 13. 24, 30-34. 25, 20. 26, 13-16. 28, 19. Eccli. 5, 8. 9. 7, 16. 14, 2. 22, 1. 2. Psalm. 72, 5. sq. Hierem. 48, 10. Rom. 13, 11: 2. Cor. 7, 10. Gal. 3, 3. Apoc. 2, 4. 5.

^d Matth. 7, 18-3, 10. 21. 18. 19. Lucae 13, 6-9. Joan. 15, 1-2.

^e Matth. 25, 30. Eccli. 6, 23-27. Eccles. 9, 10. 2. Thes. 3, 7-12. Galat. 6, 9. 10. Hebr. 12, 12, 13. Rom. 12, 11-12. Philip. 4, 4.

^f Marci. 13, 33-37. Matth. 24, 42-44. 25, 13. Joan. 9, 4. Ephes. 5, 14. Apoc. 3, 2. 3.

^g Lucae 13, 24. Matth. 7, 13. 14. 11, 12.

praecipuos humani generis morbos, atque execrandas pestes, quas ostendimus, non solum cognoscant et observent, sed etiam ex praescripto divinae legis, a se aliisque depellere, et penitus arcere conentur. *Beatus* vero ^h *vir, qui non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiae non sedit, quemadmodum Psaltes canit regius, ut primam justitiae ac beatitudinis partem cantico suo primo demonstret.*

^h Psalm. I, I. Bern. ser. 23. ex parvis sermonibus.

DE PECCATIS ALIENIS.

I.

Quae peccata dicuntur aliena?

*Ea, quae licet aliorum manibus operaque perficiantur, nobis tamen merito imputantur, nostrasque conscientias damnationis coram Deo reas constituunt. Quamobrem de his accipi potest, quod Scriptura imperat: ^a *Ne communicaveris peccatis alienis.* Et quod orat Propheta Regius: ^b *Ab occultis meis munda me Domine, et ab alienis porce servo tuo.* Eodem refert Basilii ^c Magnus; quod Ephesiis scriptum est a Paulo, ^d *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite.* Tum illud ejusdem Apostoli: ^e *Subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, et non secundum traditionem, quam acceperunt a nobis.**

^a 1. Tim. 5, 22. Vide Basil. li. de vera virginitate.

^b Psalm. 18, 13, 14. et ibidem Euthym. Item Augustin. l. 3. de libero arbitrio. cap. 10.

^c Lib. 2. de baptism. c. 9. Aug. ser. 18. de verb. Dom.

^d Ephe. 5; 11.

^e 2. Thess. 3, 6.

II.

Quot numerantur ejusmodi aliena peccata?

Novem, sicut novem fere modis committuntur, utpote Consilio, Jussione, Consensu, Irritatione, Laudatione, seu Adulatione, Reticentia culpae alienae, Conniventia vel Indulgentia, Participatione criminis, ac prava Defensione.

III.

Quando peccatum alienum Consilio perpetratur?

Cum mali scilicet consilii, quod alii sequuntur, vel sequi possent, ipsi sumus auctores et administri. Exemplo sit ^a Caiphas, qui consilio suo Senatuum Judaicum in mortem Christi concitavit atque permovit. Contra vero laudatur Joseph ab Arimathaea, et vir bonus justusque dicitur, ^b quia non consenserat consilio et actibus eorum, Pontificum scilicet et Pharisaeorum, in Christi ^c necem impie conspirantium. Ejusdem classis fuit Demetrius ^d ille, qui cum aliis opificibus, ut suo studeret quaestui, totam paene urbem Ephesiorum adversus Paulum Paulique doctrinam ingenti seditione complevit. Impegit hic etiam infamis ^e Herodias, qua rex Herodes per adulterium foede abutebatur. Nam illius consilio et suasu instructa saltatrix filia, quod crudeliter appetivit sanctissimi Joannis obtruncatum caput, nefarie impetrauit.

Eccli. 27, 28-30. 6-8. 8, 20-22. 37, 7-17. Job. 5, 13-12, 1-3. 18, 5-10. Essiae 19, 11-14. Psal. 7, 16. 9, 16. Prov. 26, 27. Eccl. 10, 8.

^a Joan. 11, 47-53.

^b Lucae 23, 50. Psal. 1, 1. Gen. 49, 5. 6. Job. 21, 16.

^c Joan. 11, 53. Matth. 26, 3. 4.

^d Act. 19, 24. 2. Reg. 10, 2-4. 6. 7. 19. 16, 20-23. 17, 1-3. 14. 3. Reg. 12, 12-19. 21, 25. 26. 2. Paral. 22, 2-5. 25, 14-24. 1. Esdrae 4, 4. 3. Hest. 5, 10-14. 7, 9. 10. Daniel. 6, 5-24. 1. Mach. 1, 12-16. 2. Mach. 1, 11-17. 4, 32-50. Act. 14, 18.

^e Marc. 6, 23-28. Matth. 14, 8. 8q.

IV.

Quando Iustia est peccatum alienum?

1. Reg. 22, 16-19. Jud. 2, 1-6. Hest. 3, 8-15. Dan. 3, 4-8. sq. 6, 11-16. 1. Mach. 1, 43-67. 2. Mach. 6, 1-9. Marci 6, 17. Act. 23, 2, 3.
- a 2. Reg. 11, 14-17.
- b Joan. 19, 16. Lucæ 23, 25.
- c Exod. 1, 15-22. d Matth. 2, 16.
- e Esaie 10, 1-4. Matth. 15, 3-6. Marc. 7, 9-13.
- Cum ex decreto, mandato, imperiove nostro redit ad proximum injuria, vel malum quodcunque perpetratur. Sic David rex innocentem occidit^a Uriam, non suis quidem, aut servorum manibus, sed per litteras hoc agens atque demandans, ut in proelio ille occideretur. Et praeses^b Pilatus mortis Christi reus est, quod illum in Judaeorum gratiam cruci affigendum, etsi invitus quodammodo, auctoritate sua adjudicavit, ac tradidit. Ita summo se crimine^c Pharaõ et^d Herodes obligarunt, cum legem tyrannicam de occidendis Hebraeorum infantibus ferrent. ^e Vae autem illis, qui condunt leges iniquas.

V.

Consensus quando alieni peccati nos reos facit?

- Levit. 20, 4-6. Num. 16, 20-35. Judith 8, 9-14. Hest. 14, 3, 15-19. sq. Lucæ 11, 47-48.
- a Irenaeus, lib. 4. c. 46.
- b Act. 7, 59.
- c Act. 23, 12-13.
- d Matth. 27, 20-7. Marci 15, 11-15.
- e Act. 3, 15. et 2, 22-23.
- f Roman. 1, 32.
- Cum, quod ab aliis fit nequiter, a nobis quasi suffragium accipit, et saltem tacite^a approbatur. Ita peccavit Saulus in Stephani Protomartyris necem^b consentiens. Peccarunt et viri ex Judæis plures quadraginta, ^c qui facta etiam voti nuncupatione, in Pauli necem armarunt sese. Peccaverunt denum et cives^d Hierosolymitani, suis Magistratibus, quo Christus perderetur, suffragantes, ut idcirco Petrus illis exprobrans dixerit, ^e *Auctorem vitae interfecistis*. Notanda est igitur Pauli sententia, ^f *Non solum qui faci-*

unt mala, sed etiam qui consentiunt facientibus, digni sunt morte.

Et huc referri potest, quod apud Cyprianum legimus: ^g Non est immunitas a scelere, qui ut faceret, imperavit; nec alienus a crimine, cujus consensu licet non a se admissum crimen, tamen publice legitur.

^g Lib. 2. epist. 7. quae est Cleri, Romani ad Cyprianum,

VI

Quando Irritatione nobis peccatam alienum. conflatur?

Cum scientes alium ad iram, vindictam, blasphemiam, crudelitatem, aut consimilia vitia, sive dictis id fiat, sive factis, aut quacunque ratione alla, provocamus. Ut cum uxor Job ^a patientissimo viro petulanter insultans, quantum in se quidem erat, suasit etiam Deum blasphemare. Et Tobiae ^b uxor aequae morosa, maritum suis conviciis frequentur infestans et exasperans, hoc facit, ut vir anxius domesticam injuriam suspiriis, lacrymis et precibus ad Deum fuis prosequi cogatur. Contra vero monet Ecclesiasticus: ^c *Abstine te a lite, et minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem, et vir peccator turbabit amicos, et in medio pacem habentium immittit inimicitiam.* Sic et Salomon dixit: ^d *Semper jurgia quiderit malus; angelus autem crudelis mittetur contra eum.*

ⁱ Reg. 4, 6. 7. Psalm. 105, 15. 16. 2. Mach. 14, 23-27. Galat. 5, 26. Ephes. 6, 4. Coloss. 3, 21.

^a Job. 2, 9.

^b Tobiae 2, 14-23. et 3, 1-12.

^c Ecdi. 28, 10. II. Prov. 15, 18. 18, 6. 22, 10. 26, 17-22. 29, 22, 30, 33.

^d Prov. 17, 11. 3, 30-35. Esaiiae 33, 1.

VII.

Quando per Laudationem, vel Adulationem nostram peccato alieno foedamur?

Cum aliquem in malefactis, vel de improbitate commendamus, vel tan-

Prov. 24, 14-28. 27, 2, 28, 23. Psalm. 140, 5. Esaiiae 5, 20.

- Chrys. hom. 2. de Davide et Saule
Cypr. de lapsis, Basil. hom. in Psalm. 61. Aug. in Psalm. 134.
e Ezech. 13, 18.
- b Hiero. 14, 13-16. 23, 13-40. 27, 9-15. 28, 13-17. 29, 8-10. Thren. 2, 14-15. Mich. 3, 5-7. 11-12. 3. Reg. 22, 4-38.
- c Esa. 3, 12-9. 15-17. 30, 9-14.
- d Rom. 16, 17. 18. 2. Petr. 2, 1-3. 12-22. Hieron. lib. 1. advers. Pelag. et lib. 2. adversus Jovin.
- e Psalm. 9, 24. 25, 54. 22. Prov. 1, 10-14. 16, 29. 30, 17, 15, 29. 5, 6. Eccles. 7, 6. Hieremias 9, 3-9.
- quam re bene gesta, calcar addimus male currenti, ut ille in pravo instituto pergat. ^a *Vae autem qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, et faciunt cervicalia sub capite universae aetatis, ad capiendas animas, ut est apud Prophetam. In hoc vitium incidunt nonnunquam Ecclesiastici* ^b concionatores, et magistratus male vulgo blandientes, dum ejus licentiae palam favent et applaudunt. Recte autem Esaias: ^c *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, et viam gressuum tuorum dissipant.* Unde Paulus eos jubet vitari Doctores, ^d qui per dulces sermones et benedictiones seducunt corda innocentium. *Quoniam enim* ^e *laudatur peccator in desideriis animae suae, et iniquus benedicatur, exacerbabit Dominum peccator, ut Regius Propheta testatur.*

VIII.

Quando Reticentiae nostrae culpa peccatum alienum in nos redundat?

- Bern. de nat. Joan. Bapt. Greg. 2. parte curae Past. cap. 4. Aug. epist. 109. et hom. 7. ex 50. Prosper. lib. 1. de vita contemp. c. 20. Isidor. de summo bono, lib. 3. c. 44-45. et 46.
- a Esa. 58, 1. Hier. 23, 21. 22. 26, 1-3. 50, 1-2. Jonae 1, 4-4. Cor. 9, 16. 17.
- Quum intempestivum nostrum silentium sive subdito, sive cuivis alteri adfert detrimentum. Exempli causa, si docendi, monendi, corripiendique fratris aut populi nobis munus incumbit, et in eo interim, dum prodesse possumus, sine justa causa cessamus. Unde per Esaiam testatur Dominus omni evangelizanti: ^a *Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, et annuntia populo meo scelera eorum, et domui*

Jacob peccata eorum. Audi porro periculum in his, qui non abs re canes

^b muti, latrare non valentes, dicuntur: ^c *Si dicente me ad impium, dicit*

Dominus, morte morieris, non annuntiaveris ei, neque locutus fueris, ut avertatur a via sua impia, et vivat; ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem autem ejus de manu tua requiram.

Adeo necessarium est observatu, quod Paulus non sine gravi obtestatione postulat: ^d *Praedica verbum, insta opportune, importune, argue, obseca, increpa in omni patientia et doctrina.*

Tum idem alibi: ^e *Pectantes, inquit, coram omnibus argue, ut et caeteri timorem habeant.*

IX.

Quando nostra Conviventia alienis criminibus implicamur?

Quoties id, quod facultate vel auctoritate nostra emendari vindicarique potest et debet, nos tamen impunitum et in pejus abire sinimus.

Ita peccant Magistratus, cum gladium ^a frustra portant, neque quod dicuntur, ministri Dei sunt, et vindices in iram his, qui agunt scelerate vel seditiose. Hoc modo a rege Saul

^b peccatum fuit, cum adversus Dei mandatum clementior esset, ac parceret hostibus Amalechitis. Peccatum idem ab Achab rege admissum est, quando Benadab regem Syriae in gratiam recepit: unde nec severam ita

^b Esaiæ 56, 10.

^c Ezech. 3, 18. et 33. 1-9. et ibidem Hieron. Item Greg. ho. 11. in Ezech. Act. 20, 17-21. 26. 27. Esaiæ 6, 5. Hester 4, 13. 14.

^d 2. Timot. 4, 2. Tit. 1, 7-13. 2. 15. Chrys. hom. 6. in epist. ad Philippenses.

^e 1. Timoth. 5, 20. Levit. 19, 17. Aug. serm. 15. et 16. de verb. Dom.

Ambr. serm. 8. in Ps. 118. Orig. hom. 9. in Hierem. Hieron. ad Ripar. epist. 53. Aug. in Psal. 50. et ser. 25. de verb. Domin. Chrys. orat. 1. contra Judaeos.

^a Rom. 13, 3-5. Sap. 6, 1-11. Psalm. 2, 10-13. Aug. 2. Retract. c. 5. Epist. 48. et 50. et 204. Item tract. 11. in Evang. Joan. Bern. serm. 66. in Cant.

^b 1. Reg. 15, 9-11. 26-24. Judic. 20, 11-20. sq. Num. 25, 1-7.

c 3. Reg. 20, 42.

2. I. Cor. 5, 13-6. 7.
Exod. 22, 18. Deut.
13, 1-18. 17, 12. 13.
18, 20-22. 3. Reg. 18,
19-40. Hieron. in
cap. 5. ad Galat.
Greg. lib. 12. epist.
31.

e Aug. in Psal. 50.
Greg. 4. dial. cap.
18. Chrys. hom. 9.
in 1. ad Tim. Eph.
6. 4. Hebr. 12, 7. 8.
Prov. 13, 18. 19, 22.
6. 15. 23, 13. 29, 15.
Eccli. 7, 25. 26. 22,
3-5. 30, 1-13.
f 1. Regum 3, 11-14.
4, 16-18.
3. Reg. 1, 4-6.

g Prov. 9, 7-9. 15, 5.
10. 12. 24, 24. 25,
8-12. 27, 5. 6. 28, 23.
29, 1. Eccles. 7, 6.
Eccli. 7, 25. 10, 28.
II, 7. 19, 13-17. 20,
1-4. Psalm. 140, 5.
Col. 1, 28. I. Thess.
5, 12-2. Thess. 3, 14.
I. Tim. 5, 20. 2.
Tim. 2, 24-4, 2. Tit.
1, 5-11. 2, 15.
h Matth. 18, 15-17.

Tob. 2, 19. Prov. 1,
10-11. 13, 29, 24.
Num. 16, 25-30. Ec-
cli. 5, 1. 2. Paral. 29,
35-37. Greg. Turon.
in gloriam confess.
c. 63. et 71. Item l. 1.

comminantis Prophetæ sententiam ef-
fugit: ^c *Haec dicit Dominus: Quia di-
misisti virum dignum morte de manu tua,
erit anima tua pro anima ejus, et popu-
lus tuus pro populo ejus.* Eodem re-
ferri potest, quod Apostolus Corinthiis
praecipit: ^d *Auferte malum ex vobis
ipsis: Nescitis quia modicum fermentum
totam massam corrumpit? Expurgate
vetus fermentum.*

Secundo, hic peccant ^e patres et
matres familias, heri et praeceptores,
dum sibi concreditos nimia dissimu-
latione et indulgentia quadam in edu-
cando perdunt, et negligentia socor-
diaque sua in discrimen permittunt
adduci. Sic paternae prorsus indul-
gentiae culpa depravatos legimus filios
^f Heli, qui idcirco immodicae lenitatis
suae poenas graves dedit.

Hic etiam addi potest peccatum, quod
vocari solet Omissio fraternae ^g correp-
tionis, admonitionis, vel reprehensionis.
Quandoquidem C h r i s t u s
quoque semel, atque iterum et tertio
corripiendum esse fratrem monuit, ut
peccantem illum ^h lucrifaciamus.
Quamquam alii distinguunt inter hu-
jusmodi omissionem et priorem, de qua
diximus, conniventiam, ut duos alieni
peccati modos ex hisce constituent.

X.

*Quid est participatione alienum peccatum
contrahere?*

Id maxime fit, quando in partem
lucri cum furibus, sive raptoribus ve-

nimus: cum itidem bona injuste par-
ta, vel quovis modo aliena nobis una
cum aliis scienter vendicamus aut re-
tinemus: cum insuper spoliis alienis
ditescimus. Quo pertinere videtur
quod Psalmographus dixit, ^a cum fu-
ribus ipsis currere, et cum adulteris
portionem habere. Sic et Esaias ob-
icit populo Judaico: ^b *Principes tui
infideles, socii furum, omnes diligunt
munera, sequuntur retributiones.* Gra-
vius adhuc delinquant, qui lutrum
sibi ex aliena ^c turpitudine aperte pa-
rant, ut lenones: quive latronibus, et
notae turpitudinis vel factionis homi-
nibus, praebere audent hospitium et
locum, quo se illi aut sua recipiant.

XI.

Quomodo alienum peccatum nostra defensione
committimus?

Cum aut malefactoribus patrocina-
mur, aut doctrinam alterius, quam-
vis perversam et impiam, tuemur,
vel spargimus; quum nostra itidem
cura vel opera, quod contra fas et ae-
quum instituitur, promovere atque
propugnare contendimus. Adversus
hos divinum intonat oraculum: ^a *Vae
qui dicitis malum bonum, et bonum ma-
lum: ponentes tenebras lucem, et lucem
tenebras; ponentes amarum in dulce: et
dulce in amarum.* Ac rursus: ^b *Non
sequeris turbam ad faciendum malum:
nec in iudicio plurimorum acquiesces
sententiae, ut a viro devies.*

de gloria Mart. c.
36. 72. et 79. et L. 2.
cap. 13. 14. 15. 16. 17.
et 20. Theod. l. 3.
hist. cap. 11. et 12.
Vict. l. I. persecut.
Vand. Jos. 7, 20-26.
Dan. 5, 1-31. 2.
Mach. 3, 5-40. 5,
15-21. 9, 4-16.
1. Mach. 6, 10-13.

^a Psalm. 49, 18. Aug.
in Psalm. 129.

^b Esaias I, 23.

^c Deut. 23, 18.

^a Esaias 5, 20, et 10,
1. 2.

^b Exod. 23, 2.

Haec satis de peccatis, ut vocant, alienis, quae nunc profecto longe lateque patent, et summa quotidie licentia, a magnatibus praesertim, perpetrantur. Adeoque vulgo ea non caventur, ut plerique peccata non esse putent ac floccipendant, etiam si suas et aliorum saepe conscientias his criminum sordibus conspurcent, ac perpetuis poenis obligent. Possunt autem dictae species omnes in tria fere genera conijci, breviterque, ut Magnus^c Basilus ostendit, comprehendere. Quid enim in alieni erroris vel peccati societatem incidimus, id fit aut re et opere, aut voluntate certove animi proposito tantum; aut supina negligentia, si quando admonendi et emendandi officio nostro alii defraudantur.

^c Basil. l. 2. de bapt. cap. 9.

Sed longe omnium deterrimum peccandi genus est, quo delinquitur in Spiritum sanctum.

DE PECCATIS IN SPIRITUM SANCTUM.

I.

Quid est peccatum in Spiritum sanctum.

Est, oblatam Dei munificentiam et gratiam, quae Spiritui sancto, ceu fonti bonorum, tribui peculiariter solet, ex malitia contemptim abjicere. Atque hoc est peccare inexpiabiliter, ut juxta Christi verbum, ^a nec in hoc

Vide S. Thomam in 2. 2. quaest. 14.

^a Matth. 12, 31. 32.
Mar. 3, 28. 29.
Lucae 12, 10.

ipso, neque in futuro seculo talis tantique peccati remissio impetretur. Hac enim lege nobiscum agit Deus, ut nec gratiam in terris, neque gloriam in caelis tribuat aliis, quam qui peccatum detestantur agnitum, et praeter id bonum sibi proponunt, rectumque eligunt vitae institutum. Caeterum in hisce peccatis abest tum peccati detestatio, tum boni, quod sectandum erat, electio; et abjicitur praeterea id, quo Spiritus sanctus pro sua gratia hominem a peccando solet revocare. Hinc fit, ut ejusmodi peccatis implicati, Dei gratiam aut nunquam, aut raro et aegre admodum consequantur. Peccatur enim non ex humana imbecillitate vel fragilitate, quod vocant peccare in Patrem Patrisque potentiam, ut in Petro ^b Apostolo Christum ipsum negante cernimus: neque rursus ex ignorantia, quod est peccare, ut appellant, in Filium Filiique sapientiam, sicut ^c Saulo accidit Ecclesiam persequenti: sed quod longe gravius est, ex malignitate et pervicacia mentis peccatur: ut exemplum praebent perversissimi et obstinatissimi illi Pharisaei.

^a Math. 26, 73. 74.
^b Vide Greg. 1. 25.
^c Moral. c. 16.

^d I. Tim. 1, 13.
 Act. 9, 1, 2.

II.

Quot sunt peccata in Spiritum sanctum?

Ejusmodi sex recensentur, ut vulgo quidem recepta sunt eorum haec nomina: Praesumptio de misericordia Dei, vel de impunitate peccati, De-

peratib, Agnitae veritatis impugnatione, Fraternalae charitatis invidentia, Obstinatione et Impoenitentia. Significantius autem erit, si quis ita numeret:

1. Divina misericordia confidenter abuti.
2. De gratia Dei, vel salute sua prorsus desperare.
3. Veritatem Religionis adversus suam ipsius conscientiam hostiliter oppugnare.
4. Pertinaci invidia concitari graviter ob alienae salutis, et virtutum fraternalium successum.
5. Obfirmato animo in crimine scienter persistere.
6. Absque poenitentiae proposito perversae vitae finem nullum facere.

Greg. in c. 3. lib. 1. Reg. et L. 33. moral. c. 15. Item lib. 6. epist. 22. Aug. vel Fulgent. de fide ad Petrum c. 3. Bern. ser. 38. ex parvis sermonibus.

^a Aug. de fide et operib. c. 14. et 22. in Enchirid. cap. 67. et Haeresi 54. Hier. in cap. 4. Oseae.

^b Joel. 1. 17.

^c 2. Pet. 2. 18. 19. Eccles. 8. 14. Conc. Trid. sess. 6. cap. 9. et can. 12. 13. et 14. Hieron. in c. 4. Danielis.

^d Luc. 3. 8. 13. 3. Matth. 3. 8-10. Act. 26. 20. Eccli. 2. 22.

III.

Quaenam Praesumptio facit peccatum in Spiritum sanctum?

Ea, quae hominem sola Dei misericordia confidentem, et ad peccandum audacem facit, seposita videlicet ac abiecta omni justitiae timorisque divini ratione.

Et sic sane peccant hodie complures, qui sola fide in Christum sibi blandientes, vel in mediis peccatorum sordibus, ^b ut jumenta, computrescunt; nec sibi solum, sed aliis itidem polliceri audent securitatem, modo meritum Christi et Dei gratiae perfidem apprehensae fidant, quantumvis interim poenitentiae ^d fructus negligantur.

Horum vero singulis acclamat gentium Doctor in fide et veritate Paulus: ^e *An divitias, inquit, bonitatis Dei, et patientiae, et longanimitatis contemnis? Ignorās quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit?* Quamobrem idem Paulus alibi fidem solam ^f adeo jactari non vult, ut etiam credentes omnes jubeat cum metu ^g ac tremore salutem suam operari: Fidemque commendat, non mortuam et otiosam, ^h ut Jacobus vocat, sed vivam et efficacem, quae per ⁱ charitatem legitime operatur. Contra hoc enorme peccatum sic Ecclesiasticus clamat: ^k *De proptiatio peccato noli esse sine metu, neque adjicias peccatum super peccatum. Et ne dicas: Misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserabitur. Misericordia enim et ira ab illo cito proximant, et in peccatores ira illius respicit.* Recte igitur Propheta: ^l *Misericordiam et judicium cantabo tibi Domine.* Tum alibi: ^m *Honor regis judicium diligit.*

^e Rom. 2, 4. Eccles. 8, 11-13. Eccli. 15, 21. Aug. tract. 33. in Joan. et hom. 50. ex 50. cap. 10. Isidor. de summo bono, lib. 2. cap. 13.

^f I. Cor. 13, 1-3.

^g Philipp. 2, 12. Psal. 2, 11. Prov. 28, 14. Rom. 11, 20. I. Cor. 4, 4. 10, 12.

^h Jac. 2, 14-26.

ⁱ Galat. 5, 6.

^k Eccl. 5, 5-7. Eccles. 9, 1-3. Vide Aug. de perfect. Justitiae, resp. 19. Item de cor. rep. et grat. c. 13. et hom. 41. ex 50. et ser. 3. de Innocent. Greg. lib. 16. Moral. cap. 31.

^l Psalm. 100, 1. Bern. ser. 52. ex parvis, et ser. 6. in Cant. Aug. de utilit. poenit. c. ult.

^m Psalm. 98, 3.

IV.

*Quomodo peccatur in Spiritum sanctum
Desperatione?*

Cum praesumptioni, de qua dictum est, contrarium prorsus vitium accesserit, ut omnem spem abjiciat homo vel impetrandae apud Deum veniae, vel salutis aeternae consequendae.

Hoc modo peccavit desperando Cain, ut sua ipse voce testatur, cum inquit,

Aug. ser. 58. de temp. et homil. 21. ex 50. Greg. lib. 8. Moral. cap. 14. Isidor. lib. 2. de summo bono, cap. 14. Chrys. hom. 2. in Psalm. 50. Bern. serm. 5. de natal. Domin.

^a Genes. 4, 1 — 14. Bern. serm. 11. super Cantica.

^b Matth. 27, 3-5. Act. 1, 16-18. Eph. 4, 17. 18. 2. Reg. 2, 26.

^c Ezech. 18, 21-32-33, 12-16. 1. Joan. 1, 7. 9. 2, 1. Hierem. 3, 1. Esaiæ 1, 16 — 18.

^d Psal. 144, 8. 9. Eccli. 17, 20-28.

^e Luc. 23, 39-43. Aug. 1. 1. retract. cap. 19. Item de correptione et gratia, c. 15. et serm. 181. de temp. c. 16. Leo epist. 91. ad Theod. Concil. Trident. sess. 14. cap. 7.

Leo epist. 10. ad Flavian. cap. 1. Aug. de Gen. ad lit. lib. 7. c. 9. et tract. 18. in Evang. Joan. Item de utilitate cred. cap. 1. et lib. 18. de civitate Dei, cap. 51. et lib. 21. cap. 25.

^a Matth. 12, 24, 15, 1-3. 89. 24, 37-45. 22, 15-21. Joan. 7, 41-52. 12, 10-19.

^b Actor. 4, 16, 5, 18.

^c Psalm. 1, 2.

^d 2. Petri 2, 1-3.

^e Tit. 3, 10, 11.

^f 2. Tim. 3, 8.

^g 1. Tim. 4, 1.

^h Tit. 3, 11.

ⁱ Actor. 13, 10.

Major est iniquitas mea. quam ut veniam merear. Peccavit et Judas, Christi proditor, cum salutis desperatione commotus, vitam laqueo sibi infelix abrupit. Atqui nulla nimis est sera homini poenitentia, uti Latronis exemplo demonstratur, qui in cruce extremisque vitae spatiis Christi ingentem gratiam et caelestem gloriam est consecutus.

V.

Quando veritatem impugnans peccat in Spiritum sanctum?

Quum de fidei, et Religionis negotio veritas non ex ignorantia, sed malitia studiose oppugnatur, ut hinc veritatis Catholicae laedatur sinceritas. Huic peccato Pharisaei obnoxii erant, quibus vel praecipue videmus curae fuisse, tam maligne, quam falso, blasphemare Christum, insectari doctrinam Evangelii, testimonium Apostolorum suppressere, idque contra suam ipsorum conscientiam. His non sunt absimiles, qui a Propheta dicuntur sedentes in cathedra pestilentiae: a Petro autem magistri mendaces, qui introducunt sectas perditionis: a Paulo demum vocantur Haeretici, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, attendentes spiritibus erroris, subversi, et suo ipsorum judicio condemnati. Quibus annumerari potest seductor Elymas, quem Paulus palam objurgans, miramur cum vehementia dixit: *O plene omni*

dolo et omni fallacia, filii diaboli, inimice omnis justitiae, non desinis subvertere vias Domini rectas!

Refertur ad hanc quoque classem. ^k Matth. 12, 31. 32. blasphemia Spiritus, quod peccatum Christus in Judaeis magnopere taxat, ac reliquis peccatis deterius facit. Atque utinam modo hic non peccaretur. Nam blasphemant Spiritum sanctum et illi, ut scribit ^l Damasus, qui contra ^l Apud Gratianum sanctos Patrum Canones Spiritus sancti 25. q. 1. Violatores. instinctu dictatos, libenter aliquid aut proterve agunt, aut loqui praesumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim praesumptio manifeste unum genus est blasphemiarum in Spiritum sanctum. Sic Damasus.

VI.

Quomodo Invidentia fraternae gratiae peccatum est in Spiritum sanctum?

Quando dolemus ac tristamur graviter de splendore augmentove virtutum donorumque Dei, quibus frater est conspicuus. ^{Aug. lib. 1. de ser. Dom. in monte, cap. 43. et 44. et 1. retract. cap. 19.}

Quod crimen non tam hominis videtur esse proprium, quam Satanae, ^a qui Dei gratiam in homine tum au- ^a Sap. 2, 24. 25. geri, tum conservari fert impatientissime; et idcirco non modo fratrum ^b accusator, verum etiam Dei et bonorum omnium implacabilis est ^c ad ^c 1. Pet. 5, 8. versarius, qui tanquam leo rugiens circuit, quaerens quem devoret. Satanae filii ex Judaeis fuere, qui nascentem Evangelii gratiam omni-

d Act. II, 2. 3. 13, 44. no gentibus invadebant, ut in Actis
45. sq. Gen. 4, 4. 5. *d* Apostolicis legimus.

VII.

*Quae obstinatio facit peccatum in Spiritum
sanctum?*

Aug. in enchir. c. 83. *Ea nimirum, quae obfirmatum plane
et in Psal. 58. con- animum adfert adversus bene monen-*
cionem I. Greg. hom. tem, ut nullis quidem rationibus ab
II. super Ezech. Bern. l. I. de Con- instituto damnabili se deflecti quis pa-
sid. et in serm. de tiatur.
conversione ad cle-
ricos, cap. 4.

a Exod. 7, et 8, 9, 10, *Fuit hoc peccato insigniter obstric-*
11, cap. Aug. quaest. tus rex ^a Pharao, qui etsi toties mone-
18. et 24. sup. Exod. retur a Moyse, et subinde flagellis
et serm. 88. de temp. Dei gravissimis affligeretur: tamen in
Greg. 31. moral. c. proposito tyrannico perstitit, et periit
11. et lib. II. cap. 5. ^b obstinatus. Nota est et Judaeorum

b Exod. 14, cap. *invicta ^c pertinacia, quos suis veluti*
c Hier. 5, 2-5. Esaias coloribus depingens Stephanus ^d: *Dura*
58, 4. Zach. 7, 9-12. *cervice, inquit, et incircumcisis cordi-*
Genes. 49, 5-7. *bus et auribus, vos semper Spiritui sanc-*
d Act. 7, 51, *to restitistis. Nec sunt dissimiles ho-*

e Psalm. 57, 5.

f Job. 21, 14.

g Rom. 2, 5.

h Prov. 29, 1. Bern. *docet, ^h Viro qui corripientem dura*
ser. 42. in Cantica. *cervice contemnit, repentinus ei super-*

die, qui novis addicti sectis, ne audire quidem aut legere sustinent Catholice docentem, quasi aspidum ^e instar oclulis illi contra dulcem melodiam, id est, sanam Ecclesiae doctrinam auribus, dicere videantur: ^f *Recede a nobis, et scientiam viarum tuarum nolumus.* Quod nihil aliud est, quam, ut Paulus loquitur, ^g secundum duritiam et impenitens cor thesaurizare sibi iram in die irae, et revelationis justi iudicii Dei. Nam ut Salomon quoque

veniet interitus, et cum sanitas non sequetur.

VIII.

Quando peccatum Impoenitentiae committitur?

Cum homo peccatorum suorum, quae salutari poenitentia expianda forent, fidem modumque nullum facit, ac proponit insuper se nolle unquam poenitentiam agere.

Talium certe qui deplorate peccatores sunt, ac manere volunt, vita iuxta et mors ^a pessima est, quum illi si non verbis, at re ipsa dicere videantur: ^b *Percussimus foedus cum morte, et cum inferno fecimus pactum.* Ac de his etiam dictum accipi potest, quod Johannes testatur, ^c *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis.*

Haec dicta sint hactenus de peccatis in Spiritum sanctum, gravissimis illis quidem, et quae aut nunquam, aut aegre admodum a Deo homini remittuntur. Quapropter adversus ea saepe nos ipsos munire, et alios confirmare debemus, ut observetur illud: ^d *Nolite contristare, nolite extinguere Spiritum Dei: e* *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra. Non* ^f *obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Cor* ^g *enim durum habebit male in novissimo.* Nunc porro ad peccata, quae et ipsa non parum enormia sunt, et in caelum clamantia dici solent, accedamus.

Aug. de verb. Dom. ser. II. epist. 50. ad Bonifacium, Gelas. in tomo de anathematis vinculo.

^a Psalm. 33, 22.

^b Esa. 28, 15. 3. 8. 9. Psalm. 51, 3. 7. Prov. 2, 11 - 15.

^c I. Joan. 5, 16. Aug. de correptione et gratia cap. 12. et I. Retract. cap. 19.

^d Ephes. 4, 30. I. Thess. 5, 19.

^e Psalm. 94, 8.

^f Hebr. 3, 13.

^g Eccl. 3, 27.

DE PECCATIS IN CAELUM CLAMANTIBUS.

I.

Quae dicuntur peccata in caelum clamantia?
 - *Ea, quae prae caeteris insignem et manifestam improbitatem habere noscuntur, divinamque iram et ultionem insigniter accersunt iis, a quibus committuntur. Ejusmodi quatuor e scriptura numerantur, ^a Homicidium voluntarium, ^b Peccatum Sodomiticum, ^c Oppressio pauperum, et ^d Merces operariorum defraudata.*

Aug. in Enchir. c. 10. et lib. Annotat. Job. ca. 30. et lib. locution. de Gen. 6. 60. et quaest. 5. super Exod. Greg. 3. p. curae past. admo. 32. et in 2. Psalm. poenitentialem.

^a Gen. 4, 9 II.
^b Gen. 18, 20. 21.
^c Exod. 22, 21 - 27.
^d Deut. 24, 10 - 15.
 Jac. 5, 1 - 4.

II.

Quomodo Scriptura vindicari docet Homicidium voluntarium?

Graviter sane, quemadmodum hisce verbis Deus ostendit, quibus Cain primum increpat homicidam: ^a Quid fecisti? inquit. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terram. Et alibi vox divina testatur: ^b Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Ad imaginem quippe Dei factus est homo. Concinit Psaltes regius: ^c Viri sanguinum non dimidiabunt dies suos. Summum enim hoc scelus est, et atrocissimam proximo injuriam adfert, qui vitam ei adimit absque legitima ^d auctoritate. Unde a Christo etiam dictum est, ^e Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.

Vide Concil. Ancyr. c. 22. Epaunense. can. 31. Triburien- se can. 54. et seq.

^a Gen. 4, 10. II. Ambros. lib. 2. de Cain et Abel cap. 9.

^b Gen. 9, 6. Exod. 21, 12-15. Levit. 24, 17. Num. 35, 16 - 37. Deut. 19, 4. 13. I. Joan. 3, 15.

^c Psalm. 54, 24.

^d Aug. 1. 22. contra Faust. c. 7.

^e Matth. 26, 52. et Apoc. 13, 10.

III.

*Quid vero de Sodomitico peccato, ejusque
punitio scriptum extat?*

Homines *Sodomitae*, inquit ^a scriptura, *pessimi erant, et peccatores coram Domino nimis: Nefandum hoc et flagitiosum peccatum* ^b Petrus et ^c Paulus coarguunt, tum natura ipsa execratur; Scriptura vero tanti flagitii magnitudinem his etiam verbis declarat: ^d *Clamor Sodomorum et Gomorrhaeorum multiplicatus est, et peccatum eorum aggravatum est nimis. Unde ad Lot justum, et ab infandis e* Sodomitarum stupris majorem in modum abhorrentem, sic Angeli loquuntur: ^f *Delebimus locum istum, eo quod increverit clamor eorum coram Domino, qui misit nos, ut perdamus illos. g* *Igitur Dominus pluit super Sodomam et Gomorrhham sulphur et ignem a Domino de caelo, et subvertit civitates has, et omnem circa regionem. Neque tacet Scriptura causas, quae ad hoc pergrave peccatum Sodomitas impulerunt, et alios itidem permovere possunt. Sic enim legimus apud h* Ezechielem: *Ecce haec fuit iniquitas Sodomae sororis tuae, superbia, saturitas panis, et abundantia, et otium ipsius et filiarum ejus: et manum egeno et pauperi non porrigebant.*

Huic autem flagitio nunquam satis execrando sunt obnoxii, qui divinam, immo et naturalem legem in Levitico

a Genes. 13, 13.

b 2. Pet. 2, 6-9.

c Rom. 1, 23-29.

I. Timoth. 1, 9. sq.

Ephes. 5, 5. 6. 12.

Judic. 19, 2. 2-25.
20, 46-48.

d Genes. 18, 20.

e 2. Petri 2, 6-9.

f Gen. 19, 13.

g Ibidem 24. 25.

Sap. 10, 6-8.

Deut. 29, 22. 23.

Judae 7.

Gen. 13, 10.

Vide Greg. 14.

Moral. c. 10.

Aug. lib. 16. de ci-

vit. Dei, c. 30.

Tertul. in Apologe-

tico adversus gentes
c. 39.

h Ezech. 16, 49.

- scriptam, violare non verentur. Ea sic habet: ⁱ *Cum masculino non commisceris coitu femineo, quia abominatio est. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo.* Quod si fiat, terram ipsam tam tetrus ac nefandis libidinibus pollui, ac iram divinam adversus populum majorem in modum concitari, tum crimen ^k mortis supplicio expiandum esse, eodem ^l loco monemur. Unde Paulus non semel etiam arguit masculorum ^m concubitores: damnat praeterea immundos atque molles. E quibus unus erat Onan ⁿ Judae filius, qui praesentem Déi ultionem effugere non potuit, quod in terram semen funderet, pejorque bestiis, naturae honestatem ac ordinem vellet perrumpere.
- ⁱ Levit. 18, 22. 23.
Deut. 27, 21.
Vidē Chrys. hom. 4. in epist. ad Roman. Tertul. in libro de pudicitia. Aug. lib. 3. confess. cap. 8. et epist. 109.
- ^k 1. Cum vir nubuit. Cod. ad legem Jul. de adult.
- ^l Levit. 20, 13. 23.
Exod. 22, 19.
Joël. 3, 2. 3.
- ^m 1. Cor. 6, 10.
Rom. 1, 23 - 29.
1. Tim. 1, 9. sq.
Galat. 5, 19 - 21.
- ⁿ Genes. 38, 8 - 10.
Hieron. in cap. 5. epist. ad Ephes.

IV.

Quid Scriptura de pauperum Oppressione proponit?

- Advenam non contristabis, dicit Dominus ^a *neque affliges eum: advenae enim et ipsi fuistis in terra Aegypti. Viduae et pupillo non nocebitis: si laeseritis eos, vociferabuntur ad me, et ego audiam clamorem eorum, et indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio: et erunt uxores vestrae viduae, et filii vestri pupilli.*
- ^b Exod. 7. et deinceps.
- ^c Exod. 1, 8 - 22.
- Quapropter Aegyptii tot plagis ^b attriti, et cum suo rege crudelissimoque tyranno Pharaone, qui ne a parvulis ^c quidem Hebraeorum occidendis sibi

temperavit, submersi ^d demum fuere, ^d Exod. 14, 27. 28. videlicet ob suam in Israëlitas plusquam barbaricam immanitatem. *Vidi*, inquit Dominus, ^e afflictionem populi ^e Exod. 3, 7. 8. *mei in Aegypto, et clamorem ejus audi- vi, propter duritiam eorum qui prae- sunt operibus; et sciens dolorem ejus, descendi, ut liberem eum de manibus Aegyptiorum.* Hinc apud Esaiam quo- que interminatur Dominus: ^f *Vae qui* ^f Esariae 10, 1. 2. *condunt leges iniquas: et scribes in-* Deut. 27, 15. *justitiam scripserunt: ut opprimerent in-* Job. 24, 1 & 12. *judicio pauperes, et vim facerent causae* Matth. 23, 14. *humilium populi mei: ut essent viduae praeda eorum, et pupillos diriperent.* Et apud eundem Prophetam de inhu- manis et iniquis magistratibus extat haec quaerimonia: ^g *Principes tui in-* ^g Esa. 1, 23. *fideles, socii furum: omnes diligunt* Hierem. 5, 28. 29. *munera: sequuntur retributiones. Pu-* Zach. 7, 8 - 11. *pillo non judicant, et causa viduae non* Psalm. 93, 3-9. *ingreditur ad illos. Item,* ^h *Populum* ^h Esa. 3, 12. *meum exactores sui spoliaverunt.* Nec dubium, quin civitates et provinciae hoc execrando peccato, quod a tyran- nicis Magistratibus perpetratur, in summum saepe discrimen adducan- tur.

V.

Quid postremo Scriptura docet de mercede operariis retenta vel imminuta?

Apud Jacobum Apostolum legimus, quam is graviter divitibus exprobet crudelem tenacitatem, summamque in defraudandis operariis iniquitatem.

^a Jac. 5, 4.

^a *Ecce merces, inquit, operariorum qui messuerunt regiones vestras, quae fraudata est a vobis, clamat: et clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit: ^b Ecclesiasticus vero in hunc modum, Panis egentium, ait, vita pauperis est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Quis effundit sanguinem, et qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.*

^b Eccl. 34, 25 - 27.
7, 22, 23.

^c Deut, 24, 10-15.
Levit. 19, 13.
Tobiae 4, 15.
Malach. 3, 5.

Itaque lege divina sancitum est:
Non negabis mercedem indigentis et pauperis fratris tui, sive advenae, qui tecum moratur in terra, et intra portas tuas est: sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante soli occasum, quia pauper est, et ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, et reputetur tibi in peccatum.

VI.

Quo referenda est omnis haec de peccatis tractatio, et quis illius usus?

Haec tractatio ad priorem spectat Christianae Justitiae partem, quae in malis cognoscendis et fugiendis est posita: Usus autem ac fructus tractationis est, ea quae vere mala, Deo contraria, hominibus perniciosa sunt, rite discernere, discreta prorsus cavere; et si quid horum admissum sit, sedulo expiare.

Hinc etiam discimus, quomodo sapiens a stulto, justus ab impio differat. ^a *Sapiens enim timet et declinat a*

^a Prov. 14, 16.

malo: Stultus vero transilit, et confidit, ^b *Non enim recipit stultus verba* ^b Prov. 18, 2. *prudentialiae, nisi ea disceris quae versantur in corde ejus, teste Salomone, qui hoc etiam scriptum reliquit:* ^c *Justorum semita quasi lux splendens, procedit et crescit usque ad perfectam diem: via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corruant.* Plerique certe peccata quae indicavimus, perniciosas illas animorum pestes turpiter ^d ignorant: alii, ut norint maxime, non fugiunt tamen, neque detestantur. Pessimi vero illi sunt, qui peccati consuetudine ^e obduruerunt, de quorum genere dictum est illud: ^f *Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eum ignominia et opprobrium.* Ea vero in primis contemnit, quae Christiana justitia non solum ad vitiorum observationem seu differentiam cognoscendam, sed etiam ad eorum devitationem et expiationem adhibendam postulat.

^c Prov. 4, 18. 19.

^d Aug. de grat. et libero arbit. cap. 3. et lib. 3. de lib. arbit. cap. 22. Bern. epist. 77. ad Hugonem. Chrys. hom. 26. in epist. ad Romanos.

^e Vide supra de obstinatione. et August in enchirid. cap. 80.

^f Proverb. 18, 3.

DE PECCATORUM EXPIATIONE.

I.

Quibus vero modis peccata expiantur?

Hic in primis est extra controversiam, Christum nobis esse ^a propitiatorem, et illum Dei ^b agnum, qui tollit peccata mundi, quique solus re-

Concil. Trident. sess. 5. can. 3. et sess. 6. ca. 2. et 1.

^a Rom. 3, 24-28.

1. Joan. 2, 1. 2. 4. 10. 1, 7.

^b Joan. 1, 29.

Matth. 1, 21.

1. Cor. 1, 30. 31.

1. Tim. 2, 5. 6.

Hebr. 1, 3, 9, 11-14.

Act. 4, 11. 12.

missionem peccatorum nobis potuerit promereri, et purgationem eorum facere. Deinde certum est, Deum fide purificare corda, ut Petrus ^c inquit, quod citra fidem (humanae salutis ostium ac fundamentum) nullus peccatorum remissionem aut expiationem consequi aut sperare possit. Fide vero ^d destituuntur, qui cum Ecclesiae fide non consentientes, vana quadam ^e fiducia peccati remissionem et justificationis gratiam propter Christum sibi aliisque pollicentur.

Qui vero in Ecclesiae fide et ejus unitate persistentes, a peccatis cupiunt liberari, multos illi modos ^f ad peccatorum suorum expiationem in scriptura propositos habent, inter quos principem tenet locum Poenitentiae Sacramentum, quo neglecto, ^g frustra de reliquis lethalium peccatorum remediis adhibendis agitur. Hoc enim ut praesens, ita necessarium pharmacum Christus animarum medicus instituit, contra omnem peccati lepram valiturum, idque commendans dixit Sacerdotibus: ^h *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis.*

2. Secundo purgantur et expiantur eleemosyna, quia scriptum est: ⁱ *Eleemosyna ab omni peccato, et a morte liberat, et non patietur animam ire in tenebras.* Monet igitur Propheta: ^k *Peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordii pauperum.*

^c Actor. 15, 7—9.
Hebr. 11, 1. 6.
Galat. 2, 16. 3, 8.
Rom. 3, 24—28.
Lucae 7, 50.
Ephes. 2, 8—10.
Trident. sess. 6, c. 8.

^d Aug. tract. 67. in Joan. Leo. serm. 4. de nativ. Dom.

^e Vide supra de praesumpt.

^f Cyril. lib. 2. in Levit. Aug. lib. 2. contra Cresc. c. 12. Chrysost. concione 4. de Lazaro in fine et hom. 6. in Joan.

^g Vide supra de sacram. poenit.

^h Joan. 20, 23.

ⁱ Tob. 4, 11. 12, 9. Eccli. 3, 14—17. 33. Prov. 13, 8. 15, 27. 16, 6. Luc. 11, 41.

^k Daniel, 4, 24. Esaiæ 1, 17. 18. Hebr. 13, 16. Vide inferius de eleemosyna.

3: Tertio remittuntur peccata, dum quantumvis laesi, fratri offensam condonamus dicente Domino: ^l *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis pater coelestis delicta vestra.* ^l Math. 6, 14 et 18, et 35.
^l Luc. 6, 37. 38.
^l Marc. 11, 25. 26.
^l Eccl. 28, 2.

4. Quarto idem fit, cum peccantem fratrem corripiendo emendamus ac lucrifacimus sicuti scriptum est: ^m *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viae suae, salvabit animam ejus a morte, et operiet multitudinem peccatorum.* ^m Jac. 5, 20.

5. Quinto huc pertinet abundantia sinceræ charitatis, ad impetranda et conficienda bona omnia præpotentis, ob quam de Magdalena dicitur: ⁿ *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* ^o *Charitas enim operit multitudinem peccatorum.* ⁿ Luc. 7, 47.
^o Prover. 10, 12.
^o I. Petr. 4, 8.

6. Sexto, ad idem valet contriti ^p cordis sacrificium, quod nunquam despicit Deus, et humilis cognitio sui, confessioque peccatorum. ^q *Respicit enim Dominus in orationem humilium, et non despicit preces eorum. Ut hinc etiam David de se ipso testetur: ^r Dixi, confitebor adversum me iniquitatem meam Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei.* ^p Psalm. 50, 19.
^p Luc. 18, 13.
^p Matth. 18, 32.
^p Eccl. 21, 1.
^q Psalm. 101, 18.
^r Psalm. 31, 5.
^s I. Joann. 1, 9.
^t Jon. 3, 5-9. ^t Matt. 12, 41. ^t Luc. 11, 32.
^t 3. Reg. 21, 25-29.
^t Sap. 11, 2, 4. ^t Cyr. l. 1. epist. 8. et l. 4. epist. 4. et lib. 5. epist. 12.

tem Dei iram placaverunt, et jam-jam imminens urbi ac patriae exitium averterunt. Quare sic de illis scriptum legimus: *⁴ Vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala, et misertus est Deus super malitiam, quam locutus fuerat, ut faceret eis, et non fecit.*

Sic demum scriptura teste discimus, *⁵* his aliisque modis et officiis verae pietatis Christi gratia editis, hoc effici, ut credentium et poenitentium in Ecclesia sicut diximus, peccata expientur.

Eoque spectans Apostolus monet: *⁶ Has habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.* Nec minus graviter Jacobus: *⁷ Emundate, inquit, manus peccatores, et purificate corda, duplices animo. Miseri estote et lugete et plorate: risus vester in luctum convertatur, et gaudium in meororem. Humiliamini in conspectu Domini, et exaltabit vos.* Etenim non sufficit mores in melius commutare, et a factis malis recedere,

ut *⁸* Augustini verbis iterum utamur, nisi etiam de iis quae facta sunt, satisfiat Deo per poenitentiae dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis.

Alioquin quisquis de peccatis lethali- bus in se aliqua dominari cognoverit, ut idem *⁹* Augustinus est auctor, nisi digne se emendaverit, et si habuerit

⁴ Jonae 3, 10.
Num. 25, 11-13.
Psalm. 105, 30. 31.

⁵ Proverb. 10, 2.
Act. 8, 22. 23.
2. Cor. 7, 9. 10.

⁶ 2. Cor. 7, 1.
2. Tim. 2, 19-21.

⁷ Jac. 4, 8-10.
Ezech. 18, 27.

⁸ Homil. 50. ex 50.
c. 15. et in enchir.
c. 70. et Cypr. de
lapsis in fine, et
alii, ut supra de
Satisfactione.

⁹ Serm. 41. de
Sanctis.

spatium, longo tempore poenitentiam egerit, et largas eleemosynas erogaverit, et a peccatis ipsis abstinuerit, illo transitorio igne, de quo dixit ^c Apostolus, purgari non poterit, sed aeterna illum flamma sine ullo remedio cruciabit. Non enim capitalia post hanc vitam, sed minuta peccata purgantur, expianturque.

II.

Quid vero de minutis peccatis est sentiendum?

Id scilicet, quod ejusmodi leviora, uti mentis evagatio, verbum otiosum, risus immoderatus, et consimilia, quae quotidiana, seu venialia peccata dicuntur, et sine quibus haec vita non ducitur, ^a *In multis enim offendimus omnes*; ut antea quoque monuimus; etsi lethalia non sunt, et in speciem minuta videntur, tamen haud quaquam sunt ^b contemnenda. Siquidem Deo displicent, seu, ut Paulus loquitur, ^c contristant Spiritum sanctum, obfuscant conscientiam, Charitatis fervorem imminuunt, virtutumque profectum remorantur, et ad graviora saepe vitia periculaque pertrahunt. Unde scriptum est: ^d *Qui spernit modica, paulatim decidet.* ^e *Qui amat periculum, peribit in illo.* ^f *Qui in uno peccaverit, multa bona perdet.*

Cavendae sunt igitur, quantum licet, hae laebes et sordes animae: quoniam ut legimus, ^g *Non intrabit in coelestem Hierusalem aliquid coinquinatum.*

^c I. Cor. 3, 12-15. Idem Aug. ho. 16. ex 50. In enchirid. c. 67. Item de fide et operib. c. 16. et q. 1. ad Dulcitium.

Aug. in enchir. c. 78. 79. et l. 21. de civit. Dei, c. 27. Isid. l. 2. de summo bono cap. 18.

^a Jac. 3, 2.

I. Joan. 1, 10. Eccl. 7, 21. Prov. 24, 16. Psalm. 31, 5.

^b Aug. de decem chordis. c. 11. et in Psalm. 129. Serm. 244. de temp. Item tract. 12, in Joan. ^c Ephes. 4, 30. Chrysost. hom. 87. in Matth. et hom. 8. in I. Cor. et in serm. de levium peccator. peric. Bern. serm. 1. de convers. Paul. et in tractat. de praecep. et dispens.

^d Eccles. 19, 1.

^e Ibidem 3, 27.

^f Ecclesiast. 9, 18.

^g Apoc. 21, 27. Psalm. 14, 1-3. 23. 34.

- Ac nisi in hac vita illae diluantur, etiam post mortem hominem gravant, nec sine poenis quidem acerbis purgatorii ignis expiantur. Qui quidem ignis, etsi perpetuus non sit, tamen si ⁱ Augustino credimus, gravior est, quam quidquid homo in hac vita potest peti.
- h** Vide supra de Satisfactione.
- i** In Psalm. 37. et serm. 41. de sanctis. Gregor. in 3. Psal. poenit.

III.

Quibus autem remediis peccata leviora purgantur?

- Ut ejusmodi animae sordes in hac vita diluantur, Ecclesia vetus remedia isthaec ^a agnovit, et in usu habuit, humilem sui accusationem, Dominicam precationem, pectoris tunctionem, et alias id genus pias in Deum ac etiam erga proximum exercitationes, corporisque afflictiones sponte ac religiose susceptas. Quae quidem remedia tanto lubentius ac studiosius amplectuntur sapientes, quo rectius norunt, et diligentius expendunt divinae justitiae in vindicandis ^b peccatis severitatem. Quod vel ex illa metuenda Christi sententia planum fieri potest: *c* *Dico vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.* Itemque ex illo dicto Petri: *d* *Iustus vix salvabitur.* Ut hinc Job, vir alioquin justus et innocens, dixerit: *e* *Verebar omnia opera mea, sciens quia non parceres delinquenti.* Et Apostolus Paulus: *f* *Horrendum est incidere in manus Dei*
- a** Ang. epist. 108. in Enchir. cap. 71. et 72. in Joan. tract. 12. Serm. 41. de sanctis. Lib. 21. de Civitate cap. 27. et hom. 50. ex 50. c. 3. Conc. Tolet. 4. can. 9.
- b** Job. 24, 12. Prosp. in sent. Aug. c. 210. et in Psalm. 58.
- c** Matth. 12, 36.
- d** 1. Petr. 4, 18.
- e** Job. 9, 28.
- f** Hebr. 10, 31.

viventis: ^g Quod si nos ipsos dijudicamus, ut idem admonet, non utique judicaremur. ^h Beatus igitur homo, qui ^h Proov, 28, 14. semper est pavidus, qui vero mentis est duræ, corruet in malum.

IV.

Anne satis est, a peccatis abstinere?

Justitia quidem Christiana, de qua Bernard, ser. 34. ex hucusque diximus, duas partes proponit, et velut aequae necessarias, nobis commendat, hisce verbis: ^a Declina a malo, et fac bonum. Sicut et Paulus docet: ^b Odientes malum, et adhaerentes bono. Non sufficit igitur, quod ^c Augustinus perspicue dixit, abstinere a malo, nisi fiat, quod bonum est: et parum est nemini nocere, nisi studeas multis prodesse.

Quapropter absoluta utcumque Justitiae priore parte, quae mala prohibet, consequens est, ut favente Christo; de altera porro, quae in bonis consecrandis est posita, dicere pergamus.

parvis serm. Chrys. in Psal. 4. et hom. 16. in epist. ad Eph. Aug. serm. 59. de tempore.

^a Psalm. 36, 27. et 33, 15. et ibidem August.

^b Rom. 12, 9.

1. Petr. 3, 10. II.

Tob. 4, 22.

Esaiæ 1, 16. 17.

Eccl. 3, 32.

Coloss. 3, 8-10.

Eph. 4, 22-32.

Jac. 4, 17.

Matth. 3, 10. 7, 19.

^c In sententiis Prosperi c. 86. Aug. 1.

19. de civit. Dei,

cap. 14.

DE TRIPLICI GENERE BONORUM OPERUM.

I.

Justitia Christiana circa quae bona versatur?

Haec Justitia tam ^a late patet, ut omnia bona, quae honeste, juste ac pie fiunt, in se contineat, nobisque expectanda et consecranda proponat. Unde

^a Chrys. in Psalm. 4. et 14 et hom. 23. in Gen.

- ita fideles Apostolus commonefacit:
- b** Coloss. 1. 10. ^b *Ambuletis digne Deo, per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes: c* providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Hic enim nostrae vocationis, et Christianae justitiae per Christum partae vernus est usus ac fructus proprius, Petro ^d teste: *Ut peccatis mortui, justitiae vivamus; hoc est, quemadmodum a Paulo explicatum est: e* *Ut abnegantes impietatem, et secularia desideria, sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc seculo.* In eundem sensum nobis proponitur Evangelicum illud: ^f *Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi in sanctitate et justitia coram ipso, omnibus diebus nostris.* Nam idcirco redemit nos Christus ^g *ab omni iniquitate, ut mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.* ^h *Ipsius enim Dei sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis: quae praeparavit Deus, ut in illis ambulemus.*
- Ita constanter Paulus scribit, omnesque admonet de observanda et colenda semper Justitia Christiana. Proinde Joannes etiam prudenter admonet, et absolute definit: ⁱ *Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justitiam, justus est, sicut et ille justus est: qui facit peccatum, ex diabolo est.* Et Jacobus constanter docet: ^k *Ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum. Sicut*
- c** Rom. 12, 17.
2. Cor. 8, 21.
Matth. 5, 16.
1. Pet. 2, 12. 15.
19 - 24.
- d** 1. Pet. 2, 24.
- e** Tit. 2, 12.
Vide Bern. serm.
2. de resurrect.
Dom.
- f** Lucae 1, 74. 75.
- g** Tit. 2, 14.
- h** Ephes. 2, 10.
- i** 1. Joan. 3, 7. 8.
- k** Jac. 2, 24. 26.
Aug. in Praefat. in
Psalm. 31. Item

enim corpus sine spiritu mortuum est. ita et fides sine operibus mortua est. Tum idem rursus: ^l Qui perspexerit in lege perfectae libertatis (sive in legem perfectam, quae est libertatis) et permanserit, non auditor obliviosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit. Nec aliud sane voluit Paulus, cum diceret: ^m Non audito-

de fide et operib.
cap. 14. Chrysost.
hom. 2. in Gen.

^l Jac. 1, 25.

^m Rom. 2, 13.

II.

Quem fructum pariunt Opera justitiae
Christianae?

Praeclarum sane atque multiplicem, cum in hac, tum in futura vita. Huc enim spectat Pauli sententia: ^a *Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitae, quae nunc est, et futurae.* Tum alibi scriptum legimus: ^b *Bonorum laborum gloriosus est fructus.*

^a 1. Tim. 4, 8.
Prov. 11, 17. 18.
2. Paral. 15, 1. 2. 7.
19. 21. 29.
Matth. 10, 41. 42.
Gen. 12, 1-3. 15, 1.
Eccli. 12, 2. 36, 18.

1. Primum enim haec opera ex viva fide, id est, per ^c charitatem operante profecta, non modo signa sunt Christianae vocationis, sed eandem nobis quoque confirmant, certamque faciunt. Quamobrem Petrus Apostolus, qui ad opera bona nusquam non cohortatur, hoc etiam adjecit: ^d *Fratres, magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis. Haec enim facientes non peccabitis aliquando.*

Hierem. 31, 16.
^b Sap. 3, 15. 10, 17.
Malach. 3, 13-18.
1. Cor. 15, 58.
Hebr. 6, 10-13. sq.
^c Galat. 5, 6.

2. Secundo gratiam credentibus ^e augment, atque ^f sanctificationem perficiunt, Apostolo teste: ut hinc etiam

^d 2. Petri 1, 10.
Cypr. 1. epist. 1, ad Cornel. in fine.
^e 2. Cor. 9, 10-14.
Col. 1, 10. 11.
1. Pet. 2, 1.
^f 2. Cor. 7, 1. Rom. 6, 22. Apoc. 22, 11. Eccli. 18, 22. Trid. sess. 6. c. 10.

g Jac. 2, 23.
 h Joan. 3, 20. 21.
 i Joan. 4, 17. Jac. 2, 25. Gal. 6, 3-5.
 i Tobiae 4, 12.
 k I. Joan. 3, 21. 22.
 Joan. 15, 7. Aug. in praef. in Ps. 31.
 l Esai. 38, 3. 4. Reg. 20, 1-3. sq. Psal. 7, 1. 16, 10. 15, 17. 21-25. 25, 1. 11, 12. 34, 23. 24. 131, 1.
 m Matth. 20, 1-10. Aug. tract. 67. in Joan. et Greg. l. 4. dialog. c. 35.
 n 2. Tim. 4, 8. Jac. 1, 12.
 o Matth. 19, 16. 17.
 p Joan. 3, 21. 15, 1-5.
 q Eccli. 16, 15. Hebr. 13, 16. Sap. 3, 5. 2. Thess. 1, 3-7. Apoc. 3, 4. 5. Trid. sess. 6. c. 16. Cypr. de unit. Ecclesiae Aug. epist. 105. et lib. de morib. Eccl. Cathol. c. 25.
 r Matth. 20, 8. Sapient. 5, 16.
 s Ps. 18, 12. Hebr. 11, 6. 24-25. Luc. 14, 12-14. Colos. 3, 23-24. Eph. 3, 7. 8. 2. Cor. 4, 17. Aug. in Psal. 93.
 t Psalm. 118, 112. Matth. 19, 11. 12. Aug. in Psalm. 120.
 v 2. Tim. 4, 7. 8. Aug. hom. 14. ex 50. Item in Psal. 83. et 100. et tract. 3. in Joann. 2. Concil. Arausic. cap. 18. Matth. 5, 11. 6, 4-6. 17. 18. 10, 41. 42. Apoc. 2, 7. 10. 26. 3, 11. 21. 14, 13.

Jacobus affirmet, quod Fides, quae operibus coöperatur, ex ^s iisdem quoque consummetur.

3. Tertio ^h fiduciam bonae conscientiae pariunt, magisque ad orandum et quidlibet a Deo impetrandum animant. Scriptum est enim: ⁱ *Fiducia magna erit coram summo Deo eleëmossyna omnibus facientibus eam.* Et rursus: ^k *Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: et quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata ejus custodimus, et ea, quae sunt placita coram eo, facimus.* Exemplum extat in Ezechia Rege, qui bona conscientia fretus, ac Dei voce in hoc ipso comprobatus, dixit: ^l *Obsecro Domine, memento quaeso, quomodo ambulaverim coram te in veritate et in corde perfecto; et quod bonum est in oculis tuis, fecerim.*

4. Demum id efficiunt, ut laborantes in vinea ^m Christi, denarium diurnum accipiamus, hoc est, promissam aeternae vitae mercedem, justitiaeque ⁿ coronam, quam in Ecclesia ^o Dei mandata servantes, ^p in Christo ^q promeremur. ^r Ait igitur Dominus: *Voca operarios, et redde illis mercedem.* Ait David: ^s *Servus tuus custodit ea, divina scilicet praecepta: in custodiendis illis retributio multa.* Ac iterum: ^t *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in aeternum propter retributionem.* Ait et Paulus: ^v *Bonum*

certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi: in reliquo reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die justus iudex; non solum autem mihi, sed et iis, qui diligunt adventum ejus. Ait denique et ipse Christus: ^x Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Et iterum: ^y Procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitae: qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii. Tum alibi: ^z Qui facit voluntatem patris mei, qui in coelis est, ipse intrabit in regnum coelorum.

^x Matth. 19, 17.

^y Joan. 5, 29.

Matth. 25, 34 sq.

Aug. in Ps. 49.

^z Matth. 7, 21.

Ex quibus fit perspicuum, quanti nostra omnium referat, si vitam aeternam cupimus, divinas observare voces: ^a Qui justus est, justificetur adhuc: et sanctus, sanctificetur adhuc. *Ecce venio cito: et merces mea mecum est, reddere* ^b *unicuique secundum opera sua.* ^c *Bonum igitur facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus, non deficientes.*

^a Apoc. 22, 11-12.

Eccli. 18, 22.

^b Psalm. 61, 13.

Matth. 16, 27.

Rom. 2, 6 13.

1. Cor. 3, 15.

^c Galat. 6, 9.

Eccli. 5, 38.

Aug. in Psalm. III. et quaes. 4. ad Dulcitiam,

III.

Quot sunt genera bonorum operum, in quibus justitia Christiana praecipue cernitur et exercetur?

Ejusmodi sunt triplicia, sicut sacris e litteris accipimus, videlicet, Oratio, Jejunium et Eleëmosyna. Nam reliqua fere benefacta, quae ex fide viva proficiscuntur, et justitiam Christianam commendant, augent atque consummant, ad hosce tres fontes facile

Petrus Chrysologus. serm. 43. Leo ser. 1. et 4. de jejunio 10. nensis. Bern. in ententiis. sectione II.

- ^a Aug. de Perfect. justitiae, respons. 16. ^a referuntur. Hinc illa praeclara vox Angeli Raphaëlis, ^b *Bona est Oratio cum Jejunio, et Eleëmosyna, magis quam thesauros auri recondere.* Augustinus vero dilucide dixit: ^c Haec justitia hominis in hac vita, Jejunium, Eleëmosyna, Oratio.
- ^b Tobiae 12, 8.
- ^c In Psalm. 42.
- ^d Matth. 6, 1-18. De quibus Christus ^d apud Matthaeum sigillatim docet, additque promissiones de parata coelesti mercede
- ^e Aug. serm. 6, de tempore, de iis, qui in Ecclesia citra ^e hypocrisin sincere jejunant, orant, ac eleëmosynam tribuunt. Hinc fidelis illa sponsio toties repetita: ^f *Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Et haec ipsa sunt, in quibus Christus, ut bene beateque vivamus, abundare ^g vult nostram justitiam, et ita lucere ^h coram hominibus, ut videant opera nostra bona, et glorificent Patrem. Ad haec praestanda in Christo creati ⁱ et destinati sumus, quae nimirum praeparavit Deus, ut in illis ambule-
- ^f Matth. 6, 4.
- ^g Matth. 5, 20.
- ^h Ibidem.
- ⁱ Ephes 2, 10.
- ^k Matth 25, 34-46. ^k mus. Propter ^k haec e charitate praestita, justii in regnum adsciscuntur aeternum: ob eadem vero neglecta, injusti in gehennam ignis praecipitabuntur.
- ^l Lucae 18, 11. Ut vero ^l Pharisaeum ac vanum est, cum aliorum contemptu seipsum justificare, et suis ^m operibus fidere: ita Christianum est atque legitimum, hominem cum sui submissione operibus bonis operam sedulam dare, et si quando gloriari velit, in ⁿ Domino glo-
- ^m Roman. 10, 2. 3. Trid. conc. sess 6. c. 16.
- ⁿ I. Cor. I, 30. 2. Cor. 10, 17.

riari, ut qui operatur in nobis velle et perficere, ° Apostolo teste.

9 Philip. 2, 13.

IV.

Quid est Jejunium?

Non simplex hujus nominis est acceptio. Magnum et generale Jejunium ° Augustinus vocat, abstinere ab iniquitatibus et illicitis voluptatibus seculi. Deinde ° Philosophicum, ut quidam vocant, Jejunium, est parsimonia illa cibi ac potus, moralisque sobrietas, qua temperate etiam ab Ethnicis secundum rectam rationem vivitur. Tertio ° Ecclesiasticum est Jejunium, utpote cum juxta certum Ecclesiae morem atque praescriptum, certis diebus et carniū esum nobis subtrahimus, et unica dumtaxat refectione contenti sumus. Cujuscemodi Jejunium pie et Christiane ° suscipitur ad cultum divinum religiosius exhibendum, ad carnem edomandam spirituique subjiciendam, ad fructus poenitentiae dignos praestandos, ad obedientiam exercendam, ac demum ad quamlibet Dei gratiam consequendam.

a Aug. tract. 17. in Joan. et lib. 2. q. evang. cap. 18.

b Hieron. l. 2. adversus Jovin.

c Clemens constit. Apost. lib. 5. c. 13. 16. 19. 20. et 21. Isid. lib. 1. de eccl. off. cap. 36. et seq. Raban. de instit. cler., cap. 17. et sequentibus. Ivo parte 4. cap. 25. et seq. Burchard. lib. 13.

d Cypr. de jejun. et tentationibus Christi. Athan. de Virg. Chrys. hom. 1. et 2. in Gen. et ser. de jejun. Basil. crat. 1. et 2. de jejur. Aug. de utilit. jejunii. Ambr. in lib. de Helia et jejun. et epist. 82. Leo in serm. de jejunio 7. et 10. mensis Pentecostes et quadragesimae.

V.

Quid vero his respondendum est, qui legem Ecclesiastici jejunii convellunt atque contemnunt?

Primum admonendi sunt isti, ne falso Catholicis affingant, quod Apostolus ° detestatur, et Ecclesia semper damnavit in Judaeis, Manichaeis et

a 1. Tim. 4, 1-4. Coloss. 2, 16. 17. 21-23. Deut. 14. 2-21. Can. Apost. 50 et 52. Conc. Gangrens. can. 2. 1. Tolet. in assertione fidei. Braccar. 1. canon. 14. et 32.

- b** Lib. 30. contra Faust. ca. 5. et de morib. Manich. c. 13. et 14. Cont. Adimant. c. 14. Item. Theod. in Epitome divinatorum decret. c. de abstinent. Bernard. serm. 66. in Cant. Isidor. lib. 1. de Off. Eccl. c. 44. Genes. 1, 29. 2, 16. 17. 9, 3. Levit. 10, 9-11. Num. 6, 2. 3. Judic. 13, 2-4. 13. 14. Hier. 35, 1-19. Dan. 1, 8-17. 10, 2. 3. Matth. 3, 4. Mar. 1, 6. Luc. 1, 13-15. Actor. 13, 19. 28. 29. Rom. 14, 19. 21. 1. Cor. 8, 9 — 13. 1. Tim. 5, 23. Sexta syn. Constantinop. can. 56. Greg. ad Aug. Anglo. episc. teste Grat. dist. 4. et Iv. p. 4. c. 29. Athanas. in vita Antonii. Hier. in vita Pauli eremitae et Hilari- onis. Epiph. in compen. doct. eccl. Cath.
- c** Haeresi 75. et Aug. haeresi 53. Item Damas. de haeresibus.
- d** Hier. in epist. ad Galat. cap. 4. Leo ser. 3. et 4. de jejuni- o 7. mens. et ser. 4. de quadrag. Basil. Orat. 2. de jejuni- o.
- e** Lib. 2. Aug. haeresi 82. et Ambr. ep. 82.
- Priscillianistis: quod videlicet aut se- cundum legem Mosaicam, aut ex su- perstitione a cibis quibusdam abstine- ant. Catholici enim, sicut Augusti- nus Fausto Manichaeo ^b respondet, quod a carnibus abstinent, edomandi corporis causa id faciunt, propter ani- mam ab irrationalibus motibus ampli- us humiliandam, non quod carnes esse immundas credant. Nec solum a car- nibus, verum a quibusdam etiam ter- rae fructibus abstinent, vel semper, sicuti pauci, vel certis diebus atque temporibus, sicuti per Quadragesi- mam ferme omnes. Sic Augustinus. Atque ante illum idipsum etiam docet Epiphanius, ubi confutat Aërianam haeresim, ^c quae stata Ecclesiae jeju- nia cuique libera esse vult, atque ad ea neminem obligari.**
- Quod autem in publicis ^d jejuniis, sicut et in precationibus et feriis, ratio temporis observatur, id ordinem et concordiam publicam in Ecclesia con- firmat, illustrat ac promovet. Dein- de privata jejunia non ita multi quidem imponderent sibi, utpote naturali car- nis amore ventrisque studio ad suscipi- enda ea impediti.**
- Jam quod magni momenti, et certi meriti sit, ejusmodi jejunia reverenter amplecti, seduloque observare, tam aperte probat ^e Hieronymus contra Jo- vinianum, hac de re amplius ut a nul- lo possit dubitari. Quibus addenda**

sunt, quae supra docuimus de praeeceptis Ecclesiae observandis, idque ad scandalum^f evitandum, et ob disciplinam publicam retinendam, neque modo propter iram, sed etiam propter conscientiam, ut Apostolus^g dixit.

Constat autem, sicut omnium aetatum^h scriptores comprobant, Ecclesiae disciplinam, consuetudinem, traditionem, sanctionem hanc et esse constantem, et inde ab initio fuisse, ut diebus quibusdam, praesertimⁱ Quadragesimae, Jejunium hoc Ecclesiasticum observaretur. Ita docent Canon^k Apostolorum et sacrosanctae Synodi. Gangrensis^m quidem anathemate eos ferit, qui communia totius Ecclesiae jejunia contemnunt: Toletanaⁿ vero communione eos privari jubet, qui sine inevitabili necessitate et evidenti languore carnibus in Quadragesima vescuntur.

Et singularis Patrum est ardor in commendando, urgendo, et exigendo^o jejunio, praesertim Quadragesimae, quod quidem ab Apostolis^p institutum videri volunt. Ab hoc Patrum spiritu sunt alieni, qui jejuniorum legem sibi aliisque relaxant, et carnis licentiae, non libertati Evangelicae, patrocinantur. Hi carnem^q cum vitiis et concupiscentiis nolunt crucifigi, ac proinde, quae sunt^r spiritus, non sapiant: sed spiritum potius^s extinguunt, adversus doctrinam Apostoli-

ad Januar. cap. 2.

^g Rom. 13, 1-5.

^h Aug. epist. 86. Epiph. in comp. doct. Calixt. ep. 1. ad Bened. Leo ser. 1. et 2. de Pentec. Item ser. 8. et 9. de jejunio 7. mensis et ser. 8. de Jejunio 10. mensis. Raban. lib. 2. de instit. Cler. c. 24. Conc. Mogunt. c. 34. Sa- leg. c. 2. Bern. in v. gil. Andreae.

ⁱ Ignat. ad Phil. Epiph. in comp. doct. Teoph. Alex. lib. 3. Paschal. Maximus in sermone de quadr. Item Ambr. Aug. Leo et Bern. de eadem. Cyril. l. 10. in Lev. Isid. 1. off. eccl. c. 36. Aug. ep. 119. c. 15. et in Psal. 110.

^k Can. 68.

^l Laod. can. 50. 2. Brac. ca. 9. 4. Carth. c. 63. Trib. c. 35. Agath. c. 12.

^m Can. 19. Item Mogunt. can. 35.

ⁿ 8. Tolet. c. 9. Vide Tel. in ep. ad univ. Theoph. Alex. l. 3. Pasch. Aug. serm. 64. de tem. Niceph. l. 17. c. 32. Chrys. hom. 6. ad pop. ser. 1. et 2. in Genes.

^o Bas. hom. 2. de jej. Aug. serm. 64. de temp. Ambr. serm. 23. 25. 34. 36. et 37.

^p Hieron. epist. 54. contra Montan. ad Marcellam.

^q Galat. 5. 24.

^r 1. Cor. 2. 14.

^s 1. Thess. 5. 19.

Max. in Litanis.

u Lucae 10, 16. Matth. 18, 17. 1. Cor. 14, 37. 1. Thess. 2, 13. Act. 15, 28. 29. Hiere. 35, 1 - 19. 2. Mach. 6, 18-28. 7, 1-5. x Rom. 13, 1-5. Lev. 23, 27-30. 1. Reg. 14, 24-45. 3. Reg. 13, 15-28. Conc. Trid. sess. ultim. Aug. tract. 73. in Joan. Amb. ser. 25. et 36. Chrys. hom. 12. in 1. ad Tim. Rab. 1. 2. de inst. Cler. c. 25.

cam. Deinde palam obsistunt Ecclesiae matri, immo etiam t Christo in Ecclesia sponsa u loquenti atque praecipienti: unde sibi certam x damnationem acquirunt, quando sanctum et salutiferum, et ab Ecclesia nobis usque commendatum jejuniorum institutum, abrogant repudiantve.

VI.

Quid de Jejunio sacra scriptura tradit?

Divina vox est, quae per Joëlem ad peccatores clamat: a *Convertimini*

Judic. 20, 24-28. 1. Reg. 7, 5-13. 31, 11-13. 2. Reg. 1, 11. 12. 3, 31-35. 15-17. 21-23. 3. Reg. 21, 18-29. 1. Paral. 10, 10-12. 2. Paral. 20, 1-6. 1. Esdrae 8, 21-23. 2. Esdrae 1, 1-5. a Joël. 2, 12. et 1, 14. b Ibid. Greg. hom. 16. in Evang. Maxim. hom. 1. de jejunio Quadrages. c Aug. serm. 60. 62. 69. 230. de temp. Bern. ser. 4. de Quadrages. Hieron. in c. 6. Daniel. d Lib. 2. advers. Jo- vinian. e Ibid. Vide et Aug. serm. 65. de temp. et Chrys. in hom. de Jona. f Dan. 9, 3. 4. 21-24. 10. 2-4. 10-14. g Jonae 3, 3-10. h 3. Reg. 19, 5-8. i Exod. 24, 15-18. 34. 27-28. Deut. 9, 8-19. k Matth. 4, 2. et Luc. 4, 1-2. l Matth. 17, 19-21. Marc. 9, 28. 29. m 2. Cor. 11, 25-27. n Ps. 101, 10.

ad me in toto corde vestro, in jejunio, fletu, et planctu. Nec multo post: b *Canite tuba in Sion, inquit, sanctificate jejunium, vocate coetum, congregate populum;* vel sicut alii legunt, Sanctificate jejunium, praedicatè curationem. Ut hinc discamus, Jejunium sanctificari caeteris bonis operibus, et sanctificatum curationi c proficere peccatorum, ut Hieronymus d interpretatur. Nam ut idem e e sacris litteris colligit, per jejunià Daniel f vir desideriorum futura cognovit: et Ninivitae g iram placaverunt Dei: et h Elias ac i Moses quadraginta dierum esurie, Dei familiaritate saturati sunt: et ipse k Dominus totidem diebus in solitudine jejunavit, ut nobis sollennes jejuniorum dies relinqueret: et acriora daemona docuit l non nisi oratione et jejuniis posse superari: et Apostolus frequenter m se jejunasse dicit: et in Psalmis poenitens loquitur: n *Mandu-*

cabam sicut cinerem panem meum, et potum meum cum fletu miscebam. Et: ° Cum mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in jejunio animam meam. Demum quid eo manifestius, quam quod Christus affirmat ^p fore, ut cum ipse sponsus, discipulis suis maxime dilectus, ablati sit, tunc illos licet Spiritu ^q sancto plenos, jejunatos esse? Itaque Paulus fideles omnes hortatur: *† Exhibeamus nosmet ipsos, sicut Dei ministros, in multa patientia, in vigiliis, in jejuniis, in castitate. * Qui enim sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis.*

VII.

Quid est Oratio?

Est plus nostrae mentis in Deum affectus, quo ^a petuntur fideliter, quaecumque sunt nobis aut aliis salutaria: quo divinam quoque gratiam et virtutem celebramus, aut qualicumque ratione coram summa et aeterna illa Majestate nos ^b devotos testamur. Ut huc spectet non solum precatio, sed etiam ^c adoratio, ^d oblatio seu sacrificium, ^e invocatio, ^f laudatio, ^g gratiarum actio.

^h Modum autem praedicandi et formulam singularem Christus ⁱ praescripsit, sicut supra declaravimus. Et nullum est sane opus magis in scriptura ^k commendatum, nullum piis sanctisque hominibus familiarius: nullum quod a pluribus et saepius, et diligentius, magisque necessario in hac vita

^o Psalm. 34, 13.

^p Luc. 5, 34-35. Marc. 2, 19. 20. Matth. 9, 15. et ibid. Hieron. ^q Act. 13, 1-4. 14, 20-23.

^r 2. Cor. 6, 4. Lucae 2, 36. 37. Matth. 6, 16-18. ^s Tob. 3, 7-12. Judith. 6, 6-14. 8, 1. 4-6. Esth. 4, 1-17. 14, 1-3. Hierem. 36, 8-10. Baruch. 1, 3-5. 1. Mach. 3, 44-53. 2. Mach. 13, 9-16. ^s Galat. 5, 24.

^a Dam. 1. 3. orthod. fidei, ca. 24. Aug. 1. 2. deser. Dom. in monte. c. 3. et ser. 230. de temp. Bas. in Julittam. mart. Chrys. hom. 30. in Gen. Nyss. in libro de Oratione.

^b Exod. 35, 20-21. 29. 2. Paralip. 29, 31.

^c Matth. 4, 10.

^d Malach. 1, 11. Esai. 56, 7. Joan. 4, 19-24.

^e Rom. 10, 12. 13.

^f Psalm. 17, 4. 145. 2. ^g Esai. 56, 7, 1. Tim. 2, 1, 2. Aug. epist. 59. ad Paulinum.

^h Aug. tract. 73. in Evang. Joan. Bas. c. 2. constit. monast. Bern. serm. 4. et 5. in Quadrages. et in serm. de quatuor modis orandi.

ⁱ Matth. 6, 6-13. Lucae 11, 1-4. Vide supra de oratione Dominica.

^k Ps. 140, 2. Tob. 12, 12. Act. 10, 1-4. Ex. 32, 9-11. 14. Ps. 105, 12. ad Gaudentium.

23. Hier. 7, 16. 27, 18. et ibidem Hier. Item ep. 12. ad Gaudentium.

- sit exercendum, atque precatio. Vere dictum illud: ¹ *Oratio humiliantis se, nubes penetrabit.* Item: ^m *Oportet semper orare*, ardenti scilicet cordis affectu, et citra hypocrisim, et absque laudis ⁿ humanae respectu, hoc est, in ^o spiritu et veritate.
- Interim orantes, ^p externum corporis gestum et habitum, ritusque nonnullos adhibent saepe; et recte quidem, ut exempla scripturae commonstrant: nam et Christus Dominus, nunc ^q sublevatis in caelum oculis, ^r nunc elata voce, nunc in terram ^s prostratus Patrem oravit. Tum ^t Danielis ac ^u Ninivitarum precatio, quia non sine jejuniis, sacco et cinere instituta fuit, magis commendatur. Nec frustra de Publicano ^x dictum est, quod humili facie, depressis oculis, pectorisque tusione suam in templo precationem instruxit. Quae quidem licet externa videantur, et ab impiis etiam fieri ac ostentari queant, tamen hactenus laudem illa merentur, quatenus et pie corpus exercent, rediguntque in obsequium creatoris, et animum excitant, fulciunt ac promovent in cultu interiore. Praeterea sunt haec testimonia quaedam fidei, humilitatis atque pietatis non negligenda, ut quae non solum spectanti proximo, sed etiam Ecclesiae adferunt aedificationem.
- ^l Eccli. 35, 21. Ps. 101, 18. 36, 4. 5. Judith. 9, 16. 17.
^m Lucae 18, 1. Eccli. 18, 22. 1. Thess. 5, 17. 18.
ⁿ Matth. 6, 1-6.
^o Joan. 4, 19-24.
^p Tertul. in apologe-
 tico advers. gent. c.
 30. Aug. in l. de cu-
 ra pro mort. geren-
 da, c. 5. Hier. advers.
 Lucifer., et in vita
 Pauli Eremit. Item
 de viris illust. in Jac.
^q Joan. 17, 1. 11, 41.
^r Matth. 27, 46. Luc.
 23, 46.
^s Matth. 26, 39. Marc.
 14, 35. Lucae 22, 41.
^t Daniel. 9, 3.
^u Joan. 3, 5-8. Judith.
 4, 8-17. 9, 1. 2.
 1. Mach. 3, 46. 47.
^x Lucae 18, 13. Exod.
 9, 28-33. 17, 10-13.
 Deut. 9, 18. 25. 26.
 Num. 20, 6. Psal. 87,
 10. 140, 2. 2. Para. 6,
 12. 29. 20. 29. 3. Reg.
 8, 54. Daniel. 6, 10.
 1. Esdr. 9, 5. Matth.
 2, 11. Act. 7, 58. 59.
 9, 40. 20, 36. 21, 5.
 Ephes 3, 13. 1. Cor.
 11, 4. 5. Dam. 1, 4.
 orthod. fidei c. 13.
 De cert. orandi tem-
 por. vid. Aug. haer.
 57. Bed. in c. 18. Luc.
 Anselm. in c. 5. ep.
 1. ad Thess. Clem.
 const. Apost. l. 8. c.
 40. Tert. in apolog. c. 2. Cypr. de orat. Dom. Athan. de virgin. Bas.
 serm. 1. de instit. Monach. etc. 37. in regul. long. Chrys. hom. 59. ad
 popul. Hieron. in c. 6. Daniel. et ad Eustoch. Conc. Aquisgr. c. 126.
 et seq. Ps. 118, 53. 62. 164. 5, 4. 54, 18. Dan. 6, 10. Act. 3, 1. 10, 9. 16, 27.

VIII.

Cur in orando seduli et assidui esse debemus?

Primum ob maximas et infinitas eorum, qui rite precantur, utilitates. Deinde quod Oratio proprium et necessarium sit fidei exercitium. Habet praeterea praeceptum in divinis ^a litteris passim, neque modo frequentem, sed etiam eximiam plenamque consolationis et suavitatis promissionem. ^b *Dico vobis*, inquit ipsa Veritas Christus, *Omnia, quaecumque orantes petitis, credite quia accipietis, et evenient vobis. Et rursum: ^c Ego dico vobis, Petite, et dabitur vobis: quaerite, et invenietis: pulsate, et aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit; et qui quaerit, invenit: et pulsanti aperietur.* Atque iterum: ^d *Si vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester, qui in coelis est, dabit bona petentibus se?* Talibus quidem dictis, ut recte colligit Chrysostomus, ^e ac talispe provocavit nos ad orandum universorum Dominus. Nos vero decet obtemperantes Deo, semper omnem vitam in laudibus Dei, precibusque transigere, majore studio curam agentes divini cultus, quam vitae nostrae. Sic enim contigerit semper vivere vitam homine dignam. Haec ille.

IX.

Quibus exemplis vim Orationis et fructum colligemus?

Jacobus Apostolus, ut orationis virtutem explicaret exemplo, ita scripsit:

Isid.de summo bono lib. 3. c. 7. Augser. 226. et 230. de temp. et epist. 121. Item ser. 5. de ver. Dom. Cypr. de orat. Dom. Amb. 1. 3. de virg. et serm. 93. de Nazar. et Cels.
^a Matth. 26, 41. Marc. 13. 33. Luc. 18, 1-8. 11, 5-13. 21, 36. Eccli. 18, 22. 21, 1. Roman. 12, 12. Philip. 4, 6. Col. 4, 2. 1. Pet. 4, 7. 1. Thess. 5, 17. 18. Eph. 6, 16. 1. Tim. 5, 5. Hebr. 4, 16. Jac. 1, 5. 4, 2. 5, 16-18.
^b Marc. 11, 24. Matth. 21, 22. 8, 19-32.
^c Lucae 11, 9. 10. Matth. 7, 7. 8. Joh. 14, 13. 15, 7. 16, 23. 24. 1. Joh. 3, 21-23. 5, 14. Ps. 49, 14. 15. 144, 18. 19. Prov. 15, 29. Paral. 7, 11-16. Eccli. 2, 11. 3, 4. 38. 9. Lev. 4, 26. 31. 35. 5. 10. 6, 7.
^d Matth. 7, 11. Lucae 11, 9. 10.
^e L. 1. de orando Deum. Vide etiam l. 2. Item hom. 5. de incom. Dei natura, et ad popul. Ant. hom. 71. et 79. Greg. hom. 27. in Evang. et in Psalm. 6. Poenitentialem.

- a** Jac. 5, 17. 3. Reg. ^a *Elias homo erat similis nobis, passibilis: et oratione oravit, ut non plueret super terram, et non pluit annos tres, et menses sex. Et rursus oravit, et coelum dedit pluviam, et terram dedit fructum suum.* Pluribus exemplis Augustinus ^b rem eandem comprobat: Orante ^c Mose et Samuele ^d vincuntur a Judaeis hostes Amalechitae atque Philisthaei. Orans Hieremias ^e confortatur in carcere. Orans ^f Daniel inter leones exultat. Orantes ^g tres pueri in fornace tripudiant. Orans ^h de cruce Latio invenit paradysum. Susanna ⁱ per orationem inter senes falso accusantes defenditur. ^k Stephanus orans in coelum suscipitur, et inter lapidantes pro Saulo exauditur.
- Quibus ^l exemplis non modo fructus Orationis ostenditur, sed etiam precandi studium ac sedulitas nobis commendatur. Quare Scriptura quoque apostolica cohortatur: ^m *Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite.* Et rursus: ⁿ *Orate pro invicem, ut salvemini; multum enim valet deprecatio justis assidua.* Item: *Haec ^o est fiducia, quam habemus ad Deum, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos.* Praeterea: ^p *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, et dabitur ei vita.*
- b** Aug. ser. 22. ad fratres in eremo.
c Exod. 17, 8-14. Judith. 4, 11-17.
d 1. Reg. 7, 5-13.
e Hierem. 22, 2-38.
f Daniel. 6, 10. 11. 21-23.
g Daniel. 3, 23-26. 49. seq.
h Lucae 23, 42-43.
i Daniel. 13, 41-44.
k Act. 7, 55-59. Hieron. contra Vigilantium. Aug. serm. 1. et 4. de Sanctis.
l Genes. 25, 21. Exod. 8, 12. 13. 30. 31. 9. 33. 10, 18. 19. 14. 15-22. 32, 9-14. 30-35. Num. 11, 1. 2. 12. 13-15. 14. 11-21. 16, 15. 31-33. 45-48. 21, 6-8. 1. Reg. 1, 10. 11. 15-18. 12, 17. 18. 4. Reg. 19, 14. 15. 35. 20, 1-6. 2. Paral. 20, 1-23. 33, 9-13. 1. Esdrae. 8, 23. Tob. 3, 1-25. Judith. 9, 12-16. 17-13, 6-10. Psalm. 17, 7. 119, 1. Jonae. 2, 2-11. 1. Mach. 3, 38-47. 4, 6-15. Act. 12, 5-7. **m** 1. Thess. 5, 17. 18. **n** Jac. 5, 16. **o** 1. Joan. 5, 14. **p** 1. Joan. 5, 16.

DE ELEEMOSYNA ET OPERIBUS MISERICORDIAE.

X.

Quid est Eleëmosyna?

Est beneficium seu munus, quo alterius miseriae ex nostro commiserationis affectu subvenitur. Quo spectat id, quod apud Tobiam Raphaël Angelus testatur: *^a Bona est Oratio cum Jejunio et Eleëmosyna*, ut intelligamus, sicut ^b Cyprianus admonet, orationes nostras ac jejunia minus posse, nisi eleëmosynis adjuventur. Bona misericordia, inquit ^c Ambrosius, quae et ipsa perfectos facit, quia imitatur perfectum Patrem. Nihil tam commendat Christianam animam, quam misericordia. Sic ille: *^d Estote ergo misericordes sicut et pater vester misericors est, ut sitis filii patris vestri qui in coelis est, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos.* Ita Christus Salvator et ^e Samaritanus noster, omni gratia et misericordia plenus, qui ^f pertransiit benefaciendo, et sanando omnes oppressos a Diabolo.

XI.

Quo pacto nobis Scriptura commendat Eleëmosynam?

Multis ^a quidem et apertis praeceptis, promissionibus et exemplis. Quin ^b Cyprianus docet in Evangelio nihil praecipari frequentius, quam ut insistamus eleëmosynis dandis: nec terrenis

Vide Chrys. hom. 13. in 2. Cor. et Aug. serm. 30. de verbis Domini.

^a Tob. 12, 9.

^b De opere et eleëm. Item Pet. Chrysol. ser. 43. Leo. ser. 13. de Jejunio, Pentecost. Oseae 6, 6. Matth. 9, 12. 13. 12. 7. Prov. 21, 3. Phil. 4, 18. Heb. 13, 16.

^c Lib. Offic. c. 11. Chrys. ser. 36. ad pop. Antioch. Aug. ser. 76. de temp. et hom. 39. ex 50. Leo ser. 5. et 10. de Quadr. Greg. Nyss. de beatitud.

^d Lucae 6, 27-38. Ps. 32, 5. 118, 64. 144, 8. 9. 14. 15.

^e Lucae 10, 33. sq.

^f Actor 10, 37. 38.

^a Dent. 15, 7. 8. 2. Esdrae 8, 8-10. Tob. 4. 7-12. Psal. 40, 2-4. Prov. 11, 17. 18. 24. 26. 14, 21. 22. 31. 19. 17. 22, 9. 25, 21. 28, 27. Eccli. 4, 1-11. 36. 7, 10. 36-38. 12, 1-6. 17, 18. 29, 15. Ezech. 18, 5. 7-9. 16. 17. Matth. 23, 34. 46. Lucae 14, 12-14.

^b De opere et eleëm. Vide etiam Aug. ser. 50. et 227. de temp. Item hom. 18. 19. 29. et 47. ex 50. Nazianus de pav. amore. Chrysost. hom. 32. ad Populum, et sequentibus.

- c *Lucae 11, 41. Hier. ad Hedib. quaest. 1.*
- d *Aug. in Ench. c. 75. et 76. et ser. 30. de verb. Dom.*
- e *Luc. 12. 33. 3, 10. 11. Matth. 6, 1-4. 20. 19, 21. 29. Mar. 10, 21. 29. 1. Tim. 6, 17-19.*
- f *Lucae 16, 9. Aug. serm. 25. et 35. de verbis Domini.*
- g *Lucae 6, 38. 2. Cor. 8, 10. 11. 9, 5-11. 1. Tim. 4, 7. Rom. 12, 13. 20. Jac. 1, 27.*
- h *Dan. 4, 24. Prov. 13, 8. Amb. ser. 30. et 31. Item de Helia et jejunio c. 20. Leo in sermon. de collect. Chrys. hom. 25. in Act. Apost.*
- i *Eccli. 3, 33. Ambr. ser. 15. Chrys. hom. 34. in Gen. Prosper parte 2. de promiss. et praedict. cap. 7.*
- k *Tob. 12, 9. 4, 7-12. Esai. 1, 16. 17. Prov. 15, 27, 16, 6. 10, 12. 1. Petr. 4, 8. Jac. 5, 19, 20.*
- l *Matth. 10, 42. Greg. hom. 5. in Evang. Amb. in lib. de Viduis. Leo ser. 4. et 6. de quadr. et ser. 6. de jejunio 10. mens.*
- m *Matth. 5, 7.*
- n *Jac. 2, 13. prov. 21, 13.*
- possessionibus incumbamus, sed coelestes thesauros potius recondamus. Hinc illae Christi sententiae: ^c *Quod superest, date eleemosynam: et ecce ^d omnia munda sunt vobis.* ^e *Vendite, quae possidetis, et date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in coelis. Atque alibi: ^f Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula. Breviter: ^g Date, et dabitur vobis. Proinde Daniel Propheta impio Regi consulit: ^h Peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum. Tum alibi legitur: ⁱ Ignem ardentem extinguit aqua, et eleemosyna resistit peccatis. Neque hominis vero, sed Angeli vox ea fuit: ^k Eleemosyna a morte liberat, et ipsa est, quae purgat peccata, et facit invenire misericordiam et vitam aeternam. Quin et Christus ipse pronuntiat; ^l Quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquae frigidae tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. ^m Beati igitur misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. E contrario autem, ut Jacobus affirmat: ⁿ Judicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam.*

XII.

Quibus exemplis Eleemosynae virtus et fructus declaratur?

a *Gen. 18. 1-6. 19, 1-3. sq.*

In sacris quidem litteris Abraham^a et Lot propter hospitalitatem et Deo

placuisse, et Angelos ^b hospitio excepisse dicuntur. ^c Tobiae et ^d Centurionis eleemosynae tantum valuerunt, ut in memoriam ascenderint in conspectu Dei, et non solum testes, sed etiam collaudatores habuerint sanctos Angelos. Zachaeus, Christi verbis permotus, et ex principe Publicanorum speculum misericordiae factus, dimidium honorum dat pauperibus, et mox Abrahæ filius a Christo ipso ^e pronuntiatur. Tabitha, ^f ut plena operibus bonis et eleemosynis, quas viduis praesertim faciebat, a Luca celebratur. Sic pia matronae laudem habent in ^g Evangelio singularem, quae cum Magdalena et Martha Christo Domino ejusque pauperibus discipulis liberaliter de suis facultatibus inserviebant. Et de Laurentio ^h Levita et Martyre justissime canitur: ⁱ *Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in seculum seculi.*

XIII.

Quid est Misericordia?

Est, sicut ^a Augustinus affirmat, alienae miseriae quaedam in nostro corde compassio, qua utique si possimus, subvenire compellimur. Quod misericordiae nomen pro eleemosyna dici et accipi persaepe solet. *Omnis autem misericordia, teste divina ^b Scriptura, faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum.* Hanc saepe et mirifice commendat ^c Chrysostomus, nec

^b Hebr. 13, 1. 2.^c Tob. 12, 1. 19-12.^d Act. 10, 4. Exempla

Joan. Eleemosynarii, et aliorum, vide

apud Leontium in

ejus vita: Martini

apud Sulpicium:

Paulae apud Hiero.

Paulini apud Turo-

nens. de glor. Confess.

c. 107. et apud

Greg. 3. dial. c. 1.

Tiberii apud Tu-

ron. l. 5. hist. Franc.

c. 19. Bened. apud

Gregor. 2. dial. c.

28. et 29. Martyrii

apud eundem ho.

39. in evang. Greg.

apud Joan. diacon.

l. 1. vitae ejus, c. 10.

et lib. 2. c. 22. et 13.

Osuuld. apud Be-

dam histor. Angl. l.

3. c. 6.

^e Lucae 19, 1-10.^f Act. 9, 36-41. Vide

etiam Pratum Spi-

rituale Sophronii

cap. 175. 185. 195-

et 201.

^g Lucae 8, 1-13. 10;

38-40. Joan. 12,

1-2-3. Reg. 17, 8-24-

4. Reg. 4, 8-36.

^h Amb. 1, 2. off. c. 28.ⁱ Ps. 111, 9. Chrys.

hom. 55. in Genes.

^a Lib. 9. de Civit. Dei,

c. 5. Isidor. de sum.

bon. l. 3. c. 64. Greg.

Nyss. in l. de beat.

^b Ecel. 16, 15.^c Hom. 23. in epist.

ad Hebr. hom. 9. de

poenit. 53. in Matt.

et 36. ad pop. Ant.

d Chrys. hom. de misericordia, et duabus viduis.

e In epist. I. ad Tim. c. 4. Vide eundem in cap. 3. Lucae.

dubitatur alicubi dicere: ^d Misericordia est salutis praesidium, fidei ornamentum, propitiatio peccatorum: haec est, quae justos probat, sanctos roborat, Dei cultores ostentat. Quin etiam, si Ambrosio ^e credimus, omnis summa disciplinae Christianae in misericordia et pietate est.

XIV.

Suntne unius generis misericordiae opera?

a Aug. I. de morib. Eccles. Catholic. c. 27. et 28. Item in enchir. ca. 72. et serm. 203. de temp.

Duplicis ea generis esse ^a inveniuntur: cum alia sint corporalia, alia spiritualia. Corporalia quidem dicta, quoniam ad corporalem miseriam proximi sublevandam exercentur: spiritualia vero, quod in his salutem proximi spirituali bene consulamus atque operam demus. Hujus multiplicis misericordiae clarum praebet exemplum Job benignissimus, qui de seipso testatur:

b Job. 31, 18. et ibidem Gregor.

c Job. 29, 15-17.

b *Ab infantia mea crevit mecum miseratione, et de utero matris meae egressa est mecum.* ^c *Oculus fui caeco, et pes claudens: pater eram pauperum, et causam quam nesciebam, diligentissime investigabam. Conterebam molas iniqui, et de dentibus illius auferere praedam.* Item, ^d *Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.*

d Job. 31, 32.

XV.

Quot sunt opera misericordiae tum corporalia tum spiritualia?

Septem in utroque genere numerantur. Ac primum quidem corporalia haec sunt: ^a Esurientes pascere,

a Math. 25, 34-40.

potum dare sitientibus, operire nudos, captivos redimere, aegrotos invisere, hospitio peregrinos suscipere, mortuos ^b sepelire.

Spiritualia vero haec: ^c Peccantes corrigere, ^d ignorantēs docere, ^e dubitantibus recte consulere, ^f pro salute proximi Deum orare, ^g consolari maestos, ^h ferre patienter injurias, offensam ⁱ remittere. Quae humanae pietatis officia, hominibus praesertim Christianis, nec barbaris plane, tam aperta sunt, ut longa tractatione nequitiam egeant.

XVI.

Quomodo isthaec Scripturis ostenduntur?

Pulchre quidem ac passim, sicut in primis illa Esariae verba, aut potius Dei praecepta comonstrant, ^a *Frange, inquit, esurienti panem tuum, egenos vagosque induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, et carnem tuam ne despexeris. Quorum officiorum ingens quoque fructus ibidem subjicitur: ^b Tunc anteibit faciem tuam justitia tua, et gloria Domini colliget te.* Et Joannes, qui in charitate et misericordia fraterna nobis commendanda totus est, inter caetera docet: ^c *Qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necesse habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Neque contentus hoc dicto, praeclare concludit; *Filioli mei, non diligamus verbo, neque*

^b Tob. 1, 19. 20. 2, 1-9. 12, 12. 2. Reg. 2, 4-6. Aug. l. 1, de civit. Dei, c. 13. et de cura pro mortuis cap. 3.

^c Matth. 18, 15.

1. Tim. 5, 20.

^d Eccli. 18, 13. 2. Timoth. 4, 2. Esa. 52, 7. Hierem. 15, 19. Daniel. 12, 2. Jac. 5, 19. 20. Galat. 6, 1. Chrys. hom. 3. et 10. in Gen. Clem. Alex. 1. Stromatum. Bern. ser. 36. in Cant. Greg. hom. 17. in evang.

^e Prov. 27, 9. Eccli. 5, 14.

^f Matth. 5, 44. 45. Jac. 5, 16.

^g Eccli. 7, 38. 2. Cor. 1, 3.

^h Tit. 3, 1. 1. Thess. 5, 14. Rom. 15, 1.

ⁱ Matth. 5, 23. 24. 6, 14. 18. 35. Mar. 11, 25. Eccli. 28, 1-5.

^a Esariae 58. 7.

^b Ibidem 8.

^c 1. Joan. 3, 17. Jac. 2, 13. 17. Basil. hom. 7. in divites avaros. Ambr. ser. 81. et apud Grat. dist. 86. Idem l. 3. Offic. c. 6. et 7. Greg. 3. p. curae past. ad mon. 22. Item Greg. Turon. in gloria Confess. cap. 108.

lingua, sed opere et veritate. In hoc cognoscimus, quoniam ex veritate sumus.

Haec sunt fidelium, vereque justorum opera, quae in ^d extremo illo iudicio Christus agnoscet et palam approbabit: propter quae regnum promissum decernet, iustitiaeque coronam reddet misericordibus, quos et ipse justos praedicat.

e Greg. curae past. parte 3. admonit. 21. Ambr. l. 1. off. c. 30. et l. 2. c. 21. et 25. Chrysost. hom. de misericordia et duab. viduis. Item hom. 30. in epist. ad Corinth.

f Rom. 12, 8.

g Tob. 4, 7. 8.

h 2. Cor. 9, 7.

i Eccli. 35, 11.

k Psalm. 111, 5.

l Lucae 10, 33-35.

Quae quidem ^e opera tanto plus verae laudis aeternique praemii porrigunt, quanto fiunt ab animo Christiano sincerius, alacrius, liberalius, nimirum ut in illis humanae vanitati atque cupiditati quam minimum loci relinquatur; ea vero ad Dei gloriam proximique, cui serviunt, commodum proprie referantur. Hinc illae scripturae voces observandae: ^f *Qui tribuit in simplicitate: qui miseretur in hilaritate.* ^g *Noli avertere faciem tuam ab ullo paupere. Quomodo potueris, ita esto misericors.* ^h *Hilarem datorem diligit Deus.* ⁱ *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* ^k *Jucundus homo, qui miseretur et commodat.* Certe ^l Christus apud Lucam talem depingit Samaritanum, qui praeclarum exemplum praebeat summae humanitatis perfectaeque misericordiae, ignotis et immerentibus ultro praestandae. ^m *Qui vero parce seminat, parce et metet,* Apostolo teste. Satis autem hactenus de corporalibus praecipue operibus misericordiae.

m Naz. in orat. de funere patris. Chrysost. hom. 21. in epist. ad Rom. Item hom. 35. et 37. ad popul. Antioch. n 2. Cor. 9, 6.

XVII.

*De spiritualibus quid porro Scriptura
testatur?*

Debemus, ^a inquit, nos firmiores ^a Rom. 15, 1-3. imbecillitatem infirmorum sustinere, et non nobis placere. Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum ad aedificationem. Etenim Christus non sibi placuit. Ac rursus: ^b Estote invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et Deus in Christo donavit vobis. ^b Ephes. 4, 32. Item, ^c Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi: et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos. ^c Ephes. 5, 1, 2. Praeterea: ^d Induite vos sicut electi Dei, ^d Coloss. 3, 12-13. sancti et dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes invicem, et ^e donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam: sicut Dominus donavit vobis, ita et vos. Iterum vero: ^f Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes ^f 1. Thess. 5, 14. estote ad omnes.

Haec aliaque id genus permulta passim inculcat Paulus: qui, ut ^g omnes ^g 1. Cor. 9, 22. faceret salvos, omnibus omnia factus est, ut hinc ipse testetur: ^h Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? Et iterum: ⁱ Tristitia mihi magna est. et continuus ⁱ Rom. 9, 2, 3. dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis. Tum alibi: ^k Ego libentissime ^k 2. Cor. 12, 15. me impendam, et superimpendar ipse

^e Aug. in Enchir. c. 73. et 74. hom. 6. 29 et 40. ex quinquag. et ser. 203. de temp. Greg. 4. dialog. cap. ult.

^f 1. Thess. 5, 14.

^g 1. Cor. 9, 22.

^h 2. Cor. 11, 29.

ⁱ Rom. 9, 2, 3.

^k 2. Cor. 12, 15.

pro animabus vestris, licet plus vos diligens, minus diligar.

XVIII.

Quae summa est doctrinae omnis de misericordiae operibus praestandis?

- Apostolus rem omnem hoc quasi unico verbo complexus est: ^a *Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi, puta legem charitatis.* De qua lege rursus idem: ^b *Si quod est mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Et Petrus Apostolus: ^c *Ante omnia, inquit, mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes; quia charitas operit multitudinem peccatorum.* Quod charitatis misericordiaeque praestandae praeceptum ac officium, ut est naturae ac rationi maxime consentaneum; sic ad omnes etiam se porrigit, ut hinc scriptum legamus: ^d *Unicuique mandavit Deus de proximo suo.* Ita vero mandavit, veluti Christus interpretatur. ^e *Omnia quaecumque vultis ut faciant vobis homines, ita et vos facite illis. Haec est enim lex et Prophetarum.*

 DE VIRTUTIBUS CARDINALIBUS.

I.

Quid sibi vult nomen et ratio Cardinalium virtutum?

^a Vide Ambr. in c. 6. Lucae, et l. 1. Off. c. 24. et sequent. Item Prosp. de vita contemplativa. l. 3. cap. 18.

Cardinales quaedam virtutes idcirco ^a dicuntur, quod sint tanquam alia-

rum fontes et cardines: et quemadmodum ostium in cardine, sic omnis honestae vitae ratio in illis versetur, ac boni operis universa structura ^b eisdem inniti quodammodo videatur. Ejusmodi vero ^c quatuor numerantur: Prudentia, Justitia, Temperantia et Fortitudo, de quibus ita scriptum extat: ^d *Sobrietatem et prudentiam docet, et justitiam, et virtutem: quibus utilius nihil est in vita hominibus.* Ubi per sobrietatem ^e temperantia, per virtutem fortitudo haud obscure designatur, omnesque illae nobis ita commendantur, ut ab aeterna ^f Sapientia, qui Deus est, eas proprie conferri, et ingenti cum fructu humanae salutis accipi atque exerceri, certo intelligamus. Quae virtutes etiam Officiales dictae sunt, quoniam ab iis, ut ^g Ambrosius annotavit, nascuntur officiorum genera, cunctaque communis vitae officia secundum suam cujusque vocationem derivantur.

^b Greg. lib. 1. Moral. in Job cap. 36.

^c Ambr. lib. 3. de virginib. et lib. 2. Off. cap. 9.

^d Sapient. 8, 7.

^e Aug. lib. 5. retract. c. 7.

^f Prov. 8, 12, 23, sq. Eccli. 24, 5-7, 9, 14, 24, 25.

^g Lib. 1. off. cap. 25.

II.

Quomodo Cardinales virtutes definiuntur?

Prudentia est virtus, quae secundum honesti rationem quid expetendum, quidve fugiendum sit, homini praescribit. Justitia est virtus, quae cuique sua tribuuntur. Temperantia est virtus, voluptatum carnis, quae gustu atque tactu percipiuntur, moderatrix. Fortitudo est virtus, quae labores mortisque pericula constanter et suscipiuntur et perferuntur.

Definit eadem Aug. lib. 1. de libero arb. ca. 13. et lib. de moribus eccle. Cathol. cap. 15. De his in libris officiorum disserit Ambrosius. Prosper lib. 3. de vita contempl. cap. 18. et seq. Bern. ex parvis sermon. 95. et in cantica ser. 22.

Haec est nobilis quadriga virtutum, qua in caelum vehimur: haec ^a flumina quatuor paradisi, ut ^b Augustinus vocat, cujus et hoc dictum extat memorabile: Illa est, inquit, ^c humanarum rerum scientia, quae novit lumen prudentiae, temperantiae decus, fortitudinis robur, justitiae sanctitatem. Haec enim sunt, quae nullam fortunam metuentes, vere nostra dicere audemus.

III.

Quo pacto prudentia nobis sacris litteris commendatur?

Prudenter monet Ecclesiasticus in hunc modum: ^a *Fili, sine consilio nihil facias, et post factum non poenitebis.* Item: ^b *Sapiens cor et intelligibile abstinebit se a peccatis, et in operibus justitiae successus habebit.* Tum fons ^c omnis sapientiae prudentiaeque ^d Christus, verus ille ^d Salomon, ita docet: ^e *Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae:* ut intelligamus, ad perfectam prudentiam utrumque conjunctim requiri, columbinam videlicet simplicitatem, quae innocentes mitesque facit, et serpentinam prudentiam, quae homines cautos ac providos reddit, ut nec fallant ipsi, neque ab ullo fallantur; id fiet, si Paulinae doctrinae nos accomodemus: ^f *Videte fratres, inquit, quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.* Prop-

^a Gen. 2, 10-14.

^b Lib. 2. de Gen. contra Manich. c. 10. Item Ambr. in lib. de paradiso cap. 3.

^c Lib. 1. contra Academicos. cap. 7.

Basil. in constit. monast. c. 15, etho. 12. in princ. Prov. Bern. ser. 49. in Cantica.

^a Eccli. 32, 24-37, 20. Prov. 12, 15-13, 10.

^b Eccli. 3, 32. 18, 27. 33, 2. Prov. 14, 16. Job. 28, 28. Deut. 4, 5. 6, 32, 28. Vid. Prov. 6, 13-17. 8, 11-19. Sap. 6, 1. 13-16. 22, 23. 26-7. 9-12. 24, 25, 27. 28-30.

^c Eccli. 1, 1-10.

^d Matth. 12, 42.

Lucae II, 31.

^e Matth. 10, 16. et ibidem Theophil. et Hieron. Item Aug. quaest. 8. ex Matth. Greg. I. Moral. c. 2. et homil. 30. in Evang. Prosp. 1, 3. de vita contempl. cap. 29. et 30.

^f Ephes. 5, 15-17. Coloss. 4, 5. 1. Pet. 4, 8. Proverb. 4, 25. Ecclesiast. 2, 12-14.

terea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quae sit voluntas Dei, s̄ bona scilicet, et beneplacens, et perfecta. Atque huc pertinet dictum Salomonis: ^h Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur. Et illud: ⁱ In facie prudentis lucet sapientia. Demum quod idem affirmat: ^k Cor prudentis possidebit scientiam, et auris sapientum quaerit doctrinam.

g Rom. 12, 2.
I. Thess. 4, 3.

h Prov. 13, 20.
Eccli. 6, 33-37.

i Prov. 17, 24.
Ecclesiast. 8, 1.

k Prov. 18, 25.

IV.

De Justitia quid porro Scriptura tradit?

Justitia ^a elevat gentem, ^b *Justitia firmatur solium. Melius est parum cum justitia, quam multi fructus cum iniquitate.* Cujus quidem justitiae officium nobis per Apostolum his verbis explicatur: ^c *Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.* Huc spectant justi et beati viri partes, sic in Psalmo ^d decantatae: *Qui non egit dolum in lingua sua, nec fecit proximo suo malum, et opprobrium non accepit adversus proximos suos: Qui jurat proximo suo et non decipit: qui pecuniam suam non dedit ad ^e usuram, et munera super innocentem non accepit.* Ex quo facile constat, justitiae nomen contractius hic accipi, quam ubi generatim de Justitia Christiana disserimus.

a Prov. 14, 34. 15, 9.
21, 15-21. Eccli. 4, 33.

b Prov. 16, 8. 12, 25, 5.
Aug. l. 4. de civit. Dei, ca. 4. et l. 19. c. 21. Greg. l. 7. ep. 120. ad reges Franciae Theodoricum et Theobertum.

c Rom. 13, 7. Matth. 22, 22. 17, 24-27. Lucæ 2, 1-5. 3, 12-14. 1. Tim. 5, 17-18. Bern. serm. 3. de adventu Dom. Aug. ser. 19. de verb. Dom. et l. 22. contra Faust. c. 74. et 75. Theoph. in c. 13. ad Rom.

d Psal. 14, 3-5 Matth. 5, 6. Chrys. hom. 15. in Matth. Ambr. l. 1. Off. c. 28. et 29. et serm. 16. in Psalm. 118. et in libro de

paradiso c. 3. Aug. l. 4. de doctrina Christiana c. 18. Vide septimum et octavum praeceptum decalogi. e Exod. 22, 25. Levit. 25, 35-38. Deut. 23, 19. 20. Ezech. 18, 5-8. 10. 14. 17. 22. 9-15. Lucæ 6, 35. Leo serm. 6. de jejunio decimi mens. Bernardus epist. 322. ad Spirenses. Ambrosius de Tobia cap. 14. et 15. Hieronymus in 18. cap. Ezechielis, Concil. Lateranense sub. Alexandro 3. parte 1. capite 25.

V.

Quomodo Temperantiam Scriptura docet?

Ad vitandam intemperantiam, hoc Scriptura nobis injungit, ^a ne carnis curam in desideriis faciamus, ^b neve per gulam corda nostra in crapula et ebrietate aliquando gravemus. Caeterum ad exercitandam temperantiam hortatur, ubi ^c vult, nos esse sobrios, et vigilare, hoc est, sacris vigiliis et orationibus aptos esse, ut nullum Satanæ locum ^d demus. Monet igitur et Ecclesiasticus: ^e *Utere quasi homo frugi his, quae tibi apponuntur, ut non, cum manducas multum, odio habearis.* Neque tacet idem de fugienda ebrietate: ^f *Vinum quippe multum potatum, irritationem, et iram, et ruinas multas facit.* Quin etiam, ut idem ait: ^g *Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes.* Igitur de potu vini temperate sumendo hoc etiam addit: ^h *Exultatio animae et cordis, vinum moderate potatum; sanitas est animae, et corpori sobrius potus.* Quare alibi quoque scriptum legimus: ⁱ *Beata terra, cujus principes comedunt in tempore suo ad reficiendum, et non ad luxuriam.* ^k *Qui autem abstinens est, adjiciet vitam.* Sed haec temperantiae virtus etiam ^l latius, quam ad moderatam cibi potusque sumptionem se porrigit. Joannes ^m Baptista, si quis unquam alius, temperantiae, abstinentiae, immo et continentiae omnis exemplum se nobis ab-

^a Rom. 13, 14.
¹ Petri 2, 11,
Galat, 5, 16. 7.
¹ Cor. 9, 25 - 27.
^b Lucae 21, 34. Vide supra de Gula et de Jejunio.
^c ¹ Petri 5, 8. 9.
¹ Thess. 5, 5 - 8.
¹ Tim. 3, 2 - 11.
² Tim. 4, 5.
Tit. 1, 7. 2, 1 - 6,
Levit. 10, 9 - 11.
^d Ephes. 4, 27.
^e Eccli. 31, 19.
^f Ibidem 38.
^g Eccli. 19, 2.
^h Eccli. 31, 36. 37.
ⁱ Eccles. 10, 17.
^k Eccles. 37, 34.
^l Vide Prosp. l. 3. de vita contempl. c. 19. et Amb. l. 1. de Jacob. et vita beata cap. 2. Hieron. in cap. 44. Ezechiel.
^m Matth. 3, 4. et II, 8 - 18. 19. Marci I, 6. Luc. I, 15 - 17. 80. 7, 26. 33. 34. sq. Bern. in serm. d. nativit. Joan. Bapt. et Greg. hom. 6. in Evang.

solutum praebuit, cum luxum omnem in victu habituque sibi praescidit, et summa frugalitate contentus, vitam in eremo traduxit.

VI.

De Fortitudine quid Scriptura monet?

Ad hanc colendam satis hortatur, cum ^a timorem improbum nobis adimit; et Christianae mentis fiduciam, alacritatem, constantiam atque magnanimitatem commendat: ^b *Fugit impius nemine persequente*, inquit Salomon, *justus autem quasi leo confidens absque terrore erit*. Et Petrus de fidei ac pietatis hostibus hoc admonet: ^c *Timorem eorum ne timueritis, neque conturbemini*. Quis est, inquit, ^d *qui vobis noceat, si boni aemulatores fueritis? Sed et si quid patimini propter justitiam, beati*. Paulus verò, cum esset ipse Christi miles ^f invictus, ad veram et Christianam fortitudinem alios saepe excitat: *Fratres*, inquit, ^e *mei dilecti, stabiles estote et immobiles, abundantes in omni opere Domini semper, scientes, quod labor vester non est inanis in Domino*. Ac rursum: ^h *Fratres, confortamini in Domino, et in potentia virtutis ejus. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli, et resistere in die malo, et in omnibus perfecti stare*.

Fortis viri voces hae sunt propriae:

ⁱ *In Deo speravi, non timebo, quid faciat mihi caro.* ^k *Dominus protector vi-*

^a Matth. 10, 28. 8, 25. Luc. 12, 4. 5. Esai. 8. 11-13. 35. 3. 41. 8-10. 13. 14. 43. 1-5. 44. 2. 51. 7. 8. Hieremiae 10, 2. Eccli. 7, 9. 34. 16. Prov. 3, 25. Psal. 3, 7. 22, 4. 26, 1. 3. 55. 11. 117, 6. 7. Esai. 12, 2. Heb. 12, 1-13.

^b Prov. 18, 1. Job 15, 20-24. 6, 16. Prov. 29, 25. Eccli. 22, 20-23. Psalm. 13, 5. Joan. 12, 42. Apoc. 21, 7. 8. 2. Corinth. 1, 17-19. Matth. 11, 7. Galat. 3, 3. Prov. 15, 6. 27, 8. Eccli. 27, 12.

^c 1. Petri 3, 14.

^d Ibidem, 13. et 2, 19-21. 4, 14-16.

^e Matth. 5, 10. Lucae 6, 22.

^f 1. Cor. 4, 9-13.

2. Cor. 4, 8-11. 6, 1-10. 11, 23-28. 12, 9. 10. Act. 20, 22-24.

21, 23. 2. Tim. 4, 6-8. Rom. 8, 31-39.

^g 1. Cor. 15, 58. 16, 13. 9, 24. Rom. 11, 22. Galat. 6, 9.

2. Thess. 3, 13. Tob. 2, 18. Eccle. 10, 4. Eccli. 4, 33. 5, 11.

11, 21. 2. Paral. 15, 1-7. Jac. 5, 7-11. Hebr. 10, 35. Matth.

10, 22-24, 13. Bern. epist. 129. ad Janu.

^h Ephes. 6, 10. 11. 13. Esai. 40, 28-30.

Prv. 14, 26. 2. Par. 16, 9. Jac. 4, 7. 1. Pet.

5, 8-10. Vide Prosp. l. 3, de vita contem.

c. 20. et Amb. l. 1. off. c. 20. et Amb. l. 1. off.

c. 35. et sequent. i Psalm. 55, 5. k Psalm. 26, 1. 3.

l Psalm. 22, 4.

m Rom. 8, 35.

n Philip. 4, 13.

o I. Reg. 17, 31-37. sq.

2. Reg. 14, 17. 16,

5-13. 17, 7-8. 23, 8-9.

Psalm. 17, 30.

p Psalm. 30, 23.

q Psalm. 107, 14.

Hebr. 11, 32-38.

Daniel. 3, 16-18.

I. Mach. 2, 19-22,

49-64. 2. Mach. 7,

1-3. 28-31.

Act. 4, 13-20. 5, 27-41.

Apoc. 2, 7-28. 3, 5.

II. 12, 21.

r Bern. lib. 2. de con-
sideratione.

s Prov. 4, 27.

*tae meae, a quo trepidabo? Si const-
stant adversum me castra, non timebit
cor meum. ¹ Si ambulavero in medio um-
brae mortis, non timebo mala, quoniam
tu mecum es. ^m Quis nos separabit a
charitate Christi? ⁿ Omnia possum in eo,
qui me confortat. Hoc est, quod rex
^o fortissimus David ad omnes Dei fi-
lios suosque commilitones, veluti clas-
sicum canens, dixit: ^p Viriliter agite,
et confortetur cor vestrum, omnes qui
speratis in Domino. ^q In Deo faciemus
virtutem, et ipse ad nihilum deducet tri-
bulantes nos.*

Ea vero demum vita homine Chri-
stiano digna est, qua prudenter, juste,
temperate fortiterque vivitur. Hinc
aurea ^r mediocritas constat, ut ne
quid nimis, et ne quid minus. Hoc
est, quod Scriptura loquitur: ^s *Ne de-
clines ad dexteram, neque ad sinistram*

DE DONIS ET FRUCTIBUS; SPIRITUS SANCTI.

I.

Quot sunt dona Spiritus sancti?

Ea septem apud Esaiam ^a Prophe-
tam et ecclesiae Patres inveniuntur: Spi-
ritus Sapientiae, Intellectus, Consilii,
Fortitudinis, Scientiae, Pietatis, ac
demum Spiritus timoris Domini.

Quae quidem dona, vel Spiritus in
Christo Jesu Domino nostro ^b per-
fectius, quam in ullo alio, reperiun-

^a Esaiiae II, 2. 3. et

ibid. Hiero. Ambr.

I. I. de Spiritu san-

c. 20. Aug. ser. 209.

de temp. et 17. de

sanct. Item I. I. de

ser. Dom. in monte

c. 9. et I. 2. de doctr.

Christ. c. 7. Greg.

hom. 19. in Ezech.

et I. I. moral. c. 28.

Bern. in serm. de

donis Spir. sancti.

^b Orig. hom. 3. in

Esa. et hom. 6. in

Numeros.

tur. Is enim plenus ^c est gratiae et ve- ^c Joan. I, 14.
 ritatis; in illo inhabitat omnis plenitu-
 do divinitatis ^d corporaliter. ^e De pleni- ^d Coloss. 2, 9.
 tudine ejus nos omnes accepimus, ^f qui ^e Joan. I, 16.
 et de Spiritu sancto suo dedit nobis; ^f I. Joan. 4, 13.
^g *Si quis autem Spiritum Christi non* ^g Rom. 8, 9.
habet, hic non est ejus, si Apostolo
 credimus.

II.

Quot sunt fructus Spiritus?

Ab eodem Apostolo ^a Paulo duode- ^a Galat. 5, 22, et ibi-
 cim numerantur. dem Hier. Chrys.
 Theophilact. etc.

Primus est ^b Charitas, fructus ^b Coloss. 3, 14. I. Jo-
 quidem generosissimus, ac radix etiam an. 4, 16. Aug. tract.
 bonorum omnium: sine ^c qua non pos- 87. in Evang. Joan.
 sunt prodesse caetera bona, et quae Hieron. in c. 5. ad
 ipsa non potest haberi sine caeteris bo- Galat.
 nis, quibus homo efficitur bonus, ut ^c I. Cor. 13, 1-3. Aug.
 inquit ^d Augustinus. in ep. Joan. tract. 5.
^d In Evangelio Joan.
 tract. 87.

Alter fructus est ^e Gaudium, hoc ^e Philip. 4, 4.
 praestans, ut homo spiritualis alacri-
 ter laeteque serviat Deo.

Tertius ^f Pax, quae eo spectat, ut ^f Lucae 2, 14.
 in hujus mundi procellis animi serve- Philip. 4, 7.
 tur tranquillitas. Psalm. 118, 165.

Quartus ^g Patientia, quae in du- ^g Lucae 21, 19.
 ris ferendis est sita. Jacobi 1, 2-4.

Quintus ^h Longanimitas, quae ^h Abac. 2, 2-4.
 magnitudinem animi in futuris bonis 2. Cor. 6, 4-6.
 expectandis declarat. Matth. 10, 22.

Sextus ⁱ Bonitas, quae nulli no- ⁱ Ephes. 5, 8.
 cet, sed bene vult omnibus.

Septimus ^k Benignitas, invitans ^k Coloss. 3, 12-
 ad familiaritatem, dulcis alloquio, mo-
 ribus temperata.

l Matt. 5, 4. II, 29.
Prov. 3, 34.

Octavus ^l Mansuetudo, quae omnes irae motus sedat et mitigat.

m I. Tim. 3, II.
Prov. 12, 22,

Nonus ^m Fides in proximum, ut fideles, pactorumque ac promissorum observatores simus.

n Philip. 4, 5.

Decimus ⁿ Modestia, quae omnem fastus et arrogantiae suspicionem excludit.

o Eccli. 37, 34.
Tobiae 1, 9. 10.
I. Thess. 5, 22,

Undecimus ^o Continentia, qua non solum ab escis, sed etiam ab omni nequitia abstinemus.

p Sap. 4, 1. 2.
I. Cor. 7, 34.

Duodecimus ^p Castitas, quae mentem castam in corpore casto conservat.

III.

*Quomodo doctrina de donis et fructibus
Spiritus rite utemur?*

Ita videlicet, si gratis animis, unde illa nobis proveniant, agnoscamus, ac eorundem virtutem et usum in nobis efficacem sentiamus, exprimamus atque conservemus. Proveniunt certe ab omni gratiae fonte Patre ^a illo luminum, qui nobis suam bonitatem et charitatem immensam in his commendat, dum per Christum in nos ^b tam abunde Spiritum suum effundit.

a Jac. 1, 17.

b Tit. 3, 6.

c Rom. 5, 5,

^c *Charitas enim Dei, ut Apostolus testatur, diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, secundum hanc gratiam scilicet septiformem, Christo nobis ita promerente. ^d Qui credit in me, inquit, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquae vitae. Hoc autem dixit*

d Joan. 7, 38. 39.

de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum, ut ipse explicat Evangelista. Alioquin absque Christo, sicut Hieronymus ^e dixit, nec sapiens ^e In cap. Esaiæ II. quis esse potest, nec intelligens, nec consiliarius, nec fortis, nec eruditus, nec pius, nec plenus timoris Dei.

Virtus autem, et usus horum donorum spiritualium eo spectat, ut virtutes Theologicae simul et Cardinales, quas diximus, suam in nobis vim et operationem legitimam expediant, et expedite perficiant. Efficiunt quoque, ut homines prorsus lubentes et habiles, ducem ^f Spiritum sanctum ubique ^f Psalm. 142, Io. 50. sequantur, atque eodem incitati et ^{12-14.} confirmati, in via ^g mandatorum Dei ^{Sapient. I, 4-8.} indefesse procurrant, vereque spirituales et Dei filii efficiantur. ^h *Qui- ^h Rom. 8, 14. cumque enim Spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei, Apostolo teste.*

De his donis prolixum esset nunc agere singulatim; inde porro suavissimi fructus spiritus consequuntur, qui nos veluti frugiferas ⁱ arbores in Eccle- ⁱ Psalm. 51, 10. siae agro commendant atque ostendunt, secundum illud: ^k *Omnis arbor ^k Matth. 7, 17. bona fructus bonos facit: mala autem Hieron. in cap. 5. arbor malos fructus facit. Igitur ex ad Galat, fructibus eorum cognoscetis eos. Qui fructus etiam illud commodi afferunt, ut homo Christianus adversus carnis opera, velut spirituali quadam armatura, sit instructus et confirmatus. Nunquam enim fallat Canon Aposto-*

l Galat. 5, 16.

m Roman. 8, 13.

licus: ^l *Spiritu ambulate, et desideria carnis non perficietis.* Et alibi scriptum est: ^m *Si Spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.*

IV.

Quae sunt carnis opera?

a Galat. 5, 19-21.
Vide August. Lib.
14. de civit. Dei c. 2.
et 3.

b Galat. 5, 24.

c Rom. 8, 8. Aug. de
verb. Apost. serm. 6.

d Galat. 6, 7.

Ea sunt, de quibus Apostolus ita dis-
serit: ^a *Manifesta sunt opera carnis,
quae sunt: Fornicatio, immunditia,
impudicitia, luxuria, idolorum servi-
tus, veneficia, inimicitiae, contentio-
nes, aemulationes, irae, rixae, dissen-
siones, sectae, invidiae, homicidia,
ebrietates, commestiones, et his similia;
quae praedico vobis, sicut praedixi;
quoniam, qui talia agunt, regnum Dei
non consequentur.* Et subjungit: ^b *Qui
autem Christi sunt, carnem suam cruci-
fixerunt cum vitiis et concupiscentiis,*
Tum alibi; ^c *Qui in carne sunt, ut se-
cundum carnis videlicet desideria am-
bulent, Deo placere non possunt. Mo-
net igitur idem Apostolus; ^d *Nolite er-
rare: Deus non irridetur. Quae enim
seminaverit homo, haec et metet: quo-
niam qui seminat in carne sua, de carne
et metet corruptionem. Qui autem se-
minat in spiritu, de spiritu metet vitam
aeternam.**

DE OCTO BEATITUDINIBUS.

I.

Quaenam sunt Evangelicae legis
Beatitudines?

Illae sane sunt, quas et Dominicas
Beatitudines, et Benedictiones Am-
brosius ^a vocat, quae apud Matthaeum
^b Evangelistam octonario numero re-
censentur in hunc modum:

1. *Beati pauperes ^c spiritu: quoniam
ipsorum est regnum coelorum.*
2. *Beati ^d mites: quoniam ipsi posside-
bunt terram.*
3. *Beati, ^e qui lugent: quoniam ipsi
consolabuntur.*
4. *Beati, ^f qui esuriunt et sitiunt justi-
tiam: quoniam ipsi saturabuntur.*
5. *Beati ^g misericordes: quoniam ipsi
misericordiam consequentur.*
6. *Beati ^h mundo corde: quoniam ipsi
Deum videbunt.*
7. *Beati ⁱ pacifici: quoniam filii Dei
vocabuntur.*
8. *Beati ^k qui persecutionem patiuntur
propter justitiam: quoniam ipso-
rum est regnum coelorum.*

II.

Quare haec de Beatitudinibus doctrina est
observanda?

Quoniam prima et maxima pars est
legis Evangelicae, quam Christus
^a Legifer noster in monte tradidit ore
suo sacrosancto, ut considerarent om-
nes, quid Christiana Justitia ultra fi-
dem complectatur et postulet: deinde

Vide Aug. lib. 1. de
serm. Dom. in mon-
te c. 2. et sequentib.
Chromatium Epi-
scop. in declama-
tione de octo Beati-
tudinibus. Gregor.
Nyss. de Beatitudi-
nibus. Leonem in
hom. omnium Sancto-
rum. Item Bern-
ser. 1. de festo om-
nium Sanctorum et
serm. 4. de Adventu
Domini.

^a Ambr. in 6. c. Lucae.

^b Matth. 5, 1-10. et
ibid. Hilar. Chrys.
Hieron., Chromati-
us, Theophyl. Euthym., Anselm. etc.

^c Lucae 6, 20, Esaiiae
66, 2. Jacobi 2, 5.
Matth. 18, 4.

^d Ps. 36, 11. Matth.
11, 29. Ps. 26, 13.

^e Lucae 6, 21, 16, 25.
1. Reg. 15, 35. Joan.
16, 20-22. Esaiiae 61,
1-7. Matth. 26, 75.

^f Sapient. 1, 1. Psal.
15, 10, 16, 15. Esaiiae
65, 13, 14.

^g Psalm. 40, 23. Prov.
11, 17. 19. Eccli. 29,
15. Lucae 6, 36, 38.

^h Ps. 23, 3-5. 50, 12.
ⁱ Psalm. 36, 37, 38.
Joh. 14, 27.

^k Lucae 6, 22. 1. Petri
3, 13. 14. 2. Tim. 3,
12. Act. 14, 21. Aug-
de serm. Dom. in
monte l. 1. c. 9.

^a Esaiiae 33, 22.
Jacobi 4, 12.
Matth. 5, 1. sq.

b 2. Tim. 4, 8.

c 2. Joan. epist. 8.
Lucae 6, 38.

d 1. Cor. 3, 8. Matth.
11, 12. Lucae 16, 16.

e Jacobi 1, 12.

scirent, quomodo justis corona justitiae, ut Paulus ^b vocat, vel merces plena ^c aeternaque non sine ^d labore obveniat. Nam hinc etiam Jacobus affirmat: ^e *Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitae.*

III.

Quid vero circa hanc de Beatitudinibus doctrinam praecipue notandum est?

Ambrosius in sextum caput Lucae.

Primum quidem observari debet, gradus inter eas distinctos esse, ut ex ipso tum numero, tum ordine perspicitur. Deinde quolibet in gradu conjunctim duo proponuntur, quorum alterum ipse sit actus virtutis, seu meritum, et beatitudo (ut nuncupant) hujus vitae: alterum vero aeternae vitae praemium suo merito congruens, quam beatitudinem patriae licet appellare. Sicuti autem prior pars laborem et difficultatem offert credentibus; ita posterior; quae statim in singulis gradibus adjicitur, magnitudine propositi praemii consolationem admiscet, lenitque labores, sudores et agones in Christiana militia omnibus perferendos. ^a *Non enim coronabitur, nisi qui legitime certaverit.* ^b *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* ^c *Quae seminaverit homo, haec et metet, ut constantér gentium Doctor asseverat. Quamobrem Dominus priusquam ^d tremendum se judicem orbi sistat, ad expectationem adventus sui*

a 2. Tim. 2, 5.

b 1. Cor. 3, 8.

c Galat. 6, 17.

d Heb. 10. 23-27. 30.
31. 35-37. Act. 17,
30. 31.

nos omnes his verbis excitat: ^e *Ecce* e Apoc. 22, 12.
venio cito, inquit, et merces mea me-
cum est, reddere unicuique secundum
opera sua. ^f *Qui vicerit, dabo ei sedere* f Apoc. 3, 21.
mecum in throno meo: quae demum Matth. 19, 28. 29.
summa, aeterna et absoluta est bea- Lucae 22, 28-29.
titudo.

At ^g vana est prorsus mundi de bea- g Eccles. 2, 1-11.
 titudine sententia, quae permultos in- 5, 9. 10. 11, 8-10.
 terim fallit ac perdit. Nam beati fere Psalm. 143, 10 15.
 vulgo putantur divites, praepotentes, Sap. 2, 1-9.
 gloria et auctoritate clari, bonis fortuna-
 nae affluentes, voluptatibus indulgen-
 tes. Verum Christus ^h vae, vae istis h Lucae 6, 24-26.
 opponit, et libere sic ⁱ Esaias acclama- Esaias 5, 8-24. 65,
 mat: *Popule meus, qui te beatum di-* 12-14. Amos 6, 1-7.
cunt, ipsi te decipiunt, et viam gressu- i Esaias 3, 12.
um tuorum dissipant. ^k *Beatus populus,* k Psalm. 143, 15. 32,
cujus Dominus Deus ejus; nimirum ut 12. Et ibidem Aug.
auctorem suum bene beateque vivendo conc. 2. et in Psalm.
semper praedicet. 118, concione 1.

DE CONSILIIIS EVAN- GELICIS.

I.

Quae dicuntur Evangelica consilia?

Ea ^a videlicet, quae cum ad salutem
 consequendam simpliciter necessaria
 non sint, tamen ut parandae salutis
 ratio expeditior habeatur ac facilior,
 a Christo proponuntur atque consu-
 luntur.

^a Aug. ser. 61. de
 temp. et in enchi-
 rid. c. 121. Item lib.
 I. de adulterinis
 conjugis c. 14. et I.
 de sancta virginitate
 c. 14. Idem lib. 2.
 quaest. evang. c. 19.
 et Paulinus ad Se-
 verum epist. 4.

- Unde discrimen, quod scriptura inter praecepta et consilia ^b statuit, est sedulo retinendum, ut illa quidem, tanquam observatu necessaria, praescribi, haec vero, ut perfectam praeceptorum observationem promoventia suaderi, ac ^c sponte suscipi intelligamus. Hinc Apostolus, quum de observando coelibatu docere vellet, ita pronuntiat: ^d *De virginibus praeceptum Domini non habeo: Consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Deo, ut sim fidelis.* Quo spectat, quod Augustinus perspicue dixit: ^e Aliud est consilium, aliud praeceptum. Consilium datur, ut virginitas conserveatur, ut a vino et a carnibus abstinenceatur, ut vendantur omnia, et pauperibus erogentur: Praeceptum vero datur, ut justitia custodiatur, ut omnis homo divertat a malo, et faciat bonum. Et rursum: ^f Consilium qui libenter audierit et fecerit, majorem habebit gloriam: Praeceptum qui non impleverit, nisi poenitentia subvenierit, evadere poenam non poterit. Augustino consonat Ambrosius, cum ita scribit: ^g Non praecipitur quod supra legem est, sed magis dato suadetur consilio, et quod tutius est, demonstratur. Item: Consilium invitatos: praeceptum etiam adstringit invitos. Neque aliter sensit Hieronymus, ut haec ejus verba ^h declarant: Ubi consilium datur, offeren-
- ^b 1. Cor. 7, 25-40.
Matth. 19, 21-16, 24.
Lucae 10, 35.
- ^c 1. Cor. 9, 11-19.
Matth. 26, 6-13.
Marc. 14, 6-9.
3. Reg. 8, 20. 21.
Genes. 8, 20. 21.
Num. 6, 1-4.
- ^d 1. Cor. 7, 25. Cypr.
in serm. de nativitate Christi.
- ^e Serm. 16, de tempore.
- ^f Ibidem.
- ^g Ambr. epist. 82. ad ecclesiam Verceilensem. Vide eundem in libro de vitiis.
- ^h Lib. 1. adversus Jovinianum.

tis arbitrium est: ubi praeceptum, necessitas est servientis. Sed majoris est mercedis, inquit, ⁱ quod non cogitur, et offertur.

ⁱ Epist. 22. ad Eustochium de virginitatis custodia.

II.

Quot sunt Evangelica consilia?

Omnia enumerare hoc loco non attingit: principalia vero tria sunt, de Paupertate, Castitate, et Obedientia complectenda, sicut e sacris litteris Patres intellexerunt. ^a Paupertas ad eos pertinet, qui semel omnia relinquunt, ut Christum exemplo Petri et Apostolorum perfecte sequantur. ^b Castitas eorum est, qui seipsos castraverunt propter regnum coelorum: et, ut Tertullianus ^c dixit, se voluntarios probant spadones. Obedientiam vero praestant, qui, ut seipsos plene ^d abnegent, non solum a cupiditatibus, verum etiam voluntate sua, quod Scriptura ^e admonet, prorsus averuntur, dum ejus, quem sibi superiorem Christi loco elegerunt, voluntati sese totos subjiciunt.

Hujusmodi consilia Christus perfectionis Evangelicae absolutum exemplar, non verbo tantum docuit, uti mox ostendemus, sed etiam exemplo vitae suae sanctissimae nobis confirmavit: qui ^f cum dives esset, propter nos pauper factus est, non ^g habens, ^h ubi caput reclinaret: qui Virgo etiam ex virgine ^h natus, et sanctarum virginum ⁱ sponsus, perseverat: qui tam

^a Matth. 19, 21.

Actor. 4, 34. Vide vitam sancti Marci, Cypriani, Antonii, Hilarionis, Chrysostomi, Paulini, Augustini, Benedicti, Gregorii, Josaphat, Damasceni, etc.

^b Matth. 19, 12. Euseb. l. 2. hist. c. 16. et Niceph. l. 2. c. 16. ex Philone de vita contem.

^c Lib. 1. ad uxorem.

^d Matth. 16, 24.

Lucae 9, 23.

^e Eccli. 18, 30.

Galat. 5, 17.

Basil. in regulis brevioribus, quae est. 96.

^f 2. Cor. 8, 9.

^g Matth. 8, 20.

^h Esaiac 7, 14.

ⁱ Hieron. epi. 22. ad Eustoch. Ambr. l. 1. de virginibus, et serm. 90.

sedulus demum in praestanda obedientia fuit, ut ^k matri virgini adeoque fabro subditus, et ad ^l mortem usque crucis obediens factus, de se ipso testetur: ^m *Descendi de coelo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.*

III.

Ubi consilium paupertatis Evangelicae a Christo docetur?

^a Matth. 19, 16-29.

^b Hier. ad Heliod. Item in c. 19. Matth. et ad Demetriadem de servanda virginitate. Quaest. 1. ad Hedibiam, et ad Pamachum super obitu Paulinae. Basil. quaest. 9. in regulis fusius disputatis. Damasc. in hist. Barlaam et Josaphat. Chrysost. in illud Pauli. Salutate Priscam et Aquilam.

^c Ibidem. Lucae 18, 18-29. Marc. 10, 17-29. et ibidem Beda et Theophylact.

^d Matth. 19, 16-29. et ibidem Hier. Euthym. et Anselmus. Item Theophylactus et Beda in Marcum et Lucam. Cassian. collat. 24. c. 26. Greg. hom. 18. in Ezechielem. Bernard. in declamat. de deserendis facultat. Damian. in ser. de S. Benedicto.

^e Matth. 19, 16-29.

Apud ^a Matthaeum eo in loco ostenditur, qui sequitur divinorum praeceptorum enumerationem: de quibus praeceptis unicuique citra exceptionem dictum est: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Ac deinde consilium de voluntaria paupertate ^b sectanda proponitur, addita verborum formula singulari, quae illud capessentis arbitrio relinqueret. Ait enim Dominus: ^o *Si vis perfectus esse, vade et vende omnia, quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in coelo, et veni sequere me.* Ubi non solum ita consulit Dominus, verum etiam quasi calcar addit, et ut homines ad consilium hoc amplectendum lubentiores faciat, praemii proponit magnitudinem, quo eos alliciat atque consoletur. Sic enim fore promittit, ut qui omnibus propter Christum relictis pauper est, is habeat thesaurum in coelo, accipiat ^d centuplum, et possideat vitam aeternam, quae divitibus alioquin aditu est ^e perdifficilis.

Hujusmodi paupertatis ^f cultores ac ^g professores erant Apostoli, quorum nomine fidenter dixit Petrus ad Christum: ^h *Eccē nos reliquimus omnia, et secuti sumus te.*

His accedunt nascentis Ecclesiae Christiani, qui, uti Lucas ⁱ testatur, vendebant possessiones, et pecuniam ex his conflata, in communem usum conferebant; ita ut nemo suum esse diceret aliquid, quoniam indiscreta et communia apud ipsos manebant omnia.

Quae paupertas demum requirit, ut voluntaria pleneque sit abdicatio facultatum, quarum nulla ^k proprietates retineatur.

Atque hic locum habet celebris et antiquis probata ^l sententia: Bonum est, facultates cum dispensatione pauperibus erogare; melius est pro intentione sequendi Dominum insimul donare, et absolutum a sollicitudine, cum Christo egere.

Eustoch. Greg. 4. dial. c. 55. et l. 10. ep. 22. I Gennad. Lib. de eccle. dogmat. c. 71. Ambr. 1. Offic. 30. et Hier. adversus Vigil. Prosp. l. 2. de vita contemp. c. 9. Aug. l. de bono conjug. c. 8.

IV.

Ubi Castitatis consilium commendatur?

Tum in Evangelicis, tum in Apostolicis litteris. Laudat enim Christus ^a illud genus Eunuchorum, qui propter regnum coelorum seipsos castraverunt. Et ne praeceptum hoc esse magis quam consilium putarem, mox subjicit: *Qui potest capere, capiat.* Quae vos quasi hortantis est Domini, ut

f Lucae 6, 20. et ibidem Ambro. Leo in serm. de omnibus Sanctis. Chromat. in c. 5. Matth. Bern. serm. I. de festo omnium Sanctorum. Tertul. l. 4. contra Marcion.

g Aug. l. 17. de civit. Dei, c. 4.

h Matth. 19, 16-29.

i Act. 4, 32-37. 2, 44.

45. Hier. ad Demetriadem, et in catal. virorum illust. de Philone. Aug. in epist. 89. ad Hilarium. Possidon. in vita Aug. c. 5. Cas-

sian. l. 7. et collat. 3. k Act. 5, 1-11. Hier. ad Demetriad. Basil. ser. 1. de instit. monach. et in constit. monast. c. 19.

et 35. Item quaest. 85. in regulis breviorib. Aug. epist. 109. et ser. 1. de comun. vita cler. Item l. de morib. eccl. cathol. c. 31. Hier. ad

Gennad. Lib. de eccle. dogmat. c. 71. Ambr. 1. Offic. 30. et Hier. adversus Vigil. Prosp. l. 2. de vita contemp. c. 9. Aug. l. de bono conjug. c. 8.

a Matth. 19, 9-12. Esaias 56, 3-5. et ibidem Hieronym. Item l. 1. adversus Jovinian. Basil. de virginit. Epiphani. haeresi 58. contra Valesios. Aug. de sancta virginit. c. 25.

et 26.

Matth. et lib. 1. ad-
versus Jovin. Cypr.
in tract. de discipli-
na et habitu virgi-
num.

c Sapiens 8. 21.

d Ibidem et Origenes
tract. 7. in Matth.
Aug. l. 6. confess.
c. 11. Chrys. homil.
63. in Matth. Nazi-
an. in oratione in
dictum evangelii.

e Matth. 7. 7. Lucae
11. 9. Trid. sess. 24.
can. 9.

f Sap. 3. 13. 4. 1.

Eccli. 26. 20.

Ma th. 13. 5. 23. 22.

30. Marc. 12. 25.

Lucae 20. 34. 36.

g Apoc. 14. 1-4.

Esaiae 56. 3-5.

Psalm. 44. 11-16.

h Cyril. catech. 4. 12.

et 15. illum. Marti-

tial. in epist. ad To-

losan. ca. 8. 9. et 10.

Hiero. in epist. ad

Philemonem. Aug.

in lib. de sancta vir-

ginit. c. 14. 27. et se-

quentib. Greg. in 3.

parte curae pastor.

admonit. 29.

i 1. Cor. 7. 1-40.

j Ibidem 25. 26. Vide

Hieron. libro 1. ad-

versus Jovin. Ambr.

in primam Corinth.

7. et ibidem Theod.

Item eundem in ep.

divin. decret. c. de

virginit. Chrys. in

libro de virginitate.

k 1. Cor. 7. 39. 40.

Judith. 8. 4-6. 15.

9-11. Lucae 2. 36. 37.

l Ambr. in epist. 81.

ad Syricium pa-

pam. et 82. ad Ver-

cellenses.

recte ^b Hieronymus interpretatur, et milites suos ad pudicitiae praemium concitantis; perinde ac si dicat: Qui potest pugnare, pugnet, superet ac triumphet. Id ille potest, cui ^c datum est: datur autem omnibus, qui, ut ^d Hieronymus idem testatur, petierint, qui voluerint, qui, ut accipiant, laboraverint. Omni enim petenti ^e dabitur, et quaerens inveniet, et pulsanti aperietur.

Cui quidem castitati praemium ^f divina scriptura decernit, singulare autem virginum castitati. Etenim ^g qui cum mulieribus non sunt coinquinati, sed virgines permanserunt. sine macula ante thronum Dei assistunt, cantantque novum canticum coram Deo et Agno, ac sequuntur Agnum quocumque ierit.

Apostolus vero planissime dixit: ^h *Bonum est homini mulierem non tangere.* Ac rursum: ⁱ *De virginibus praeceptum Domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Deo, ut sim fidelis. Existimo enim hoc bonum esse propter instantem necessitatem: quoniam bonum est homini sic esse.* Atque iterum de vidua scribens: *Cui vult,* ^k *inquit, nubat, tantum in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit secundum meum consilium. Puto autem, quod et ego Spiritum Dei habeam.*

Apostolo pulchre suffragatur ^l Ambrosius, ubi in haec verba scribit: Ju-

re laudatur bona uxor, sed melius pia virgo praefertur, dicente Apostolo: *Qui jungit virginem suam, bene facit; et qui non jungit, melius facit.* Haec enim cogitat, quae Dei sunt, illa, quae mundi: illa conjugalibus vinculis colligata est, haec libera vinculorum: illa sub lege, ista sub gratia. Bonum conjugium, per quod est inventa posteritas successionis humanae; sed melior virginitas, per quam regni coelestis haereditas acquisita, et coelestium meritorum reperta successio. Per mulierem cura successit, per virginem salus evenit. Ita Ambrosius.

Requirat autem isthaec castitas, ut quis consilio deliberatoⁿ atque constanti ab omni carnis sorde, seu venerea voluptate, incorruptus vivere studeat, atque vitam coelibem agat continenter: ut sit sanctus, ° et corpore, et spiritu, propter Christum. Eoque spectans Apostolus, dixit: *Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis; et hoc judicavit in corde suo servare virginem suam, bene facit.*

V.

Quomodo consilium Evangelicum de Obedientia nobis proponitur?

Christus Dominus primum exemplo vitae sanctissimae, sicut ante meminimus, deinde verbo suo hujus obedientiae rationem perfectam nobis proposuit atque commendavit. Ve-

m 1. Cor. 7, 38. Legatur idem Amb. de viduis, et in 3. libris de virginib. Item in exhortat. ad virgines et in institutione virginis. Et Damascenus lib. 4. ortho. fidei c. 35. Praeterea Athanasius. Basilius, Nazian. Aug. de virginitate. Item Fulgentius ep. 3. ad Probam, Hieron. ad Eustoch. et l. 1. contra Jovin. Item in apologia pro libris contra Jovin. Ignatius ad Philadelphien. Cyprianus de bono pudicitiae. Isidorus l. 2. de summo bono, cap. 40.

n Basil. in praefatione in Ascetica, et in constitutionibus monasticis, c. 1. Casianus collation. 12. c. 4. et 7.

o 1. Cor. 7, 34.

p 1. Cor. 7, 37. Basilius hom. in Psalm. 44.

De Obedientiae laude et perfect. vide Aug. l. 14. de civitate Dei, c. 12. Hieron. epist. 8. ad Deme- triad. Greg. l. 35. moral. c. 12. Item in 1. Reg. l. 2. c. 4. l. 4. c. et l. 6. c. 2. Cass. l. 4. c. 10. Collat. 2. c. 11. et coll. 4. c. 20. Bern. inser. de 3. ordinib. eccl. Item ad milites templi, c. 13. et in ser. de virtute obed.

a Joan. 6, 38. 4, 34.
5. 30.

b Lucae 2, 51.

Bern. serm. 3. de
circuncis. Dom.

c Matth. 20, 28.

Lucae 22, 26.

d Philip. 2, 8.

e Matth. 16, 24.

Lucae 9, 23.

Hieron. ad Rusti-
cum monach. epist.

4. Basil. in ser. de
abdicat. rerum, et

in serm. de institut.
monach. et quaest.

96. in regul. brevior.
rib. Item in constit.

monast. c. 23. Greg.

l. 31. moral. c. 21.

Niceph. l. 11. eccle.
hist. c. 37.

nit enim non suam ^a facere volunta-
tem, sed Patris, et eorum, quibus fuis-
se ^b subditus legitur: venit idem ^c mi-
nistrare, et non ministrari, adeo ut
humiliarit semetipsum, factus ^d obe-
diens usque ad mortem, mortem au-
tem crucis.

Tum ad sui imitationem nos verbo
excitans, dixit: ^e *Si quis vult post me
venire, abneget semetipsum, et tollat
crucem suam, et sequatur me.* Quae
verba, ut generatim ad omnes dicta,
recte quidem possunt accipi, sed pecu-
liariter tamen atque perfectius ad eos
pertinent, qui pro suo modulo se
Christo ita conformant, ut nulla in
re sui esse juris velint, et alieno poti-
us, quam suo arbitrato vivere sata-
gunt, dum alterius, quem Christi
loco sibi praeposuerunt, voluntatem
et imperium ultro sequuntur.

f Basil. in constitu-
tionibus monasticis

c. 23 l. Reg. 15, 22.

Eccles. 4, 17.

Lucae 10, 16.

Ephes. 6, 5.

Coloss. 3, 20-24.

Horum praefectus, uti Basilius ^f do-
cet, Christi personam obtinet, ac
veluti mediator Dei et hominum fac-
tus, salutem obedientium, Deo sacri-
ficat. Unde quemadmodum oves pa-
stori obediunt, ea pergentes via, qua
pastor ipsas duxerit; ita convenit hu-
jusmodi pietatis exercitatores suis obe-
dire praefectis, non curiose investi-
gando praecepta, ubi a peccato aliena
fuerint: sed cum omni alacritate ac
studio explendo ea, quae demandantur.
De quo praefecto, sic etiam post Basili-
um Bernardus ^g affirmat: Ipsum quem

g Bern. in tractat. de
praecepto et dispensa-

satione. Vide eun-
dem in epist. 7. ad

Adam monachum.

pro Deo habemus, tanquam Deum in his, quae non sunt aperte contra Deum, audire debemus.

Hujusmodi^h autem fideles et excellentes Christi imitatores, qui dictis consiliis observandis serio vacarent, uti veteres ostendunt annales, Ecclesia semper habuit, et in his delectos probatosque coetus piorum ac religiosorum hominum, qui supra vulgi morem ac exemplum, abdicatis semel bonis omnibus, et relictis carnis illecebris, ex professo studerent sanctae obedientiae: eo videlicet spectantes, ut ad Christi obedientis exemplar, et ad evangelicae normae perfectionem sese totos componerent, nullumque propriae voluntati locum relinquerent. Cujus rei testes perquam idoneos habemus Basilium, Augustinum, Hieronymum, Benedictum, Gregorium, Cassianum, Bernardum, aliosque innumeros evangelicae perfectionis professores, et monastici instituti tum defensores, tum observatores integerrimos.

VI.

Quid summatim de consiliis Evangelicis est sentiendum?

Hoc nimirum, quod sint incitamenta et subsidia quaedam commoda admodum, quae infirmis adversus^a mundi, carnisque illecebras arma praebeant: quae bonorum conatus in cursu verae pietatis ad meliora provehant:

^h Philo in l. de vita contemplat. et ex eodem Euse. et Niceph. Josephus. l. 18. antiquitat. c. 2. et l. 2. de bello Judaico c. 7. Epiphani. haeresi 20. Hieron. ad Eustoch. de custod. virg. Item de viris illustr. in Philone et Marco. Dionys. de eccles. hierarch. c. 6. Euseb. l. 1. demonstr. evang. c. 8. Aug. in Psal. 132. et de morib. eccles. Cathol. c. 31. et 33. Item l. 8. confess. c. 6. Amb. epist. 82. Cass. Collat. 18. c. 4. et sequent. Nazian. in vita Basil. Athan. in vita Antonii. Sulpic. in vita Martini. Isidor. l. 2. de eccl. off. c. 15. Sozom. l. 1. hist. c. 12. Greg. l. 2. dialog. et l. 1. epist. 23. Chrys. adversus vitup. monast. vitae, et hom. 56. ad populum seq. Item homil. 14. in I. ad Tim. Bern. in apol. ad Guiliel. abb. et ho. 14. de bonis margaritis.

^a 1. Joan. 2, 15-17. Lucae 14, 18-23. 8, 14. Matth. 19, 10. 11. 23, 13, 22. 1. Cor. 7, 32-34. Eccli. 31, 8. Prov. 29, 15. Judic. 17, 6. 21, 24. Galat. 5, 3.

quae spiritum ad praestanda Religionis divinique cultus officia expeditiorem reddant, et quae insuper, ut ostendimus, ad aeternae vitae mercedem, ^b ac gloriam in coelo pleniorē consequendam conferant.

^b Matth. 19, 16-29.
Greg. lib. 26.
Moral. cap. 25.
^c I. Cor. 13, 15. sq.
I. Joan. 2, 5. 6. 15.
4, 17.
Coloss. 3, 12. sq.
Aug. de morib. eccl. Cathol. c. 33.
^d Lucae 9, 23.
^e 2. Cor. 8, 9.
Matth. 8, 20.
^f I. Petri 1, 18. 19.
^g Lucae 2, 51.
^h Philip. 2, 8.
ⁱ I. Petri 2, 21.
^k Philip. 3, 13.
Psalm. 83, 8.
Bern. epist. 253. ad Garinum Abbatem, et epist. 341. ad monachos S. Bertini. Item serm. 2. de Purific. B. Mariae. Aug. epist. 137. ad Hipponens.
^l I. Cor. 12, 31.
^m Lucae 10, 42.
ⁿ Apoc. 2, 10.

Ac summa quidem Evangelicae perfectionis in eo versatur, ut, quam maxime possis, ad ^c charitatem contendas, Christumque ^d imiteris. Imitaris autem, si Christo et ^e pauperi, et ^f virgini, et aliis ^g subdito, et ad mortem usque crucis ^h obedienti, pro tua virili te studeas ⁱ conformare: si cum Apostolo itidem ^k Paulo, neglectis iis, quae retro sunt, indefesso labore ad anteriora contendas, et ad supernae vocationis bravium te extendas in dies, voluntatē interim propria in totum, quoad ejus fieri potest, abdicata, ac homini propter Deum subjecta, ut ^l aemuleris usque meliora charismata, ^m partemque optimam tum eligas, tum bona fide in finem ⁿ usque conserves.

DE QUATUOR HOMINIS NOVISSIMIS.

I.

Quae dicuntur quatuor hominis novissima?

^a Eccli. 7, 37-40. 28, 6.
38, 21. 22.
Deut. 32, 28. 29.
Proverb. 19, 20.
Bern. inser. de primordiis, mediis et novissimis.

Haec videlicet: Mors, Judicium, Infernus, et Regnum coelorum: dicta quidem ^a novissima, quod inter caetera omnia, quae homini accidere possunt, extremum plane locum sibi ven-

dicent. Mors enim, ut dici solet, est ultima rerum linea. Mortem sequitur Judicium Dei, sicut et Paulus his verbis ostendit: ^b *Statutum est hominibus semel mori: post hoc autem Judicium*, tum ^c singulare scilicet, quod unusquisque moriens excipit, tum illud extremum et universale, quod omnes ad mundi finem expectat, ut supra ^d indicavimus.

Judicantur autem alii, quos in mortali peccato mors opprimit; ut ^e poenis apud inferos perpetuis addicantur: alii, quos ex hac vita migrantes ornat ^f nuptialis illa vestis Charitas, ut vita in coelesti regno perbeata fruantur. Hoc est, quod Evangelica veritas asserit: ^g *Procedent, qui bona fecerunt, in vitam aeternam; qui vero mala, in supplicium aeternum.* ^h *Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis, et tunc reddet unicuique secundum opera ejus.*

II.

Quomodo nos Scriptura de Morte docet?

Sicut ^a *per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors; ita in omnes homines mors pertransiit*, ut Paulus affirmat. Igitur etsi ^b hora mortis nihil sit nobis incertius, ^c *Nescit enim homo finem suum*: morte tamen ipsa certius nihil esse potest. Unde scriptum est, et res ipsa quotidie docet: ^d *Omnes morimur, et quasi aquae dilabimur in terram, quae*

^b Hebr. 9, 27.

^c Aug. l. 2. de anima et ejus origine c. 4. Item tract. 49. in Joannem, Chrysost. hom. 14. in Matth.

^d In symbolo.

^e Lucae 16, 22-24.

Matth. 25, 41.

^f Matth. 22, 11-13.

Aug. l. post collat. contra Donat. c. 20. Greg. hom. 38. in Evang.

^g Joan. 5, 29.

Matth. 25, 46.

^h Matth. 16, 27.

^a Rom. 5, 12. Sap. 1, 13. Conc. Milevit. can. 1. Aug. de praedest. et gratia cap. 3.

^b Greg. hom. 13. in Evang. Aug. in Ps. 144. hom. 27. ex 50. et c. 2. soliloquiorum animae. Hugo Victorinus l. 1. de anima c. 3.

^c Eccles. 9, 12.

Jacob. 4, 13. 14.

Eccli. 11, 18-20.

14-20. Lucae 12, 16-20.

^d 2. Reg. 14, 14. Eccl.

2, 16. Psal. 89, 9-10.

101, 4-12. 102, 13-15.

Job. 8, 9. 14, 1-5.

1. Petr. 1, 24. Aug.

l. 13. de Civit. Dei,

c. 10. et II. Ser. 21.

de verb. Dom. Innocent. 3. de con-

temptu mundi, lib.

cap. 24.

Job. 17, 14.

Psal. 48, 11. 12. 17.

Baruch. 3, 16. 19.

Eccli. 41, 1 - 7.

Aug. sent. ult. apud

Prosp.

f Matth. 25, 13.

Marc. 13, 35. 37.

Aug. epist. 80. ad

Hesych., et quaest.

59. l. 83. quaestion.

g Lucae 12, 40. Apoc.

3. 3. 16, 15. Cypr. l.

4. epist. 2. ad Anto-

nian. Aug. serm. 3.

de Innoc. et tract. 33.

in Joan. Greg. l. 16.

moral. c. 31.

h Eccli. 14, 17.

Eccl. 9, 10. 12, 1. sq.

Galat. 6, 9. 10.

Aug. de discipl.

Christiana c. 2.

Conc. Lateran. can.

22. Trid. sess. 14.

Nannetense c. 4.

Greg. 4. dialog. c.

58. Possid. in vita

Augustini.

i Joan. 9, 4. Aug. in

Enchirid. c. 110. et

tract. 44. in Joan.

k Joan. 12, 35.

Lucae 19, 13.

l Psalm. 33, 22.

Prov. 11, 7. Sap. 5, 8.

9. sq. 13-15. Psal. 10,

6. 7. Aug. ser. 48. et

57. ad fratres. in ere-

mo. Hugo Victor. l.

1. de anima c. 2. l. 3.

c. 23. et l. 4. c. 13. In-

noc. 3. de contem-

ptu mundi l. 2. c. 42.

m Lucae 16, 19-24. sq.

Greg. 4. dial. c. 38.

et hom. 12. in Evang.

Beda l. 5. hist. An-

golorum c. 14. et 15.

n Psal. 115, 15.

o 2. Cor. 5, 1. 6-8.

Greg. 4. dialog. c. 11. et sq. Cypr. de mort. Ambr. in l. de bono mortis.

non revertuntur. Idque confirmans Ecclesiasticus: ^e *Et Rex hodie est, inquit, et cras morietur. Cum morietur autem homo, haereditabit serpentes et bestias et vermes.*

Cum vero plurimum referat, quomodo, et quam parati moriamur, toties in Evangelio nobis repetitur illud: ^f *Vigilate.* Item: ^g *Estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.* Parati vero et vigilantes mortem excipiemus, si serio et in omni vita pro se quisque meditetur, quod scriptum est: ^h *Ante obitum operare iustitiam, quoniam non est apud inferos invenire cibum:* Sicut et Christus dixit: ⁱ *Venit nox, quando nemo potest operari.* ^k *Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebrae comprehendant.*

Pulchre autem Propheta inter justorum malorumque mortem discrevit; nam de his quidem dicit: ^l *Mors peccatorum pessima,* illorum scilicet, qui velut pernicaces Judaei, in peccato sine poenitentia moriuntur, ac proinde sic pereunt, ut semper apud ^m inferos cum epulone divite sint excrucianti. De illis vero testatur: ⁿ *Pretiliosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus.* Talibus ^o quippe mors ista corporis nihil est aliud, quam terrenae hujus peregrinationis et aerumnarum mortalis vitae terminus, somnus quietus, et secunda obdormitio, verae vitae principium, et optabilis transitus ad bea-

Greg. 4. dialog. c. 11. et sq. Cypr. de mort. Ambr. in l. de bono mortis.

tam immortalitatem, cujus desiderio Apostolus flagrans, et hujus vitae per-
taesus, ^p *Cupio, inquit, dissolvi, et esse cum Christo.* ^q *Beati servi illi, quos, cum venerit Dominus, invenerit vigilantes. Et, ^r Beati mortui, qui in Domino moriuntur. ^s Justus autem si morte praeoccupatus fuerit, in refrigerio erit.*

III.

Quomodo Scriptura de Judicio admonet?

Horrendum ^a est, incidere in manus Dei viventis, Christique judicis, ^b ante cujus tribunal nos omnes oportet manifestari, et ^c unumquemque rationem pro seipso reddere: ^d *Cuncta enim quae sunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, sive bonum, sive malum sit.* Quare non modo peccatoribus, sed etiam saepe ^e sanctis iudicii hujus terribilis est ^f expectatio. Timuit hinc David, ut solícite roget: ^g *Non intres in iudicium cum servo tuo Domine.* Timuit et Job, quantumvis ^h innocens, suumque timorem his verbis ostendit: ⁱ *Quid faciam, cum surrexerit ad iudicandum Deus? et cum quae-sierit, quid respondebo illi? Semper ^k quasi tumentes super me fluctus timui Deum, et pondus ejus ferre non potui, ^l Verebar omnia opera mea, sciens, quod non parceres delinquenti.*

Ac vero metuendus est Judex ^m ille, cujus non licet potestatem effugere, sapientiam fallere, aequitatem flecte-

^p Philip. 1. 23. Lucae 2. 29. Psal. 41. 2-3. 83. 2. 141. 8. Num. 23. 10.

^q Lucae 12. 37.

^r Apoc. 14. 13.

^s Sapient. 4. 7.

^a Heb. 10. 31. Bern. ser. 8. in Psal: Qui habitat.

^b 2. Cor. 5. 10.

^c Rom. 14. 10 11.

^d Eccles. 12. 14. 11. 9.

^e 1. Cor. 4. 5. Rom. 2.

^f 1-16. Sapient. 1. 9.

^g Eccles. 11. 23. Matth.

^h 12. 36. 16. 27. Apoc.

ⁱ 20. 12. 13. 22. 12.

^j Psalm. 61. 12. 13.

^k 2. Tim. 4. 6-8. Da-

^l masc. in ser. de de-

^m functis. Cyril. de

ⁿ exitu animae. Le-

^o ont. in vita Eleemo-

^p synarii.

^q 1. Petri 4. 17. So-

^r phon. 1. 12. Psal. 74.

^s 3. Bern. ser. 55. in

^t Cantica. Greg. 1. 8.

^u moral. c. 13.

^v Hebr. 10. 26.

^w Psalm. 142. 2.

^x Job 1. 1.

^y Job 31. 14.

^z Ibidem 23. Greg.

^{aa} 21. moral. c. 15 et 16.

^{ab} Job. 9. 28. 24. 12.

^{ac} Eccles. 9. 1. 2-1. Cor.

^{ad} 4. 3. 4.

^{ae} Aug. in 1. de decem

^{af} chordis c. 1. et 2.

^{ag} Prosper 1. 3. de vita

^{ah} contempl. cap. 12.

^{ai} Bernar. epist. 1.

Innocent. 3. l. 3. de contemptu mundi cap. 15.
 n Prov. 6. 34.
 o Psal. 74. 3. Bern. ser. 55. in Cantic.
 p Hierem. 17. 10. 11. 20. 20. 11. 32. 18. 19. Prov. 16. 2. Hebr. 4. 13. 1. Paral. 28. 9. Malach. 3. 5. 6. Psal. 7. 11. 43. 21.
 q Esaiæ 66. 18. Judæ epist. 14. 15. Matth. 10. 26.
 r Aug. 20. de civitate Dei, c. 1. 2. 30. et l. 18. c. 53. Item epist. 78. et 80. ad Hesych. Hippol. de consum. mundi, Damasc. l. 4. de orth. fidei c. 27.
 s Sophon. 1. 14. Joël. 2. 1. 2. 3. 10. 11. 30. 3. 2. 12. 16. Esaiæ 13. 9. 13. 24. 18. 23. 66. 15. 16. sq. Hier. 23. 19. 20. Mal. 3. 1. 4. 4. 1. 5. 6. Dan. 7. 9. 10. 13. 14. Apoc. 20. 11. 15. 6. 12. 17. Psalm. 96. 3. 6. 59. 2. 3. Matth. 24. 3. 42. 25. 31. 46. 13. 40. 42. 3. 12. Sap. 5. 1. 5. 18.
 t 2. Pet. 3. 10. 12. Aug. l. 20. de civit. Dei, c. 16. et 18. Chrys. hom. 46. ad pop. Antioch. et seq. Ephrem. in l. de judic. extremo et l. de vera poenit. Aug. ser. 67. de temp. Isidor de summo bono, l. 1. c. 30. Cyril. Catech. 15. illum. Hieron. ad Heliod. Greg. hom. 1. et 12. in Evang. Item l. 26. moral. c. 24. et 25. Aug. c. 4. meditat. Anselmus de miseria hominis. Bern. de interiori domo, cap. 38.

re, judicium retractare. De quo ita scriptum extat: ⁿ *Zelus et furor viri (Christi judicis scilicet) non parcat in die vindictæ, nec acquiescet cujusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.* Qui de seipso etiam suoque judicio (ne quis sit inscius) hoc omnibus prænuntiavit: ^o *Cum accepero tempus, ego justitias judicabo.* ^p *Ego Dominus scrutans cor et probans renes: qui do unicuique juxta viam suam, et juxta fructum adinventio- num suarum.* ^q *Ego opera eorum et cogitationes eorum venio ut congregem, cum omnibus gentibus et linguis: et venient, et videbunt gloriam meam.*

Caeterum de judicii ^r extremi die, qui et ^s dies Domini, dies iræ, dies magnus et horribilis in scriptura dicitur, Apostolus Petrus docet in hunc modum: ^t *Adveniet dies Domini sicut fur, in quo coeli magno impetu transi- ent: elementa vero calore solventur: terra autem et omnia, quæ in ipsa sunt, opera, exurentur. Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus et pietatibus; expectantes et properantes in adventum diei Domini, per quem coeli ardentes solventur, et elementa ignis ardore ta- bescent.*

Ut vero tunc clementem judicem **C**hristum, ac diem illum, quo *coelum*

et terra^a transibunt, nobis laetum habeamus, praeclarum hoc est consilium Sapientis: ^x Ante languorem adhibe medicinam, et ante iudicium interroga te ipsum; et in conspectu Dei invenies propitiationem. ^y Si enim nosmetipsos dijudicaremus, non utique iudicaremur. ^z Timenti Dominum bene erit in extremis, et in die defunctionis suae benedicetur.

IV.

Quid vero de inferno ejusque poenis?

Ut morte quidem nihil miserabilius, ut iudicio etiam nihil est terribilius, praesertim filiis hujus seculi obstinate peccantibus: sic inferno ejusque poena nihil intolerabilius ac infelicius potest excogitari. Ibi enim (teste ^a Scriptura divina) *fletus est et stridor dentium: ibi ^b vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur: ibi terra ^c tenebrosa et operta mortis caligine: ibi umbra mortis et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat: ibi pars ^d illorum in stagno ardenti igne et sulphure, quod est mors secunda: ibi ^e cruciabantur die ac nocte in secula seculorum.* Ibi demum verum esse comperietur, quod omnibus apud inferos torquendis justus Judex his verbis praedixit: *Ecce servi mei comedent, et vos esurietis: ecce servi mei bibent,*

Rom. 2, 6. 7. Esaiæ 13, 21. 22. Prov. 19, 29. Eccli. 21, 10. e Apoc. 20, 10. 9. 6. Job 7, 9. 20, 4-29. Psalm. 48, 15. Esaiæ 33, 11-14. Matth. 3, 10-12. 25, 41-46. 2. Thess. 1, 8. 2. Petri 2, 4-6. sq. f Esaiæ 65, 13. 14. Lucae 6, 24-26. 16, 22-26. Cyrillus Alex. in orat. de exitu anim. Aug. in enchir. c. 111. et seq. Item serm. 181. de temp., c. 18. Lib. de triplici habitaculo, c. 2. Cypr. ad Demetr. et in serm. de Ascensione Christi. Bern. epist. 253. et medit. c. 3. Item serm. 8. et in Psalm. Qui habitat. Hugo l. 4. de anima, c. 13. Innoc. 3. l. de contempt. mundi, c. 2. et seq. Coucil. Florentin.

^u Lucae 21, 33. 1. Cor. 7, 31. Apoc. 21, 1. ^x Eccli. 18, 20. 2. Petri 3, 13. 14. Lucae 21, 34. Tit. 2, 12. 1. Thess. 5, 2-6. Lucae 17, 26-29. Chrys. hom. 5. de poenit. ^y 1. Cor. 11, 31. ^z Eccl. 1, 13. Greg. I. 31. moral. c. 21. Aug. serm. 120. de temp.

Vide Chrys. ep. 5. ad Theod. laps., et Cyril. Alexand. de exitu animae. Prosper l. 3. de vita contemplat. c. 12. Item Gregor. l. 4. dialog. c. 28-29. 32. et sequent. Isidor. de summo bono, l. 1. c. 31. et 32. ^a Matth. 8, 11. 13. 40-42. 47-50. 22. 11-14. 24, 48-51. 25. 30. Lucae 13, 27-29. ^b Marci 9, 42-45. Esa. 66, 23. 24. 14, 11-15. Eccli. 7, 19. Judith. 16, 20-21. ^c Job 10. 22. Judae 12. Greg. l. 9. Mor. c. 45. et seq. Cassian. in Confess. Theologica p. 3. Ephraem in l. de vera poenit. c. 7. et 8.

^d Apoc. 21, 8. 14. 9-11. 18, 5-8. 19, 20. 20, 9. 10. Psal. 10. 7. 20, 9. 10. Deut. 32, 22. Job 24, 19. 20.

^e Apoc. 21, 10. e Apoc. 20, 10. 9. 6. Job 7, 9. 20, 4-29. Psalm. 48, 15. Esaiæ 33, 11-14. Matth. 3, 10-12. 25, 41-46. 2. Thess. 1, 8. 2. Petri 2, 4-6. sq. f Esaiæ 65, 13. 14. Lucae 6, 24-26. 16, 22-26. Cyrillus Alex. in orat. de exitu anim. Aug. in enchir. c. 111. et seq. Item serm. 181. de temp., c. 18. Lib. de triplici habitaculo, c. 2. Cypr. ad Demetr. et in serm. de Ascensione Christi. Bern. epist. 253. et medit. c. 3. Item serm. 8. et in Psalm. Qui habitat. Hugo l. 4. de anima, c. 13. Innoc. 3. l. de contempt. mundi, c. 2. et seq. Coucil. Florentin.

et vos sitietis: ecce servi mei laetabuntur, et vos confundemini: ecce servi mei laudabunt prae exultatione cordis, et vos clamabitis prae dolore cordis, et prae contritione spiritus ululabitis.

g Psalm. 2, 10-13.

h Sap. 6, 9. 6.
Esaiæ 5, 14

i Lucae 12, 5.
Matth. 10, 28.
Chrysost. lib. 1. de
prov. Dei. Item hō.
5. et 55. ad pop. An-
tioch. Aug. in Psal.
49. Bern. in serm.
de convers. ad Cle-
ricos, cap. 5.

Itaque Propheta regius, reges et principes omnes compellat, atque futuras malorum poenas illis proponit cum hac gravi admonitione: ^g *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram.* (^h *Fortioribus enim fortior inflat cruciatio, et iudicium durissimum in his qui praesunt, fiet.*) *Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore: Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, et pereatis de via justa, cum exarserit in brevi ira ejus.* Hinc et Christus ipse dictum omnibus voluit: ⁱ *Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc time- te.* Ut enim est momentaneum, quod in hac vita delectat, ita sempiternum est, quod in gehenna excruciat.

V.

*De Regno coelorum quid ex Scriptura
discimus?*

a Matth. 25, 34.

b 2. Tim. 4, 18.

c 2. Petri 1, 11.

d Lucae 14, 15. Aug.

serm. 37. de sanctis.

Cypr. de mortalit.

e Rom. 8, 18. 2. Cor.

4, 17. Actor. 14, 21.

f 2. Tim. 2, 2-6. 11-12.

4, 7. 8.

g 1. Cor. 2, 9.

Esaiæ 64, 4.

Paravit ^a hoc Regnum Deus electis ab origine mundi, ^b regnum coeleste, ^c regnum aeternum, ^d regnum beatissimum, de quo Paulus aperte fatetur: ^e *Non sunt condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam.* ^f *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quae praeparavit Deus his qui diligunt*

illum. ^g *O sanctam civitatem Hierusalem novam, descendentem de coelo. a Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. De qua Joannes, divinatorum optime conscius, haec coelitus audivit et scripsit: ^h Ecce tabernaculum Dei cum hominibus: et habitabit cum eis: et ipsi populus ejus erunt: et ipse Deus cum eis erit eorum Deus: et abstergent omnem lacrymam ab oculis eorum: et mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quae prima abierunt. Illic auditur ⁱ vox tubae magnae, et sicut vox aquarum multarum, et sicut vox tonitruorum magnorum dicentium, *Alleluja: quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens. Gaudeamus et exultemus, et demus gloriam ei, quia venerunt nuptiae Agni.**

^k *Beati. qui ad coenam nuptiarum Agni vocati sunt: beatiore vero, qui ad eam coenam ^l vocati, submotis impedimentis omnibus, accedunt, vestemque ^m nuptialem adferunt, ut in ⁿ regno Dei cum Abraham, Isaac et Jacob recubant. Nec opus est rogare: ^o Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Expedita est responsio: *Qui ingreditur sine macula, et operatur justitiam. Aut**

vita contemp. l. 1. c. 2. et seq. Item l. 3. c. 32. Bern. in serm. de triplici genere honor., et c. 4. meditat. ^m Matth. 22, II. sq. ⁿ Matth. 8, II. Lucae 13, 28. 29. 22, 29. 30. 12, 37. Greg. hom. 13. in Evang. ^o Psal. 14, I. 2. 23, 3-4. Esaiæ 33, 15-17. Rom. 2. 6-10. Matth. 5, 8. Bern. in serm. de convers. ad clericos, c. 25.

^g Apoc. 21, 2. sq. 22, 2-5. Matth. 13, 43-22, 30. Sap. 3, 1, 2, 7. 8. 5, 10. 17. Daniel. 12, 2. 3. 1. Cor. 15, 41-44. 51-55. Philip. 3, 20. Joan. 14, 2.

^h Apoc. 21, 3. 4. 7, 14-17. 1. Cor. 13, 12. 1. Joan. 3, 2-3. Esaiæ 25, 8-9. 33, 17. 20. 21. 49, 10. 51, 3. 11, 60, 13-22. 65, 17-19. 66, 13. 14. Psal. 16, 15. 26, 13. 30, 20. 21. 35, 9. 10. 86, 3. 7. 114, 7-9. 149, 5-9.

Chrys. epist. 5. ad Theod. lapsum. Anselm. ep. secunda, et in l. de similit. c. 47. et seq. Hugo l. 4. de anima c. 15. et 16.

ⁱ Apoc. 19, 1. 6. Psal. 83, 2-5. 8. 11-13. et ibid. Aug. Item l. 10. de civit. Dei, c. 16. et l. vicesimo secundo c. 29. et 30. Item l. 3. de l. arbitrio. capite ultimo, et l. 3. de symbol. ad Catechum. c. ultimo l. I. de Trinitate c. 13. et de catech. rudib. c. 15. Tract. 4. in ep. Joan. I. Meditat. c. 22. et 25. Soliloq. c. 21. 35. et 36. Manual. c. 6. 7. 16. 17.

^k Apoc. 19, 9.

^l Lucae 14, 16-20. sq. Greg. hom. 36. et 37. in Evang. Prosp. de

p Math. 7, 21. 19, 16. si verbo Christi magis delectaris:
 17, 25, 20, 21. Apoc. ^p *Qui facit voluntatem patris mei, qui in
 2, 7. Io. 11. 17. 26. 3,*
 5. 12. 21. 7, 14. Bern. *coelis est, ipse intrabit in regnum coelo-*
 serm. 2. de verb. *rum.* Sancta hæc est civitas, et sanctos
 Apost. Non est re- *etiam cives requirit, ^q non intrabit in*
 gnum Dei esca et *eam aliquid coinquinatum.*
 potus.
 q Apoc. 21, 27.

VI.

Quis est usus et fructus doctrinae totius
 de quatuor novissimis?

Vide Chrys. epist. Primum hæc ipsa cognoscere ac se-
 quinta ad Theod. rio meditari, eo confert, ut a cura,
 lapsum. et Damasc. studio et amore illarum rerum, quae
 in histor. Balaam caducae, fluxae et vanae sunt in hoc
 et Josaphat. mundo, facilius avocemur. ^a *Vanitas
^e Eccle. 1, 2. et ibid. enim vanitatum, dixit Ecclesiastes, Va-*
 Hieron. Item Greg. *nitas vanitatum, et omnia vanitas. ^b Vi-*
 I. quinto capite se- *di cuncta quae fiunt sub sole, et ecce uni-*
 cundo in primum *versa vanitas et afflictio spiritus.*
 Regum.
^b Eccl. 1, 14.

Deinde non solum a cogitationibus
 vanis curisque terrenis hæc animad-
 versa hominem revocant, verum etiam
 ab omni ^c peccandi licentia, consuetu-
 dine et proclivitate deterrent. Hinc
 aurea illa sententia: ^d *In omnibus ope-*
 ribus tuis memorare novissima tua, et in
 aeternum non peccabis.

Praeterea monent sapientem, ut
 cunctis in rebus nihil temere faciat,
 sed extrema primum omnium sibi
 proponat, sineque prospecto, via re-
 gia progrediatur, ut neque ^f ad dexte-
 ram, neque ad sinistram a recto de-
 flectat.

Praecipue vero hujusmodi rerum
 memoria et contemplatio id efficit,

^c Aug. 1, 2. de Gene-
 ai contra Manich.
 c. 28. et serm. 20. de
 tempore. Greg. ho-
 mil. 39. in Evang.
 Isidor. 1. 3. de sum-
 mo bono, c. ult.
^d Eccl. 7, 40.
 Bern. serm. 1. in
 fest. omn. sanct.
 Item in ser. de pri-
 mordis, medis, et
 noviss. nostris.
^e Deut. 32, 28. 29.
^f Prov. 4, 27.

ut divinus timor, ^g qui verae sapientiae fons, totius virtutis custos, ac in omni hominis vita necessarius est paedagogus, in aequi bonique studio nos confirmet ac provehat. Nam ^h *Timor Domini expellit peccatum: et qui sine timore est, non poterit justificari.* ⁱ *Qui timent Dominum, inquirunt, quae beneplacita sunt ei; praeparabunt corda sua, et in conspectu illius sanctificabunt animas suas.* Demum ^k *qui timent Dominum, custodient mandata illius, et patientiam habebunt usque ad inspectionem illius, dicentes: Si poenitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini.*

^g Eccli. 1, 16.
 Psalm. 110, 10.
 Prov. 1, 7, 9, 10.
 Job 28, 28.
 Eccles. 7, 19.
 Prov. 14, 26, 27.
 Chrys. hom. 15, ad pop. Antioch. Item ho. 2. in 2. ad Thes.
 Aug. tract. 9. in epist. Joan. et in psal. 127.
^h Eccli. 1, 27, 28.
ⁱ Eccli. 2, 19.
 Aug. ser. 13. et 18. de verb. Apost. Item l. de sanct. Virg. c. 38. et serm. 214. de tempore.
^k Eccli. 2, 21, 22.

Caeterum filii seculi hujus, qui ^l vanitatem diligunt, et quaerunt mendacium: qui ^m laetantur, cum male fecerint, et exultant in rebus pessimis, ante ⁿ quorum oculos non est timor Dei, nihil minus illi quam his de rebus cogitationem suscipiunt. ^o *Gens absque consilio est, et sine prudentia: utinam saperent et intelligerent, ac novissima providerent.* His videmus, quod Job sanctus aiebat, quotidie usuvenire: ^p *Tenant tympanum et citharam, et gaudent ad sonitum organi: Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt.* ^q *Sic risus dolore miscetur, et extrema gaudii luctus occupat.*

^l Psalm. 4, 3.
^m Prov. 2, 14.
ⁿ Psalm. 13, 3.
^o Deut. 32, 28, 29.
 Bern. ser. 2. in de: Apost. Petri et Pauli.
 Item epist. 292.

^p Job. 21, 12, 13.

^q Prov. 14, 13.

VII.

Quae est summa eorum, quae in hoc libro continentur?

Summa totius operis duabus rebus continetur, Sapientia, et Justitia

Christiana. Ad Sapienciam haec capita, videlicet de Fide et Symbolo Fidei, de Spe et Oratione Dominica, de Charitate et Decalogo referuntur. Nam Fides, Spes, Caritas, illae virtutes sunt, quibus veram hominis sapientiam, ut Augustinus ^a annotavit, divina Scriptura concludit. Accessit porro de praeceptis Ecclesiae, et de Sacramentis tractatio. Sicut enim praedictae virtutes absque Sacramentis et praeceptis Ecclesiae recte observatis subsistere non possunt, ita eorum accessione efficaciter nobis inseruntur; insertae confirmantur, augentur, et perficiuntur. Itaque in iis, quae ad Sapienciam referimus, explicandis, prior libri pars absoluta est.

Posterior, quae circa Justitiam versatur, duas ejus partes tum ad mala fugienda, tum ad bona consecranda spectantes, breviter enucleat. Etenim abstinere a malis, Chrysostomo ^c teste, non satis est nobis ad salutem, nisi adsit etiam bonorum possessio et virtutis actio. Utrique igitur parti capita nonnulla, quae praecipue ad malorum bonorumque discrimen observandum pertinent, accommodata sunt. Totius autem Justitiae vim et amplitudinem Tobias, vir aequae sapiens ac justus, succincte comprehendit, ubi suum filium, adeoque in illo filios Dei omnes sigillatim admonet in haec verba: ^d *Noli timere fili mi; pauperem quidem vitam*

^a Lib. 2. retract. c. 63. et in Enchir. c. 2. et 3.

^b Psalm. 33, 15. et 36, 27.

^c Chrysost. in psal. 4. Plura vide supra.

^d Tobiae 4, 22.

gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, et recesserimus ab omni peccato, et fecerimus bene. Ita demum discimus Christiani hominis integrum officium, quod non modo fidem, sed vitam etiam, quae secundum Sapientiam, et Justitiam Christianam instituta sit, omnino requirat.
° Sapiens autem cor et intelligibile, uti *Eccli. 3, 32.*
*Scriptura testatur, abstinebit se a peccatis, et in operibus Justitiae successus habebit. Verum enimvero, ne institutae brevitatis terminos praetereamus, doctrinae hujus ad Christianos, eosque in primis simpliciores, instituendos pertinentis, hic modus et finis esto. Quae omnia uno Ecclesiasticis verbo, tamquam totius humanae vitae illustri sigillo, consignabimus, ita concludentes: *f Deum time, et mandata f Eccl. 12, 13.*
*ejus observa: hoc est enim omnis homo.**

Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Psalm. 67, 29.

F I N I S.

C o r r i g e n d a.

Pagina	5	linea	30	pro	aptem	lege	apte
—	7	—	20	—	Pulchrae	—	Pulchra
—	7	—	22	—	praecipue	—	praecipuae
—	8	—	10	—	misericordiarum	—	misericordiarum
—	12	—	9	—	illustrae	—	illustre
—	16	—	21	—	administrationi	—	administratione
—	26	—	21	—	quemadmodum	—	quemadmodum
—	53	—	4	—	iudicandum	—	judicandum
—	66	—	26	—	se ducantur	—	seducantur
—	72	—	31	—	notos	—	nothos
—	98	—	2	—	novas	—	novas
—	131	—	16	—	Dominicam esse	—	Dominica messe
—	136	—	20	—	praestant	—	praestant.
—	140	penult.	—	—	corrupte	—	corruptae
—	141	—	2	—	que	—	quae
—	186	—	17	—	soli	—	solis
—	204	—	17	—	Joan.	—	Jou.

Caetera Lector facile ipse corriget.

I N D E X.

	pag.		pag.
A.			
Accidia.	165.	Christus non Redemptor	
adulatio, peccatum alio-	169-170.	et mediator est tantum,	
num.		sed etiam legislator, vir-	
Aeriani.	123.	tutum exemplar et iudex.	15.
antibaptistarum error.	85.	Christi passio et merita	
avaritia.	160.	quibus prosint.	10. 11.
B.		Christianus quis dicendus.	
Baptismus quid sit, et		3. et sequent.	
an omnibus necessar.	85.	Christianus non est, qui	
baptismus est parvulis ne-		extra ecclesiam degit.	3.
cessarius.	85.	Christianus verus omnes	
baptismus parvulorum		sectas detestatur.	3.
traditio Apostolica.	56.	Christianæ doctrinae com-	
baptismi aqua prius con-		pendium.	3. 74.
secratur.	84.	Chrisma ex traditione	
baptismi caeremoniae		Apost. servatur.	57.
quam antiquae.	84.	Chrysmatis sacri usus.	84. 91.
baptismus iterari non de-		ciborum delectus	199. 200.
bet.	85.	clavium potestas.	19.
baptismi verbum, elemen-		caelibatus commendatio.	232.
tum et minister.	86.	ad caelibatum nemo cogi-	
baptismi effectus et se-		tur, nisi qui eum ultro	
quen.	86.	suscepit.	145.
baptizati, chrysmate cur		coelorum regnum.	242.
inungantur.	91.	communio sanctorum.	
beatitudines octo.	225.	vide Sanctorum.	
C.		communio Eucharist. an-	
Caeremoniae Ecclesiast.		nua.	68.
	82. et seq.	ad dignam communio-	
caeremoniae baptismi		nem praeparatio.	109. 110.
quam antiquae.	84.	communione frequen-	
castitatis commendatio.	231.	tem suadet Ignatius.	109.
castitas perpetua.	229. 231 et 232.	communio unius speciei	
castitas quomodo obtineri		a Christo usurpata.	104.
potest.	232.	in communione unius spe-	
a carnibus abstinendum		ciei totus Christus, et	
in Quadragesima.	201.	idem fructus percipitur.	
a carnibus cur abstant		104. et sequent.	
Catholici.	199.	communio alterius speciei	
carnis opera.	224.	olim fuit usitata.	104.
charitatis commendatio,		communione unius spe-	
quid sit praecepta, vera		ciei non inferitur com-	
indicia.	36. 37. 38. 39.	municantibus injuria	
fraternae offic.	51.	105. et sequent.	
in charitate consistit sum-		communione unius spe-	
ma perfectionis evange-		ciei dudum praecepit	
licae.	236.	Ecclesia.	105. 106.

I N D E X.

communio utriusq. speciei non est praecepta non sacrificantibus.	103.
de communione utriusque speciei digladiantes fructum Eucharistiae amittunt.	107.
eadem unitatis symbolo ad divisionis symbolum abutuntur.	107.
condonatorum officium in conciliis semel definita, non sunt vocanda in dubium.	170. sq. 64. 65. 179.
conciliorum auctoritas in conciliis generalibus quae sit episcoporum auctoritas.	64. ibid.
concupiscentia in baptizatis non est proprie peccatum.	87.
concupiscentia cur baptismo non tollitur.	ibid.
confessio annua.	68.
confessio sacerdoti facienda.	114. 115.
confessio Deo facta non sufficit.	114.
de confessione testimonia patrum.	116.
confirmationis sacramentum.	89. et seq.
confirmationis elementum, verbum et minister.	90. et seq.
confirmationis usus et fructus.	92.
conjugium, vide Matrimonium.	
conjugium sacerdotum et monachorum.	144.
conjugium virginum sacrarum.	143. 144.
conniventia peccatum alienum.	171.
consensus peccatum alienum.	168.
consilia evangel.	227 et sq. 235.
consuetudinis ecclesiasticae quanta vis.	59.
consiliorum et praeceptorum discrimen.	228.

consuetudines ecclesiasticae unde profectae.	56.
consuetudinum ecclesiasticarum ratio non omnibus perspecta.	84.
consuetudo peccandi.	187.
consultores mali.	167.
continentia quibus donat.	146.
contritio quid sit, et quomodo paretur.	113.
correctionis fraternae omissio.	172.
credenda non ea solum, quae symbolo expressa sunt.	21.
crucis signum cur digitis efformamus.	11.
crucis signi antiquitas.	84.
crucis signum fronti imprimitur.	11. 93.
cultus divinus quid et quotuplex.	76.
crucis signi utilitas et efficacia.	11.

D.

Decalogus et ejus explicatio.	39. et seq.
decalogus etiam ad Christianos pertinet.	39. 53.
praeter decalogi praecepta etiam alia Christianis sunt observanda.	53.
decretis patrum resistere, peccatum in Spiritum sanctum.	179.
defensione peccatum alienum incurrimus.	173.
defuncti orationibus, sacrificiis et eleemosynis juvantur.	122. 123.
defunctorum commemoratio fit in missa.	122. 123.
defunctorum commemoratio ab Apostolis sancita.	99. 123.
defunctis prodest missae sacrificium.	99. 101.
defunctis prosunt vivorum opera.	122. 123.
pro defunctis. prec. et offerre, traditio est Apostol.	122.

I N D E X.

desperatio peccatum est in Spiritum sanctum. 177.
dilectio Dei et proximi. 37.
dona Spiritus sancti. 220. 221.

E.

Ecclesia quid sit. 60. 61.
ecclesia est congregatio visibilis. 16. 17.
ecclesia quomodo una, sancta et catholica. ibid.
ecclesia iudex est controversiarum. 69.
ecclesiae auctoritas Augustinum movit, ut evangelio crederet. 69.
eccle. dignitas et auctoritas. 61. 62.
eccle. nomen haereticis et schismaticis quare non competat. 60.
ecclesiae nota et signum est successio Pontificum a Petro Apost. 60. 61. 139.
ecclesiae pastor Pontifex Romanus. 61.
eccle. post Christum unus summus pastor. 16.
eccle. pastorum auctoritas et potestas. 63. 64.
eccle. quid conducant Pastores et doctores. 65. 66.
eccle. potestas in condendis canonibus et in excommunicando. 69. 70.
eccle. praecepta et traditiones quem fructum afferunt. 71. 72. et seq.
ecclesiae praecepta partim scripta, partim non sunt scripta. 54. 71.
ecclesiae praecepta praecipua sunt quinque. 67.
ab ecclesiae unapte descendens cum haereticis reperitur. 73.
ecclesiam qui non habet matrem, non habebit Deum patrem. 18.
extra eccle. non est salus. 17. 18.
extra ecclesiam sunt Iudaei, ethnici, haeretici,

schismatici, et excommunicati. 17. 60.
ecclesiastica hierarchiae similis caelesti. 129.
ecclesiastica potestas major est, quam politica. 65.
ecclesiasticae traditiones. vide Traditiones.
ecclesiasticorum praeceptorum observantia quem afferat fructum. 68.
ecclesiasticis et apostolicis mandatis parendum. 53. 54.
eleemosyna quid sit. 207.
eleemos. in scripturis quomodo commendata. 207. 208.
eleemosynae vis. 188.
eleemos. virtus et fruct. 208. 209.
episcoporum et pastorum in ecclesia auctoritas. 63. 64.
eucharistia excellentissimum est sacramentum. 93.
eucharistia summum est et proprium novae legis sacrificium. 99.
eucharistia panis est quotidianus. 28.
eucharistia bonam gratiam et gratiarum actionem significat. 94.
eucharistia viaticum est. 108.
eucharistia conficitur per verba Christi. 97.
eucharistiae sacramentum adorandum. 98.
eucharist. fruct. 107. 108. et seq.
per eucharist. Christo incorporamur. 94. 108.
in eucharistiae quavis particula totus Christus continetur. 105. 106.
eucharistiae oblatio debet fieri sub utraque specie. 103.
eucharistiae communicatio an sub una, an sub utraque specie fieri debeat. 103.
in eucharistia sub speciebus panis et vini vere corpus et sanguis Christi continetur. 95.
in eucharistia panis et vinum in corpus et sanguis-

I N D E X

nem Domini transubstantiantur. 97.
 eunu hi evangelici. 146. 231.
 excommunicatio. 70.
 excommunicati. 18.
 exorcismi. 84.
 externa quid ad pietatem conferant. 77.

F.

Festi dies piis operib. celeb. 46.
 festorum dierum celebratio. 67.
 festa sanctorum. 44.
 fides quid sit. 4.
 fides quam necessaria. 4.
 fides sola, nec cum spe quidem sufficit, si charitate sit destituta. 36.
 fides rationi aut experientiae non nititur. 5.
 fides postulat firmum assensum. 4.
 fidei commendatio. 5. 26. 36.
 fidei soli innitentes praesumptuosi sunt. 176.
 fidei summa 12. articulis continetur. 5. 6.
 fortitudo. 219. et seq.
 fructus spiritus sancti. 221.

G.

Gula. 163.

H.

Haereticus quis habendus. 59.
 haeretici non sunt veri Christiani. 3.
 haeretici sunt extra ecclesiam. 17.
 haeretici scripturis omnia confirmare nituntur. 69.
 haeretici ecclesiam non audiunt. 73.
 haeticorum a Catholicis distinctio. 72. 73.
 homicidium voluntarium. 182.

I.

Iconoclastae damnati. 45.
 iconoclastarum furor et impietas. ibid.
 idololatriae damnatio. 40. 41.
 jejunium philosophicum. 199.

jejunium magnum et generale quod sit. ibid.
 jejunium ecclesiasticum quod sit. ibid.
 jejunium quare pie suscipitur. ibid.
 jejunium in scripturis quam magnifice commendatur. 201.
 jejunii ecclesiastici meritum et utilitas. ibid.
 jejunia ecclesiae libera esse volebat Aërius. 200.
 jejunia ab ecclesia iudicta et observanda. 67.
 jejunia ecclesiae ex Apostolorum traditione. 56.
 jejunia contemnentis quoniam et quales sint. 201. 202.
 jejunandi certa temp. 200. 201.
 imagines non adorant Christiani tamquam deos. 44.
 imaginum usus primo mandato non repugnat. ibid.
 imaginum usus Apostolica traditio. 45. 56.
 imagines crucis, vide Crucis signum.
 imaginum usum vetus agnovit ecclesia. 45.
 in imaginibus eos veneramus, quos repraesentant. 45.
 impenitentia. 181.
 inferni poenae. 241.
 invidia. 162. 163.
 invidentia fraternae charitatis. 179.
 ira. 164.
 irritatio peccatum alienum. 169.
 iudicium extremum. 14. 239. 240.
 iuramenta temeraria. 46.
 iussio peccatum alienum. 168.
 iustitia Christiana duab. partib. absolvit. 4. 151. 193. 246.
 iustitia virtus cardinal. 215. 217.
 iustitia Christiana circa quae bona versatur. 193.
 iustitia hominis in hac vita jejunium, eleemosyna et oratio. 197. seq.
 iustitiae nomen generale. 193. 194.

justi quinam in scriptura
appellati. 52.

L.

Latria soli Deo debetur. 41.
laudatio quando peccatum alienum. 169. 170.
libertas Christiana. 71.
litaniae. 44.
luxuria. 161. 162.

M.

Mandata Dei omnibus etiam Christianis commendata. 38. 52.
mandatorum Dei facilitas. 40.
manuum impositio signum est invisibilis gratiae. 130.
Maria advocata. 34.
Maria virgo sine peccato. 33.
Mariae virginis invocatio et laudes. 34.
Mariae vita omnium est disciplina. 35.
Mariam invocant Chrysost. Augustin. Bernard. 34. 35.
de Maria virgine patrum testimonia. 34. 35.
matrimonii sacrament. 140. 141. et seq.
matrimonium virginum sacrarum adulterium est, incestus et sacrilegium. 143. 144.
matrimonium non est permissum monachis, aut iis, qui ordinibus sacris initiati sunt. 144.
matrimonio juncti an possint religionem ingredi. 143.
matrimonium non est permissum voto castitatis astrictis virginibus. 143. 144.
matrimonium dissolvi non potest. 142.
merces bonorum operum. 196. 198.
merces operariorum defraudata. 185. 186.
meritum bonorum operum. 196. 198.
misericordia quid sit. 209.
misericord. commend. 207. 209.

misericordiae opera duplicia. 210.
misericordiae opera corporalia. ibid.
misericordiae opera corporalia in scriptura commendata. 210. 211.
misericordiae opera spiritualia. 210.
misericordiae opera spiritualia in scriptura commendata. 211. seq.
missae sacrificium tempore Antichristi abolendum. 100.
missae sacrificium quomodo differat a sacrificio in cruce peracto. 102.
missae sacrificium per sacrificia legis naturae et Mosaicae praefiguratam. 100.
missae sacrificium per sacrificium Melchisedec praefiguratum, et de eo a Malachia prophetat. ibid.
missae sacrificium a Christo institutum, et Apostolis eorumque successoribus demandatum. 99. 100.
missae sacrificium approbatum. 100.
missae sacrificium prodest ad hujus vitae mala depellenda, et bona impetranda vivis et mortuis. 99.
missae nomen antiquum. 100.
missae officium diebus festis audiendum. 67.
missae fructus et utilis. 101. et seq.
missae caeremoniae et ornatus qui adhibentur. 101.
quae in missa peraguntur ex Apost. traditione descendunt. 56. 99.
ministorum improbitas Sacramentorum efficaciae nihil obsistit. 82.
ministri ecclesiae distincti. 130.
monastici instituti antiquitatis. 235.
mors bonorum et malorum quid discrepet. 238.

I N D E X.

mors animae. 239.
 morientium cum daemone confictatio. 126.
 ad mortem praeparatio. 238.
 mortui. Vide Defuncti.

N.

Necessitas felix quae ad meliora compellit. 147.
 novissima hominis quaetor. 236. et seq.
 nuptiae sacrarum virginum. Vide Matrimonium.

O.

Obedientia voluntaria. 229-234.
 obediendum superiori tanquam Christo in omnibus, quae non sunt aperte contra Deum. 235.
 obstinatio. 180.
 operum honorum meritum. Vide Meritum,
 operum honorum fructus. 195.
 opera bona praecipua sunt tria. 197.
 operibus bonis insistendum. 194.
 opera misericordiae. 210.
 opera carnis. 224.
 opera misericordiae in iudicio examinabuntur. 212.
 operariorum merces defraudata. Vide Merces.
 oppressio pauperum. 184. seq.
 oratio quid sit. 203.
 orationis utilitas et commendatio. 203.
 orationis vis et efficac. 205. et seq.
 orantium cœti gestus. 204.
 orationis Dominicae summa. 25. 30.
 orationis Dominicae explicatio. 25.
 orationis Dominicae commendatio. 25.
 originale peccatum, et ejus remedium. 152.
 ordinis sacramentum. 127.
 ordinis sacramenti virtus et effectus. 137.
 de ordinis sacramento veterum sententiae. 132.

ordines majores et minores qui. 130. 131. 133.
 ordinis confusio quantum malum afferat. 138.
 ordinatio fit per manuum impositionem. 130.
 ordinationes haereticorum temerariae, leves et inconstantes. 136.
 non ordinati ministri, ut fures et latrones et lupi cavendi. 138.
 ordinandi non quisvis temere. 130.

P.

Parvulis baptismus necessarius. 56. 85.
 parvuli nonbaptizati perirent. 85.
 parentum honor et reverentia. 47.
 participatione alienum peccatum committit. 172. 89.
 pastoribus ecclesiae obtemperandum. 67.
 pastorum ecclesiae potestas. 56.
 pastores et doctores quid conducant ecclesiae. 65. 66.
 patrum consensus firmum est veritatis testimonium. 64.
 patrum in conciliis auctoritas. 64.
 paupertas evangelica et voluntaria. 230.
 paupertatem professi Apostoli. 231.
 paupertas evangelica proprietatem respuit. 231.
 peccatum quid sit et quod duplex. 152.
 peccatum originale, mortale, ac veniale. 152. 153.
 ad peccatum quomodo et per quos gradus pervenit. 157.
 peccati labes. 28.
 peccandi consuetudo. 187.
 peccatum quare fugiendum, et quam sit excruciantum malum. 154. 155.
 peccatum unum altero gravius. 153.
 peccata quomodo facilitant. 158.

I N D E X

peccatorum longa catena. 157.
 peccata quomodo expiantur. 187. 188. seq.
 peccata quam graviter a Deo puniuntur. 156. 192.
 peccatorum remissio. 18. 28.
 peccata minuta et venialia non contemnenda. 191.
 peccatorum venialium expiatio. 192.
 peccata capitalia septem. 159.
 peccata in Spir. sanct. 174. 175.
 peccare in patrem et filium, quid sit. 175.
 peccata aliena. 166.
 peccata aliena quot modis committantur. 167.
 peccata in coelum clamant. 182.
 perseverantiae munus. 220.
 perfectionis evangelicae studiosi. 235.
 perfectionis summa in charitate consistit. *ibid.*
 Pet. Apost. primatus. 60.
 poenitentiae sacramentum. 110. 188.
 poenitentiae sacrament. relapsis necessarium. III. 188.
 poenitentia secunda post naufragium tabula. 112.
 ad poenitentiae sacramentum tria requiruntur. 112.
 poenitentiae commendatio. 124.
 pontifex summus ecclesiae. 16. 60. 61.
 pontificis summi in ecclesia auctoritas. 65. 66.
 Pontifex Rom. ecclesiae pastor est. 60.
 Pontificum Rom. successio. Vide Successio.
 Praecepta Dei decem. 39.
 praeccepta Ecclesiae. Vide Eccl. praedicatorum offic. 170. 39.
 praesumptio peccatum est in Spir. sanct. 176.
 primatus Petri Apost. 60.
 proprietates esse non debet apud pauperes evangelicos. 231.
 proximus non omnis homo. 37.

prudencia quomodo in scripturis commendata. 216.
 purgatorius ignis. 121. 123. 191.
 purgatorius ignis quam gravis. 192.

Q.

Quadragesima. 67. 200.
 quadragesimae jejunium traditio Apost. 56.
 quadragesimale jejunium ab Apostolicis institutum. 201.

R.

Rebaptizare catholicum, immanissimum scelus. 86.
 redemptionis humanae beneficium et fructus. 14. 15.
 regnum coelorum. 20.
 religiosorum conventus ab initio ecclesiae. 235.
 reliquiae sanctorum honorandae. 44.
 remissio peccatorum thesaurus magnus. 18.
 remissionis peccatorum qui sint capaces. 18. 19.
 Romanae ecclesiae primatus. 61.
 Romanam ecclesiam quam magnifice commendaverunt patres. *ibid.*
 renunciatio facultatum. 231.
 resurrectio mortuorum. 19.
 reticentia peccatum alien. 170.

S.

Sapientia circa quae versatur. 3.
 sacrificium missae in quo differat a sacrificio in cruce peracto. 102.
 sacrificium incrementum eu-
 charistiae. 102.
 sacerdotii dignitas. 134.
 sacerdotes spirituales qui sint. 128.
 sacerdotes mali quinam honorandi, et quibus obtemperandum. 135. 139.
 sacerdotes mali non nocent sacrament. 82.
 sacerdotes non sunt omnes Christiani. 128.

I N D E X.

sacerdotum ab episcopis distinctio. 130. 131.
 sacerdotum officium. 127. 128.
 sacerdotum officium mulieribus aut plebeis non convenit. 129.
 sacerdotum nostrorum major in remittendis peccatis potestas, quam veteris legis. III.
 sacerdotibus qui successionem ab Apostolis habent, obtemperandum. 136.
 salutatio angelica, et ejus usus et utilitas. 31. 32.
 sancti in caelo beatissimam vitam degunt. 41. 42.
 sancti honorandi et invocandi. 42. 43.
 sancti a patribus appellantur patroni, intercessores et suffragatores. 43. 44.
 sancti, quae in terris geruntur, possunt intelligere, et de nobis sunt solliciti. 42.
 sanctorum festa. 44.
 sanctorum invocatio honorem Dei promovet. 43.
 sanctorum nomen ad omnes etiam Christianos pertinet. 41.
 sanctorum communio. 17.
 sanctorum communione etiam mortui nondum salvati continentur. ibid.
 extra sanctorum communionem non est salus. ibid.
 in sanctorum communione non continentur Judaei, ethnici, haeretici, schismatici aut excommunicati. 17. 18.
 sanctorum reliquiae venerandae, vide reliquiae propter sanctos multa largitur Deus mortalibus etiam immerentibus. 44.
 sanctos ab ecclesia non ut deos coli. ibid.
 sacramentum quid sit. 77.
 sacramenta quid ad doctrinam Christianam conducant. 74. 75.

sacramenta quibus debent consentire. 79.
 sacramenta novae legis quantum distent a veteris legis sacramentis. 80. 81.
 sacramenta quibus de causa suis instituta. ibid.
 sacramenta cujusmodi signa sint. 77. 78.
 sacram. digne suscipienda. 79.
 sacramentorum vis per ministrum improbitatem non impeditur. 82.
 sacramentorum ministri non sunt quibus promittuntur homines. ibid.
 sacramentorum contemptores sacrilegi sunt habendi. 80.
 sacramentorum novae legis numerus. 79. 80.
 sacramentorum vis et efficacia. 78. 79. 80. 81.
 sacramentorum inter se comparatio et distinctio. 147. 148.
 sacramentorum necessitas. 74. 75. 76.
 sacramentorum blasphemiam dudum et saepe damnata. 96.
 satisfactionis nomen patribus familiare. II9.
 de satisfactione patrum sententiae. 119. 120.
 satisfactio alia redemptionis, alia fidelium poenitentium. 117. 6.
 satisfactioni post mortem etiam locus est. 121. 122. 194.
 satisfactio nostra Christi satisfactionem illustrat. 118.
 satisfactionis opera. 190.
 scripta non sunt omnia. 58. 69. 71.
 scriptura non in legendo, sed in intelligendo consistit. 69.
 scripturae sacrae libri ex Ecclesiae judicio aestimandi. 21. 69.
 script. sensus et interpretatio ab Eccl. petenda. ibid.

I N D E X.

scripturis plurimum utuntur haeretici.	ibid.
securitas haereticorum.	176.
sodomiticum peccatum.	183.
spadones voluntarii.	146. 229.
spea quid sit.	23.
spes quomodo comparat.	ibid.
spei efficacia.	23. 36.
aperare sine bona conscientia, praesumere est.	24.
speranda quaeenam sint.	ibid.
spiritus sancti epitheta.	7. 16.
spir. sancti dona.	220. 221. et seq.
spiritus sancti fruct.	221.
superiorum honor et reverentia.	47.
superbia quid sit, et quas filias gignat.	160.
successio pontificum ab Apostolo Petro illustris est ecclesiae nota.	60. 139.
successio Romanor. pontificum.	ibid.
symbolum quid contineat.	6.
symboli auctores Apostoli fuerunt.	5.
symboli praecipuae partes Trinitati respondent.	7.
symboli per singulos articulos explicatio.	7.
symboli articuli.	6.
symbolo distinguuntur Christiani ab impiis.	ibid.

T.

Tentationibus non succumbendum.	28. 29.
temperantia.	218.
de traditionibus observandis patrum sentent.	59. 70. 71.
traditiones ecclesiasticae observandae.	21. 22.
traditiones contemnunt haeretici.	60. 73.
traditiones ecclesiasticas contemnentis quomodo peccent.	58. 59.
traditiones aliquot Apostolicae recensentur.	56.

traditiones Apostolicae quomodo cognoscantur.	55.
traditiones non scriptae retinendae.	57.
traditiones non omnes ejusdem generis sunt.	ibid.
Transsubstantiatio.	97. et seq.

V.

Veritatis agnitae impugnatio, peccatum in spiritum sanctum.	178.
Vigilantiani haeretici.	44.
vigiliae.	68.
virtutes Theolog. quae sint.	3.
virtutes cardinal. quae et quot sint.	214. 215. sq.
virgines.	145. 146.
virginitatis commendatio.	232. 233.
virginitas servari potest.	231. 232.
virginitas non est aequanda, imo et praefenda conjugio.	233.
virginitatis consilium.	228.
virginitatis praemium singulare.	232.
post virginitatis votum ad nuptias conyolantes peccare tradiderunt Apostoli.	143.
virginitatis votum violare non licere, traditio est Apostolica.	144.
vita aeterna.	20. 242. et seq.
unctionis extremae sacramentum.	125.
unctionis extremae materia, forma et minister.	ibid.
unctionis fructus.	126.
voluntas propria abneganda.	234. 235.
votorum observatio.	46.
vota reddenda.	145.
voto astrictorum conjugia. Vide Matrimonium.	
votum virginitatis. Vide Virginitas.	
ad vovendum pigri esse non debemus.	147.

De Hominis
Lápsu et Justificatione

secundum

sententiam et doctrinam Concilii Tridentini.

A p p e n d i x

a d

summam doctrinae christianae,

nec non

capita doctrinae christianae

compendio tradita,

ut sit velut

parvus Catechismus catholicorum.

Auctore

D^r. Petro Canisio,

Societatis Jesu Theologo.

Peter Canis

Novissima editio.

Landishuti, 1824.

Ex officina Josephi Thomann.

Hominis lapsu et justificatione

secundum sententiam et doctrinam

Concilii Tridentini.

I.

De statu et lapsu primi hominis.

Cum primus homo^a Adam mandatum Dei in paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem et justitiam, in qua fuerat constitutus, amisit: ac praeterea per hujusmodi praevericationis offensam, iram et indignationem Dei, atque adeo mortem,^b quam antea comminatus illi fuerat Deus, incurrit: et cum hac ipsa morte in diaboli,^c qui^d mortis deinde habuit imperium, captivitatem incidit; demumque totus^e Adam per illam ipsam praevericationis offensam secundum corpus et animam in deterius commutatus fuit.

Ex sess. 5. Conc. Trident. can. 1.

^a Gen. 2, 15. 3, 6-24. Aug. Lib. 14. de civ. Dei c. 17. L. 6. de gen. ad Lite. c. 26. 27. in concion. ad catechum. cont. Judaeos. et c. 2. Fulgent. de incarnat. et gratia christi cap. 12. 13. Bern. Sermo. 1. de annuntia. Prosper. contra colator. c. 21.

^b Gen. 2, 15. 3, 6-24. Rom. 5, 12. Conc. milit. can. 1. Aug. l. 1. de civit. Dei c. 12. l. 1. de pecc. me-

ri. c. 2. 4. 6. Tertull. de anima c. 52. Fulgent. de incarnat. c. 12. Chrysost. hom. 17. in gen. Bern. ad milit. templi. c. 11.

^c August. de Trinit. l. 13. c. 12. l. 3. Hypogn. c. 2. Bern. Epist. 190. d Hebr. 2, 14.

^e Conc. 2. a. can. 1. l. de Eccl. dogmat. c. 38. Aug. l. 13. de trinit. c. 12. l. 114. de civit. Dei. c. 15.

II.

De peccato Adae in omnes homines transfuso.

Neque vero Adae praevericatio sibi soli, sed etiam ejus^a propagini et toti posteritati nocuit, ut qui acceptam a

Ex canone 2. ejusd. sess. 5.

^a Rom. 5, 12-19. 1. Cor. 15, 21. 22. Eccl. 25, 32. Conc.

2. araus. can. 2. August. in enchir. c. 26. l. 2. Hypogn. c. 1 et seq. l. 13. de civit. Dei c. 3 et 14. et l. 14. c. 1. Prosp. l. 1. de vocat. gent. c. 7. et ad capitula gallorum. c. 8.
- b* Prosp. contra collator. c. 19. et ad tria prima dub. Genuens. Fulg. de incarnat. et gratia christi c. 19.
- c* Gennad. de Eccles. dogmat. c. 39. Aug. in enchirid. c. 26. l. 15. de civit. Dei. c. 1. de praedest. et grat. c. 3. l. 6. contr. Julian. c. 12. 20. 24. et 26. Fulg. de incar. et grat. christi c. 14. 15. de fide ad Petr. c. 25. Prosp. l. 2. de Vit. contempl. c. 20. et contra Collat. c. 20. l. de ingrat. c. 40 et 27. Petr. diac. de incarnat. et grat. Christi c. 6.
- d* Rom. 5, 12.
- e* Ex can. 3. sess. 5. August. 1, 2. cont. Pelag. et Coelest. c. 15. 16. l. 1. de peccat. merit. c. 9. 10. 11. 12. et 13. l. 2. Hypogn. c. 4. Epist. 86. quaest. 3. l. 5. cont. Julian. c. 24. Serm. 14. de Verb. apost. c. 14 et seq.
- f* Idem l. 3. de peccat. merit. c. 8. l. 6. cont. Julian. c. 10.
- g* Ex can. 1. sess. 6. Ephes. 2, 3. Fulgent. de fid. ad Petrum. c. 26. cont. Julian. c. 10.
- h* Ex appendice sess. 5. Vide extravag. comm. l. 3. de reliq. et veneratione sanct. Aug. de nat. et grat. c. 36. Concil. Trid. sess. 5. in fine decreti de peccat. original.

Deo sanctitatem et justitiam sibi ^b nobisque perdiderit, et per inobedientiae peccatum inquinatus, non mortem et poenas corporis ^c tantum, verum etiam peccatum (quod mors est animae) in omne genus humanum transfudit. Id quod Apostolus ^d confirmans dixit: *per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors: et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.*

^e Unde Adae peccatum, quod origine unum est, et propagatione, ^c non imitatione, transfusum omnibus, inest unicuique ^f proprium, aliquo remedio expiari necesse est ad vitam aeternam consequendam. Nam ^g ex eo immundi, et, ut ^h Apostolus inquit, natura filii irae, tum semen peccati, diaboli et mortis omnes efficiuntur, ^e excepta interim beata et immaculata ^h virgine Maria Dei genetrice, quam hoc loco, ubi de peccato originali agitur, non comprehendimus.

III.

De remedio originalis peccati.

Ex can. 3. sess. 5. Peccatum hoc originis, quod inest unicuique proprium, ut diximus, ne-

que per humane ^a nature vires, neque per aliud remedium tollitur, quam per meritum unius ^b Mediatoris Domini nostri Jesu Christi; qui nos Deo ^c reconciliavit in sanguine suo, factus nobis ^d justitia, sanctificatio et redemptio. Hujus vero meritum ^e per baptismi sacramentum in forma Ecclesie rite collatum, tam adultis quam parvulis applicatur: quia ^f non est aliud nomen sub caelo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Unde illa vox: ^g *Ecce agnus Dei; ecce qui tollit peccati mundi.* Et illa: ^h *Quicumque baptizati estis, Christum induistis.*

^a Aug. Ep. 28. Enchirid. c. 48. Fulg. de incarnat. et grat. christi. c. 16.

^b I. Tim. 2, 5.

^c Rom. 5, 1. 2. 6-11. Petr. diacon. de incar. et grat. Christi. c. 16. Bern. Ep. 190. 2. Cor. 5, 17.

^d I. Cor. 1, 30. Bern. Serm. 1. de purificatione.

^e Tit. 3, 4 — 7.

^f Actor. 4, 10. 11.

^g Joan. 1, 36.

^h Gal. 3, 26. 27.

Aug. l. 6. cont. Julian. c. 4.

* Unde errant graviter, qui negant parvulos ⁱ recentes ab uteris matrum baptizandos esse, etiam si fuerint a baptismis parentibus orti. Baptizantur certe etiam hi in remissionem peccatorum, ut qui ex Adamo peccatum traxerint originale, quod ^k regenerationis lavacro expiari necesse est, ad vitam aeternam consequendam; quoniam non aliter intelligendum est: ^l *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors: et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Nisi quemadmodum Ecclesia Catholica ubique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei ex traditione Apostolorum etiam parvuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere poterunt, ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in eis rege-

ⁱ Ex can. 4. sess. 5.

^j Conc. milevit. can. 2. African. can. 77.

^k Aug. l. 1. de peccat. merit. c. 16. l. 4. cont. 2. Epist. Pelag. 4.

^l Rom. 5, 12. Aug. l. 4. cont. 2. Epist. Pel. c. 4. l. 2. cont. Pelagium et coelest. c. 40.

m Joan. 3, 5.

neratione mundetur, quod generatione contraxerunt. ^m *Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

IV.

De reliquiis originalis peccati in baptizatis.

Ex can. 5. sess. 5.

Praeterea confitendum est, reatum originalis peccati per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quae in baptizate confertur, remitti, et in baptizatis ^a totum id, quod veram et propriam peccati rationem habet, tolli, non radi tantum aut non imputari. In renatis enim nihil odit Deus, quia nihil ^b est damnationis iis, qui ^c vere consepulti sunt cum Christo per baptismum in mortem: qui non secundum carnem ambulant, sed ^d veterem hominem exuentes, et novum qui secundum Deum creatus est induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt: ^e haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu coeli remoretur. Ac interim fateri oportet, manere in baptizatis ^f concupiscentiam vel fomitum, quae cum ad agonem ^g relicta sit, nocere non consentientibus, ^h et viriliter per Christi Jesu gratiam repugnantibus non valet: quinimo qui ⁱ legitime certaverit, coronabitur. Hanc concupiscentiam, quam aliquando ^k Apostolus peccatum appellat, Ecclesia Catholica nunquam intellexit peccatum appellari, quod vere et proprie in renatis peccatum

^a Aug. l. I. cont. 2. Epist. Pelag. c. 13. 14. l. 6. cont. Julian. c. 13 et seq. l. 2. cont. Pelagium et Coelest. c. 39. 40. Vide quaest. 3. de Sacramento baptismi in summa doctrinae. christ.

^b Rom. 8, 1.

^c Rom. 6, 1 — 4.

^d Ephes. 4, 22 — 24. Coloss. 3, 5 — 10.

^e Rom. 8, 14 — 17.

^f Aug. l. 2. de peccat. merit. c. 28.

^g Idem l. 2. cont. Julian. c. 9. 10. l. 1. de peccat. merit. c. ult.

^h Idem l. I. de civ. Dei cap. 25. l. 5. contr. Julian. c. 3.

ⁱ 2. Tim. 2, 5.

^k Rom. 7, 7 — 17.

sit, sed quia ex ^l peccato est, et ad ^l peccatum inclinat.

l Aug. l. 6. contr. Julian. c. 23. serm. 6. de verb. apost. c. 1.

V.

De naturae et legis ad justificandos homines imbecillitate.

Ut jam propius ad justificationis doctrinam probe et sincere intelligendam accedamus, illud unusquisque agnoscat et fateatur oportet, quod cum omnes homines in praevaricatione Adae ^a innocentiam perdidissent, facti immundi, et, ut ^b Apostolus inquit, natura filii irae, quemadmodum est dictum, usque adeo ^c servi erant peccati, et sub potestate diaboli ac mortis, ut non modo gentes per vim ^d naturae, sed ne Judaei quidem per ipsam etiam literam ^e legis Moysi, inde liberari aut surgere possent: tametsi in iis ^f liberum arbitrium minime extinctum esset, ^g viribus licet attenuatum et inclinatum.

Ex sess. 6. cap. 1.
^a Coelest. 1. Ep. 1. c. 4. 1. Cor. 15, 21 - 22. Rom. 5, 12 - 19.
^b Ephes. 4, 3. -
^c Rom. 6, 14 - 18.
^d Prosp. cont. collat. c. 22. Aug. Epst. 95.
^e Fulg. de incar. et grat. Christi. c. 16.
^f Aug. l. 1. contr. 2. Ep. Pelag. c. 2. et l. 2. c. 5. contr. fortuna. Manich. disput. 2. l. 3. de libro arbitr. c. 1. 3. l. 3. de grat. et l. arbitr. c. 2. l. 5, de civit. Dei. c. 10. in expos. capit. 5. ad Gal. quaeest. 24. ex 83. l. 3. Hypogn. c. 10. Orig. Philocal. c. 21. Homil. 2. ex di-

versis in c. 13. Matthaei. Chrisost. Hom. 30. in Matth. Hom. 9 et 11. in Joan. Cyril. Hierosol. Cate. 4. illum. Hieron. in Proem. l. contr. Pelagianos l. 2. Jovinian. c. 2.

^g Conc. 2. araus. can. 13. 25. Aug. Epist. 95. Prosper. l. 1. de vocat. gent. c. 8.

VI.

De dispensatione et mysterio adventus Christi.

Quo factum est, ut coelestis Pater, Cap. 1. sess. 6.

^a Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, Christum Jesum filium suum, et ante legem, et legis tempore multis sanctis patribus declaratum ac promissum, cum venit beata illa ^b plenitudo temporis, ad homines miserit: ut et Judaeos, qui sub lege

Cap. 1. sess. 6.
^a 2. Cor. 1, 3.
^b Galat. 4, 4 - 6.

c Rom. 9, 30. erant, redimeret, et gentes, ^c quae non
 d Galat. 4, 4 — 6. sectabantur justitiam, justitiam apprehenderent, atque omnes ^d adoptionem
 e Rom. 3, 23 — 26. filiorum reciperent. Hunc ^e proposuit
 5, 8 — II. I. Tim. Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris: non
 2, 5. ^f solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi.

f I. Joan. 2, 1.

VII.

Qui per Christum justificentur?

Cap. 3. sess. 6. Verum, etsi ille pro ^a omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus
 a 2. Cor. 5, 14. 15. beneficium recipiunt; sed ii dumtaxat,
 Prosp. c. 9. ad obiec. Gallo. quibus meritum passionis ejus communicatur. Nam sicut revera homines,
 b Aug, Ep. 89. quaest. nisi ex semine ^b Adae propagati nascerentur, non nascerentur injusti, cum
 3. L. I. de pecc. merit. c. 28. de nat. et ea propagatione per ipsum, dum concipiuntur, propriam injustitiam contrahant: ita nisi in Christo renascerentur, nunquam justificarentur, cum ea renascentia per meritum passionis ejus
 grat. cap. 41. l. 6. contr. Julian. c. 4. 24. gratia, qua justii fiunt, illis tribuatur.
 c Col. 1, 12. 13. Pro hoc beneficio ^c Apostolus gratias nos semper agere hortatur Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine; et eripuit de potestate tenebrarum, transtulitque in regnum filii dilectionis suae, in quo habemus redemptionem et remissionem peccatorum.

VIII.

Descriptio justificationis impii, et modus ejus in statu gratiae.

Cap. 4. sess. 6.

Quibus verbis justificationis impii descriptio insinuatur, ut sit translatio

ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi ^a Adae, in statum gratiae et adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Jesum Christum salvatorem nostrum. Quae quidem translatio post Evangelium promulgatum, sine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non potest, sicut scriptum est: ^b *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

^a Gal. 4, 4 — 6.
Tit. 3, 5.

^b Joan. 3, 5.

IX.

De necessitate praeparationis ad justificationem in adultis, et unde illa sit.

Praeterea ipsius justificationis exordium in adultis a Dei ^a per Christum Jesum praeviente gratia sumendum est, hoc est, ab ejus vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis, vocantur: ut qui per peccata a Deo aversi erant, per ejus excitantem atque adjuvantem gratiam, ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem, eidem gratiae libere assentiendo et ^b cooperando, disponantur: ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque ^c homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam et abjicere ^d potest; neque tamen sine gratia ^e Dei movere se ad justitiam co-

Cap. 5. sess. 5.

^a Aug. l. contr. 2. Ep. Pelag. c. 9. Io. de praedest. 5. c. 2. Genad. l. de Eccl. dog. c. 44. Fulg. de incar. et grat. christi c. 18.

^b 1. Cor. 3, 9. 15, 10. 2. Cor. 6, 1. 7, 1. 2. Tim. 2, 21. Hebr. 12, 12. 13. Jerem. 7, 3-5 sq. Ezech. 18, 21-32. Prov. 16, 1. 5. 6. Eccli. 2, 20. Sap. 9, 10. Ps. 26, 9. Ibid. Aug. enarat. 2. et Serm. 13. de verb. Apost. c. 9. et sq. l. 1. Retract. c. 22. Leo. serm. 5. de quadrag. Fulg. de incarnat. et grat. Christi c. 20.

^c Aug. de grat. et l. arbitr. c. 2. 9. 15. de Spir. et lit. c. 34. L. 2. de pecc. merito c. 5. de praed.

et grat. c. 9. de verb. Apost. serm. 41. c. 1. et Serm. 15. c. 11. Tract. 4. in Epist. Joan. de Praedest. Sanct. c. 3. Chrys. hom. 9. in Joau. Bernard. de grat. et lib. arbitr. Prosp. l. 2. de vocat. gent. c. 26. 27. 28. contr. Collat. c. 26.

^d Matth. 23, 37. act. 13, 46. Jerem. 18, 11. 25, 4-7. 32, 33. 35. 13-17. Zachar. 1, 4.

^e Zachar. 1, 3. Cypr. de orat. Dom. Aug. de nat. et grat. c. 18. l. 2. cont. 2. Epist. Pelag. c. 10. Hieron. Epist. 39.

- f* Malach. 3, 7. act. 2, 38. 3, 19. Eph. 5, 14. Jac. 4, 7. Math. 11, 28. 29. Jerem. 3, 1. 12. 4, 14. 18, 11. Jesai. 1, 16. 40, 3. 45, 22. 46, 8. 55, 1-7. Baruch. 4, 1. 2. Ezech. 18, 30-32. I. Reg. 7, 3. *g* Thren. 5, 21. Jerem. 31, 18. 19.
- ram illo libera sua voluntate possit. Unde in sacris literis cum dicitur: *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos*: libertatis nostrae admonemur. Cum respondemus: *Converte nos Domine ad te, et convertemur*: Dei nos gratia praeveniri confitemur.

X.

- Caput 6. sess. 6. *Modus praeparationis ad justificationem quis.*
- a* Aug. 1, 2. cont. 2, Epist. Pel, c. 9. de Praed. sanct. c. 20. Conc. 2. araus. can. 5. 6. 7. 25. Fulg. de incarn. et grat. Christ. c. 17. 18. Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati *a* divina gratia et adjuti, fidem ex auditu *b* concipientes, libere *c* moventur in Deum, credentes vera esse, quae divinitus revelata et promissa sunt: atque illud imprimis, *d* a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quae est in Christo Jesu: et dum peccatores se esse intelligentes, a divinae justitiae timore, *e* quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore: illumque tanquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversus *f* peccata per odium aliquod et detestationem, hoc est, per eam poenitentiam, quam ante Baptismum agi oportet: denique dum proponunt suscipere Baptismum, inchoare novam vitam, et servare divina mandata. De hac dispositione scriptum est, *g* *Accedentem ad Deum oportet credere quia est: et quod inquirenti-*
- b* Rom. 10, 14.
- c* Aug. Tract. 26. in Joan. de Praedest. sanct. cap. 11. de spir. et lit. c. 31. 32. In Expos. Propos. ex Ep. ad Rom. c. 44. 1. I. quaest. ad Simplician. quaest. 2. Prosp. 1, 2. de vocat. gent. c. 27. 28. Euthym. in c. I. Joan. Isidor. 1. 2. de summo bono. c. 2.
- d* Rom. 3, 24. Aug. de nat. et grat. c. 44.
- e* Fulg. 1, 1. de remiss. peccat. c. 8. 9. 11. Prosp. 1, 2. de vocat. gent. c. 27. 1. 3. de vit. contempl. c. 12. Aug. Tract. 9. in Epist. Joan. de catechiz. Rud. c. 5.
- f* Eccli. 2, 21. Aug. Hom. 50. c. 2. ex 50 et hom. 27. cap. 1. Chrysost. hom. 21. ad Antoch.
- g* Hebr. 11, 6.

bus se remunerator sit. Et, Confide^h h Matth. 9, 2. fili, remittuntur tibi peccata tua: et, Timor^l Domini expellit peccatum, et, i Eccli. 1, 27. 28. Poenitentiam^k agite, et baptizetur unus- k Act. 2, 38. quisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum; et accipietis donum Spiritus sancti, et, ^l Euntes ergo docete omnes gentes, l Matth. 28, 19, 20, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare, quaecumque mandavi vobis. Denique, ^m Praeparate corda vestra Do- m I. Reg. 7, 3. mino.

XI.

Quid sit justificatio impii, et quae ejus causae.

Hanc dispositionem seu praeparationem justificatio ipsa consequitur, quae non est sola ^a peccatorum remissio, sed et sanctificatio, et renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiae et donorum: unde homo ex injusto fit justus, et ex inimico amicus; ut sit ^b haeres secundum spem vitae aeternae.

Hujus justificationis causae sunt: Finalis quidem, gloria Dei et Christi, ac vita aeterna: Efficiens vero, misericors Deus, qui ^c gratuito abluit et ^d sanctificat, ^e signans et unguens Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostrae: Meritoria autem, dilectissimus unigenitus suus Dominus noster Jesus Christus, qui cum ^f essemus inimici, ^g propter ^f Rom. 5, 8-10. nimiam charitatem qua dilexit nos, ^g Ephes. 2, 4-6.

Cap. 7. sess. 6.

^a Aug. 1. 6. cont. Julian. c. 11. l. 1. Ret. c. 13. Epist. 105. 106. Conc. Milet. can. 3 et 4. Chrysost. Hom. 3. de poenitent. Theophyl. in c. 2. Marci. Vide quaest. 3. de Sacrament. Baptism. in Summa Doctr. Christ.

^b Tit. 3, 5-7.

^c Ibidem.

^d I. Cor. 6, 11.

^e Ephes. 1, 13. 14.

- h* Rom. 4, 25. sua sanctissima passione in ligno crucis nobis justificationem ^h meruit, et pro nobis Deo Patri satisfecit. Instrumentalis item, Sacramentum ⁱ Baptismi, quod est Sacramentum fidei, sine qua nulli unquam contigit justificatio: demum unica formalis causa est justitia Dei, non qua ^k ipse justus est, sed qua nos justos facit: qua videlicet ab eo donati, ^l renovamur spiritu mentis nostrae: et non modo reputamur, sed vere ^m justī nominamur, et sumus, justitiam in nobis recipientes, unusquisque suam secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur ⁿ singulis prout vult, et secundum propriam cujusque dispositionem et cooperationem.
- i* Vide quaest. I. de Sacram. bapt. in summa doctr. Christi.
- k* Aug. de Spirit. et lit. c. 9. 11. in Ps. 150. Tract. 26. in Joan. Ep. 120. c. 30. de nat. et grat. c. 63. l. I. contr. Pelæg. et Coelest. c. 30. l. I. de pecc. merit. c. 9. 10. Concil. Vien. in Clem. l. I. Tit. I. de summa Trinitat. et fide cathol.
- l* Ephes. 4, 23. 24.
- m* Aug. Ep. 29. Sermon. 16. de Verb. Apost. l. 2. Retract. c. 33. de Spirit. et lit. c. 26. et 27.
- n* I. Cor. 12, 11. Ephes. 4, 7. Aug. Epist. 57. Quaest. 1.
- Quaquam enim nemo possit esse justus, nisi cui merita passionis Domini nostri Jesu Christi communicantur; id tamen in hac impii justificatione fit, dum ejusdem sanctissimae passionis merito per Spiritum sanctum ^o charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhaeret. Unde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum, haec omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur, fidem, spem et charitatem. Nam fides, nisi ad eam spes accedat et charitas, neque unit perfecte cum Christo, neque corporis ejus vivum membrum efficit. Qua ratione verissime dicitur, ^p fidem sine operibus mortuam et otiosam esse:
- o* Rom. 5, 5. 2. Cor. 1, 21. 22. August. de mer. et lit. c. 17. 32. de nat. et grat. cap. ult.
- p* Jac. 2, 14 — 26.

et in^q Christo Jesu neque circumcisi-
onem aliquid valere, neque praepu-
tium; sed fidem, quae per charitatem
operatur. Hanc fidem ante Baptismi
Sacramentum ex Apostolorum traditio-
ne Catechumeni ab Ecclesia petunt,
cum petunt fidem; vitam aeternam
praestantem: quam sine spe et chari-
tate fides praestare non potest. Unde
et statim verbum Christi audiunt: *Si^r*
vis ad vitam ingredi, serva mandata.
Itaque veram et Christianam justitiam
accipientes, eam ceu primam stolam
pro illa, quam Adam sua inobedientia
sibi et nobis perdidit, per Christum
Jesum illis donatam, candidam et
immaculatam jubentur statim renati
conservare, ut eam perferant ante tri-
bunal Domini nostri Jesu Christi, et
habeant vitam aeternam.

q Galat. 5, 6. Chrys.
hom. 5. in Joan.
Aug. l. 3. contr. 2.
Ep. Pel. c. 5. hom.
17. c. 2. ex 50. L.
15. de trinit. c. 18.
Greg. l. 6. Ep. 15.
Fulg. Ep. 2. c. 8.
de incarn. et grat.
Christi c. 26.

r Matth. 19, 16-19.

XII.

*Quomodo intelligatur, impium per fidem et
gratis justificari.*

Cum vero Apostolus^a dicit justifi-
cari hominem per fidem et gratis, ea
verba in eo sensu intelligenda sunt,
quem perpetuus Ecclesiae Catholicae
consensus tenuit et expressit: ut scili-
cet per fidem ideo justificari dicamur,
quia fides est humanae salutis initium,
fundamentum et radix omnis justifi-
cationis: sine^b qua impossibile est pla-
cere Deo, et ad filiorum ejus consor-
tium pervenire: gratis autem^c justifi-
cari ideo dicamur, quia nihil eorum,
quae justificationem praecedunt, sive

Cap. 8. sess. 6.

a Rom. 3, 24. 28.
Aug. de Praedest.
Sanct. c. 7. serm.
38. de temp.

b Hebr. 11, 6.

c Aug. l. 6. Hypogn.
c. 4. l. 1. quaest. ad
Simplician. quaest.
2. l. 1. contr. Pel.
et Coel. c. 31. Serm.
15. de verb. apost.
c. 2. de Spir. et lit.
c. 26. Prosp. ad tria
prim. ddb. genuen.
Haymo in c. 3. ad
Roman.

fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur. Si enim gratia est, jam non ex operibus: alioquin, ut idem ^d Apostolus inquit, gratia jam non est gratia.

d Rom. II, 5. 6.

XIII.

Contra inanem haereticorum fiduciam.

Cap. 9. sess. 6.

Quamvis autem necessarium sit credere, neque remitti, neque remissa unquam fuisse peccata, nisi gratis divina misericordia propter Christum; nemini tamen fiduciam et cercitudinem remissionis peccatorum suorum jactanti, et in ea sola quiescenti, peccata dimitti, vel dimissa esse dicendum est: cum apud haereticos et schismaticos possit esse, immo nostra tempestate sit, et magna contra Ecclesiam Catholicam contentione praedicetur ut

a Tob. 9, 28. 30-32. vana haec, et ab omni pietate remota fiducia.

Ps. 18, 13. 14, Eccl. 9, 1. 2. Eccl. 5, 5-7. Prov. 20, 9. I. Cor. 4, 3-5. August. de perfect. justitiae, c. 15. in Ps. 41. l. 10. confess. c. 32. Hieron. Ep. 127. ad Fabio. mansio. 23. Chrysost. hom. 11. in I. Cor. Theodor. in c. 4. I. Cor. Bernard. Epist. 42. et 85. Serm. 2. in octav. Paschae. Haymo in c. 4. I. Cor. Gregor. 1. 6. Epist. 22. Cassian. collat. 22. c. 7. Vide plura testimonia, quae est, de peccat. in Spirit. sanct. in Summa doctr. Christ.

Sed neque illud asserendum est: oportere eos, qui vere justificati sunt, absque ulla omnino dubitatione ^a apud semetipsos statuere, se esse justificados, neminemque a peccatis absolvi ac justificari, nisi eum, qui certo credat, se absolutum et justificatum esse, atque hac sola fide absolutionem et justificationem perfici: quasi qui hoc non credit, de Dei promissis, deque mortis et resurrectionis Christi efficacia dubitet. Nam sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, deque Sacramentorum virtute et efficacia dubitare debet: sic quilibet dum seipsum

suamque propriam infirmitatem et indispositionem respicit, de sua gratia formidare ac timere potest, cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

XIV.

De acceptae Justificationis incremento.

Sic ergo justificati, et amici Dei ac domestici facti, euntes de virtute in virtutem, renovantur, ut Apostolus inquit, de die in diem: hoc est, mortificando membra carnis suae, et exhibendo ea arma justitiae in sanctificationem, per observationem mandatorum Dei et Ecclesiae, in ipsa justitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, crescunt atque magis justificantur, sicut scriptum est: *Qui justus est, justificetur adhuc.* Et iterum: *Ne verearis usque ad mortem justificari.* Et rursus: *Videtur, quoniam ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum.* Hoc vero justitiae incrementum petit sancta Ecclesia, cum orat: *Da nobis, Domine, fidei, spei et charitatis augmentum.*

XV.

De observatione mandatorum, deque illius necessitate et possibilitate.

Nemo autem, quantumvis justificatus, liberum se esse ab observatione mandatorum putare debet, nemo temeraria illa et a Patribus sub anathemate prohibita voce uti, Dei prae-

Cap. 10. sess. 6.

a Ephes. 2, 19.

b Ps. 83, 6 — 8.

c 2. Cor. 4, 16.

d Coloss. 3, 5.

e Rcm. 6, 11 — 13.

Aug. de morib. Eccles. cathol. c. ult.

l. 14. de Trinit. c.

17. l. 2. de peccat. merit. c. 7. 13. et 27.

l. 6. contr. Julian.

c. 7. serm. 16. de verb. apost. c. 5.

Fulg. epist. 4. c. 3.

Bernard. epist. 31.

Conc. Vien. in Clem. ad nostrum de haeret.

f Apoc. 22, 11.

g Eccli. 18, 22.

h Jac. 2, 14 — 26.

i In orat. dominicae XIII. post. pentecost.

Cap. 11. sess. 6.

a Matth. 28, 19.

Hier. Beda et Theophylact. ib. Aug. l.

3. contr. 2. ep. Pel.

c. 4. Cypr. de unitat. Eccl. Conc. Vien.

in Clem. ad nostr. de haer. vide quaest.

5. de Decalogo et

b Hier. in ex-

planat, Simbol. ad
 Damas. Conc. 2. a-
 raus. Can. 25.
 c Aug. de nat. et grat.
 c. 43. l. 2. de peccat.
 merit. c. 6. de grat.
 et lib. arbit. c. 16.
 Chrys. hom. 8. de
 poenit. Leo. serm.
 5. de quadrages. Vid.
 quaes. 6. de Decal.
 in Sum. doct. christ.
 d 1. Joan. 5. 3.
 e Matth. 11. 30. Au-
 gust. de nat. et grat.
 c. 69. Bern. epist.
 341. Chrys. in Ps.
 111.
 f Joan. 14. 12.
 g Aug. serm. 61. de
 tempor. l. 3. contr.
 Crescon. gram. c. 4.
 h Idem de vera et
 falsa poenit. c. 5.
 de Spirit. et Lit. c.
 28. Gregor. L. 6. in
 1. Reg. c. 2. Beda in
 c. 26. prov. vel. 24.
 Wide de peccat. in
 genere quaest. 3. et
 de Expiatione pecc.
 quaest. 2. et 3. in
 sum. doct. christ.
 i Concil. milev. can.
 7. et 8.
 k Matth. 6. 15.
 l Rom. 6. 17.
 m Tit. 2. 11 — 13.
 n Rom. 5. 1. 2.
 o August. de nat. et
 grat. c. 26. Prosp.
 Sentent. 7. ad caput.
 Gallor. et ad object.
 Vincentia.
 p Chrysost. hom. 3.
 et 9. in Joan. hom.
 70. in Matth. in
 Ps. 110. l. 1. contr.
 Vitup. monast. Vit. Fulg. l. 2. de remiss. peccat. c. 1. Gregor
 hom. 29. in Ev. et l. 33. Moral. c. 7. Aug. de grat. et lib. arb.
 c. 8. Cyril. l. 10. in Joan. c. 16. vid. quaest. 3. de peccat. in Spi-
 rit. sanct. et quaest. 1. de bonis operib. in summa doct. christian.
 q Rom. 2. 16. 17.

cepta homini justificato ad observan-
 dum esse impossibilia: nam Deus im-
 possibilia non jubet^c, sed jubendo
 monet et facere quod possis, et petere
 quod non possis; et adjuvat, ut possis.
 Cujus^d mandata gravia non sunt, cu-
 jus^e jugum suave est, et onus leve,
 Qui enim sunt filii Dei, Christum di-
 ligunt: qui autem diligunt eum, ut
 ipsemet^f testatur, servant sermones
 ejus; quod utique cum divino^g auxi-
 lio praestare possunt. Licet enim in
 hac mortali vita, quantumvis sancti
 et justi^h, in levia saltem et quotidiana,
 quae etiam venialia dicuntur, pec-
 cata quandoque cadant: non propterea
 desinunt esse justi. Nam justorum illa
 i vox est et humilis et verax: k *Di-*
mitte nobis debita nostra. Quo fit, ut
 justi ipsi eo magis se obligatos ad ambu-
 landum in via justitiae sentire debeant,
 quo^l liberati jam a peccato, servi autem
 facti Deo^m, sobrie, juste et pie viven-
 tes, proficere possunt per Christum
 Jesum, n per quem accessum habue-
 runt in gratiam istam. Deus^o namque
 sua gratia semel justificatos non deserit,
 nisi ab iis prius deseratur. Itaque ne-
 mo sibi in sola fide^p blandiri debet,
 putans fide sola se haeredem esse con-
 stitutum, haereditatemque consecutu-
 rum, etiam si Christo^q non compa-
 tiatur, ut et conglorificetur. Nam et

Christus ipse; ut inquit ^r Apostolus, ^r Hebr. 5, 8. 9. *cum esset filius Dei, didicit ex iis, quae passus est, obedientiam: et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis aeternae.* Propterea Apostolus ipse monet justificatos, dicens: ^s *Nescitis quod ii, qui in stadio* ^o *1. Cor. 9, 24-27.* *currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? sic currite, ut comprehendatis. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum; sic pugno, non quasi aërem verberans, sed castigo corpus meum, et in servitutem redigo: ne forte cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar.* Item Princeps Apostolorum Petrus: ^t *Satagite, inquit, ut per* ^u *Job. 1, 22. 2, 10.* *bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis. Haec enim facientes, non peccabitis aliquando.* ^u *Matth. 6, 22. Luc. 11, 24-26. 1. Cor. 7, 25-28. 2. Petr. 1, 10. 1. Joh. 3, 6. 5, 18. Ambros. in c. 1. Lucae. Orig. hom. 2. in Lucam.*

Unde constat, eos orthodoxae religionis doctrinae adversari, qui dicunt justum in omni bono opere saltem venialiter peccare; ^u aut, quod est intolerabilius, poenas aeternas mereri: atque etiam eos, qui statuunt in omnibus operibus justos peccare, si in illis suam ipsorum socordiam excitando, et sese ad currendum in stadio cohortando, cum hoc ut in primis glorificetur Deus, mercedem quoque inveniuntur ^x aeternam, cum scriptum sit: ^y *Inclinavi cor meum ad faciendas* ^y *Psalm. 118, 112.* *justificationes tuas propter retributionem, et de Moyse dicat* ^z *Hebr. 11, 6. 8-10.* *quod respiciebat in remunerationem.* ^z *24-26.*

Cap. 12. sess. 6.

a Aug. 1. 6. c. 7 et 8. Hypogn. de correp. et grat. c. 13. Prosp. ad 12. object. Vincentian. Greg. hom. 38 in Evang. Bern. Serm. 2. in octav. Pasch.

b Matth. 24, 11. 12. Ez. 18, 24-26. Aug. Haeres. 82. Hier. l. 2. adv. Jovinian. c. 1 et 2. Aug. de correp. et grat. c. 6 et 7. de dono persever. c. 6. l. 6. de genes. ad lit. c. 28. Prosp. ad 14. object. Vinc. Bern. Epist. 42. Cyril. l. 10. in Joan. c. 16. Theophylact. in c. 26. Matth. Concil. Vien. in Clement. ad nostrum de Haeret.

c Fulg. de fide ad Petr. c. 3. Bern. Serm. 38. ex parvis. Aug. Tract. 33. in Joan. Haec et plura vide quaest. 3. de peccat. in Spirit. sanctum in Summa Doctr. Christ.

XVI.

Prædestinationis temerariam praesumptionem cavendam esse.

Nemo quoque, quamdiu in hac mortalitate vivitur, de ^a arcano divinae praedestinationis mysterio usque adeo praesumere debet, ut certo statuatur, se omnino esse in numero praedestinatorum: quasi verum esset, quod justificatus aut amplius ^b peccare non possit, aut si peccaverit, certam sibi resipiscentiam ^c promittere debeat. Nam nisi ex speciali revelatione sciri non potest, quos Deus sibi elegerit.

XVII.

De perseverantiae munere.

Cap. 13. sess. 6.

a Matth. 10, 22-24, 13.

b Aug. de dono perseverantiae c. 1. et 13. de correp. et grat. c. 6.

c Rom. 14, 4.

d Aug. hom. 35 ex 50. l. 11. de civit. Dei c. 12. et l. 20. c. 7. Ep. 121. c. 2. Chrysost. hom. 11. in Ep. ad Phil. Ambros. in Ps. 37. Bernard. Serm. de duplici bapt.

e Philp. 1, 3. 6.

f Philp. 2, 13.

g 1. Cor. 10, 12. Rom. 10, 19-21. Aug. Ep. 107. de dono persever. c. 8. Chrysost. l. 2. de compunct. cord.

h Philp. 2, 12. Aug. de natur. et grat. c. 27. de dono persever.

Similiter de perseverantiae munere, de quo scriptum est: ^a *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit;* quod quidem aliunde haberi ^b non potest, nisi ab eo qui potens est, eum qui ^c stat, statuere, ut perseveranter stet; et eum qui cadit, restituere: nemo sibi certi ^d aliquid absoluta certitudine polliceatur: tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare et reponere omnes debent. Deus enim, nisi ipsi illius gratiae defuerint, sicut ^e coepit opus bonum, ita perficiet, ^f operans velle et perficere. Veruntamen qui se ^g existimant stare, videant ne cadant: et ^h cum timore ac tremore salutem suam operentur, in ⁱ laboribus. c. 13. — i 2. Cor. 6, 4-8.

bus, in vigiliis, in eleëmosynis, in orationibus, et oblationibus, in jejuniis et castitate. Formidare enim debent, scientes quod in^k spem glorię, et nondum in gloriam renati sunt, de pugna,^l quę superest cum carne, cum mundo, cum diabolo: in qua victoria esse non possunt, nisi cum Dei gratia Apostolo obtemperent, dicenti: *m Debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.*

XVIII.

De lapsis et eorum reparatione.

Qui vero ab accepta justificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus justificari^a poterunt: cum excitante Deo per poenitentię Sacramentum merito Christi amissam gratiam recuperare procuraverint. Hic enim justificationis modus est lapsi reparatione, quam secundam post naufragium perditę gratię tabulam sancti Patres^b apte nuncuparunt. Etenim pro iis, qui post Baptismum in peccata labuntur, Christus Jesus Sacramentum instituit Poenitentię, cum dixit: *c Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.* Unde dicendum est, Christiani hominĩs poenitentiam post lapsum multo aliam esse a Baptismali, eaque contineri non modo cessationem a peccatis, et eorum detestationem, aut^d cor contritum et humiliatum: verum etiam eorundem

^k Rom. 5, 2.

^l Bern. Serm. 3. in Vig. Dom. Serm. 5. in Ps. qui habitat.

^m Rom. 8, 12. 13. meditat. c. 14. 15.

Cap. 15. sect. 6.

^a Aug. hom. 50. ex 50. c. 5. Vide quaest. I. de Sacram. poenitent. et quaest. 2. in sum. doctr. chr.

^b Vide de Sacram. poenit. quaest. 2.

^c Joan. 20, 22. 23. Ibid. de Sacram. poenitent.

^d Ps. 50, 19. Ibid. quaest. 3 et 4.

- e Vide quaest. 5 et sacramentalem ^e confessionem saltem
6. in sum. doctz. in voto, et suo tempore faciendam,
christ. et sacerdotalem absolutionem, item-
- f. Quaest. 7 et 8 de que satisfactionem ^f per jejunia, eleë-
Sacram. Poenit. mosynas, orationes, et alia pia spiri-
tualis vitae exercitia: non quidem pro
poena aeterna, quae vel Sacramento
vel Sacramentali voto una cum culpa re-
mittitur; sed pro poena temporali,
quae, ut ^g sacrae litterae docent, non
g Num. 12, 9. 15. 3. Reg. 12, 7-13. 24. tota semper, ut in Baptismo fit, dimit-
10-17. Vide prae- titur illis, qui gratiae Dei, quam acce-
dictam quaest. 7. perunt, ingrati, ^h Spiritum sanctum
h Ephes. 4, 30. contristaverunt, et ⁱ templum Dei vio-
i 1. Cor. 3, 16. 17. lare non sunt veriti. De qua poeniten-
tia scriptum est: ^k *Memor esto unde ex-*
k Apoc. 2, 4. 5. *cideris: et age poenitentiam, et prima*
l 2. Cor. 7, 10. *opera fac. Et iterum: ^l Quae secundum*
Deum tristitia est, poenitentiam in sa-
m Matth. 4, 11. *lutem stabilem operatur. Et rursus: ^m*
n Lucae 3, 8. *Poenitentiam agite, et ⁿ facite fructus*
dignos poenitentiae.

XIX.

*Quolibet mortali peccato amitti gratiam,
sed non fidem.*

- Cap. 15. sess. 6.
a Rom. 16, 17. Adversus etiam hominum quorun-
b Jac. 2, 10. Basil. I. dam callida ingenia, qui per ^a dulces
1. de baptism. par. sermones et benedictiones seducunt
2. et l. 2. c. 9. corda innocentium, asserendum est
c Matth. 7, 21-23. non modo infidelitate, per quam et
26. 27. 25, 1-3. 11- ipsa fides amittitur; sed etiam quocum-
13. Luc. 12, 47. que ^b alio mortali peccato, quamvis
Joh. 12, 42. 1. Cor. non ^c amittatur fides, acceptam justifi-
13, 1. 2. Jac. 2, 14. cationis gratiam amitti, divinae legis
19. Aug. l. 15. de doctrinam defendendo, quae a regno
Trin. c. 18. Tract. Dei non solum infideles excludit, sed
10. in Epist. Joan. et fideles quoque ^d fornicarios, adulte-
- Fulg. de incarnat. et grat. Christ. c. 26.
d 1. Cor. 6, 8-11. Gal. 5, 18-21. Eph. 5, 5-7. Apoc. 21, 8.

ros, molles, maculorum concubitores, fures, avaros, ebriosos, maledicos, rapaces, ceterosque omnes, qui lethalia committunt peccata: a quibus cum divinae gratiae adjumento abstinere possunt, et pro quibus a Christi gratia separantur.

XX.

De fructu justificationis, hoc est, de merito bonorum operum, deque ipsius meriti ratione.

Hac igitur ratione justificatis hominibus, sive acceptam gratiam perpetuo conservaverint, sive amissam recuperaverint, proponenda sunt Apostoli verba: ^a *Abundate in omni opere bono, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.* ^b *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri et dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius.* Et: ^c *Nolite amittere confidentiam vestram, quae magnam habet remunerationem.* Atque ideo bene operantibus usque in finem, et in Deo sperantibus proponenda est vita aeterna, et tanquam gratia filiis Dei per Christum Jesum misericorditer promissa, et tanquam merces ^d ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus et meritis fideliter reddenda. Haec est enim illa corona justitiae, quam post suum certamen et cursum repositam sibi esse aiebat ^e Apostolus, a justo iudice sibi reddendam: non solum autem sibi, sed et omnibus, qui diligunt adventum ejus. Cum enim ille ipse Christus Jesus tanquam caput in membra, et tanquam vitis in palmites, in ipsos

Cap. 16. sess. 6.

^a 1. Cor. 15, 58.

^b Heb. 6, 10.

^c Heb. 10, 35.

^d Aug. de grat. et lib. Arb. c. 8. 9. Epist. 105 et 52. l. 1. contr. adv. leg. et proph. c. 16. de mor. Eccl. cath. c. 25. de correptione et gratia c. 13. Tract. de Epicuro et Stoicis. c. 3. Cypr. de opere et Elemosyn. Epist. 56. 60. Chrysost. hom. 42. in gen. hom. 43. in 1. ad Cor. Greg. hom. 17. in Evang.

^e 2. Tim. 4, 7. 8: Aug. hom. 14. ex 50. c. 2. in Ps. 83. Tract. 3. in Joan. Theoph. et Oecumen. in c. 4. Ep. 2. ad Timoth.

justificatos jugiter virtutem influat: quae virtus bona eorum^f opera semper antecedit, comitatur et subsequitur, et sine qua nullo pacto Deo grata et meritoria esse possent: nihil ipsis justificatis amplius deesse credendum est, quo minus plene illis quidem operibus, quae^g in Deo sunt facta, divinae legi pro hujus vitae statu satisfacisse,^h et vitam aeternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam, vere promeruisse censeantur, cum Christus Salvator noster dicat: ⁱ *Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum, sed fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam.* Ita neque propria nostra justitia, tanquam ex nobis propria, statuitur, neque ignoratur aut repudiatur justitia Dei. Quae enim justitia nostra dicitur: quia per eam nobis inhaerentem justificamur, illa eadem Dei est, quia a Deo nobis infunditur per Christi meritum.

Neque vero illud omittendum est, quod licet bonis operibus in sacris literis usque adeo tribuatur, ut etiam qui^k uni ex minimis suis potum aquae frigidae dederit, promittat Christus eum non esse sua mercede cariturum: et^l *1. Cor. 4. 17. 18.* ^l *Apostolus testetur, id quod in praesenti est momentaneum et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operari in nobis: absit tamen, ut Christianus homo in se ipso^m vel confidat, vel glorietur,ⁿ et non in Domino: cujus tanta est erga omnes homines bonitas,*

^f Conc. 2. araus. can. 18. Aug. de correp. et grat. c. 13. de grat. et l. arb. c. 6. Serm. 15. de verb. apost. c. 2. fulg. l. 1. ad Monimum. c. 11. 12.

^g Joan. 3. 21.

^h Aug. Sent. 113. apud Prosp.

ⁱ Joan. 4. 13. 14.

^k Matth. 10. 41. 42.

^l 2. Cor. 4. 17. 18.

^m Aug. de Praedest. Sancti. c. 5. de grat. et l. arbit. c. 6.

ⁿ 1. Cor. 1. 28-31. 2. Cor. 10. 17. 18.

ut eorum velit esse merita, ° quae sunt ipsius dona. Et quia ^p in multis offendimus omnes, unusquisque sicut misericordiam et bonitatem, ita severitatem et iudicium ante oculos habere debet: neque seipsum aliquis etiam si nihil sibi conscius fuerit, iudicare: quoniam omnis hominum vita, non humano iudicio examinanda et iudicanda est, sed Dei, ^r qui illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium: et tunc laus erit unicuique a Deo, qui, ut scriptum est, *reddet unicuique secundum opera sua.*

o Coelest. I. Epist. I. can. II. in Enchirid. c. 107. Ep. 105. de grat. et lib. arbit. c. 6. Gennad. l. de Eccles. dogm. c. 32.

p Jacob. 3, 2.
q I. Cor. 4, 4. 5.

r Ibidem.

s Matth. 16, 27.
Rom. 2, 5. 6.
Ps. 61, 12. 13.

Auctoris Confessio.

Confiteor tibi Pater, Domine coeli et terrae, creator et redemptor meus, virtus et salus mea, qui jam inde ab infantia me sacro pane verbi tui pascere, et cor meum confortare non desiisti. Ne vero vagarer cum errantibus ovibus, quae sunt absque pastore, in domo Ecclesiae tuae me-collegisti, collectum educaſti, educatum conservaſti, et sub illis magistris atque pastoribus instituisti, in quibus te praesentem audiri, et vocem tuam observari domesticis omnibus praecepisti. Confiteor ore ad salutem, quidquid corde ad justitiam ab orthodoxis atque Catholicis creditur. Non novi *—*—*, *—*—* respuo, haereticis omnibus dico anathema. nihil mihi cum his commune esse volo, qui unum non dicunt et sentiunt, eandemque fidei non tenent regulam cum una sancta Catholica, Apostolica, et Romana Ecclesia. Si quis vero Christum non solum in verbo scripto docentem, sed in Oecumenicis etiam synodis iudicantem, in Petri cathedra sonantem, et in Patribus testificantem audit ac sequitur, huic ego communionem consocior, huius et fidem amplector, et religionem sequor, et doctrinam probo. Ceterum quam alii blasphemi contemnunt et persequuntur Romanam Ecclesiam, ac velut Antichristianam execrantur, huius ego me civem esse profiteor, ab ejusdem auctoritate nec latum unguem discedo, ob illius testimonium vitam

et sanguinem profundere non recuso, nec alibi prorsus, quam in ejus unitate, Christi Domini merita, et sancti Spiritus dona mihi et aliis salutaria fore confido, certoque persuasum habeo. Cum Hieronymo libere profiteor: Qui Petri cathedrae jungitur, meus est. Cum Ambrosio: Ecclesiam Romanam in omnibus cupio sequi, eamque Catholicae Ecclesiae radicem et matricem cum Cypriano reverenter agnosco. In ea vero fide atque doctrina conquiesco, quam puer hausi, adolescens confirmavi, vir docui, atque hactenus pro mea exiguitate defendi. Ceterum ob nullum commodum temporarium nec in hominis cujuscunque gratiam, vel adversus conscientiam (sic te mihi Deus propitium semper opto) doctoris Catholici partes hucusque sustineo, aut in posterum sustinebo. Quam confessionem non aliud sane a me exigit et extorquet, nisi nominis et honoris tui ratio, nisi agnitae veritatis vis, nisi canonicae scripturae disciplina, nisi Patrum sensus atque consensus, nisi debitum fidei apud fratres testimonium, ac demum nisi exsectata in coelo salus, et proposita sinceris confessoribus beatitudo. Quod si propter ejusemodi confessionem contempnor, si oppugnor, si traducor, singularem agnosco et praedico gratiam tuam Deus, qui partim velis me propter justitiam pati, quod certe beatorum est; partim nolis mihi benevolos esse illos, quod in magni lucri parte ponendum est, qui tibi amici esse non possunt, cum Ecclesiae tuae et veritati Catholicae palam adversentur. Sed ignosce illis Pater, ignosce: quia vel nesciunt, vel scire nolunt, quae faciant, partim tetri Satanae imperio, partim falsae doctrinae praestigiis impediti. Hanc vero gratiam mihi perpetuo serves oro, ut quam tibi, quam Ecclesiae, quam veritati, sinceram constantiam et constantem sinceritatem debeo, eam tum vivens, tum moriens testatam facere non desistam, neque a caritate tua unquam excidam, particeps nimirum omnium timentium te, et custodientium mandata tua in sancta Romana Ecclesia, cujus demum judicio me scriptaque omnia mea non minus libenter quam reverenter subjicio. Tuam porro immensam bonitatem pro me collaudent, atque deprecentur sancti omnes, sive quos in coelo triumphans, sive quos militans in terris Ecclesia uno et indissolubili Catholicae pacis vinculo firmissime conjungit atque comprehendit. Tu et principium et finis es mihi honorum omnium: tibi ex me, per me, et de me sit laus, honor, et gloria sempiterna. Amen.
